

Regeringens proposition

1997/98:160

Kontoföring av finansiella instrument och
kostnadsinformation till fondandelsägare

Prop.
1997/98:160

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 14 maj 1998

Göran Persson

Erik Åsbrink
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att aktiekontolagen (1989:987) upphävs och ersätts av en ny lag, lagen om kontoföring av finansiella instrument. Genom ändringen avskaffas Värdepapperscentralen VPC AB:s monopol på kontoföring av finansiella instrument. Den nya lagen bygger liksom aktiekontolagen på ett dematerialiserat system för kontoföring, även om det öppnas viss möjlighet till kontoföring av utländska dokumentbaserade finansiella instrument. Avsikten är att den nya lagen skall vara generell och avse kontoföring av alla slags finansiella instrument.

En utgångspunkt för den nya regleringen är således att VPC:s legalmonopol skall upphöra. Efter auktorisation av Finansinspektionen skall svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar samt utländska företag med filial i Sverige kunna få auktorisation som centrala värdepappersförvarare med behörighet att registrera finansiella instrument i s.k. avstämningsregister med civilrättsliga verkningar. En förutsättning är att företaget kan bedriva verksamheten så att den tillgodoser högt ställda krav på säkerhet och effektivitet och även i övrigt på sådant sätt att allmänhetens förtroende för kontoföringen upprätthålls och enskildas intressen inte äventyras.

Centrala värdepappersförvarare skall stå under tillsyn av Finansinspektionen. De krav som ställs på verksamheten skall i huvudsak vara desamma som för börser och clearingorganisationer.

I den nya ordningen avses emittenten av de finansiella instrument som det är fråga om bestämma med vilken central värdepappersförvarare han vill sluta avtal om kontoföring av instrumenten. Till skillnad från vad som för närvarande gäller för VPC i förhållande till emittenter av aktier

och obligationer skall den centrala värdepappersförvararen för sin del inte ha någon principiell kontraheringsplikt.

Enligt den nya lagen skall det inte vara obligatoriskt för centrala värdepappersförvarare att använda sig av kontoförande institut.

Kravet på Finansinspektionens tillstånd till förvaltarregistrering avskaffas. I stället skall centrala värdepappersförvarare lämna medgivande till förvaltarregistrering, varvid medgivande skall kunna ges till sådana juridiska personer som kan bli kontoförande institut för annans räkning. I övrigt skall huvuddragen av de regler som i dag gäller vid förvaltarregistrering behållas. En skillnad är emellertid att Finansinspektionen skall kunna ge dispens från förvaltarens uppgiftsskyldighet enligt den nya lagen.

Ändringarna innebär dessutom att reglerna om Aktiekontonämnden ersätts av en allmän bestämmelse om att centrala värdepappersförvarare skall ha en ändamålsenlig organisation för hantering av ersättningskrav från allmänheten.

Det föreslås även en del ändringar i nuvarande reglering rörande bl.a. rättsverkan av registrering, ersättningsskyldighet för centrala värdepappersförvarare samt skyldighet för dessa att sända underrättelser angående registreringsåtgärder. Centrala värdepappersförvarare ges exempelvis i viss omfattning rätt att ta ut avgifter för de kontoutdrag som efter begäran sänds till en kontohavare.

Lagen om kontoföring av finansiella instrument med följdändringar i andra lagar föreslås träda i kraft den 1 januari 1999.

I propositionen föreslås också att en ny bestämmelse införs i lagen om värdepappersfonder som innebär att fondbolag årligen skall informera varje andelsägare i en värdepappersfond om de totala kostnader som belastat fonden under det föregående året och som hänför sig till andelsinnehavet. Den lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1999. En övergångsbestämmelse föreslås som innebär att den information som skall lämnas till fondandelsägare för kalenderåret 1999 får begränsas till att avse kostnader som belastat fonden under perioden 1 juli–31 december. Även pensionssparare inom det nyligen föreslagna premiepensionssystemet föreslås få den individuella kostnadsinformation som skall lämnas till fondandelsägare.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	6
2	Lagtext.....	7
2.1	Förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument...7	
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission.....	22
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling.....	23
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva.....	25
2.5	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken.....	26
2.6	Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken.....	28
2.7	Förslag till lag om ändring i kupongskattelagen (1970:624).....	30
2.8	Förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979).....	36
2.9	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	37
2.10	Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713).....	49
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	59
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.....	61
2.13	Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.....	66
2.14	Förslag till lag om ändring i insiderlagen (1990:1342).....	69
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.....	71
2.16	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker.....	72
2.17	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1623) om skattereduktion för riskkapitalinvesteringar.....	74
2.18	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion.....	75
2.19	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.....	76
3	Ärendet och dess beredning.....	77
4	Kontoföring av finansiella instrument.....	79
4.1	Bakgrund.....	79
4.2	Allmänna utgångspunkter.....	89
4.3	Centrala värdepappersförvarare.....	96
4.3.1	Namnfrågan.....	96
4.3.2	Förutsättningar för auktorisation som central värdepappersförvarare.....	97
4.3.3	Konkurrensen mellan centrala värdepappersförvarare.....	105

4.3.4	Kontraheringsplikt	107
4.4	Vilka finansiella instrument skall kunna kontoföras?	109
4.5	Kontoförande institut	113
4.6	Förvaltarregistrering	117
4.6.1	Allmänna överväganden	117
4.6.2	Tillstånd	118
4.6.3	Förvaltarnas uppgiftsskyldighet	122
4.6.4	Förvaltarregistrering av andelar i värdepappersfond	126
4.7	Civilrättsliga frågor	128
4.7.1	Rättsverkan av registrering	128
4.7.2	Skadestånd	132
4.8	Aktiekontonämnden	139
4.9	Insyn	141
4.10	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	145
5	Kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder	147
5.1	Gällande reglering av kostnadsuttaget i värdepappersfonder och spararnas rätt till information	147
5.2	Kostnader i värdepappersfonder	149
5.3	Utvecklingen av sparandet i värdepappersfonder	151
5.4	Förbättrad kostnadsinformation till andelsägarna	153
5.5	Förvaltarregistrerade fondandelar	161
5.6	Sparare inom det individuella pensionssparandet, fondförsäkringssparandet och det föreslagna premiepensionssystemet	162
5.7	Ikraftträdande	165
6	Ekonomiska konsekvenser	166
7	Författningskommentar	168
7.1	Förslaget till lag om kontoföring av finansiella instrument	168
7.2	Övriga lagförslag	184
7.2.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling	185
7.2.2	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)	185
7.2.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:114) om värdepappersfonder	185
7.2.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension	186
Bilaga 1	Lagförslaget i Ds 1997:76 PM med förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument	188
Bilaga 2	Lagförslaget i promemorian om förbättrad kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder	201
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser	202

Bilaga 4 Lagrådets yttrande	246	Prop. 1997/98:160
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 maj 1998	251	
Rättsdatablad.....	252	

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. lag om kontoföring av finansiella instrument,
2. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission,
3. lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling,
4. lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva,
5. lag om ändring i föräldrabalken,
6. lag om ändring i utsökningsbalken,
7. lag om ändring i kupongskattelagen (1970:624),
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979),
9. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
10. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713),
11. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
12. lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter,
13. lag om ändring i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,
14. lag om ändring i insiderlagen (1990:1342),
15. lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m,
16. lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker,
17. lag om ändring i lagen (1995:1623) om skattereduktion för riskkapitalinvesteringar,
18. lag om ändring i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion,
19. lag om ändring i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag finns bestämmelser om kontoföring i avstämningsregister av äganderätt och särskild rätt till sådana aktier och andra finansiella instrument för vilka aktiebrev, skuldebrev eller annan motsvarande skriftlig handling inte har utfärdats eller, där sådan handling har utfärdats, det genom förvaring eller på annat likvärdigt sätt har säkerställts att handlingen inte kommer i omlopp.

Avstämningsregister för de ändamål som avses i första stycket får föras av auktoriserade centrala värdepappersförvarare. Frågor om auktorisation prövas av Finansinspektionen.

2 § Auktorisation som central värdepappersförvarare kan meddelas svenska aktiebolag, svenska ekonomiska föreningar och utländska företag.

3 § I denna lag betyder:

central värdepappersförvarare: företag som har auktorisation enligt 2 kap. att kontoföra finansiella instrument i avstämningsregister,

avstämningsbolag: sådant avstämningsbolag som avses i aktiebolagslagen (1975:1385) eller försäkringsrörelselagen (1982:713),

emittent: i fråga om aktier aktiebolaget och i fråga om annat finansiellt instrument utgivaren eller utfärdaren av instrumentet,

kontoförande institut: den som av en central värdepappersförvarare medgetts rätt att vidta registreringsåtgärder i avstämningsregister,

finansiellt instrument: detsamma som i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,

skuldförbindelse: ensidig skuldförbindelse avsedd för allmän omsättning,

värdepappersinstitut: detsamma som i 1 kap. 2 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

kvalificerat innehav: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar 10 procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget,

koncern: detsamma som i 1 kap. 5 och 6 §§ aktiebolagslagen, varvid vad som sägs om moderbolag skall tillämpas även på andra juridiska personer än aktiebolag.

2 kap. Auktorisation av centrala värdepappersförvarare

Allmänna krav

1 § En central värdepappersförvarare skall bedriva sin verksamhet så att den tillgodoser högt ställda krav på säkerhet och effektivitet. Verksamheten skall även i övrigt bedrivas på sådant sätt att allmänhetens förtroende för kontoföringen upprätthålls och enskildas intressen inte äventyras.

Svenska företag

2 § Auktorisation som central värdepappersförvarare får meddelas ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening endast om

1. bolagsordningen eller stadgarna inte strider mot denna lag eller annan författning,

2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla de krav som anges i 1 §,

3. det kan antas att den som kommer att ha ett kvalificerat innehav i företaget inte motverkar en sund utveckling av verksamheten i företaget och denne även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av en central värdepappersförvarare,

4. den som avses ingå i företagets styrelse eller vara verkställande direktör eller dennes ställföreträdare har tillräcklig insikt och erfarenhet för att delta i ledningen av en central värdepappersförvarare och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift,

5. företaget uppfyller de villkor som i övrigt anges i denna lag.

Auktorisation som central värdepappersförvarare får inte meddelas, om det kan antas att någon som i väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett kvalificerat innehav i företaget.

En auktorisation får förenas med villkor och begränsas till att avse vissa finansiella instrument eller begränsas på annat sätt.

Till ansökan om auktorisation skall fogas en plan över den tilltänkta verksamheten.

3 § En central värdepappersförvarares bolagsordning eller stadgar skall godkännas av Finansinspektionen i samband med att auktorisation beviljas.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen eller stadgarna får inte registreras innan det har godkänts av inspektionen.

4 § En central värdepappersförvarare som är aktiebolag skall ha ett bundet eget kapital som med hänsyn till verksamhetens art och omfattning är tillräckligt stort. Vid bedömningen skall beaktas även andra finansiella resurser som företaget har eller kan utnyttja. För en central värdepappersförvarare som är ekonomisk förening gäller vad som sägs om bundet eget kapital i stället summan av gjorda medlemsinsatser och förlagsinsatser.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om storleken av det bundna egna kapitalet och summan av gjorda medlemsinsatser och förlagsinsatser. Prop. 1997/98:160

5 § En central värdepappersförvarare skall ha en styrelse med minst fem ledamöter och en verkställande direktör.

Utländska företag

6 § Auktorisation för ett utländskt företag att driva verksamhet som central värdepappersförvarare här i landet får meddelas endast om

1. företaget i sitt hemland bedriver motsvarande verksamhet och där står under tillsyn av en myndighet eller något annat behörigt organ,
2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla de krav som anges i 1 §, och
3. verksamheten skall bedrivas från avdelningskontor med självständig förvaltning (filial).

För utländska företag gäller bestämmelserna i denna lag i tillämpliga delar. I övrigt gäller lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

Annan verksamhet

7 § En central värdepappersförvarare får, utöver den verksamhet som auktorisationen omfattar, driva endast börs- eller clearingverksamhet och annan verksamhet som har nära samband med verksamheten som central värdepappersförvarare.

Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen tillåta en central värdepappersförvarare att driva även annan verksamhet än som avses i första stycket.

Organisationsförvärv

8 § En central värdepappersförvarares förvärv av aktier eller andelar i företag kräver tillstånd av Finansinspektionen, om förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten.

3 kap. Kontoförande institut och förvaltarregistrering

Kontoförande institut

1 § En central värdepappersförvarare får som kontoförande institut anta Riksbanken och Riksgäldskontoret samt juridiska personer som har en betryggande kapitalstyrka och teknisk och juridisk sakkunskap och i övrigt är lämpliga att vidta registreringsåtgärder i avstämningsregister hos den centrala värdepappersförvararen.

2 § Ett kontoförande institut får vidta registreringsåtgärder för egen räkning.

En central värdepappersförvarare får medge följande juridiska personer rätt att som kontoförande institut vidta registreringsåtgärder för annans räkning:

1. Riksbanken och andra centralbanker,
2. svenska och utländska clearingorganisationer,
3. centrala värdepappersförvarare samt utländska företag som i sitt hemland får driva verksamhet som är jämförbar med central kontoföring, och
4. värdepappersinstitut samt utländska företag som i sitt hemland får bedriva värdepappersrörelse.

Utländska företag som avses i andra stycket 2–4 skall i hemlandet stå under betryggande tillsyn av myndighet eller annat behörigt organ.

3 § Om den centrala värdepappersförvararen antar ett kontoförande institut, skall värdepappersförvararen tillämpa principerna om

fritt tillträde, som innebär att var och en som uppfyller de krav som ställs i denna lag och av den centrala värdepappersförvararen skall antas som kontoförande institut, och

neutralitet, som innebär att regler som ställs upp av den centrala värdepappersförvararen utformas och tillämpas på ett likformigt sätt.

4 § Ett kontoförande institut skall lämna den centrala värdepappersförvararen de upplysningar som behövs för att denne skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag eller andra författningar.

5 § Om ett kontoförande institut inte längre uppfyller de krav som anges i 1 §, skall den centrala värdepappersförvararen besluta att institutet inte har rätt att vara kontoförande institut.

En central värdepappersförvarare får även meddela ett beslut som avses i första stycket, om ett kontoförande institut trots uppmaning från den centrala värdepappersförvararen inte lämnar de uppgifter som avses i 4 §.

6 § Kontoförande institut som inte står under Finansinspektionens tillsyn eller motsvarande tillsyn i hemlandet är skyldiga att lämna inspektionen de uppgifter den begär som rör verksamheten som kontoförande institut.

Om ett kontoförande institut inte fullgör sin skyldighet enligt första stycket, får Finansinspektionen förelägga institutet att lämna de begärda uppgifterna.

Förvaltarregistrering

7 § En central värdepappersförvarare får medge sådana juridiska personer som avses i 2 § andra stycket rätt att registreras som förvaltare av finansiella instrument. I sådana fall tillämpas de principer som anges i 3 §.

Ett medgivande att registreras som förvaltare får förenas med särskilda villkor för att tillgodose allmänna och enskilda intressen. Ett medgivande skall återkallas av den centrala värdepappersförvararen, om ett villkor för

medgivandet har åsidosatts och avvikelserna är betydande eller om annars förutsättningarna för medgivande inte längre finns.

8 § En förvaltare skall ha ett eller flera avstämningskonton för de finansiella instrument som han förvaltar.

9 § Ett avstämningskonto för förvaltarregistrerade finansiella instrument skall innehålla

1. förvaltarens firma, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,
2. anmärkning om att instrumenten förvaltas för annans räkning,
3. i fråga om aktier, de uppgifter som avses i 4 kap. 18 § första stycket 1–5 samt andra stycket, och
4. i fråga om skuldförbindelser, de uppgifter som avses i 4 kap. 19 §.

10 § För förvaltarregistrerade finansiella instrument tillämpas 6 kap.

Vad som sägs i 6 kap. 1 och 4 §§ om den som är antecknad på ett avstämningskonto som ägare skall dock i stället avse förvaltaren.

Underrättas förvaltaren om att ett finansiellt instrument har överlåtits eller pantsatts, inträder samma rättsverkningar som om överlåtelsen eller pantsättningen hade registrerats i ett avstämningsregister.

11 § Ett pantsatt eller utmätt finansiellt instrument får inte förvaltarregistreras utan panthavarens respektive kronofogdemyndighetens samtycke.

12 § På begäran av den centrala värdepappersförvararen skall en förvaltare lämna uppgifter till värdepappersförvararen om de aktieägare vars aktier han förvaltar. Uppgifterna skall avse aktieägarnas namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress. Förvaltaren skall dessutom ange det antal aktier av olika slag som varje aktieägare äger. Uppgifterna skall avse förhållandena vid den tidpunkt som den centrala värdepappersförvararen bestämmer.

Den centrala värdepappersförvararen skall på begäran av ett avstämningsbolag kräva in sådana uppgifter om bolagets aktieägare som avses i första stycket.

Avstämningsbolag har rätt att hos den centrala värdepappersförvararen få tillgång till de uppgifter som har lämnats om bolagets aktieägare.

Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen medge förvaltare undantag från den uppgiftsskyldighet som följer av första och andra styckena.

13 § Hos den centrala värdepappersförvararen skall det för varje avstämningsbolag finnas en sammanställning över aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier i bolaget. Sammanställningen skall innehålla de uppgifter som anges i 12 § första stycket. En utskrift av sammanställningen skall hållas tillgänglig för var och en på bolagets huvudkontor och hos den centrala värdepappersförvararen. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Var och en har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en utskrift av sammanställningen från den centrala värdepappersförvararen.

4 kap. Avstämningsregister och avstämningskonton

Avstämningsregister

1 § Avstämningsregister består av avstämningskonton som läggs upp för ägare av finansiella instrument som registreras enligt denna lag. Sådana register förs med hjälp av automatiserad behandling. Den centrala värdepappersförvararen är personuppgiftsansvarig enligt personuppgiftslagen (1998:204) för den behandling av personuppgifter som värdepappersförvararen utför.

Om inget annat följer av denna lag eller av föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, tillämpas personuppgiftslagen vid behandling av personuppgifter om ägare och innehavare av särskild rätt till finansiella instrument.

2 § Aktier i ett avstämningsbolag skall vara registrerade i ett avstämningsregister för bolaget. Aktier i svenska bolag som inte är avstämningsbolag får inte registreras i avstämningsregister.

Bestämmelserna i denna lag om aktier i avstämningsbolag tillämpas också på följande rättigheter i sådana bolag, nämligen

1. företrädesrätt att delta i emission som avses i 4 kap. aktiebolagslagen (1975:1385) och 4 kap. försäkringsrörelselagen (1982:713),
2. rätt på grund av teckning av aktier vid nyemission enligt 4 kap. aktiebolagslagen och 4 kap. försäkringsrörelselagen, samt
3. rätt på grund av nyteckning av aktier enligt 5 kap. aktiebolagslagen.

3 § En central värdepappersförvarare får registrera skuldförbindelser eller andra svenska eller utländska finansiella instrument i ett avstämningsregister för emittenten. Bestämmelserna i denna lag om skuldförbindelser gäller i tillämpliga delar även andra finansiella instrument än sådana som avses i 2 §.

4 § Registrering enligt 2 eller 3 §§ sker enligt avtal mellan den centrala värdepappersförvararen och emittenten. Om de finansiella instrumenten har utfärdats i ett annat land än Sverige, får sådan registrering också ske enligt avtal mellan den centrala värdepappersförvararen och företag med motsvarande uppgifter i det landet, om de finansiella instrumenten har avskilts för sådant ändamål.

Samma finansiella instrument får inte registreras på avstämningskonto hos mer än en svensk central värdepappersförvarare. Ett aktiebolag måste anlita samma centrala värdepappersförvarare för all registrering som avser aktier och sådana rättigheter i bolaget som avses i 2 § andra stycket.

5 § För finansiella instrument som registreras enligt denna lag får inte utfärdas aktiebrev, emissionsbevis, interimsbevis eller optionsbevis som avses i aktiebolagslagen eller försäkringsrörelselagen eller skuldebrev eller motsvarande handling. Har en sådan handling utfärdats, gäller den

inte som förbindelse. Bestämmelserna i aktiebolagslagen gäller inte heller för handlingen.

Första stycket tillämpas inte i fråga om finansiella instrument utfärdade i ett annat land än Sverige.

Om aktiebrev, skuldebrev eller annan motsvarande handling har utfärdats för ett sådant instrument som avses i andra stycket skall handlingen vara inlämnad för förvaring hos den centrala värdepappersförvararen eller för detta företags räkning innan registrering i avstämningsregister får ske, om det inte på annat sätt är säkerställt att handlingen inte kommer i omlopp. Handlingen skall vara kvar i sådant förvar så länge instrumentet är registrerat i avstämningsregister.

6 § I fråga om aktiebolag som övergår till att bli avstämningsbolag gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som aktieägare eller förvaltare på ett avstämningskonto tillkommer den som visar upp ett aktiebrev och enligt 3 kap. 6 § aktiebolagslagen eller på annat sätt styrker sitt förvärv. Aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av den centrala värdepappersförvararen. Vad som nu har sagts tillämpas på motsvarande sätt i fråga om interimisbevis och emissionsbevis som utfärdats av ett aktiebolag innan denna lag blev tillämplig på bolaget.

7 § Om det i annat fall än som anges i 6 § är fråga om en rättighet enligt 2 § andra stycket som har utfärdats av ett aktiebolag innan denna lag blev tillämplig på rättigheten, är den som styrker sitt förvärv behörig att första gången antecknas som ägare eller förvaltare av rättigheten på ett avstämningskonto.

8 § Om ett skuldebrev har utfärdats för en skuldförbindelse innan denna lag blev tillämplig på förbindelsen gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som ägare eller förvaltare på ett avstämningskonto tillkommer den som enligt reglerna i lagen (1936:81) om skuldebrev är behörig att som ägare förfoga över skuldebrevet. Skuldebrevet skall makuleras på betryggande sätt av den centrala värdepappersförvararen.

9 § Om ett emissionsbevis eller optionsbevis har utfärdats för en rättighet som avses i 5 kap. aktiebolagslagen innan denna lag blev tillämplig på rättigheten gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som ägare eller förvaltare av rättigheten på ett konto för skuldförbindelser tillkommer den som visar upp beviset och enligt 3 kap. 6 § aktiebolagslagen eller på annat sätt styrker sitt förvärv. Beviset skall makuleras på betryggande sätt av den centrala värdepappersförvararen.

10 § Om det i annat fall än som anges i 8 eller 9 §§ är fråga om en rättighet som avses i 3 §, är den som styrker sitt förvärv behörig att första gången antecknas som ägare eller förvaltare på ett avstämningskonto.

11 § Ägaren av ett skuldebrev som har utfärdats innan denna lag blev tillämplig på skuldförbindelsen har inte, när det gäller därefter förfallen betalning, rätt till betalning förrän innehavet har registrerats på ett avstämningskonto. Med betalning jämställs andra ekonomiska rättigheter

gentemot emittenten som följer med skuldebrevet. I samband med att skuldförbindelsen första gången registreras på kontot får den centrala värdepappersförvararen fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp.

12 § En panthavare är behörig att påkalla att vad som sägs i 6–10 §§ skall tillämpas. Kravet på uppvisande av aktiebrev eller annan handling anses därvid uppfyllt om panthavaren visar upp handlingen.

13 § En handling som har makulerats enligt 6, 8 eller 9 §§ skall förvaras av den centrala värdepappersförvararen i original eller kopia i minst tio år.

14 § Vad som enligt 6–13 §§ åligger en central värdepappersförvarare kan av denne uppdras åt kontoförande institut att utföra på den centrala värdepappersförvararens vägnar.

15 § Upphör finansiella instrument att vara registrerade i avstämningsregister hos en central värdepappersförvarare till följd av att ett avstämningsförbehåll tagits bort eller att avtalet mellan emittenten och värdepappersförvararen upphört att gälla, är värdepappersförvararen skyldig att till emittenten eller till annan central värdepappersförvarare som emittenten anvisar lämna upplysning om innehållet i samtliga avstämningskonton. Upphör registreringen hos den centrala värdepappersförvararen till följd av att ett avtal mellan värdepappersförvararen och ett utländskt företag som avses i 4 § första stycket andra meningen upphört att gälla, skall det utländska företaget få motsvarande upplysning.

I fall som avses i första stycket skall samtliga kontohavare och innehavare av rättigheter som registrerats på avstämningskonto underrättas genom den centrala värdepappersförvararens försorg.

Avstämningskonton

16 § Varje innehavare av sådana finansiella instrument som registreras enligt denna lag skall ha ett eller flera avstämningskonton, om instrumenten är förvaltarregistrerade.

17 § På ett avstämningskonto skall anges

1. kontohavarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,
2. panthavares namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,
3. det antal finansiella instrument som kontot omfattar,
4. i förekommande fall att kontohavaren har förvaltare enligt 11 kap.

7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av aktierna eller att aktierna företräds av en förvaltare som förordnats enligt 7 kap. 14 a § bankrörelselagen (1987:617), 5 kap. 15 a § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, 6 kap. 3 g § lagen (1991:981) om värdepappers-

rörelse, 11 kap. 2 h § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller 3 kap. 2 e § försäkringsrörelselagen (1982:713),

5. pantsättning och förekomst av annan särskild rätt som gäller ett finansiellt instrument,

6. konkurs avseende kontohavaren samt utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende ett finansiellt instrument eller avseende panträtt i detta,

7. inskränkning enligt 13 kap. 19 § andra stycket eller 14 kap. 21 § andra stycket föräldrabalken.

18 § Utöver vad som följer av 17 § skall på ett avstämningskonto beträffande aktier anges

1. aktiernas nominella belopp och för varje aktie om full betalning har erlagts för aktien till avstämningsbolaget,

2. till vilket slag varje aktie hör, om aktier av olika slag kan finnas enligt bolagsordningen,

3. om en aktie av visst slag kan omvandlas till en aktie av annat slag,

4. förbehåll att aktieägare eller annan skall vara berättigad att lösa aktie som övergår till ny ägare,

5. utbetalning som görs vid inlösen av en aktie eller minskning av aktiens nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar,

6. inskränkning i rätten att fritt förfoga över en aktie som avses i 3 kap. 12 och 15 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) eller 3 kap. 12 och 15 §§ försäkringsrörelselagen samt namn, personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress för den som har en rättighet på grund av en sådan inskränkning.

Har utan återbetalning en aktie dragits in eller det nominella beloppet ändrats, skall detta anges på kontot så snart som möjligt.

19 § Utöver vad som följer av 17 § skall på ett avstämningskonto beträffande skuldförbindelser anges

1. skuldbelopp, valuta och skuldförbindelsernas nominella belopp,

2. verkställd utbetalning av kapitalbelopp eller ränta,

3. om utbyte skett av konvertibel fordran enligt 5 kap. aktiebolagslagen,

4. om utnyttjande skett av optionsrätt vid nyteckning på grund av fordran som är förenad med optionsrätt vid nyteckning enligt 5 kap. aktiebolagslagen,

5. andra inskränkningar för borgenären att ta emot betalning eller att i övrigt göra betalningsutfästelsen gällande samt namn, personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress för den som har en rättighet på grund av en sådan inskränkning.

20 § En central värdepappersförvarare får vägra att öppna avstämningskonto för förvärvare av ett sådant finansiellt instrument som kontoförs av värdepappersförvararen endast om det finns grund för det enligt denna lag eller annan författning.

21 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om kontoföring och övriga frågor som avses i detta kapitel.

22 § När en central värdepappersförvarare enligt särskild föreskrift har underrättats om en konkurs skall värdepappersförvararen omedelbart vidarebefordra underrättelsen till samtliga förvaltare som har medgivande enligt 3 kap. 7 §.

5 kap. Registreringsåtgärder

1 § En central värdepappersförvarare eller ett kontoförande institut skall genast registrera anmälningar om sådana förhållanden som skall framgå av avstämningsregistret och ange tidpunkten för registreringen. När samtliga villkor för slutlig registrering är uppfyllda skall registrering ske på ett avstämningskonto.

2 § Om en anmälan som avses i 1 § är ofullständig men bristen går att avhjälpa, skall anmälaren föreläggas att inom en vecka från föreläggandet komplettera sin anmälan. Om komplettering inte sker, är registreringen av anmälan utan verkan.

3 § En begäran om registrering på avstämningskonto skall avslås, om förutsättningar för registrering saknas och komplettering inte har skett eller inte kan ske. Anmälaren skall skriftligen underrättas om beslutet och skälen för detta.

4 § En registrering skall rättas, om den innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av att den som vidtagit registreringsåtgärden eller någon annan har gjort sig skyldig till skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende eller till följd av något tekniskt fel. Den vars rätt berörs skall ges möjlighet att yttra sig, om inte rättelsen är till förmån för denne eller yttrande annars är uppenbart obehövt.

5 § Den centrala värdepappersförvararen får ur ett register som avses i 1 § avföra uppgifter som uppenbarligen saknar betydelse.

De avförda uppgifterna skall bevaras i minst tio år.

6 kap. Rättsverkan av registrering

1 § Den som är antecknad som ägare på ett avstämningskonto skall, med de begränsningar som framgår av kontot, anses ha rätt att förfoga över det finansiella instrumentet.

2 § Har en anmälan om överlåtelse av ett finansiellt instrument registrerats, får instrumentet därefter inte tas i anspråk av överlåtarens borgenä-

rer för andra rättigheter än sådana som var registrerade när anmälan registrerades.

3 § Har samma finansiella instrument överlåtits till flera var för sig, har den överlåtelse företräde för vilken anmälan om överlåtelse registrerades först.

Registreringen av anmälan ger dock inte en överlåtelse företräde framför en tidigare överlåtelse, om förvärvaren när anmälan om överlåtelsen registrerades kände till eller borde ha känt till den tidigare överlåtelsen.

Vad som sägs i första och andra stycket skall även tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande förvärvssätt när fråga uppkommer om företrädet mellan ett sådant förvärv och en senare överlåtelse.

4 § Har ett finansiellt instrument i annat fall än som avses i 3 § överlåtits av någon som inte ägde det, blir överlåtelsen giltig om överlåtaren vid tidpunkten för överlåtelsen var antecknad på ett avstämningskonto som ägare till instrumentet samt anmälan om överlåtelsen har registrerats och förvärvaren då varken kände till eller borde ha känt till att överlåtaren inte ägde det finansiella instrumentet. Vad nu sagts tillämpas även vid överlåtelse från den som ägde det finansiella instrumentet men som saknade rätt att förfoga över instrumentet genom överlåtelse.

5 § För skuldförbindelser som registrerats i avstämningsregister tillämpas även 15–18 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev. Med besittning av eller anteckning på skuldebrev jämföras motsvarande registrering på konto i avstämningsregistret.

6 § Den som på förfallodagen eller på fastställd avstämningsdag är antecknad på ett konto i avstämningsregistret som ägare eller i andra fall berättigad att ta emot betalning för en skuldförbindelse skall anses ha rätt att ta emot betalningen. Betalningen är dock inte giltig, om gäldenären insåg eller borde ha insett att betalningsmottagaren inte var berättigad att ta emot betalning för skuldförbindelsen.

7 § Bestämmelserna i 1–5 §§ tillämpas även vid pantsättning.

7 kap. Skadestånd

1 § Om till följd av 6 kap. 4 § en överlåtelse av ett finansiellt instrument, beträffande vilket överlåtarens eller en tidigare överlåtarens äganderätt grundas på en handling som är förfalskad, gäller mot den som ägde det finansiella instrumentet eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller, har denne rätt till ersättning av den centrala värdepappersförvararen för skada till följd av överlåtelsen.

Första stycket tillämpas också, om till följd av 6 kap. 7 § en pantsättning av ett finansiellt instrument gäller mot den som äger det finansiella

instrumentet eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller. Prop. 1997/98:160

2 § För skada som tillfogas en ägare av ett finansiellt instrument till följd av en oriktig eller missvisande uppgift i ett avstämningsregister eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register svarar den centrala värdepappersförvararen eller, om felet kan hänföras till ett kontoförande institut, institutet. Ersättningsansvar gäller dock inte om den centrala värdepappersförvararen respektive det kontoförande institutet visar att felet beror på en omständighet utanför dess kontroll vars följder inte skäligen kunde ha undvikits eller övervunnits. Indirekt förlust ersätts endast om den beror på försummelse av den centrala värdepappersförvararen eller det kontoförande institutet. Vad som nu har sagts om ägaren till ett finansiellt instrument gäller också panthavare och den till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller.

Första stycket gäller på motsvarande sätt om felet beror på någon som har anlåtits av den centrala värdepappersförvararen eller av ett kontoförande institut.

För skada som kan hänföras till ett kontoförande institut svarar den centrala värdepappersförvararen solidariskt med institutet. Den centrala värdepappersförvararens ansvar är dock i sådant fall begränsat till fem miljoner kronor för varje skadefall. Den centrala värdepappersförvararen har rätt till ersättning av det kontoförande institutet för vad värdepappersförvararen har betalat till följd av det solidariska ansvaret.

Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om skadestånd skall gälla då personuppgifter behandlats i strid med den lagen.

3 § Den som tillfogas skada till följd av ett beslut om rättelse enligt 5 kap. 4 § har rätt till ersättning av den centrala värdepappersförvararen. Ersättning utgår dock inte, om den skadelidande med hänsyn till felets beskaffenhet eller andra omständigheter borde ha insett att fel förekommit.

4 § Ersättning enligt 1–3 §§ kan efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

5 § I fall som avses i 1–3 §§ har den centrala värdepappersförvararen eller ett kontoförande institut rätt att kräva tillbaka utbetald ersättning från den som genom vållande har medverkat till skadan, i den mån det är skäligt med hänsyn till skadans orsak och omständigheterna i övrigt.

6 § En central värdepappersförvarare skall ha en ändamålsenlig organisation för hantering av ersättningskrav enligt detta kapitel.

8 kap. Insyn och tystnadsplikt

1 § Var och en som är registrerad på ett avstämningskonto som ägare eller panthavare eller i annan egenskap, har rätt att på begäran få besked

från den centrala värdepappersförvararen om kontots innehåll i den mån innehållet berör den registrerades rätt.

Den centrala värdepappersförvararen skall varje år före utgången av januari lämna innehavaren av ett avstämningskonto besked om kontots innehåll per den 31 december föregående år. Om innehavaren begär det, skall beskedet ange de förändringar på kontot som har ägt rum under det föregående året. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om skyldighet för centrala värdepappersförvarare att lämna besked till kontohavare i andra fall än som avses i första meningen.

Besked enligt andra stycket skall lämnas utan avgift.

2 § Den som är eller har varit anställd hos en central värdepappersförvarare eller hos ett kontoförande institut får inte obehörigen röja uppgifter som har registrerats i ett avstämningsregister eller som har lämnats till värdepappersförvararen eller institutet av en förvaltare.

3 § Om Finansinspektionen eller åklagare finner anledning att anta att brott enligt 7 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument har begåtts eller att en bestämmelse i insiderlagen (1990:1342) har överträtts, skall den centrala värdepappersförvararen på begäran lämna inspektionen eller åklagaren besked om ett avstämningsregisters innehåll i den omfattning det har anknytning till överträdelsen. Beskedet skall lämnas utan avgift. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om hur skyldigheten att lämna sådana besked till inspektionen skall fullgöras.

Regeringen får föreskriva att Finansinspektionen skall ha terminalåtkomst till avstämningsregistren för inhämtande av uppgifter som avses i första stycket och som har anknytning till ett ärende hos inspektionen.

Uppgifter som skall anmälas enligt 9 § insiderlagen får genom automatisk databehandling lämnas ut till det insiderregister som förs enligt 16 § samma lag.

9 kap. Tillsyn

Upplýsningsskyldighet och ägarprövning m.m.

1 § Centrala värdepappersförvarare står under tillsyn av Finansinspektionen. I fråga om upplýsningsskyldighet, ägarprövning, bedrivandet av tillsynen och avgifter till Finansinspektionen tillämpas 11 kap. 1, 2–5 och 9 §§ lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet på motsvarande sätt.

Ingripanden mot företag som står under tillsyn

2 § Om en central värdepappersförvarare har fattat ett beslut som strider mot denna lag eller någon annan författning som reglerar dess verksamhet, mot föreskrift som meddelats med stöd av denna lag eller någon an-

nan författning eller mot bolagsordningen eller stadgarna, får Finansinspektionen förbjuda att beslutet verkställs. Har beslutet redan verkställts, får inspektionen förelägga värdepappersförvararen att göra rättelse om detta är möjligt.

Återkallelse av auktorisation

3 § Auktorisation som central värdepappersförvarare skall återkallas av Finansinspektionen, om

1. värdepappersförvararen genom att överträda denna lag eller någon föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visat sig olämplig att utöva verksamheten,
2. värdepappersförvararen inte bedriver sådan verksamhet som auktorisationen avser,
3. såvitt gäller ett svenskt aktiebolag, bolagets egna kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen inte har täckts inom tre månader från det att den blev känd för bolaget, eller
4. någon som ingår i värdepappersförvararens styrelse eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 2 § första stycket 4.

Om det är tillräckligt får Finansinspektionen i fall som avses i första stycket 1 meddela varning i stället för att återkalla auktorisationen.

Vid tillämpning av första stycket 3 skall det egna kapitalet beräknas enligt 13 kap. 2 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975:1385).

I fall som avses i första stycket 4 får auktorisationen återkallas bara om Finansinspektionen först invänt mot att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare och om han, efter en av inspektionen bestämd tid av högst tre månader, fortfarande finns kvar i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare.

Vid återkallelse av auktorisation får Finansinspektionen besluta om hur verksamheten skall avvecklas.

Vite

4 § Om Finansinspektionen meddelar ett föreläggande enligt 3 kap. 6 § eller 9 kap. 2 § får inspektionen förelägga vite.

10 kap. Överklagande

1 § Beslut som Finansinspektionen meddelar med stöd av 1 kap. 1 §, 2 kap. 3 och 9 kap. 3 § får överklagas hos kammarrätten.

Beträffande överklagande av beslut i frågor som avses i 9 kap. 1 § tillämpas 12 kap. 1 § första och tredje styckena lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet på motsvarande sätt.

Andra beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos länsrätten. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som

avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223). Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av länsrättens avgörande.

Prop. 1997/98:160

Inspektionen får bestämma att ett beslut om förbud eller föreläggande enligt 9 kap. 2 § eller om återkallelse enligt 9 kap. 3 § skall gälla omedelbart.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Genom lagen upphävs aktiekontolagen (1989:827), lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827) och lagen (1989:829) om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Bestämmelserna i aktiekontolagen och lagen om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag gäller dock fortfarande i fråga om överklagande av beslut som har meddelats enligt någon av de lagarna före den 1 januari 1999.

3. Frågor om auktorisation av centrala värdepappersförvarare får prövas före ikraftträdandet. Ett beslut i en sådan fråga skall gälla tidigast från ikraftträdandet.

Om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag har ansökt om auktorisation när denna lag träder i kraft, får värdepapperscentralen utan auktorisation fullgöra den verksamhet som enligt denna lag ankommer på centrala värdepappersförvarare till dess ansökan har prövats slutligt.

4. Ett tillstånd att vara förvaltare som gäller vid ikraftträdandet medför rätt att vara förvaltare även efter ikraftträdandet till dess Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag har prövat om medgivande skall ges enligt 3 kap. 7 §, dock längst till utgången av september 1999. Under denna tid gäller fortfarande äldre bestämmelser i 8 kap. 1, 2 och 7 §§ samt 10 § första stycket och 9 kap. 5 § första stycket aktiekontolagen (1989:827).

5. Punkt 2 av ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till personuppgiftslagen (1998:204) skall inte tillämpas i fråga om avstämningsregister.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 31 § lagen (1914:45) om kommission skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31§¹

Försäljningskommissionär, som givit kommittenten förskott å köpeskillingen eller som eljest i anledning av uppdraget har fordringsrätt hos kommittenten, äge i det gods, som lämnats honom till försäljning, panträtt till säkerhet för sådan fordran, såvida han själv eller genom annan är i besittning av godset eller av konossement eller sådan fraktsedel därå, att avsändaren icke utan företeende av densamma äger förfoga över godset.

Bestämmelserna om panträtt i första stycket tillämpas även på rättigheter som registreras enligt *aktiekontolagen (1989:827)*. I sådana fall krävs i stället för besittning att panträkten registreras enligt sistnämnda lag. Sådan registrering krävs dock inte i fråga om rättigheter som är förvaltarregistrerade.

Bestämmelserna om panträtt i första stycket tillämpas även på rättigheter som registreras enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*. I sådana fall krävs i stället för besittning att panträkten registreras enligt sistnämnda lag. Sådan registrering krävs dock inte i fråga om rättigheter som är förvaltarregistrerade.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1996:187.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 1 och 9 §§ lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning, att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse eller att antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i *aktiekontolagen* (1989:827) får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev, pantbrev och företagshypoteksbrev, liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Denna lag tillämpas inte på banksedlar. Den tillämpas inte heller på obligationer eller förlagsbevis utom i fråga om

1. *obligationer och förlagsbevis som har ställts till viss man eller till viss man eller order och som har utfärdats genom Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags försorg, eller*

2. *obligationer med en löptid på högst ett år som har ställts till innehavaren och som utges av bankinstitut.*

Föreslagen lydelse

1 §¹

Löpande skuldebrev, växlar, konossement eller andra handlingar vilkas företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning, att påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse eller att antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* får, om det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort, dödas på begäran av den som har förlorat handlingen. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev, pantbrev och företagshypoteksbrev, liksom beträffande intecknade fordringshandlingar som är ställda till viss man.

Denna lag tillämpas inte på banksedlar. Den tillämpas inte heller på obligationer eller förlagsbevis utom i fråga om obligationer med en löptid på högst ett år som har ställts till innehavaren och som *ges ut* av bankinstitut.

¹ Senaste lydelse 1992:1311.

Varder handlingen dödad, må den omständigheten att den ej kan företes icke utgöra hinder för sökanden att göra gällande den rätt, som på handlingen kunnat grundas; och har den, som är förpliktad att fullgöra vad i handlingen blivit utfäst, eller, i fråga om intecknad fordringshandling, den intecknade egendomens ägare att utfärda ny handling, som mot den dödade svarar. Ny handling skall inte utfärdas, om dödandet gällde en handling vars företeende endast utgjorde ett villkor för att någon skall antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i *aktiekontolagen* (1989:827).

Varder handlingen dödad, må den omständigheten att den ej kan företes icke utgöra hinder för sökanden att göra gällande den rätt, som på handlingen kunnat grundas; och har den, som är förpliktad att fullgöra vad i handlingen blivit utfäst, eller, i fråga om intecknad fordringshandling, den intecknade egendomens ägare att utfärda ny handling, som mot den dödade svarar. Ny handling skall inte utfärdas, om dödandet gällde en handling vars företeende endast utgjorde ett villkor för att någon skall antecknas som innehavare av en rättighet på ett konto som avses i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument*.

Ny handling, som enligt första stycket utfärdats i stället för dödad inteckningshandling, gälle ej såsom inteckningshandling förrän anteckning skett jämlikt 10 § tredje stycket.

I fråga om växel och konossement gälle tillika vad därom är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

² Senaste lydelse 1992:1311.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Är genom skuldebrev eller annorledes gåva utfäst i penningar eller lösören, gälle den ej såsom fullbordad, med mindre det som utfäst är kommit i gåvotagarens besittning. I fråga om skepp eller skeppsbygge gäller i stället att gåva ej är att anse såsom fullbordad, med mindre inskrivning för förvärvet sökts enligt vad som stadgas därom i sjölagen (1994:1009). Har genom ett skuldebrev eller på annat sätt en gåva utfästs i en rättighet som registreras enligt *aktiekontolagen* (1989:827) fullbordas gåvan genom att rättigheten registreras för gåvotagaren enligt bestämmelserna i den lagen eller, om rättigheten förvaltas enligt 8 kap. i sistnämnda lag, genom att förvaltaren underrättas om utfästelsen.

Föreslagen lydelse

2 §¹

Är genom skuldebrev eller annorledes gåva utfäst i penningar eller lösören, gälle den ej såsom fullbordad, med mindre det som utfäst är kommit i gåvotagarens besittning. I fråga om skepp eller skeppsbygge gäller i stället att gåva ej är att anse såsom fullbordad, med mindre inskrivning för förvärvet sökts enligt vad som stadgas därom i sjölagen (1994:1009). Har genom ett skuldebrev eller på annat sätt en gåva utfästs i en rättighet som registreras enligt *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* fullbordas gåvan genom att rättigheten registreras för gåvotagaren enligt bestämmelserna i den lagen eller, om rättigheten förvaltas enligt 3 kap. i sistnämnda lag, genom att förvaltaren underrättas om utfästelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1994:1013.

Härigenom föreskrivs att 13 kap. 19 § och 14 kap. 21 § föräldrabalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*13 kap.
19 §¹

Om det av någon särskild anledning behövs för att trygga förvaltningen, får överförmyndaren

1. bestämma att 3–7 §§ skall tillämpas även i annat fall än som följer av 2 §,

2. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank, utöver vad som följer av 8 §,

3. bestämma att värdehandlingar skall förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut här i landet,

4. bestämma att premieobligationer som har utfärdats av staten skall skrivas in i statsskuldboken med förbehåll att belopp som hänför sig till obligationerna inte får lyftas utan överförmyndarens samtycke, och

5. genom meddelande till den som skall betala pengar till den omyndige bestämma att pengarna skall sättas in hos bank.

Meddelas beslut enligt första stycket 3, skall föräldrarna träffa avtal med värdepappersinstitutet på villkor som överförmyndaren har godkänt. I fråga om rättigheter som registreras enligt *aktiekontolagen (1989:827)* får föräldrarna, i stället för att träffa ett avtal om förvaring och förvaltning, på konto i avstämningsregister låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av en *auktoriserad förvaltare*, till denne anmäla att föräldrarna endast med överförmyndarens tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbelopp.

Meddelas beslut enligt första stycket 3, skall föräldrarna träffa avtal med värdepappersinstitutet på villkor som överförmyndaren har godkänt. I fråga om rättigheter som registreras enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* får föräldrarna, i stället för att träffa ett avtal om förvaring och förvaltning, på konto i avstämningsregister låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av *någon som har medgivande som förvaltare enligt den lagen*, till denne anmäla att föräldrarna endast med överförmyndarens tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbelopp.

Ett värdepappersinstitut är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på

¹ Senaste lydelse 1994:1433.

14 kap.
21 §²

Om det behövs för att trygga förvaltningen, får överförmyndaren

1. begränsa möjligheten att ta ut pengar som har satts in hos bank, utöver vad som följer av 8 §,

2. bestämma att värdehandlingar skall förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut enligt lagen (1991:981) om värdepappersrörelse eller ett motsvarande utländskt institut som är underkastat en offentlig reglering som väsentligen stämmer överens med den som gäller för värdepappersinstitut här i landet, och

3. genom meddelande till den som skall betala pengar till den enskilde bestämma att pengarna skall sättas in hos bank.

Meddelas beslut enligt första stycket 2, skall ställföreträdaren träffa avtal med värdepappersinstitutet på villkor som överförmyndaren har godkänt. I fråga om rättigheter som registreras enligt *aktiekontolagen (1989:827)* får ställföreträdaren, i stället för att träffa ett avtal om förvaring och förvaltning, på konto i avstämningsregister låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av *en auktoriserad förvaltare*, till denne anmäla att ställföreträdaren endast med överförmyndarens tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbelopp.

Meddelas beslut enligt första stycket 2, skall ställföreträdaren träffa avtal med värdepappersinstitutet på villkor som överförmyndaren har godkänt. I fråga om rättigheter som registreras enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* får ställföreträdaren, i stället för att träffa ett avtal om förvaring och förvaltning, på konto i avstämningsregister låta registrera eller, om rättigheten förvaltas av *någon som har medgivande som förvaltare enligt den lagen*, till denne anmäla att ställföreträdaren endast med överförmyndarens tillstånd får överlåta eller pantsätta rättigheten eller uppbära på rättigheten belöpande kapitalbelopp.

Ett värdepappersinstitut är skyldigt att träffa ett sådant avtal om förvaring och förvaltning som avses i andra stycket. Avtalet får inte träffas på sämre villkor än de som värdepappersinstitutet erbjuder andra enskilda personer vid samma typ av avtal.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

² Senaste lydelse 1994:1433.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 30 § och 6 kap. 2 § utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.
30 §¹

Utmätning medför förmånsrätt i och med beslutet, om ej annat följer av andra eller fjärde stycket eller 7 kap 13 §.

Utmätning av här i riket registrerat skepp eller luftfartyg, intecknade reservdelar till sådant luftfartyg eller fast egendom medför ej förmånsrätt förrän ärende angående anteckning om utmätningen tas upp på inskrivningsdag. Upptas på samma inskrivningsdag mer än ett sådant ärende, skall den utmätning som skedde först ha företräde. Om här i riket registrerat skepp eller luftfartyg som har utmätts här blir utmätt i främmande stat innan det har tagits om hand av kronofogdemyndigheten, skall den rätt som har vunnits genom den förra utmätningen gälla som panträtt.

Utmätning av fast egendom medför företräde framför rättighet i egendomen, om ärende angående anteckning om utmätningen tas upp senast på den inskrivningsdag då inskrivning av rättigheten söks.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *aktiekontolagen* (1989:827) medför förmånsrätt genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. i *sistnämnda* lag inträder förmånsrätten i stället genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *sistnämnda kap.*

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* medför förmånsrätt genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 3 kap. i *nämnda* lag inträder förmånsrätten i stället genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *det kapitlet.*

6 kap.
2 §²

Pengar samt löpande skuldebrev och annan handling, vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse, skall tagas i förvar.

Utmäts pantbrev i skepp eller fastighet eller skuldebrev som är intecknat i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg hos den intecknade egendomens ägare, skall pantbrevet eller inteckningshandlingen tas i förvar. Om beslutet om utmätning av pantbrev avser ett datapantbrev, skall kronofogdemyndigheten begära att Lantmäteriverket utfärdar ett skriftligt pantbrev enligt 8 § lagen (1994:448) om pantbrevsregister.

¹ Senaste lydelse 1992:1311.

² Senaste lydelse 1995:1398.

Kan det antagas att handling som avses i första eller andra stycket undanhålls eller har förkommit, skall i stället sekundogäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till annan än kronofogdemyndigheten eller den som myndigheten anvisar.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *aktiekontolagen* (1989:827) skall säkerställas genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. i *sistnämnda* lag skall säkerställandet i stället ske genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *sistnämnda* kap.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* skall säkerställas genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 3 kap. i *nämnda* lag skall säkerställandet i stället ske genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt *det kapitlet*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.7 Förslag till lag om ändring i kupongskattelagen
(1970:624)

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 2, 7–9, 10–12, 22 och 25 §§ kupongskattelagen (1970:624) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

I denna lag förstås med

avstämningsbolag: aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

värdepapperscentralen: Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag,

fondbolag: aktiebolag som utövar fondverksamhet enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,

förvaringsinstitut: en bank eller ett annat kreditinstitut som enligt lagen om värdepappersfonder förvarar en värdepappersfonds tillgångar och som sköter in- och utbetalningar avseende fonden,

utdelningstillfälle: för avstämningsbolag den i 3 kap. 8 § aktiebolagslagen, 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen avsedda dagen för avstämmning och för andra aktiebolag liksom i fråga om värdepappersfond den dag då utdelningen blir tillgänglig för lyftning,

utdelningsberättigad: den som är berättigad att lyfta utdelning för egen del vid utdelningstillfället.

Med utdelning avses även utbetalning till aktieägare enligt 12 kap. 1 § aktiebolagslagen, 9 kap. 1 § bankaktiebolagslagen och 12 kap. 1 § försäkringsrörelselagen vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden eller vid bolagets likvidation. Till utdelning hänförs vidare utbetalning av fu-

avstämningsbolag: aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713),

central värdepappersförvarare: företag som har auktorisation som central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:000) om kon- toföring av finansiella instrument,

fondbolag: aktiebolag som utövar fondverksamhet enligt lagen

förvaringsinstitut: en bank eller ett annat kreditinstitut som enligt lagen om värdepappersfonder förvarar en värdepappersfonds tillgångar och som sköter in- och utbetalningar avseende fonden,

utdelningstillfälle: för avstämningsbolag den i 3 kap. 8 § aktiebolagslagen eller 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen avsedda dagen för avstämmning och för andra aktiebolag liksom i fråga om värdepappersfond den dag då utdelningen blir tillgänglig för lyftning,

Med utdelning avses även utbetalning till aktieägare enligt 12 kap. 1 § aktiebolagslagen och 12 kap. 1 § försäkringsrörelselagen vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden eller vid bolagets likvidation. Till utdelning hänförs vidare utbetalning av fusionsvederlag till aktieägare enligt

¹ Senaste lydelse 1994:1869.

sionsvederlag till aktieägare enligt 14 kap. 20 § aktiebolagslagen, 11 kap. 16 § bankaktiebolagslagen eller 15 a kap. 16 § försäkringsrörelselagen.

14 kap. 20 § aktiebolagslagen eller 15 a kap. 16 § försäkringsrörelselagen.

Prop. 1997/98:160

7 §²

Värdepapperscentralen skall vid utbetalning av utdelning innehålla kupongskatt, om ej av tillgänglig uppgift om den utdelningsberättigade framgår, att denne ej är skattskyldig. Kupongskatt skall vidare innehållas i det fall att utdelning ej kunnat ske till följd av bristande uppgift om den utdelningsberättigade.

Uppgift som avses i första stycket skall avges skriftligen och lämnas till *värdepapperscentralen* i samband med begäran om införelse i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 13 § bankaktiebolagslagen (1987:618) samt i övrigt när *centralen* begär det av den som avses med införelsen. Ändras förhållande varom uppgift lämnats och som är av betydelse för bedömning av frågan om skattskyldighet enligt denna lag, skall uppgiftslämnaren utan dröjsmål skriftligen anmäla detta till *värdepapperscentralen*.

Värdepapperscentralen skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna den utdelningsberättigade skriftlig uppgift om det belopp som innehållits i kupongskatt för denne.

En central värdepappersförvarare skall vid utbetalning av utdelning innehålla kupongskatt, om ej av tillgänglig uppgift om den utdelningsberättigade framgår, att denne ej är skattskyldig. Kupongskatt skall vidare innehållas i det fall att utdelning ej kunnat ske till följd av bristande uppgift om den utdelningsberättigade.

Uppgift som avses i första stycket skall avges skriftligen och lämnas till *den centrala värdepappersförvararen* i samband med begäran om införelse i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 3 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (1982:713) samt i övrigt när *värdepappersförvararen* begär det av den som avses med införelsen. Ändras förhållande varom uppgift lämnats och som är av betydelse för bedömning av frågan om skattskyldighet enligt denna lag, skall uppgiftslämnaren utan dröjsmål skriftligen anmäla detta till *värdepappersförvararen*.

Den centrala värdepappersförvararen skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna den utdelningsberättigade skriftlig uppgift om det belopp som innehållits i kupongskatt för denne.

² Senaste lydelse 1987:636.

8 §³

Värdepapperscentralen skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna beskattningsmyndigheten uppgift om

1) det sammanlagda beloppet av utbetalade utdelningar för vilka skattskyldighet ej förelegat,

2) storleken av utbetalad utdelning och innehållen kupongskatt för varje skattskyldig,

3) det sammanlagda beloppet av utdelning som ej kunnat utbetalas till följd av bristande uppgifter om den utdelningsberättigade,

4) det sammanlagda beloppet av innehållen kupongskatt.

Inom samma tid skall *värdepapperscentralen* inbetala innehållen kupongskatt till beskattningsmyndigheten.

Vad i andra stycket sagts gäller inte kupongskatt på utdelning som avses i första stycket 3). Sådan skatt inbetalas senast vid utgången av det kalenderår då utdelningen utbetalas, dock senast vid utgången av det femte kalenderåret efter året för utdelningstillfället.

En central värdepappersförvarare skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna beskattningsmyndigheten uppgift om

1) det sammanlagda beloppet av utbetalade utdelningar för vilka skattskyldighet ej förelegat,

2) storleken av utbetalad utdelning och innehållen kupongskatt för varje skattskyldig,

3) det sammanlagda beloppet av utdelning som ej kunnat utbetalas till följd av bristande uppgifter om den utdelningsberättigade,

4) det sammanlagda beloppet av innehållen kupongskatt.

Inom samma tid skall *den centrala värdepappersförvararen* inbetala innehållen kupongskatt till beskattningsmyndigheten.

9 §⁴

Utbetalas utdelning sedan *värdepapperscentralen* inbetalat kupongskatt enligt 8 §, återbetalar beskattningsmyndigheten kupongskatt, som belöper på sådan utdelning för vilken skattskyldighet ej förelegat.

För återbetalning fordras att *värdepapperscentralen* till beskattningsmyndigheten överlämnar utredning om att skattskyldighet ej förelegat för den utdelningsberättigade. Återbetalning sker ej beträffande utdelning, som avser utdelningstillfälle tidigare än fem år före det kalenderår utredningen överlämnats till beskattningsmyndigheten.

Utbetalas utdelning sedan *en central värdepappersförvarare* inbetalat kupongskatt enligt 8 §, återbetalar beskattningsmyndigheten kupongskatt, som belöper på sådan utdelning för vilken skattskyldighet ej förelegat.

För återbetalning fordras att *den centrala värdepappersförvararen* till beskattningsmyndigheten överlämnar utredning om att skattskyldighet ej förelegat för den utdelningsberättigade. Återbetalning sker ej beträffande utdelning, som avser utdelningstillfälle tidigare än fem år före det kalenderår utredningen överlämnats till beskattningsmyndigheten.

10 §

³ Senaste lydelse 1993:463.

⁴ Senaste lydelse 1993:463.

Har *värdepapperscentralen* underlåtit att innehålla kupongskatt fastän detta bort ske, skall *centralen* förskjuta kupongskatten men får kräva skattebeloppet åter av den skattskyldige.

Har *en central värdepappersförvarare* underlåtit att innehålla kupongskatt fastän detta bort ske, skall *värdepappersförvararen* förskjuta kupongskatten men får kräva skattebeloppet åter av den skattskyldige.

11 §⁵

Föreligger fall som avses i 10 §, skall *beskattningsmyndigheten* delge *värdepapperscentralen* utdrag av den längd som avses i 26 § och förelägga *centralen* att inom två månader från den dag då *centralen* fick del av utdraget erlægga skattebeloppet. Vill *centralen* bestrida kravet, skall *den* senast inom samma tid göra erinran hos *beskattningsmyndigheten*, som meddelar beslut med anledning härav. Beslutet skall delges *centralen* och antecknas i längden. Finner *beskattningsmyndigheten* att *centralen* skall förskjuta kupongskatt, skall *centralen* föreläggas att inom viss tid erlægga skattebeloppet.

Föreligger fall som avses i 10 §, skall *beskattningsmyndigheten* delge *den centrala värdepappersförvararen* utdrag av den längd som avses i 26 § och förelägga *denne* att inom två månader från den dag då *värdepappersförvararen* fick del av utdraget erlægga skattebeloppet. Vill *värdepappersförvararen* bestrida kravet, skall *denne* senast inom samma tid göra erinran hos *beskattningsmyndigheten*, som meddelar beslut med anledning härav. Beslutet skall delges *värdepappersförvararen* och antecknas i längden. Finner *beskattningsmyndigheten* att *värdepappersförvararen* skall förskjuta kupongskatt, skall *värdepappersförvararen* föreläggas att inom viss tid erlægga skattebeloppet.

12 §⁶

Vid förvaltarregistrering enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen *aktiebolagslagen* (1975:1385), 3 kap. 10 § andra stycket första meningen *försäkringsrörelselagen* (1982:713) eller 3 kap. 11 § första stycket *bankaktiebolagslagen* (1987:618) gäller bestämmelserna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22 §§ denna lag om *värdepapperscentralen* i stället förvaltare. Är fråga om utdelning på andel i värdepappersfond gäller bestämmel-

Vid förvaltarregistrering enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen *aktiebolagslagen* (1975:1385) eller 3 kap. 10 § andra stycket första meningen *försäkringsrörelselagen* (1982:713) gäller bestämmelserna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22 §§ denna lag om *central värdepappersförvarare* i stället förvaltare. Är fråga om utdelning på andel i värdepappersfond gäller bestämmelserna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22

⁵ Senaste lydelse 1993:463.

⁶ Senaste lydelse 1994:780.

serna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22 §§ denna lag om *värdepapperscentralen* i stället förvaringsinstitutet. Uppgift enligt 7 § första stycket skall lämnas på sätt som föreskrivs i 7 § andra stycket i samband med registreringen av andelsinnehavet samt i övrigt när förvaringsinstitutet begär det, av den som registreringen avser enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Fondbolaget är skyldigt att omedelbart lämna förvaringsinstitutet upplysning om förhållande som är av betydelse för frågan om innehållande av kupongskatt. Om utdelning på andel i värdepappersfond inte betalats ut på grund av att andelsägaren inte registrerats skall skatt inte innehållas före utbetalning av utdelning.

Värdepapperscentralen skall vid redovisning enligt 8 § lämna uppgift till beskattningsmyndigheten om förvaltning enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen aktiebolagslagen, 3 kap. 10 § andra stycket första meningen försäkringsrörelselagen eller 3 kap. 11 § första stycket bankaktiebolagslagen.

Om *Värdepapperscentralen* eller ett aktiebolag inte betalar in kupongskatt i föreskriven tid, skall beskattningsmyndigheten förelägga *centralen* eller bolaget att inom viss tid fullgöra sin betalningsskyldighet.

Om föreläggandet inte följs, skall beskattningsmyndigheten anmäla förhållandet till skattemyndigheten i det län där bolagets styrelse har sitt säte. Obetalda kupongskattebelopp samt dröjsmålsavgifter skall av skattemyndigheten lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

§§ denna lag om *central värdepappersförvarare* i stället förvaringsinstitutet. Uppgift enligt 7 § första stycket skall lämnas på sätt som föreskrivs i 7 § andra stycket i samband med registreringen av andelsinnehavet samt i övrigt när förvaringsinstitutet begär det, av den som registreringen avser enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Fondbolaget är skyldigt att omedelbart lämna förvaringsinstitutet upplysning om förhållande som är av betydelse för frågan om innehållande av kupongskatt. Om utdelning på andel i värdepappersfond inte betalats ut på grund av att andelsägaren inte registrerats skall skatt inte innehållas före utbetalning av utdelning.

En central värdepappersförvarare skall vid redovisning enligt 8 § lämna uppgift till beskattningsmyndigheten om förvaltning enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen aktiebolagslagen eller 3 kap. 10 § andra stycket första meningen försäkringsrörelselagen.

22 §⁷

Om *en central värdepappersförvarare* eller ett aktiebolag inte betalar in kupongskatt i föreskriven tid, skall beskattningsmyndigheten förelägga *värdepappersförvararen* eller bolaget att inom viss tid fullgöra sin betalningsskyldighet.

⁷ Senaste lydelse 1993:899.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m. m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske. Prop. 1997/98:160

Överklagande av beslut inverkar inte på skyldigheten att betala skatt eller dröjsmålsavgift.

25 §⁸

Uppgift som enligt 7 § andra stycket skall lämnas till *värdepapperscentralen* skall vid tillämpningen av skattebrottslagen (1971:69) likställas med uppgift som skall lämnas till myndighet.

Uppgift som enligt 7 § andra stycket skall lämnas till *en central värdepappersförvarare* skall vid tillämpningen av skattebrottslagen (1971:69) likställas med uppgift som skall lämnas till myndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

⁸ Senaste lydelse 1996:666.

2.8 Förslag till lag om ändring i förmånsrättslagen
(1970:979)

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 4 § förmånsrättslagen (1970:979) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Förmånsrätt följer med

1. sjöpanträtt och luftpanträtt,
2. handpanträtt och rätt att kvarhålla lös egendom till säkerhet för fordran (retentionsrätt) samt panträtt på grund av registrering eller underrättelse enligt *aktiekontolagen* (1989:827),

2. handpanträtt och rätt att kvarhålla lös egendom till säkerhet för fordran (retentionsrätt) samt panträtt på grund av registrering eller underrättelse enligt *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument*,

3. panträtt på grund av inteckning i skepp eller skeppsbygge eller i luftfartyg och reservdelar till luftfartyg,

4. registrering av båtbyggnadsförskott enligt *lagen* (1975:605) om registrering av båtbyggnadsförskott.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1992:1311.

2.9 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs i fråga om aktiebolagslagen (1975:1385)¹ dels att 3 kap. 7, 8 och 10–14 §§, 4 kap. 3, 8, 12 och 13 §§, 5 kap. 1, 12 och 14 §§ samt 14 kap. 33 och 35 §§ skall ha följande lydelse, dels att i lagen skall föras in en ny paragraf, 3 kap. 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
7 §²

Över bolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna upptages i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finnes aktier av olika slag, skall av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktiebok kan bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon företer utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på annat sätt styrker sitt förvärv eller när någon antecknas som aktieägare på *aktiekonto enligt aktiekontolagen (1989:827)* eller när aktieägare eller annan behörig person anmäler annan förändring i förhållande som upptagits i aktieboken, skall införing av aktieägaren eller anteckning om förändringen genast ske med angivande av dagen för införingen eller anteckningen, såvida dagen ej framgår av annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer aktieägare eller annan, får införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

När någon företer utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på annat sätt styrker sitt förvärv eller när någon antecknas som aktieägare på *avstämningskonto enligt lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* eller när aktieägare eller annan behörig person anmäler annan förändring i förhållande som upptagits i aktieboken, skall införing av aktieägaren eller anteckning om förändringen genast ske med angivande av dagen för införingen eller anteckningen, såvida dagen ej framgår av annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer aktieägare eller annan, får införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

Är sista överlåtelsen på aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införing sker. Företett aktiebrev skall förses med påskrift om införingen och dagen därför.

¹ Lagen omtryckt 1993:150.

² Senaste lydelse 1989:831.

I bolagsordningen kan intagas förbehåll att den som på fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 12 § skall anses behörig att mottaga utdelning och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägare samt att utöva aktieägares företrädesrätt att delta i emission. Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, skall styrelsen fastställa och vid anmälan för registrering av bolagsstämmans beslut för registrering anmäla dag från vilken förbehållet skall tillämpas.

Bolag i vars bolagsordning finns sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag. Av 1 kap. 3 § aktiekontolagen (1989:827) framgår att aktiebrev, emissionsbevis eller interimbevis inte får utfärdas i sådana bolag.

För avstämningsbolag skall utöver vad som anges i *aktiekontolagen* följande uppgifter fullgöras av *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen)*, nämligen att

1. föra aktiebok och förteckning enligt 12 §,
2. pröva frågor om införing av aktieägare i aktieboken,
3. svara för utskrift av aktiebok,
4. avstämma aktiebok och förteckning enligt 12 §,
5. utsända utdelning,
6. vidta åtgärder enligt 4 kap. 17 § i fråga om ej uttagen aktie.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen varigenom avstämningsförbehållet tas bort blir giltigt endast om de som innehar panträtt i bolagets aktier skriftligen har samtyckt till beslutet.

10 §⁴

I avstämningsbolag förs aktieägaren in i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier han äger av olika slag. Aktieboken förs med hjälp av automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

Har en aktieägare i ett avstämningsbolag lämnat sina aktier till någon annan för förvaltning, kan denne på aktieägarens uppdrag föras in i aktieboken i stället för aktieägaren, om han fått *tillstånd* till registrering som förvaltare.

Bolag i vars bolagsordning finns sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag. Av 4 kap. 5 § *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* framgår att aktiebrev, emissionsbevis eller interimbevis inte får utfärdas i sådana bolag.

För avstämningsbolag skall utöver vad som anges i *lagen om kontoföring av finansiella instrument* följande uppgifter fullgöras av *en central värdepappersförvaltare som avses i den lagen*, nämligen att

Har en aktieägare i ett avstämningsbolag lämnat sina aktier till någon annan för förvaltning, kan denne på aktieägarens uppdrag föras in i aktieboken i stället för aktieägaren, om han fått *medgivande av den centrala värdepap-*

³ Senaste lydelse 1989:831.

⁴ Senaste lydelse 1996:184.

I aktieboken skall i fall som avses i andra stycket anmärkas att aktien innehas för annans räkning. Beträffande förvaltaren antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall föras in om aktieägare.

För rätt till registrering som förvaltare krävs, utöver vad som sägs i andra stycket, att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägare i aktieboken. I *aktiekontolagen (1989:827)* finns bestämmelser om *tillstånd* enligt andra stycket, om förvaltares åligganden, om skyldighet för bolaget och *Värdepapperscentralen* att hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter om aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier *samt om tillfällig införing i aktieboken av ägare till förvaltarregistrerade aktier.*

För rätt till registrering som förvaltare krävs, utöver vad som sägs i andra stycket, att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägare i aktieboken. I *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* finns bestämmelser om *medgivande* enligt andra stycket, om förvaltares åligganden *och* om skyldighet för bolaget och *den centrala värdepappersförvararen* att hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter om aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier.

10 a §

Om den som äger förvaltarregistrerade aktier vill delta i en bolagsstämma, skall han på begäran tillfälligt föras in i aktieboken. När bolagsstämman har ägt rum, skall aktieägaren föras av från aktieboken.

11 §⁵

Har avstämningsförbehållet införts genom ändring av bolagsordningen och har aktiebrev som dessförinnan utfärdats *ej* visats upp enligt 5 § *lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827)*, får uppgifter om aktien i tidigare aktiebok föras över till aktiebok enligt 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet *ej* avlämnats. Sker *ej* överföring, utgör den äldre aktieboken alltså aktiebok i fråga om aktien.

Om fem år har förflutit sedan

Har avstämningsförbehållet införts genom ändring av bolagsordningen och har aktiebrev som dessförinnan utfärdats *inte* visats upp enligt 4 kap. 6 § *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, får uppgifter om aktien i tidigare aktiebok föras över till aktiebok enligt 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet *inte* avlämnats. Sker *inte* överföring, utgör den äldre aktieboken alltså aktiebok i fråga om aktien.

Om fem år har förflutit sedan

⁵ Senaste lydelse 1991:985.

avstämningsförbehållet registrerades och ingen har införts som ägare eller förvaltare till en aktie i aktiebok enligt 10 § första stycket, får bolaget anmana aktiens ägare att vid påföljd av aktiens förlust anmäla sig till *värdepapperscentralen*. Anmaningen skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, får bolaget ombesörja att aktien säljs genom värdepappersinstitut. Det vid försäljningen influtna beloppet tillfaller bolaget, men aktiens tidigare ägare har rätt att av bolaget mot avlämnande av aktiebrev utfå samma belopp med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det avlämnade aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av bolaget.

I avstämningsbolag skall uppgift som avförts ur aktiebok eller förteckning enligt 12 § bevaras i minst tio år. Aktiebok, som sådant bolag tidigare fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifter beträffande bolagets samtliga aktier införts i aktieboken enligt 10 § första stycket.

12 §⁶

I avstämningsbolag skall den som med skriftlig handling eller genom uppgift på *aktiekonto* som avses i *aktiekontolagen* (1989:827) visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införda aktieägaren lyfta utdelning och, vid fondemission, ta emot ny aktie samt att utöva företrädesrätt att delta i emission på begäran upptas i en särskild förteckning. Detsamma gäller förmyndare, god man eller förvaltare för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende

I avstämningsbolag skall den som med skriftlig handling eller genom uppgift på *avstämningskonto* som avses i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införda aktieägaren lyfta utdelning och, vid fondemission, ta emot ny aktie samt att utöva företrädesrätt att delta i emission på begäran upptas i en särskild förteckning. Detsamma gäller förmyndare, god man eller förvaltare för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid ut-

⁶ Senaste lydelse 1989:831.

aktier kronofogdemyndigheten.

mätning, kvarstad eller betalnings-
säkring avseende aktier kronofog-
demyndigheten.

Prop. 1997/98:160

I förteckningen skall för den som avses i första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall införas i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer den som avses i första stycket. Sådan anteckning skall avföras, när det visas att rätten upphört.

Uppgift ur förteckningen får ej lämnas till annan utan samtycke av den som berörs av förhållanden som antecknats i förteckningen.

13 §⁷

Aktieboken skall hållas tillgänglig hos bolaget för var och en. Om aktieboken förs med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget och, i fråga om avstämningsbolag, även hos *värdepapperscentralen*. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Var och en har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag som har mer än en aktieägare, får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktieboken skall hållas tillgänglig hos bolaget för var och en. Om aktieboken förs med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget och, i fråga om avstämningsbolag, även hos *den centrala värdepappersförvararen*. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Var och en har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag som har mer än en aktieägare, får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok eller, om aktieboken föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämman, skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid stämman.

I utskrift upptages aktieägarna och de förvaltare som avses i 10 § andra stycket i alfabetisk ordning.

14 §⁸

Den till vilken aktie övergått äger ej, innan han införts i aktieboken, utöva aktieägars rätt i bolaget. Detta gäller dock icke sådan ur aktie uppkommen rätt som utövas mot företeende eller avlämnande av aktiebrev, kupong eller annat särskilt bevis som utges av bolaget.

Ägare till aktie, för vilken aktiebrev utfärdats innan bolaget blivit avstämningsbolag, kan icke såvitt

Ägare till aktie, för vilken aktiebrev utfärdats innan bolaget blivit avstämningsbolag, kan icke såvitt

⁷ Senaste lydelse 1994:802.

⁸ Senaste lydelse 1989:831.

avser därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, rätt att utöva aktieägares företrädesrätt att delta i emission eller, vid fondemission, ny aktie förrän anteckning på ett *aktiekonto* har skett enligt 5 § *lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827)* och införing i aktieboken gjorts enligt 10 §. Innan detta skett är 12 § *ej* tillämplig.

Om aktie äges av flera, kan de endast genom gemensam företrädare utöva aktieägares rätt i bolaget.

4 kap. 3 §⁹

I bolag som inte är avstämningsbolag har aktieägare med företrädesrätt att delta i emission rätt att för varje aktie få särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Därvid får till aktiebrev hörande kupong användas som emissionsbevis. Används ej kupong som emissionsbevis, skall i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Begagnar aktieägare sin företrädesrätt att delta i emission i bolag som ej är avstämningsbolag, skall det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas försees med påskrift härom, om ej kuponger används som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall aktieägares rätt att utöva företrädesrätt att delta i emission och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägaren registreras enligt *aktiekontolagen (1989:827)* för den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 §. Var han vid mottagandet *ej* berättigad, skall bolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock *ej*, om bolaget eller *värdepapperscentralen* hade kännedom om att företrädesrätten eller aktien registrerades för annan än den rätte mottagaren eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iaktas och *ej* heller om mottagaren var omyndig eller hade en förvaltare enligt för-

avser därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, rätt att utöva aktieägares företrädesrätt att delta i emission eller, vid fondemission, ny aktie förrän anteckning på ett *avstämningskonto* har skett enligt 4 kap. 6 § *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* och införing i aktieboken gjorts enligt 10 §. Innan detta skett är 12 § *inte* tillämplig.

I avstämningsbolag skall aktieägares rätt att utöva företrädesrätt att delta i emission och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägaren registreras enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* för den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 §. Var han vid mottagandet *inte* berättigad, skall bolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock *inte*, om bolaget eller *den centrala värdepappersförvararen* hade kännedom om att företrädesrätten eller aktien registrerades för annan än den rätte mottagaren eller åsidosatt den aktsamhet som efter omständigheterna skäligen bort iaktas och *inte* heller om mottagaren var

⁹ Senaste lydelse 1989:831.

äldrabalken med ett uppdrag som omfattar denna angelägenhet. Den för vilken företrädesrätt att delta i en emission skall registreras enligt detta stycke skall genast av *värdepapperscentralen* underrättas om i vilken omfattning företrädesrätt krävs för varje ny aktie.

omyndig eller hade en förvaltare enligt föräldrabalken med ett uppdrag som omfattar denna angelägenhet. Den för vilken företrädesrätt att delta i en emission skall registreras enligt detta stycke skall genast av *den centrala värdepappersförvararen* underrättas om i vilken omfattning företrädesrätt krävs för varje ny aktie.

8 §¹⁰

Teckning av nya aktier skall ske på teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrift av bolagsordningen samt av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

I avstämningsbolag får i beslutet om nyemission förordnas att teckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om nyemission samt avskrift av bolagsordningen och av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *värdepapperscentralen*.

I avstämningsbolag får i beslutet om nyemission förordnas att teckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om nyemission samt avskrift av bolagsordningen och av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *den centrala värdepappersförvararen*.

Om alla aktierna av de därtill berättigade tecknas vid den stämma där beslutet om nyemission fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock icke avstämningsbolag.

Har teckning skett i strid mot denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

12 §¹¹

Beslut om nyemission skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det ej förfallit enligt 10 §. Hinder mot registrering föreligger, om ej

1. full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna,
2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till belopp som avses i 10 §,
3. hälften av det belopp som betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har inbetalats,
4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget,

¹⁰ Senaste lydelse 1990:1295.

¹¹ Senaste lydelse 1994:802.

5. yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att 3 och 4 iakttagits, att apportegendomen inte har åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet; yttrandet från revisor om att 3 har iakttagits får i avstämningsbolag ersättas av en försäkran från *värdepapperscentralen* om att så har skett. I yttrandet skall revisorn beskriva apportegendomen och ange vilken metod som har använts vid värderingen av den. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen skall anmärkas.

5. yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att 3 och 4 iakttagits, att apportegendomen inte har åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet; yttrandet från revisor om att 3 har iakttagits får i avstämningsbolag ersättas av en försäkran från *den centrala värdepappersförvararen* om att så har skett. I yttrandet skall revisorn beskriva apportegendomen och ange vilken metod som har använts vid värderingen av den. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen skall anmärkas.

Vid kontantemission i bolag vars bundna egna kapital före emissionen understiger en miljon kronor skall, i stället för vad som föreskrives i första stycket 3 och 5, hela det belopp, som skall betalas för aktierna, erläggas genom insättning på bankräkning som bolaget öppnat hos svenskt bankinstitut och intyg från bankinstitutet om att beloppet betalats företes i registreringsärendet.

Genom registreringen fastställs ökningen av aktiekapitalet till belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet icke gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om registreringsmyndigheten genom laga-kraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering, gäller vad i 10 § sägs.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. Aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skolat till fullo betalas.

13 §¹²

För aktie som tecknats vid kontantemission skall, om ej annat följer av 12 § andra stycket, full betalning erläggas inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som bli-

För aktie som tecknats vid kontantemission skall, om ej annat följer av 12 § andra stycket, full betalning erläggas inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som bli-

¹² Senaste lydelse 1989:831.

vit till fullo betalda. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, av *Värdepapperscentralen*.

Har ej enligt första stycket anmälts att full betalning erlagts för aktierna, skall registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera dels att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de ej betalda aktierna, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet ändrats. De aktier som ej betalats blir ogiltiga när nedläggningen registrerats.

vit till fullo betalda. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, av *den centrala värdepappersförvararen*.

5 kap. 1 §¹³

Aktiebolag kan mot vederlag utge konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Sådana skuldebrev skall ställas till innehavaren eller till viss man eller order.

Konvertibla skuldebrev skall innehålla utfästelse från bolaget om att borgenär har rätt att helt eller delvis utbyta sin fordran enligt skuldebrevet mot aktier i bolaget. Skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning skall ge borgenär rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar.

Villkoren för utbyte eller nyteckning av aktier skall bestämmas så att utbyte eller nyteckning kan ske utan att bolagsordningen ändras. Vederlaget för konvertibelt skuldebrev får ej understiga det nominella beloppet på aktie som utlämnas vid utbyte, om ej mellanskillnaden täckes genom kontant betalning vid utbytet.

Optionsrätt till nyteckning kan knytas till optionsbevis fogade vid skuldebrevet. Borgenär får skilja optionsbevis från skuldebrev och förfoga över beviset särskilt, om ej i skuldebrevet föreskrives att beviset får avskiljas först efter viss tid.

I fråga om aktiebolag, som enligt insiderlagen (1990:1342) utgör aktiemarknadsbolag, samt dotterbolag till sådana bolag gäller, förutom föreskrifterna i detta kapitel, bestämmelserna i lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag, m. m.

Av *aktiekontolagen (1989:827)* framgår att utfästelser som avses i ovan angivna skuldebrev och optionsbevis kan registreras enligt den lagen och att skuldebrev eller optionsbevis inte får utfärdas om registrering skall ske. I sådana fall gäller bestämmelserna i detta kapitel i tillämpliga delar.

Av *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* framgår att utfästelser som avses i ovan angivna skuldebrev och optionsbevis kan registreras enligt den lagen och att skuldebrev eller optionsbevis inte får utfärdas om registrering skall ske. I sådana fall gäller bestämmelserna i detta kapitel i tillämpliga delar.

12 §¹⁴

¹³ Senaste lydelse 1991:985.

¹⁴ Senaste lydelse 1990:1295.

Vid nyteckning enligt detta kapitel skall aktier tecknas på teckningslista som innehåller beslutet om emission. Avskrift av bolagsordningen, den senaste årsredovisningen försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust samt avskrift av revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

I avstämningsbolag får i beslutet om emission förordnas att nyteckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om emission och de handlingar som avses i första stycket andra meningen hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *värdepapperscentralen*.

Har teckning skett i strid mot denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

Om styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar anser att aktieteckning är ogiltig enligt tredje stycket, skall aktietecknaren genast underrättas därom. I annat fall skall aktietecknaren tilldelas tecknade aktier. Aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

I avstämningsbolag får i beslutet om emission förordnas att nyteckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om emission och de handlingar som avses i första stycket andra meningen hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *den centrala värdepappersförvararen*.

14 §¹⁵

Senast tre månader efter det att tiden för utbyte eller nyteckning av aktier utgått skall styrelsen för registrering anmäla hur många aktier som utgivits i utbyte eller som nytecknats och till fullo betalats. Om utbytestiden eller teckningstiden är längre än ett år, skall anmälan göras senast tre månader efter utgången av varje räkenskapsår under vilket utbyte eller nyteckning har skett.

Hinder mot registrering föreligger, om *ej* yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, från *värdepapperscentralen* av vilket framgår att bolaget på grund av emissionen tillförts vederlag till ett värde motsvarande minst sammanlagda beloppet av de aktier som utgivits i utbyte eller, vid nyteckning, att aktierna till fullo betalats.

Genom registreringen är aktiekapitalet ökat med sammanlagda nominella beloppet av de anmälda aktierna.

Hinder mot registrering föreligger, om *inte* yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, från *den centrala värdepappersförvararen* av vilket framgår att bolaget på grund av emissionen tillförts vederlag till ett värde motsvarande minst sammanlagda beloppet av de aktier som utgivits i utbyte eller, vid nyteckning, att aktierna till fullo betalats.

¹⁵ Senaste lydelse 1989:831.

14 kap.
33 §¹⁶

Prövas tvist om inlösen enligt 31 § av skiljemän eller domstol och är det ostridigt mellan parterna att lösningsrätt föreligger eller förklaras i lagakraftvunnen dom att sådan rätt är för handen utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse eller, när fråga är om aktier i avstämningsbolag, att låta moderbolaget registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen* (1989:827), allt under förutsättning att moderbolaget ställer av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen godkänd säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta.

Aktieägare har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

35 §¹⁷

Har säkerhet ställts enligt 33 § eller nedsättning skett enligt 34 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebrev i ett dotterbolag som inte är avstämningsbolag överlämnats till moderbolaget medför breven i sådant fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet jämte ränta.

Har aktiebrev ej överlämnats inom en månad från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan nytt till moderbolaget ställt aktiebrev utfärdas. Det nya aktiebrevet skall innehålla uppgift att det ersätter äldre brev. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall brevet överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av moderbolaget registreras med detta som ägare enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen* (1989:827.)

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av moderbolaget registreras med detta som ägare enligt bestämmelserna i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument*.

¹⁶ Senaste lydelse 1994:802.

¹⁷ Senaste lydelse 1994:802.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.10 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs i fråga om försäkringsrörelselagen (1982:713)¹ dels att 3 kap. 7, 8 och 10–14 §§, 4 kap. 6, 10, 14 och 15 §§ samt 15 kap. 10 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall föras in en ny paragraf, 3 kap. 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
7 §²

Över försäkringsaktiebolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra en förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna skall tas upp i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finns det aktier av olika slag, skall det av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktieboken kan bestå av ett betryggande lösblads eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon visar upp ett utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på något annat sätt styrker sitt förvärv eller när någon antecknas som aktieägare på *aktiekonto* enligt *aktiekontolagen (1989:827)* eller när en aktieägare eller annan behörig person anmäler någon annanförändring i de förhållanden som har tagits upp i aktieboken, skall en anteckning om aktieägaren eller om förändringen genast föras in. Dagen för införandet skall anges, om dagen inte framgår av något annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer en aktieägare eller någon annan, får införandet dock inte göras, förrän det visat sig att lösningsrätten inte begagnas.

När någon visar upp ett utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på något annat sätt styrker sitt förvärv eller när någon antecknas som aktieägare på *avstämningskonto* enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* eller när en aktieägare eller annan behörig person anmäler någon annanförändring i de förhållanden som har tagits upp i aktieboken, skall en anteckning om aktieägaren eller om förändringen genast föras in. Dagen för införandet skall anges, om dagen inte framgår av något annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer en aktieägare eller någon annan, får införandet dock inte göras, förrän det visat sig att lösningsrätten inte begagnas.

Är sista överlåtelsen på ett aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införandet sker. Ett aktiebrev som visats upp skall förses med påskrift om införandet och dagen för detta.

¹ Lagen omtryckt 1995:1567.

² Senaste lydelse 1989:832.

I bolagsordningen kan förbehåll tas in om att den som på en fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i en förteckning enligt 12 § skall anses behörig att ta emot utdelning och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer en aktieägare samt att utöva en aktieägars företrädesrätt att delta i en emission. Om förbehållet förs in genom en ändring av bolagsordningen, skall styrelsen när ändringen har stadfästs fastställa från vilken dag förbehållet skall tillämpas och för registrering anmäla detta samtidigt som den anmäler bolagsstämmans beslut för registrering.

Ett försäkringsaktiebolag som har ett sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) i sin bolagsordning kallas i denna lag avstämningsbolag. Av *aktiekontolagen* (1989:827) framgår att aktiebrev, emissionsbevis eller interimsbevis inte får utfärdas i sådana bolag.

För avstämningsbolag skall utöver vad som anges i *aktiekontolagen* *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* (*värdepapperscentralen*) fullgöra uppgifterna att

1. föra aktieboken och förteckningen enligt 12 §,
2. pröva frågor om införande av aktieägarna i aktieboken,
3. svara för utskriften av aktieboken,
4. stämma av aktieboken och förteckningen enligt 12 §,
5. sända ut utdelningen och
6. vidta åtgärder enligt 4 kap. 19 § i fråga om aktier som inte är uttagna.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen varigenom avstämningsförbehållet tas bort blir giltigt endast om de som innehar panträtt i bolagets aktier skriftligen har samtyckt till beslutet.

10 §⁴

I avstämningsbolag förs aktieägaren in i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier han äger av olika slag. Aktieboken förs med hjälp av automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

Har en aktieägare i ett avstäm-

Ett försäkringsaktiebolag som har ett sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) i sin bolagsordning kallas i denna lag avstämningsbolag. Av 4 kap. 5 § *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* framgår att aktiebrev, emissionsbevis eller interimsbevis inte får utfärdas i sådana bolag.

För avstämningsbolag skall utöver vad som anges i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* följande uppgifter fullgöras av en central värdepappersförvarare, nämligen att

1. föra aktieboken och förteckningen enligt 12 §,
2. pröva frågor om införande av aktieägarna i aktieboken,
3. svara för utskriften av aktieboken,
4. stämma av aktieboken och förteckningen enligt 12 §,
5. sända ut utdelningen och
6. vidta åtgärder enligt 4 kap. 19 § i fråga om aktier som inte är uttagna.

Har en aktieägare i ett avstäm-

³ Senaste lydelse 1989:832.

⁴ Senaste lydelse 1996:186.

ningsbolag lämnat sina aktier till någon annan för förvaltning, kan denne på aktieägarens uppdrag föras in i aktieboken i stället för aktieägaren, om han fått *tillstånd* till registrering som förvaltare.

I aktieboken skall i fall som avses i andra stycket anmärkas att aktien innehåses för annans räkning. Beträffande förvaltaren antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall föras in om aktieägare.

För rätt till registrering som förvaltare krävs, utöver vad som sägs i andra stycket, att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägaren i aktieboken. I *aktiekontolagen (1989:827)* finns bestämmelser om *tillstånd* enligt andra stycket, om förvaltares åligganden, om skyldighet för bolaget och *Värdepapperscentralen* att hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter om aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier *samt om tillfällig införing i aktieboken av ägare till förvaltarregistrerade aktier*.

ningsbolag lämnat sina aktier till någon annan för förvaltning, kan denne på aktieägarens uppdrag föras in i aktieboken i stället för aktieägaren, om han fått *medgivande av den centrala värdepappersförvararen* till registrering som förvaltare.

För rätt till registrering som förvaltare krävs, utöver vad som sägs i andra stycket, att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägaren i aktieboken. I *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* finns bestämmelser om *medgivande* enligt andra stycket, om förvaltares åligganden och om skyldighet för bolaget och *den centrala värdepappersförvararen* att hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter om aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier.

10 a §

Om den som äger förvaltarregistrerade aktier vill delta i en bolagsstämma, skall han på begäran tillfälligt föras in i aktieboken. När bolagsstämman har ägt rum, skall aktieägaren föras av från aktieboken.

11 §⁵

Har ett avstämningsförbehåll förts in genom en ändring av bolagsordningen och har ett aktiebrev som dessförinnan utfärdats inte visats upp enligt 5 § *lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827)*, får uppgifter om aktien i den tidigare ak-

Har ett avstämningsförbehåll förts in genom en ändring av bolagsordningen och har ett aktiebrev som dessförinnan utfärdats inte visats upp enligt 4 kap. 6 § *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, får uppgifter om aktien i den tidigare aktiebo-

⁵ Senaste lydelse 1991:990.

tieboken föras över till en sådan aktiebok som avses i 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet inte avlämnats. Sker ingen överföring, gäller den äldre aktieboken fortfarande i fråga om denna aktie.

Om fem år har förflutit sedan avstämningsförbehållet registrerades och ingen har införts som ägare eller förvaltare till en aktie i aktiebok som avses i 10 § första stycket, får bolaget anmana aktiens ägare att vid påföljd av aktiens förlust anmäla sig till *värdepapperscentralen*. Anmaningen skall kungöras i Post och Inrikes tidningar och i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, får bolaget ombesörja att aktien säljs genom värdepappersinstitut. Det vid försäljningen influtna beloppet tillfaller bolaget, men aktiens tidigare ägare har rätt att av bolaget mot avlämnande av aktiebrev utfå samma belopp med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det avlämnade aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av bolaget.

I avstämningsbolag skall de uppgifter som avförts ur aktiebok eller förteckningen enligt 12 § bevaras i minst tio år. En aktiebok, som ett sådant bolag tidigare har fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifterna beträffande bolagets samtliga aktier har förts in i den aktiebok som avses i 10 § första stycket.

12 §⁶

I avstämningsbolag skall i en särskild förteckning på begäran tas upp den som med skriftlig handling eller genom uppgift på *aktiekonto* som avses i *aktiekontolagen* (1989:827) visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället

ken föras över till en sådan aktiebok som avses i 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet inte avlämnats. Sker ingen överföring, gäller den äldre aktieboken fortfarande i fråga om denna aktie.

Om fem år har förflutit sedan avstämningsförbehållet registrerades och ingen har införts som ägare eller förvaltare till en aktie i aktiebok som avses i 10 § första stycket, får bolaget anmana aktiens ägare att vid påföljd av aktiens förlust anmäla sig till *den centrala värdepappersförvararen*. Anmaningen skall kungöras i Post och Inrikes tidningar och i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, får bolaget ombesörja att aktien säljs genom värdepappersinstitut. Det vid försäljningen influtna beloppet tillfaller bolaget, men aktiens tidigare ägare har rätt att av bolaget mot avlämnande av aktiebrev utfå samma belopp med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det avlämnade aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av bolaget.

I avstämningsbolag skall i en särskild förteckning på begäran tas upp den som med skriftlig handling eller genom uppgift på *avstämningskonto* som avses i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i

⁶ Senaste lydelse 1989:832.

för den aktieägare som är införd i aktieboken lyfta utdelning och, vid fondemission, ta emot en ny aktie samt att utöva företrädesrätt att delta i en emission. Detsamma gäller förmyndare, god man eller förvaltare för en aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende aktier kronofogdemyndigheten.

testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den aktieägare som är införd i aktieboken lyfta utdelning och, vid fondemission, ta emot en ny aktie samt att utöva företrädesrätt att delta i en emission. Detsamma gäller förmyndare, god man eller förvaltare för en aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende aktier kronofogdemyndigheten.

I förteckningen skall för den som skall tas upp i denna enligt första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall föras in i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer honom. En sådan förteckning skall avföras, när det visas att rätten har upphört. Uppgifter ur förteckningen får inte lämnas till någon annan utan samtycke av den som berörs av de förhållanden som har antecknats i förteckningen.

13 §⁷

Aktiebok skall på den ort där styrelsen har sitt säte hållas tillgänglig för alla. Förs aktiebok med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget på denna ort och, i fråga om avstämningsbolag, även hos *värdepapperscentralen*. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Alla har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag som har mer än en aktieägare får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok skall på den ort där styrelsen har sitt säte hållas tillgänglig för alla. Förs aktiebok med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget på denna ort och, i fråga om avstämningsbolag, även hos *den centrala värdepappersförvararen*. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Alla har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag som har mer än en aktieägare får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid bolagsstämman. Förs aktieboken med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämman hållas tillgänglig vid stämman.

⁷ Senaste lydelse 1994:1941.

I utskriften tas i alfabetisk ordning upp aktieägarna och de förvaltare som avses i 10 § andra stycket.

Prop. 1997/98:160

14 §⁸

Den till vilken en aktie har övergått får inte, innan han förts in i aktieboken, utöva en aktieägars rätt i bolaget. Detta gäller dock inte sådan rätt som uppkommit ur en aktie och som utövas mot uppvisande eller avlämnande av ett aktiebrev, en kupong eller något annat särskilt bevis som ges ut av bolaget.

Ägaren till en aktie för vilken aktiebrev har utfärdats innan *aktiekontolagen* (1989:827) har blivit tillämplig på bolaget, kan inte när det gäller därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, rätt att utöva aktieägars företrädesrätt att delta i emission eller, vid fondemission, en ny aktie förrän anteckning på ett *aktiekonto* har skett enligt 5 § *lagen* (1989:828) om införande av *aktiekontolagen* (1989:827) och införande i aktieboken har gjorts enligt 10 §. Innan detta har skett är 12 § inte tillämplig.

Ägaren till en aktie för vilken aktiebrev har utfärdats innan *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* har blivit tillämplig på bolaget, kan inte när det gäller därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, rätt att utöva aktieägars företrädesrätt att delta i emission eller, vid fondemission, en ny aktie förrän anteckning på ett *avstämningskontokonto* har skett enligt 4 kap. 6 § *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* och införande i aktieboken har gjorts enligt 10 §. Innan detta har skett är 12 § inte tillämplig.

Om en aktie ägs av flera, kan de endast genom en gemensam företrädare utöva den rätt i bolaget som en aktieägare har.

4 kap. 6 §⁹

I bolag som inte är avstämningsbolag har aktieägare med företrädesrätt att delta i en emission rätt att för varje aktie få ett särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Därvid får de kuponger som hör till aktiebrevet användas som emissionsbevis. Används inte sådana kuponger som emissionsbevis, skall det i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Om en aktieägare använder sin företrädesrätt att delta i en emission i ett bolag som inte är ett avstämningsbolag, skall anteckning härom göras på det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas, om inte kuponger används som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall aktieägars rätt att utöva företrädesrätt att delta i emission och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägaren registreras enligt *aktiekontolagen* (1989:827) för dem

I avstämningsbolag skall aktieägars rätt att utöva företrädesrätt att delta i emission och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägaren registreras enligt *lagen* (1998:000) om *kontoföring av fi-*

⁸ Senaste lydelse 1989:832.

⁹ Senaste lydelse 1989:832.

som på avstämningsdagen är införda i aktieboken eller i förteckningen enligt 3 kap. 12 §. Om dessa inte var berättigade skall bolaget ändå anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock inte om bolaget eller *värdepapperscentralen* kände till att företrädesrätten eller aktien registrerades för annan än den rätte mottagaren eller om någon av dem har åsidosatt den aktsamhet som de efter omständigheterna skäligen bort iaktta. Bolaget eller *värdepapperscentralen* anses inte heller ha fullgjort sin skyldighet om mottagaren var omyndig eller hade en förvaltare enligt föräldrabalken förordnad att företräda honom i denna angelägenhet. Den för vilken företrädesrätt att delta i en emission skall registreras enligt detta stycke skall genast av *värdepapperscentralen* underrättas om i vilken omfattning företrädesrätt krävs för varje ny aktie.

nansiella instrument för dem som på avstämningsdagen är införda i aktieboken eller i förteckningen enligt 3 kap. 12 §. Om dessa inte var berättigade skall bolaget ändå anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock inte om bolaget eller *den centrala värdepappersförvararen* kände till att företrädesrätten eller aktien registrerades för annan än den rätte mottagaren eller om någon av dem har åsidosatt den aktsamhet som de efter omständigheterna skäligen bort iaktta. Bolaget eller *den centrala värdepappersförvararen* anses inte heller ha fullgjort sin skyldighet om mottagaren var omyndig eller hade en förvaltare enligt föräldrabalken förordnad att företräda honom i denna angelägenhet. Den för vilken företrädesrätt att delta i en emission skall registreras enligt detta stycke skall genast av *den centrala värdepappersförvararen* underrättas om i vilken omfattning företrädesrätt krävs för varje ny aktie.

10 §¹⁰

Teckning av nya aktier skall ske på en teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrifter av bolagsordningen och av de handlingar, som skall läggas fram enligt 3, 4 och 7 §§, skall fogas till teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknarna på den plats som anges i listan.

I avstämningsbolag får i beslutet om nyemission förordnas att teckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om nyemission samt avskrift av bolagsordningen och av de handlingar, som skall läggas fram enligt 3, 4 och 7 §§, hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *värdepapperscentralen*.

I avstämningsbolag får i beslutet om nyemission förordnas att teckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om nyemission samt avskrift av bolagsordningen och av de handlingar, som skall läggas fram enligt 3, 4 och 7 §§, hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *den centrala värdepappersförvararen*.

¹⁰ Senaste lydelse 1991:1767.

Om de som har rätt till det tecknar alla aktierna vid den stämma där beslutet om nyemission fattats, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock inte avstämningsbolag.

Om teckningen har skett i strid mot denna paragraf eller om en aktie har tecknats med villkor som inte stämmer överens med de i emissionsbeslutet angivna villkoren är aktieteckningen ogiltig, under förutsättning att ogiltigheten har anmälts hos Finansinspektionen innan anmälan enligt 15 § har registrerats.

14 §¹¹

Beslutet om nyemission skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det inte har förfallit enligt 12 §.

För registrering krävs att

1. full betalning enligt registret erlagts för alla de aktier som ingår i det förut registrerade aktiekapitalet,

2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för de aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till det belopp som avses i 12 §,

3. hälften av det belopp som skall betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har betalats in,

4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget och

5. auktoriserad revisor intygar att 3 och 4 har iakttagits; intyget från revisor om att 3 har iakttagits får i avstämningsbolag ersättas med en försäkran från *värdepapperscentralen* om att så har skett. I yttrandet skall revisorn beskriva apportegendomen och ange vilken metod som har använts vid värderingen av den. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen skall anmärkas; samt

5. auktoriserad revisor intygar att 3 och 4 har iakttagits; intyget från revisor om att 3 har iakttagits får i avstämningsbolag ersättas med en försäkran från *den centrala värdepappersförvararen* om att så har skett. I yttrandet skall revisorn beskriva apportegendomen och ange vilken metod som har använts vid värderingen av den. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen skall anmärkas; samt

6. behövliga ändringar av bolagsordningen har stadfästs.

Genom registreringen fastställs ökningen av aktiekapitalet till det belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet inte har gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om Finansinspektionen genom laga-kraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller har vägrat registrering, gäller vad som sägs i 12 §.

Aktiekapitalet är ökat när registreringen har skett. De aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad som har bestämts om detta i beslutet om emission. Beslutet får dock inte innebära

¹¹ Senaste lydelse 1994:1941.

15 §¹²

De aktier som har tecknats vid en kontantemission skall vara helt betalda inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som har blivit helt betalda. Anmälningen skall bestrykas av en auktoriserad eller en godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, av värdepapperscentralen.

De aktier som har tecknats vid en kontantemission skall vara helt betalda inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som har blivit helt betalda. Anmälningen skall bestrykas av en auktoriserad eller en godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, av *den centrala värdepappersförvararen*.

Om det enligt första stycket har anmälts att aktierna har helt betalats, skall Finansinspektionen efter bolagets hörande registrera dels att aktiekapitalet har satts ned med det sammanlagda nominella beloppet av ej betalda aktier, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet har ändrats. De aktier som inte har betalats blir ogiltiga när nedsättningen har registrerats.

15 kap.

10 §¹³

Prövas en tvist om inlösen enligt 8 § av skiljemän eller domstol och är det ostridigt mellan parterna att det finns lösningsrätt eller förklaras det i en lagakraftvunnen dom att sådan rätt finns utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelsen eller, när fråga är om aktier i avstämningsbolag, att låta moderbolaget registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen* (1989:827). Detta gäller endast om moderbolaget ställer säkerhet, som godkänts av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen, för det kommande lösenbelp-

Prövas en tvist om inlösen enligt 8 § av skiljemän eller domstol och är det ostridigt mellan parterna att det finns lösningsrätt eller förklaras det i en lagakraftvunnen dom att sådan rätt finns utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelsen eller, när fråga är om aktier i avstämningsbolag, att låta moderbolaget registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *lagen* (1998:000) *om kontoföring av finansiella instrument*. Detta gäller endast om moderbolaget ställer säkerhet, som godkänts av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen,

¹² Senaste lydelse 1991:1767.

¹³ Senaste lydelse 1989:832.

pet med ränta.

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

för det kommande lösenbeloppet med ränta. Prop. 1997/98:160

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

12 §¹⁴

Om säkerhet har ställts enligt 10 § eller om nedsättning har skett enligt 11 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebrev i ett dotterbolag som inte är avstämningsbolag har överlämnats till moderbolaget medför breven i sådana fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet med ränta.

Har aktiebrevet inte överlämnats inom en månad från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan det utfärdas ett nytt aktiebrev ställt till moderbolaget. Det nya aktiebrevet skall innehålla en uppgift om att det ersätter det äldre brevet. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall det överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av moderbolaget registreras med detta som ägare enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen* (1989:827).

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av moderbolaget registreras med detta som ägare enligt bestämmelserna i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹⁴ Senaste lydelse 1989:832.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 11 och 13 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

11 §¹

Aktieägarna är skyldiga att till föreningen överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelse eller, när fråga är om aktier i avstämningsbolag, att låta föreningen registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen (1989:827)*, om en tvist om inlösen enligt 9 § prövas av skiljemän eller domstol och det är ostridigt mellan parterna att det föreligger lösningsrätt eller om det i en dom som har vunnit laga kraft har förklarats att sådan rätt föreligger utan att lösenbeloppet samtidigt har fastställts. Skyldighet att överlämna aktiebrev eller att låta föreningen registreras som ägare till aktierna föreligger dock endast om föreningen ställer sådan säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta som godkänns av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen.

Aktieägarna är skyldiga att till föreningen överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelse eller, när fråga är om aktier i avstämningsbolag, att låta föreningen registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, om en tvist om inlösen enligt 9 § prövas av skiljemän eller domstol och det är ostridigt mellan parterna att det föreligger lösningsrätt eller om det i en dom som har vunnit laga kraft har förklarats att sådan rätt föreligger utan att lösenbeloppet samtidigt har fastställts. Skyldighet att överlämna aktiebrev eller att låta föreningen registreras som ägare till aktierna föreligger dock endast om föreningen ställer sådan säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta som godkänns av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen.

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det att säkerhet har ställts till dess att lösenbeloppet förfaller till betalning.

13 §²

Föreningen är ägare till aktierna, om säkerhet har ställts enligt 11 § eller om nedsättning har skett enligt 12 §. Innan aktiebrev i ett dotterbolag som inte är avstämningsbolag har överlämnats till föreningen medför breven i sådana fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till föreningen eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet med ränta.

Om ett aktiebrev inte har överlämnats inom en månad från det att föreningen blev ägare till aktien, får det utfärdas ett nytt aktiebrev som är

¹ Senaste lydelse 1989:843.

² Senaste lydelse 1989:843.

ställt till föreningen. Det nya aktiebrevet skall innehålla uppgift om att det ersätter det äldre brevet. Om det äldre brevet därefter överlämnas till föreningen, skall det i sin tur överlämnas till bolaget för att makuleras.

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av föreningen registreras med denna som ägare enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen*(1989:827).

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av föreningen registreras med denna som ägare enligt bestämmelserna i *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 22, 23, 27, 28 och 29 §§ lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
22 §¹

Kontrolluppgift om inkomstränta och fordran skall lämnas av

1. *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag,*

1. *central värdepappersförvarare som avses i lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument,*

2. den som yrkesmässigt bedrivit inlåning eller på annat sätt yrkesmässigt ombesörjt att pengar blivit räntebärande,

3. den som gett ut skuldförbindelse för den allmänna marknaden,

4. förening som från medlemmar mottagit pengar för förräntning,

5. Riksgäldskontoret i fråga om statens sparobligationer,

6. den som driver valutahandel samt värdepappersinstitut hos vilket utländskt fondpapper eller rättighet eller skyldighet som anknyter till sådant fondpapper förvaras i depå eller kontoförs,

7. Insättningsgarantinämnden,

8. förvaltare som i sådan egen-
skap är införd i det register som
förs av *Värdepapperscentralen
VPC Aktiebolag enligt aktiekon-
tolagen (1989:827).*

8. förvaltare som i sådan egen-
skap är införd i det register som
förs av *en central värdepappers-
förvarare enligt lagen (1998:000)
om kontoföring av finansiella in-
strument.*

Kontrolluppgift skall lämnas för

1. den som gottskrivits ränta eller till vilken ränta betalats ut (borgenär),

2. innehavare av marknadsnoterad fordran som avses i 3 § första stycket 7 lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt med undantag för premieobligation som getts ut före år 1996,

3. den som har varit antecknad som innehavare av utländskt räntebärande fondpapper eller rättighet eller skyldighet som anknyter till sådant fondpapper.

Kontrolluppgiften skall ta upp den ränta som den uppgiftsskyldige sammanlagt gottskrivit eller betalat ut till borgenären, dennes sammanlagda fordran på den uppgiftsskyldige vid årets utgång och avdragen preliminär skatt. I fall som avses i första stycket 6 skall uppgift lämnas om ränta som utbetalats eller gottskrivits samt om innehavet i depån eller den kontoförda fordringen vid årets utgång. Kontrolluppgift skall vidare lämnas för upplupen men inte förfallen avkastning (räntekompensation) vid

¹ Senaste lydelse 1997:329.

avyttring av fordran eller andel i sådan värdepappersfond som avses i 27 § 6 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

För marknadsnoterad fordran skall kontrolluppgiften ta upp det vid årets utgång senast noterade värdet ökat med upplupen avkastning som inte omfattas av detta värde.

Innehas ett konto av mer än en person skall ränta och fordran fördelas lika mellan innehavarna, om inte annat förhållande är känt för den uppgiftsskyldige. I fråga om konto för vilket samtliga innehavare inte redovisas enligt bestämmelserna i 57 § andra stycket skall dock den totala räntan och fordran redovisas utan fördelning.

Avser en utbetalning också annat än ränta och kan den uppgiftsskyldige inte ange hur stor del därav som utgör ränta, skall i stället för ränta det sammanlagt utbetalda beloppet redovisas.

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i *det* register som förs av *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* enligt *aktiekontolagen (1989:827)*, skall utan dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i *ett* register som förs av *en central värdepappersförvarare* enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, skall utan dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

23 §²

Uppgiftsskyldighet enligt 22 § föreligger inte

1. då borgenären är bank, hypoteksinstitut, försäkringsföretag, aktiebolag eller förening eller stiftelse som tilldelats organisationsnummer,

2. för ränta som i fråga om *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* inte avser bolagets verksamhet beträffande skuldförbindelser för den allmänna marknaden och som i fråga om övriga uppgiftsskyldiga inte hänför sig till sådan verksamhet som avses i 22 § första stycket,

2. för ränta som i fråga om *en central värdepappersförvarare* inte avser bolagets verksamhet beträffande skuldförbindelser för den allmänna marknaden och som i fråga om övriga uppgiftsskyldiga inte hänför sig till sådan verksamhet som avses i 22 § första stycket,

3. för ränta och fordran på konto, för vilket inte finns person- eller organisationsnummer och som öppnats före den 1 januari 1985, om räntan för kontohavaren uppgår till mindre än 100 kronor eller – om kontot innehas av mer än en person – ränta för var och en av kontohavarna understiger 100 kronor,

4. för ränta och fordran på konto om borgenärens sammanlagda ränta på ett eller flera konton uppgår till mindre än 100 kronor varvid ränta som enligt andra bestämmelser i detta stycke är undantagen från uppgiftsskyldighet inte skall medräknas,

² Senaste lydelse 1994:1874.

5. för ränta och fordran på särskilt konto i bank enligt skogskontolagen (1954:142), lagen (1979:611) om upphovsmannakonto, lagen (1982:2) om uppfinnarkonto eller lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

27 §³

Kontrolluppgift om utdelning och innehav skall lämnas av

1. den som utbetalt utdelning på aktie i svenskt aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. den som utbetalt utdelning på andel i svensk värdepappersfond som avses i 1 § lagen om värdepappersfonder (1990:1114),

3. den som utbetalt utdelning från utländsk juridisk person, om utdelningen utbetalats genom *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags* försorg,

4. den som driver valutahandel samt värdepappersinstitut hos vilket utländskt fondpapper eller rättighet eller skyldighet som anknyter till sådant fondpapper förvaras i depå eller kontoförs,

5. värdepappersinstitut hos vilket marknadsnoterad tillgång som anges i 3 § första stycket 4 och 7 lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt förvaras i depå eller kontoförs i annat fall än som avses i 22 § och punkterna 1–4.

Kontrolluppgift skall lämnas för

a) fysisk eller juridisk person som är berättigad att lyfta utdelning för egen del vid utdelningstillfället och

b) fysisk person och dödsbo som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av aktie eller andel i värdepappersfond eller utländsk juridisk person eller utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper eller annan marknadsnoterad tillgång som avses i 3 § första stycket 7 lagen om statlig förmögenhetsskatt.

Kontrolluppgift enligt andra stycket a skall ta upp utbetald utdelning, avdragen preliminär skatt och innehållen utländsk källskatt som belöper på utdelningen. Kontrolluppgift enligt andra stycket b skall ta upp innehavet vid årets utgång.

Uppgiftsskyldighet enligt denna paragraf föreligger inte för tillgångar på pensionssparkonto eller för utdelning på sådana tillgångar.

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i det register som förs av *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* enligt *aktiekontolagen* (1989:827), skall utan

1. den som utbetalt utdelning på aktie i svenskt aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713),

3. den som utbetalt utdelning från utländsk juridisk person, om utdelningen utbetalats genom *en central värdepappersförvarares* försorg,

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i det register som förs av *en central värdepappersförvarare* enligt *lagen* (1998:000) om *kontoföring av fi-*

³ Senaste lydelse 1997:329.

dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

nansiella instrument skall utan dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

Den som skall lämna kontrolluppgift enligt första stycket skall för fysisk person och dödsbo som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av depå eller konto för marknadsnoterad option, termin eller därmed jämförligt avtal även lämna kontrolluppgift om förpliktelse vid årets utgång på grund av sådant avtal.

28 §⁴

Särskild uppgift om utdelning eller ränta skall lämnas av

1. den som har fått utdelning på aktier i svenskt aktiebolag, som inte är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618), samt

2. den som i Sverige har fått a) utdelning på andelar i svensk ekonomisk förening, eller, om utdelningen inte har betalats ut genom *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* eller gäller fall som avses i 27 § första stycket 4, från utländsk juridisk person, eller

b) ränta som har erlagts mot att kupong eller kvitto lämnats och inte har betalats ut genom *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* eller gäller fall som avses i 22 § första stycket 6, på obligation, förlagsbevis eller någon annan för den allmänna rörelsen avsedd förskrivning.

Särskild uppgift skall lämnas när utdelningen eller räntan tas emot. Lyfts beloppet för någon annans räkning, och överlämnas inte därvid en av denne angiven särskild uppgift, skall en sådan i stället lämnas av den som lyfter beloppet. Därvid skall uppges namn och hemvist på den för vars räkning beloppet lyfts. Om någon får utdelning eller ränta mot kupong, som han har förvärvat utan det värdepapper kupongen tillhör, skall också namn och hemvist uppges på den från vilken kupongen har förvärvats.

1. den som har fått utdelning på aktier i svenskt aktiebolag, som inte är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713), samt

2. den som i Sverige har fått a) utdelning på andelar i svensk ekonomisk förening, eller, om utdelningen inte har betalats ut genom *en central värdepappersförvarare* eller gäller fall som avses i 27 § första stycket 4, från utländsk juridisk person, eller

b) ränta som har erlagts mot att kupong eller kvitto lämnats och inte har betalats ut genom *en central värdepappersförvarare* eller gäller fall som avses i 22 § första stycket 6, på obligation, förlagsbevis eller någon annan för den allmänna rörelsen avsedd förskrivning.

⁴ Senaste lydelse 1996:182.

Särskild uppgift avfattas på blankett enligt fastställt formulär och lämnas till den som betalar ut utdelningen eller räntan. Denne skall se till att uppgift lämnas innan betalning sker.

29 §⁵

Den som begär registrering hos *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag*. Bank eller värdepappersinstitut som är auktoriserad som förvaltare av aktier enligt *aktiekontolagen (1989:827)*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag*. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

Den som begär registrering hos *en central värdepappersförvarare* av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till *värdepappersförvararen*. Bank eller värdepappersinstitut som av *en central värdepappersförvarare* medgetts rätt som förvaltare av aktier enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från *värdepappersförvararen*. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

⁵ Senaste lydelse 1991:1002.

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:1114) om värdepappersfonder

dels att 31 och 32 a §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall föras in två nya paragrafer, 27 a och 31 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 a §

Fondbolaget skall varje år skriftligen informera varje andelsägare i en värdepappersfond om hur stort belopp av de totala kostnaderna som belastat fonden under det närmaste föregående kalenderåret som hänför sig till andelsinnehavet. I informationen skall det anges hur mycket av beloppet som avser förvaltningskostnader, inklusive kostnader för förvaring av fondtillgångarna.

I fråga om fondandelar som enligt 31 a § lämnats till någon annan för förvaltning skall informationen enligt första stycket ges till förvaltaren. Fondbolaget får ange ett sammanlagt belopp för alla andelar i en värdepappersfond som lämnats för förvaltning till samma förvaltare.

31 §¹

Fondbolaget skall föra eller låta föra ett register över samtliga innehavare av andelar i fonden. I fråga om automatiserad och viss manuell behandling av personuppgifter finns bestämmelser i personuppgiftslagen (1998:204).

Är aktiekontolagen (1989:827) tillämplig på andelarna i fonden, förs registret av Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Fondbolaget har rätt till insyn i registret.

Är lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument tillämplig på andelarna i fonden, förs registret av den centrala värdepappersförvararen. Fondbolaget har rätt till insyn i registret.

Fondbolaget skall till varje enskild fondandelsägare skriftligen bekräfta att hans fondandelsinnehav registrerats. Av bekräftelsen skall framgå värdepappersfondens beteckning, fondbolaget och förvaringsinstitutet

¹ Lydelse enligt prop. 1997/98:97.

samt var informationsbroschyren, årsberättelser och halvårsredogörelser för fonden finns att få tag i. Prop. 1997/98:160

Har en fondandelsägare lämnat sina andelar till någon annan för förvaltning, kan denne på andelsägarens uppdrag föras in i det register som avses i första stycket i stället för andelsägaren, om han fått tillstånd till registrering som förvaltare. I registret skall särskilt anmärkas att fondandelen förvaltas för annans räkning. Förvaltaren skall tillställa andelsägaren den information förvaltaren får från fondbolaget, om inte andelsägaren avsagt sig sådan information. På begäran av fondbolaget eller den som på bolagets uppdrag för registret skall förvaltaren lämna fondbolaget uppgifter om dels andelsägarens namn, personnummer eller annat registreringsnummer och postadress, dels det antal fondandelar som fondandelsägaren äger.

31 a §

Har en fondandelsägare lämnat sina andelar till någon annan för förvaltning, kan denne på andelsägarens uppdrag föras in i det register som avses i 31 § första stycket i stället för andelsägaren, om han fått tillstånd till registrering som förvaltare. I registret skall särskilt anmärkas att fondandelen förvaltas för annans räkning. Förvaltaren skall tillställa andelsägaren den information förvaltaren får från fondbolaget, om inte andelsägaren avsagt sig sådan information.

Om registret förs av någon annan än en central värdepappersförvarare, skall Finansinspektionen pröva frågor om tillstånd enligt första stycket.

Ett tillstånd att registreras som förvaltare får förenas med särskilda villkor för att tillgodose all-

männa och enskilda intressen. Ett tillstånd skall återkallas av Finansinspektionen, om ett villkor för tillståndet har åsidosatts och avvikelserna är betydande eller om annars förutsättningar för tillståndet inte längre finns.

32 a §²

Är *aktiekontolagen* (1989:827) inte tillämplig på andelarna i fonden, gäller i fråga om överlåtelse eller pantsättning av en fondandel bestämmelserna i 31 § lagen (1936:81) om skuldebrev i tillämpliga delar. Härvid skall vad som i den bestämmelsen sägs om gäldenären gälla fondbolaget eller, om fondandelarna är förvaltarregistrerade, förvaltaren.

Är *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument* inte tillämplig på andelarna i fonden, gäller i fråga om överlåtelse eller pantsättning av en fondandel bestämmelserna i 31 § lagen (1936:81) om skuldebrev i tillämpliga delar. Härvid skall vad som i den bestämmelsen sägs om gäldenären gälla fondbolaget eller, om fondandelarna är förvaltarregistrerade, förvaltaren.

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 27 a § den 1 juli 1999, och i övrigt den 1 januari 1999.

2. Den information som enligt 27 a § skall lämnas till fondandelsägare för kalenderåret 1999, får begränsas till att avse kostnader som belastat fonden under perioden 1 juli–31 december 1999.

² Senaste lydelse 1996:181.

2.14 Förslag till lag om ändring i insiderlagen
(1990:1342)

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 9 och 18 §§ insiderlagen (1990:1342) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Den som har insynsställning i ett aktiemarknadsbolag skall skriftligen anmäla innehav av aktier i bolaget och ändring i innehavet till Finansinspektionen.

Finansinspektionen kan medge befrielse från anmälningsskyldigheten om motsvarande uppgifter kan erhållas på annat sätt.

Anmälningsskyldigheten gäller dock inte

1. innan den som avses i 8 § första stycket 5 eller 6 tagit emot under rättelse enligt 14 eller 15 §,
2. om innehavet inte uppgår till 200 aktier eller, om innehavet avser värdepapper som enligt 2 § andra stycket likställs med aktier, understiger ett marknadsvärde motsvarande 50 000 kronor,
3. om ändring i innehavet efter den senast gjorda anmälningen inte uppgår till 200 aktier eller, om ändringen avser värdepapper som enligt 2 § andra stycket likställs med aktier, understiger ett marknadsvärde motsvarande 50 000 kronor,
4. om ökning i innehavet föranletts av fondemission eller av att akties nominella belopp sänkts genom att aktien delats upp,
5. interimisbevis som erhållits i utbyte mot annat värdepapper som avses i 2 § andra stycket.

Av 10 § framgår att anmälningsskyldigheten omfattar även vissa närståendes aktieinnehav.

Uppgifter som skall anmälas enligt denna paragraf får efter tillstånd av Finansinspektionen föras över till insiderregistret genom automatisk databehandling. Sådant tillstånd får ges endast till den som är förvaltare enligt 8 kap. 1 § aktiekontolagen.

Uppgifter som skall anmälas enligt denna paragraf får efter tillstånd av Finansinspektionen föras över till insiderregistret genom automatisk databehandling. Sådant tillstånd får ges endast till den som är förvaltare enligt 3 kap. 7 § lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument.

18 §²

Om det finns anledning anta att en bestämmelse i denna lag har överträtts, har Finansinspektionen rätt att få de uppgifter som den behöver för sin utredning från

1. den som det finns anledning anta har gjort överträdelsen,
2. ett aktiebolag eller en juridisk person i övrigt vars finansiella instrument överträdelsen gäller,

¹ Senaste lydelse 1996:1016.

² Lydelse enligt bet. 1997/98:FiU21.

3. den juridiska person som lämnat det offentliga erbjudandet om aktieförvärv,

4. moderföretaget till det aktiebolag eller den juridiska person som avses i 2 eller 3,

5. myndighet,

6. börs, auktoriserad marknadsplats eller clearingorganisation enligt 1 kap. 4 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet,

7. börsmedlem eller clearingmedlem enligt 1 kap. 4 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller kontoförande institut enligt 3 kap. 1 § aktiekontolagen (1989:827),

7. börsmedlem eller clearingmedlem enligt 1 kap. 4 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller kontoförande institut enligt 3 kap. 1 § lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument,

8. någon som driver värdepappersrörelse med stöd av 1 kap. 3, 3 c eller 3 d § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

9. någon annan som köpt eller sålt finansiella instrument om det finns anledning anta att köpet eller försäljningen föranletts av otillåtet råd eller annan sådan åtgärd som avses i 4 §.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om hur uppgiftsskyldigheten skall fullgöras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Om rätt för vissa utländska företag att driva verksamhet i Sverige finns särskilda bestämmelser, nämligen

1. för bankföretag 1 kap. 4 och 5 §§ bankrörelselagen (1987:617),
2. för värdepappersföretag 1 kap. 3 c § och 2 kap. 7 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,
3. för företag som driver finansieringsverksamhet 2 kap. 8–10 §§ lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet,
4. för utländska försäkringsgivare lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige och lagen (1993:1302) om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige,
5. för börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer 2 kap. 7 §, 7 kap. 2 § respektive 8 kap. 3 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet,
6. för centrala värdepappersförvarare 2 kap. 6 § lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument,
6. för utländska fondföretag 7 a–c §§ lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.
7. för utländska fondföretag 7 a–c §§ lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1997:461.

2.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 11 och 13 §§ lagen (1995:1570) om medlemsbanker skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

11 §

Om en tvist om inlösen enligt 9 § prövas av skiljemän eller domstol och det är ostridigt mellan parterna att det föreligger lösningsrätt eller om det i en dom som har vunnit laga kraft har förklarats att sådan rätt föreligger utan att lösenbeloppet samtidigt har fastställts är aktieägarna skyldiga att till medlemsbanken överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse eller, när frågan är om aktier i ett avstämningsbolag, att låta moderbolaget registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen (1989:827)*. Denna skyldighet föreligger dock endast om medlemsbanken ställer sådan säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta som godkänns av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen.

Om en tvist om inlösen enligt 9 § prövas av skiljemän eller domstol och det är ostridigt mellan parterna att det föreligger lösningsrätt eller om det i en dom som har vunnit laga kraft har förklarats att sådan rätt föreligger utan att lösenbeloppet samtidigt har fastställts är aktieägarna skyldiga att till medlemsbanken överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse eller, när frågan är om aktier i ett avstämningsbolag, att låta moderbolaget registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*. Denna skyldighet föreligger dock endast om medlemsbanken ställer sådan säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta som godkänns av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen.

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det att säkerhet har ställts till dess att lösenbeloppet förfaller till betalning.

13 §

Medlemsbanken är ägare till aktierna, om säkerhet har ställts enligt 11 § eller om nedsättning har skett enligt 12 §. Innan aktiebrev i ett dotterbolag som inte är avstämningsbolag har överlämnats till medlemsbanken medför breven i sådana fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till banken eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet med ränta.

Om ett aktiebrev inte har överlämnats inom en månad från det att medlemsbanken blev ägare till aktien, får det utfärdas ett nytt aktiebrev som är ställt till banken. Det nya aktiebrevet skall innehålla uppgift om att det ersätter det äldre brevet. Om det äldre brevet därefter överlämnas till banken, skall det i sin tur lämnas vidare till bolaget för att makuleras.

Aktier i ett avstämningsbolag Aktier i ett avstämningsbolag

skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av medlemsbanken registreras med denna som ägare enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen* (1989:827).

skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av medlemsbanken registreras med denna som ägare enligt bestämmelserna i *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*.

Prop. 1997/98:160

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1623) om skattereduktion för riskkapitalinvesteringar

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1995:1623) om skattereduktion för riskkapitalinvesteringar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Styrelsen i ett bolag som har utfärdat ett sådant intyg som avses i 7 § fjärde stycket skall så snart det kan ske underrätta Riksskatteverket, om något sådant förhållande inträffar som enligt 3, 4 eller 5 § utgör hinder för skattereduktion eller om aktierna registrerats på annan ägare eller på en förvaltare.

I fråga om aktier som förvaltas av *en auktoriserad förvaltare eller av den som har tillstånd* enligt 8 kap. 1 § aktiekontolagen (1989:827) skall styrelsen dessutom hos förvaltaren anmäla att intyg enligt 7 § fjärde stycket utfärdats. I anmälan skall det anges när aktierna betalades helt. Förvaltare som tagit emot anmälan är skyldig att så snart det kan ske underrätta Riksskatteverket om aktierna registreras på ny ägare inom fem år efter utgången av det år aktierna förvärvades.

I fråga om aktier som förvaltas av *ett företag som har medgivande som förvaltare* enligt 3 kap. 7 § lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument skall styrelsen dessutom hos förvaltaren anmäla att intyg enligt 7 § fjärde stycket utfärdats. I anmälan skall det anges när aktierna betalades helt. Förvaltare som tagit emot anmälan är skyldig att så snart det kan ske underrätta Riksskatteverket om aktierna registreras på ny ägare inom fem år efter utgången av det år aktierna förvärvades.

Den som beviljats skattereduktion är skyldig att omedelbart anmäla till en skattemyndighet, om han eller hon vidtar åtgärd eller får kännedom om sådant förhållande som enligt 1, 2, 3, 4 eller 5 § utgör hinder för skattereduktion.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.18 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.
3 §¹

Bestämmelserna i denna lag om gäldenär gäller inte bankaktiebolag, sparbank, medlemsbank, kreditmarknadsföretag, understödsförening, försäkringsbolag, värdepappersbolag, clearingorganisation och *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag*.

Bestämmelserna i denna lag om gäldenär gäller inte bankaktiebolag, sparbank, medlemsbank, kreditmarknadsföretag, understödsförening, försäkringsbolag, värdepappersbolag, clearingorganisation och *central värdepappersförvarare*.

Bestämmelserna avser inte heller sådana gäldenärer i vars verksamhet staten, en kommun, ett landsting, ett kommunalförbund, en församling eller en kyrklig samfällighet har ett bestämmande inflytande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

¹ Senaste lydelse 1997:471.

2.19 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:000) om
inkomstgrundad ålderspension

Prop. 1997/98:160

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 3 § lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 1997/98:151 Föreslagen lydelse

8 kap.

3 §

Överföring enligt 2 § första stycket 1 får göras till fonder som har anmälts för registrering hos Premiepensionsmyndigheten och för förvaltas av fondförvaltare som

1. har rätt att utöva fondverksamhet enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,
2. har slutit samarbetsavtal med myndigheten,
3. har åtagit sig att på begäran lämna sådana informationshandlingar som avses i 26 och 27 §§ lagen om värdepappersfonder till pensionssparare som har valt eller överväger att välja någon av förvaltarens fonder i premiepensionssystemet,
4. har åtagit sig att inte ta ut några avgifter för inlösen av fondandelar, har åtagit sig att, med eller utan särskild prisnedsättning, inte ta ut avgifter i övrigt utöver vad som godtagits av myndigheten, och
6. har åtagit sig att för varje år till myndigheten rapportera alla kostnader som har tagits ut ur fonden, uppdelade på olika kostnadsslag. *Fondförvaltare som omfattas av informationsskyldigheten enligt 27 a § lagen om värdepappersfonder skall till myndigheten dessutom ange vilka kostnadsbelopp som dagligen belastat fonden beräknat per fondandel.*

Medlen får inte placeras i sådana fonder som avses i 3 § lagen om värdepappersfonder i andra fall än som anges i tredje stycket.

Premiepensionsmyndigheten får, efter att ha inhämtat yttrande från Finansinspektionen, medge att medlen placeras i fonder vars värdeutveckling är beroende av index. Ett sådant medgivande får lämnas om god riskspridning uppnås i fonden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999.

Förslaget till lag om kontoföring av finansiella instrument

Värdepapperscentralen VPC AB (VPC) har för närvarande monopol på kontoföring enligt aktiekontolagen. Genom beslut den 12 december 1991 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppdrag att bl.a. se över de regler som gäller för kontoföring i Sverige. I uppdraget ingick att analysera frågan om VPC:s fortsatta monopol (dir. 1991:111). Utredningen – som antog namnet Clearingutredningen – lämnade sitt betänkande i december 1993. I betänkandet föreslås att VPC:s monopol skall upphöra och att fri konkurrens bör råda i fråga om kontoföring av finansiella instrument. Utredningens förslag innebär att aktiekontolagens regelsystem i princip bör gälla även om monopolet tas bort (SOU 1993:114 s. 200).

I december 1996 gav Finansministern vice riksbankschefen Stefan Ingves i uppdrag att undersöka hur en effektiv och konkurrenskraftig infrastruktur på den svenska finansmarknaden lämpligen kunde se ut. Uppdraget redovisades i en rapport till Finansdepartementet den 10 mars 1997 (dnr Fi 97/900). Bland andra åtgärder föreslås i rapporten att monopolet för VPC tas bort och att en mer generell ändring av aktiekontolagen bör övervägas.

Mot nu angiven bakgrund uppdrog Finansdepartementet den 22 augusti 1997 åt justitierådet Johan Munck att utarbeta ett förslag till revidering av aktiekontolagen (1989:827) med utgångspunkt i att monopolet för VPC skulle tas bort och att lagen skulle göras generellt tillämplig. Johan Munck har upprättat en promemoria, PM med förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument (Ds 1997:76), som överlämnats till Finansdepartementet i oktober 1997. I promemorian föreslås att VPC:s monopol avskaffas och att en ny lag om kontoföring av finansiella instrument skall ersätta aktiekontolagen. Enligt förslaget skall den nya lagen i huvudsak motsvara vad som gäller enligt aktiekontolagen. I vissa avseenden föreslås emellertid ändrade regler, bl.a. genom att det öppnas viss möjlighet till kontoföring av immobiliserade finansiella instrument.

Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i Finansdepartementet (dnr Fi 97/3209).

Förslaget om kostnadsinformation till fondandelsägare

Regeringen gav i regleringsbrevet för Finansinspektionen avseende budgetåret 1995/96 inspektionen i uppdrag att inkomma med en rapport som redovisar fondbolagens struktur för och hantering av avgifter och kostnader för förvaltning samt administration av värdepappersfonder. Inspektionen fick vidare i uppdrag att utreda eventuella behov av ytterligare information till fondandelsägare. Finansinspektionen presenterade en rapport i enlighet med uppdraget i januari 1996 (Rapport rörande värdepappersfondernas avgifter och informationsgivning, dnr 3679-95-101).

Mot bakgrund av Finansinspektionens rapport har Finansdepartementet under våren 1998 utarbetat en promemoria om förbättrad kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder. I promemorian föreslås att en ny bestämmelse införs i lagen om värdepappersfonder som innebär att fondbolagen årligen skall informera varje andelsägare i en fond om de kostnader som belastar andelsinnehavet. Promemorian har remissbehandlats.

I propositionen har lagts till en ändring i 8 kap. 3 § första stycket 6 i förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension (prop. 1997/98:151). Synpunkter på ändringen har inhämtats under hand från de närmast berörda remissinstanserna.

Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2* och en förteckning över remissinstanserna i *bilaga 3*. En sammanställning över remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Fi 96/575).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 16 april 1998 att inhämta *Lagrådets* yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. De lagförslag som finns i avsnitt 2.2–5, 2.8, 2.11, 2.14–18 stämmer överens med motsvarande lagförslag i lagrådsremissen. Dessa lagförslag har därför utelämnats i bilagan.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

Lagrådets synpunkter behandlas under de avsnitt som de hänför sig till eller i författningskommentaren. Regeringen har i propositionen i allt väsentligt följt Lagrådets förslag. I förhållande till lagrådsremissen har även vissa ändringar av redaktionellt slag gjorts i lagtexten.

Efter lagrådsgranskningen har tillkommit ett förslag till en ny bestämmelse, 27 a §, i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Bestämmelsen rör fondbolags skyldighet att informera fondandelsägare om kostnader som belastar andelsinnehavet. I lagen om värdepappersfonder finns redan bestämmelser om information som fondbolaget skall lämna till fondandelsägarna. Den föreslagna bestämmelsen utgör ett mindre tillägg till dessa bestämmelser och får därför anses vara av mindre betydelse. Vidare har tillkommit ett förslag till ändring i 8 kap. 3 § första stycket 6 i förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension. Ändringen är ett komplement till den föreslagna nya bestämmelsen i lagen om värdepappersfonder och görs i syfte att vidga kretsen av fondsparare som får kostnadsinformation. Även den ändringen är av okomplicerad beskaffenhet. Ett yttrande av Lagrådet skulle enligt regeringens bedömning inte tillföra ärendet något av betydelse. Något lagrådsyttrande över de nu nämnda lagförslagen har därför inte inhämtats.

4.1 Bakgrund

Inledning

Genom aktiekontolagen (1989:827) infördes ett dokumentlöst system för aktier i s.k. avstämningsbolag, dvs. sådana aktiebolag för vilka VPC för aktieboken. De rättsverkningar som var förenade med aktiebrev knöts i stället till registrering på konto hos VPC. Registreringen ombesörjs till den allra största delen av kontoförande institut, dvs. främst banker och värdepappersbolag som tillagts dessa uppgifter av VPC.

Konstruktionen bygger på vad man brukar kalla dematerialisering, dvs. aktierna finns inte i fysisk form (dokumentform). Härifrån bör skiljas immobilisering, en ordning som förekommer i många andra länder. Immobilisering innebär att det existerar aktiebrev – eller åtminstone ett aktiebrev omfattande bolagets samtliga aktier – men att dessa på ett eller annat sätt har spärrats, gjorts immobilisera, i den utsträckning rättsverkningarna knyts till registreringar.

VPC:s kontosystem omfattar inte bara aktier utan också obligationer och andra ensidiga skuldförbindelser avsedda för allmän omsättning och har efter hand kommit att omfatta större delen av de instrument som handlas på penningmarknaden.

VPC har för närvarande ensamrätt i fråga om lagreglerad kontoföring av dematerialiserade finansiella instrument. Bortsett från fall då transaktioner företas inom en begränsad krets där rättighetsinnehavarna står i avtalsförhållande till varandra, är det endast genom registrering hos VPC som man utan några underliggande finansiella instrument i dokumentform kan uppnå de rättsverkningar som enligt vanliga civilrättsliga principer är förenade med innehav av sådana instrument.

VPC:s ensamrätt gäller bara i fråga om själva kontoföringen. Övriga funktioner hos VPC, såsom clearing och likvidutväxling, är inte föremål för något legalmonopol.

Lagstiftningen om kontoföring och VPC

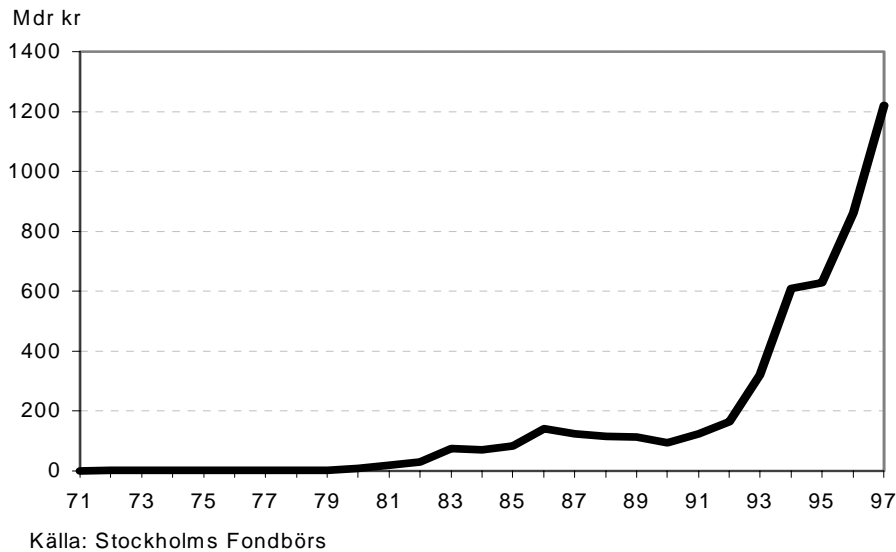
En aktie är ett värdepapper som representerar aktieägarens samtliga ekonomiska rättigheter. Man brukar säga att värdepapperet, i detta fall aktien, är bärare av rättigheterna. Av en sådan konstruktion följer att aktieägaren måste förete aktiebrevet vid varje ekonomisk transaktion som har anknytning till aktieägandet, t.ex. vid utdelningar och emissioner. Vid försäljning och pantsättning måste således aktiebrevet fysiskt överlämnas. Varje transaktion med en aktie kräver i ett sådant system en individuell hantering. En sådan hantering av värdepapper kan möjligen accepteras på en marknad med mycket liten omsättning och få värdepapper. Redan på 1960-talet stod det klart att den pappersbaserade hanteringen av värde-

papper passade illa ihop med en modern finansmarknad eftersom metoden var ineffektiv, riskfylld och dyr.

Problemen med hanteringen av värdepapper uppmärksammades av Fondbörsutredningen (SOU 1968:59). Utredningen övervägde bl.a. en för den tiden mycket radikal lösning, nämligen en övergång till ett värdepapperslöst system. Osäkerhet om de praktiska konsekvenserna av ett sådant system och risken för att den svenska marknaden i ett internationellt perspektiv skulle bli isolerad medförde emellertid att utredningen inte lade fram något sådant förslag. I stället föreslogs en lag (1970:596) om förenklad aktiehantering. Denna lag byggde på ett system där man med hjälp av datateknik åtgärdade vissa brister med den pappersbaserade hanteringen av aktier. Aktiebolag, bankaktiebolag och försäkringsbolag fick genom lagen möjlighet att ansluta sig till den förenklade aktiehanteringen. Det första bolaget som anslöt sig till systemet var Astra AB. Systemet skulle administreras av ett centralt institut, en värdepapperscentral. Denna fick namnet Värdepapperscentralen VPC AB (VPC) och startade sin verksamhet år 1971. VPC skulle drivas av staten och fondkommissionärerna som också var ägare av bolaget med 50 % vardera. Ägarförhållandena mellan staten och fondkommissionärerna reglerades i ett aktieägaravtal och i bolagsordningen. VPC – som fick monopolställning – anförtroddes således viktiga men likväl begränsade uppgifter i fråga om aktiehanteringen. Bakgrunden till och frågan om VPC:s monopol behandlas närmare i avsnitt 4.2.

Även enligt lagen om förenklad aktiehantering var aktiebrevet i huvudsak bärare av aktierätten. I fråga om rätt till utdelning och till deltagande i ny- eller fondemission knöts emellertid rättigheterna i stället till registreringen av aktieinnehavet i aktieboken och således inte till företeende av utdelningskupong eller aktiebrev. Bolag som tillämpade den förenklade aktiehanteringen kallades avstämningsbolag och i dessa bolag skulle i bolagsordningen finnas ett avstämningsförbehåll. Av detta förbehåll framgick att den som på fastställd avstämningsdag var införd i aktieboken var behörig att ta emot aktieutdelning, emissionsbevis och vid fondemission brev på ny aktie som tillkom aktieägare. I dessa situationer rationaliserades således kupongklippandet och företeendet av aktiebrev bort. VPC skulle i detta system föra aktiebok och pröva frågor om införing av aktieägare i aktieboken samt sända ut aktiebrev, utdelningar och emissionsbevis. VPC skulle som nämnts utföra denna hantering med hjälp av datateknik (se prop. 1970:99).

Utvecklingstakten på finansmarknaderna under 1970-talet var inte lika hög som i dag. Både finansmarknaderna och VPC utvecklades i en lugnare takt än under 1980- och 90-talet. Av *figur 1* framgår utvecklingen på aktiemarknaden. Emellertid framstod pappershanteringen alltjämt som ett problem och år 1982 möjliggjordes en aktiebrevslös hantering inom ramen för förvaltarregistrering. Förvaltare kunde nämligen för förvaltarregistrerade aktier medge att aktiebrev inte utfärdades. Denna lösning byggde på fiktionen att om aktiebrev inte utfärdades skulle det vad avser aktieägarens rätt anses som om aktiebrevet hade utfärdats till förvaltaren som hade omhändertagit brevet. För att begränsa den fysiska hanteringen av aktiebrev kunde man också utfärda bara ett aktiebrev per bolag oavsett storleken på aktieinnehavet.

Figur 1. Årsomsättning av aktier på A-listan

Omsättningen på aktiemarknaden fortsatte emellertid att öka. Detta resulterade i att pappershögarna fortsatte att växa och i mitten av 1980-talet var det hög tid för ett helt papperslöst system där värdepapperet som bärare av rättigheter ersattes av ett system med registreringar i ett register. Förebild fanns på nära håll eftersom Danmark redan år 1983-84 infört ett sådant, kontobaserat system. Ett antal förslag till lösningar diskuterades mellan främst värdepappersmarknadens intressenter. I november år 1989 tog riksdagen beslut om ett kontobaserat system där de grundläggande bestämmelserna för aktier och andra fondpapper återfanns i aktiekontolagen (1989:827). Förarbeten till aktiekontolagen är den s.k. princippropositionen, prop. 1987/88:108, och det efterföljande förslaget, propositionen om ett kontobaserat aktiesystem (prop. 1988/89:152). Genom aktiekontolagen avskaffades aktiebrev i alla s.k. avstämningsbolag, dvs. aktiebolag för vilka VPC skall föra aktiebok. De rättsverkningar som var förenade med aktiebrev knöts för avstämningsbolagen i stället till registrering på ett konto hos VPC. Registreringarna utförs till den allra största delen av kontoförande institut, främst banker och värdepappersbolag, som fått tillstånd av VPC.

Övergången till ett kontobaserat system skedde successivt och inleddes hösten 1989 med aktierna i Trygg-Hansa Holding AB och slutfördes för alla avstämningsbolag i november 1990. Denna övergång till ett "papperslöst system" eller med andra ord, ett kontobaserat system utan dokument, var ett mycket stort steg för den svenska värdepappersmarknaden och genomfördes på ett mycket smidigt sätt av VPC och övriga inblandade. Av *figur 1* framgår att omsättningen på aktiemarknaden har ökat på ett remarkabelt sätt under 1990-talet. Det kontobaserade systemet och VPC har på ett effektivt sätt kunnat hantera denna ökning.

Samtidigt som det kontobaserade systemet togs i bruk blev även emitenterna delägare i VPC. Ändringen innebar ingen förändring av statens ägarandel. Staten äger således fortfarande hälften av aktierna (A-aktier). Däremot minskades fondkommissionärernas ägarandel genom att fondhandeln och emitenterna – genom Sveriges Industriförbund och Stock-

holms Handelskammare – kom att äga 25 % vardera. Fondhandeln innehar därvid B-aktier och emittentföreträdarna C-aktier. De ändrade ägarförhållandena medförde vissa ändringar av bolagsordningen och i konsortialavtalet.

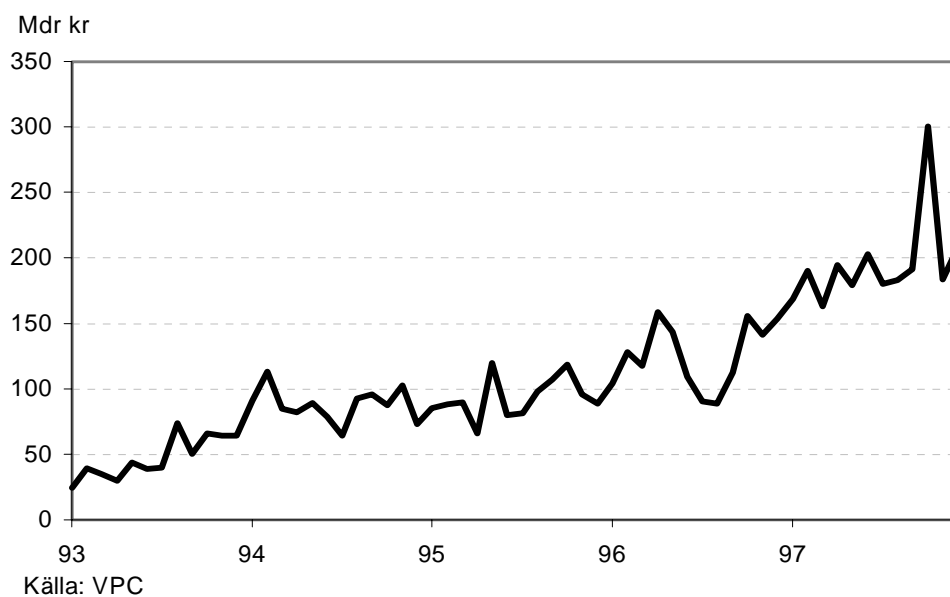
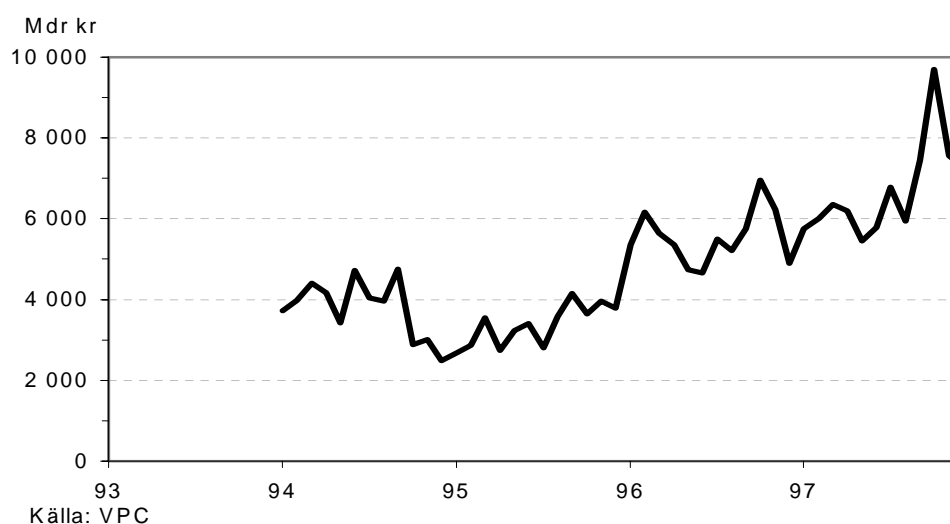
Aktiekontolagen är, som framgår av namnet, i första hand avsedd för registrering av aktier och aktierelaterade instrument. Tanken var också att vissa skuldförbindelser skulle registreras enligt aktiekontolagen. Beträffande instrumenten på penningmarknaden – stats- och bostadsobligationer samt statsskuldväxlar – fanns det under 1980-talet flera tämligen långgående planer på att dessa skulle registreras i ett särskilt system. Avvecklingen av affärer på penningmarknaden skedde direkt mellan aktörerna med fysiska leveranser av värdepapperen i det s.k. MVPS-systemet. Aktörerna träffades varje förmiddag i en lokal i centrala Stockholm för att utväxla likvider och instrument. Systemet var relativt billigt och fungerande enligt intressenterna tillfredsställande. Nackdelarna var emellertid uppenbara. Hanteringen var långsam och arbetskrävande med risk för stölder och förfalskning (se SOU 1993:114 s. 80 och 81). Ett konsortium bestående av Riksbanken, Riksgäldskontoret, banker, fondkommissionsbolag, försäkringsbolag och stadshypotekskassan stod bakom ett förslag till ett särskilt system för penningmarknaden, det s.k. PmC-systemet. Detta system var uppbyggt kring en central värdepappersförvarare som tillika skulle vara clearingorganisation, nämligen PenningmarknadsCentralen PmC AB. Arbetet med PmC ledde till att riksdagen våren 1991 antog en särskild lag, lagen (1991:195) om penningmarknadskonton, som skulle stödja det planerade systemet på penningmarknaden (prop. 1990/91:106). Denna lag var i åtskilliga avseenden anpassad till vad som gällde beträffande det kontobaserade systemet enligt aktiekontolagen. PmC togs emellertid aldrig i bruk och lagen upphävdes därför. I stället har penningmarknadsinstrumenten med början år 1993 i stor omfattning lagts in i VPC:s system och därmed dematerialiserats enligt aktiekontolagens regler.

Aktiekontolagen har ändrats vid ett par tillfällen under 1990-talet. Redan våren 1991 fick de kontoförande instituten s.k. delegationsrätt, dvs. rätt att sätta annan i sitt ställe (prop. 1990/91:106). Riksbanken och Riksgäldskontoret blev genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 1993 kontoförande institut inom sina respektive verksamhetsområden (prop. 1992/93:206). Den 1 juli 1994 utvidgades möjligheterna att registrera finansiella instrument enligt aktiekontolagen (prop. 1993/94:232). Detta förslag byggde på Clearingutredningens betänkande (SOU 1993:114). Huvuddelen av Clearingutredningens förslag behandlades i propositionen Clearingverksamhet m.m. (prop. 1995/96:50). För aktiekontolagens del innebar det bl.a. att det överläts till VPC att avgöra vilka institut som skulle få delta i den kontohållning centralen anordnar och att reglerna för förvaltarregistrering förenklades. Vidare delades ersättningsansvaret för fel enligt aktiekontolagen upp på så sätt, att VPC och de kontoförande instituten var och en skulle ansvara för skador som är att hänföra till den egna kontrollsfären.

I Ds 1997:76 återfinns en detaljerad genomgång av bestämmelserna i aktiekontolagen (se s. 39–48).

Efter nyss nämnda lagändringar – som trädde i kraft den 1 april 1996 – kan VPC:s verksamhet i huvudsak delas upp i två delar. Dels har bolaget tillstånd som clearingorganisation, dels har bolaget monopol på kontoföring enligt aktiekontolagen. Organisatoriskt är bolaget uppdelat i tre affärsområden för emittenter, fondhandel respektive placerare. Dessutom finns en avdelning för produktion och teknik, en för applikationsutveckling samt en administrativ avdelning.

Verksamheten i VPC har sedan starten år 1971 vuxit väsentligt i omfattning. VPC intar i dag en central roll på den svenska finansmarknaden. VPC sköter clearingverksamhet och kontoföring på aktiemarknaden (garantidelen) och på penningmarknaden (avtalsdelen) i Sverige. *Figur 2* och *3* – som utvisar omsättningen per månad på dessa marknader i VPC – illustrerar väl VPC:s centrala roll.

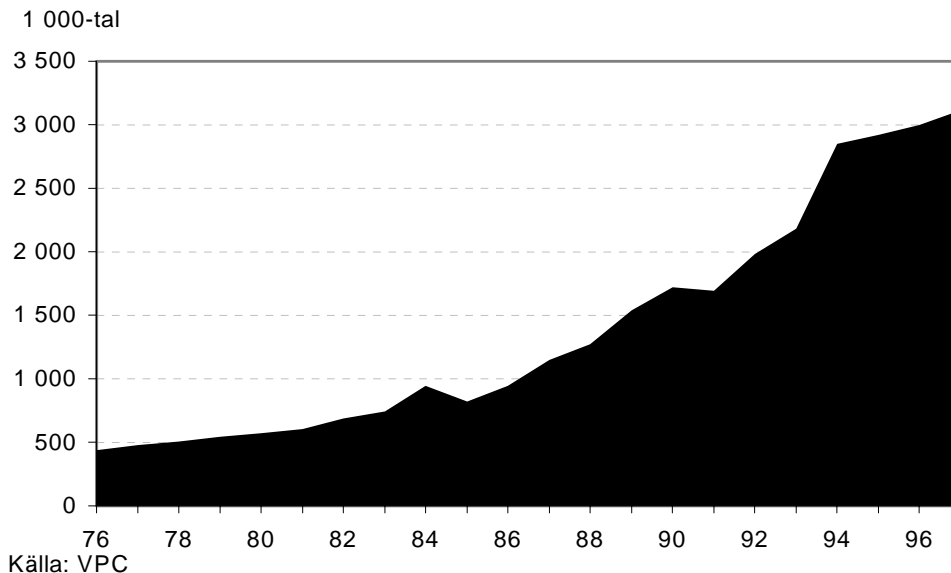
Figur 2 Månadsomsättning - garantidelen**Figur 3 Månadsomsättning - avtalsdelen**

VPC:s egna kapital uppgick vid utgången av år 1997 till 163 miljoner kronor. Till detta kommer att garantier ställts för bolagets verksamhet med sammanlagt ca 600 miljoner kronor, varav de tre ägargrupperna svarar för 200 miljoner kronor (ägargarantier) och till VPC anslutna emittenter för återstoden (emittentgarantier).

Vid årsskiftet 1997/98 var 668 emittenter anslutna till VPC. Vidare uppgick antalet räntebärande lån år 1997 till 557. Samma år utbetalades sammanlagt 1 550 miljarder kronor genom VP-systemet, varav penningmarknaden svarade för huvuddelen (1 468 miljarder kronor). Under år 1996 direktregistrerades för första gången aktier – i stället för depåbevis – i ett utländskt bolag hos VPC. För närvarande har tre utländska bolag aktier direktregistrerade i VPC:s system. Antalet kontoförande institut hos VPC uppgick år 1997 till 58, av vilka de flesta dessutom var clearingmedlemmar.

Inte minst introduktionen av premieobligationer i VP-systemet under år 1996 har bidragit till att antalet kontohavare hos VPC vid utgången av år 1997 uppgick till närmare tre miljoner. *Figur 4* visar den stora ökningen av antalet personer med VP-konto i VPC:s system. Flertalet fysiska och juridiska personer, cirka 90 %, har endast ett VP-konto medan övriga har flera konton. Antalet VP-konton var vid utgången av mars 1998 cirka 3 576 000.

Figur 4 Personer med eller utan innehav hos VPC

Clearingutredningen har utförligt beskrivit hur clearingen av aktier och skuldförbindelser går till hos VPC (se SOU 1993:114 s. 69 – 74 och 81 – 84). Dessa beskrivningar gäller i allt väsentligt fortfarande. I december 1996 introducerade VPC även en funktion för bruttoavveckling i realtid (Real Time Gross Settlement, RTGS), vilket enkelt uttryckt innebär att affärer kan avvecklas omedelbart när de anmäls till VPC.

VPC har också varit en av initiativtagarna till bildandet av ECSDA (European Central Securities Depositories Association), som är ett samarbetsorgan för centrala värdepappersförvarare inom EU. Organisationen bildades under våren 1997. ECSDA har sitt officiella säte i Bryssel, medan sekretariatet ligger i Frankfurt och sköts av Deutsche Börse Clearing (DBC). Bland de uppgifter ECSDA tagit sig an kan nämnas att etablera effektiva länkar mellan de nationella europeiska centrala värdepappersförvararna. I syfte att effektivisera och säkerställa clearing och avveckling inom EU avser ECSDA dessutom att arbeta fram kriterier för "best practices" avsedda att tillämpas av centrala värdepappersförvarare.

Den internationella utvecklingen

I de flesta länder och på de flesta nationella marknader i Europa har det tidigare funnits ett mönster av endast en marknadsplats (börs), en clearingorganisation och en central värdepappersförvarare (CSD, Central Securities Depository). Tillträdet till dessa institutioner har vanligen varit

begränsat till vissa medlemmar, nämligen inhemska fondhandlare, som i regel också har haft ett betydande inflytande i institutionen. En sådan marknadsstruktur eller marknadsuppdelning har ofta varit sanktionerad av lagstiftaren. Som närliggande exempel kan nämnas det förutvarande monopolet för Stockholms Fondbörs och VPC:s monopol på kontoföring med stöd av aktiekontolagen. Detta mönster har emellertid i grunden rubbats av utvecklingen på finansmarknaderna (se bl.a. vice riksbankschefen Stefan Ingves utredning, Synpunkter på den svenska finanssektorns infrastruktur, dnr Fi97/900). Ett viktigt undantag från det nu nämnda mönstret är statspappersmarknaden. Det är vanligt utomlands att clearing och kontoföring av statspapper sköts av centralbanken.

Tekniska framsteg inom data- och kommunikationsteknologi har medfört att inträdeskostnaderna på de olika marknadsplatserna har blivit lägre och att nya handelsmönster har uppkommit. Gränsöverskridande affärer med finansiella instrument har vanligen krävt medverkan av flera mellanhänder. De tekniska landvinningarna innebär emellertid att det numera är fullt möjligt för en aktör att vara direkt uppkopplad mot utländska marknader inklusive clearingorganisationer och centrala värdepappersförvarare (s.k. fjärrdeltagande).

Utöver de tekniska framstegen har avregleringarna starkt ökat utrymmet för den gränsöverskridande handeln. Valutaavregleringarna och skapandet av EG:s inre marknad är exempel på avregleringar eller, i EG:s fall, bättre uttryckt en reglering som syftar till att riva nationella skyddsmurar. Denna utveckling har lett till att behovet av att utnyttja en eller fler mellanhänder vid finansiella transaktioner har minskat (disintermediation). Till detta kommer den globalisering som skett av internationella placerares portföljer. De internationella placerarnas betydelse på finansmarknaderna har ökat och dessa ställer, utöver krav på vidgade möjligheter att billigt och effektivt utföra sina affärer på skilda marknader, även krav på inflytande över marknadsplatsernas skötsel.

Denna utveckling har lett till en ökad konkurrens mellan marknadsplatserna. I Europa förstärks utvecklingen av förberedelserna inför den monetära unionen (EMU). En direkt följd av den monetära unionen är att placerare kommer att få färre restriktioner vad gäller möjligheten till gränsöverskridande handel. Den integrering av finansmarknaderna inom det blivande euro-området som vi redan i dag kan observera kommer med all sannolikhet att fortsätta. Elimineringen av valutakursriskerna kommer att reducera kostnaderna för placerarna och samtidigt öka likviditeten på vissa marknader inom detta område. Den gemensamma valutan innebär också att färre mellanhänder kommer att behövas för att utföra finansiella transaktioner.

Den nu beskrivna utvecklingen har åtföljts av ett ökat riskmedvetande. En störning vid clearing och avveckling på en marknad kan sprida sig till andra marknader och betalningssystem. Den ökade gränsöverskridande handeln och det utländska inslaget på nationella marknader har medfört en fokusering på de risker som föreligger vid gränsöverskridande transaktioner. Enligt en studie, Cross-Border Securities Settlements, är riskerna i betydande omfattning desamma som vid clearing och avveckling av en "nationell" transaktion (beträffande dessa risker se bl.a. prop. 1995/96:50 s. 40–51 och prop. 1997/98:71 s. 73–76). Några skillnader

föreligger emellertid i riskhänseende. De legala frågorna vid en gränsöverskridande affär eller en pantsättning av instrument i ett annat land är ofta svåra. Sådana affärer medför regelmässigt att flera länders rättssystem kan vara tillämpliga och att besvärliga lagvals- och lagkonfliktsfrågor kan uppkomma som försvårar den legala analysen. Andra legala problem är skillnaderna i de nationella regelsystemen för utfärdandet av värdepapper liksom för registrering av äganderätt, panträtt och andra rättigheter och inskränkningar rörande värdepapper. Exempel på sådana skillnader är t.ex. den grundläggande frågan om systemen för förvaring av värdepapper bygger på immobilisering eller dematerialisering. En annan skillnad är om det är möjligt att registrera en äganderätt, som i Norden, direkt på enskild person hos den centrala värdepappersförvararen eller inte. Det vanliga utomlands är att endast vissa institut, främst banker och värdepappersbolag, kan vara direktregistrerade hos den centrala värdepappersförvararen och att äganderätten till värdepapperen först framgår av dessa instituts register (jfr förvaltarregistrering). En annan väsentlig fråga i dessa sammanhang är när en transaktion, betalning eller leverans av värdepapper, är slutlig. Det problem som därvid kommer i förgrunden är följderna för en avvecklad affär eller en pantsättning om motparten går i konkurs. Aktuella frågor är därvid vid vilken tidpunkt rättsverkningarna av en konkurs träder in, skyddet för transaktioner i god tro och återvinningsreglerna. Någon harmonisering av de insolvensrättsliga reglerna inom EG har, trots betydande ansträngningar, ännu inte skett. Slutligen kan konstateras att en gränsöverskridande transaktion vanligen innebär att fler mellanhänder är inblandade i transaktionen vilket medför ökade svårigheter att bedöma bland annat ansvarsfrågor (se vidare bl.a. prop. 1995/96:50 s. 52–54).

Den monetära unionen och införandet av den gemensamma valutan har aktualiserat behovet av ett ökat samarbete mellan europeiska värdepappersförvarare. Som nämnts har samarbetsorganisationen ECSDA bildats för de nationella europeiska värdepappersförvararna. För närvarande har ECSDA 13 medlemmar, däribland VPC och motsvarande organisation i Danmark, VP. En mycket akut arbetsuppgift för ECSDA har varit att ta fram en gemensam modell för hantering av panter i samband med den blivande europeiska centralbankens penningmarknadsoperationer. En arbetsgrupp inom ECSDA har under år 1997 överlämnat en rapport innehållande ett förslag till modell för pantsättningar som är baserad på den decentraliserade ansats som skall tillämpas vid hanteringen av betalningar mellan de nationella centralbankerna i det s.k. Target-systemet, som är ett betalningssystem för större betalningar mellan centralbanker inom EU.

Något förenklat kan sägas att målet för de europeiska centrala värdepappersförvararna inom ECSDA är att skapa ett nät av bilaterala länkar i Europa och på detta sätt underlätta för gränsöverskridande transaktioner inom EU. Denna modell står i kontrast mot den modell som de s.k. internationella clearingorganisationerna Euroclear och Cedel tillämpar. I stället för ett stort antal länkar enligt ECSDA:s modell innebär Euroclears och Cedels modell att dessa organisationer skall utgöra den centrala knutpunkten ("central hub") mellan skilda nationella marknader och att varje central värdepappersförvarare bara behöver en internationell länk,

nämnligen till Euroclear eller Cedel (se Cross-Border Clearance Settlement and Custody: Beyond the G30 Recommendations, studie utgiven år 1993 av Euroclear). Modellerna är svåra att förena och det är uppenbart att Euroclear och Cedel av de centrala värdepappersförvararna uppfattas som konkurrenter om deltagare och volymer.

Pantsättning och pantsättningsrutiner i ett gränsöverskridande perspektiv har också varit föremål för Europeiska Monetära Institutets (EMI) intresse. Utöver diskussionen om vilka instrument som skall få utnyttjas som pant vid den blivande europeiska centralbankens operationer kan nämnas att EMI i början av år 1998 har offentliggjort en rapport om vilka krav som skall ställas på centrala värdepappersförvarare för att dessa skall kunna utnyttjas av den blivande europeiska centralbanken (Standards for the use of EU Securities Settlement Systems in ESCB Credit Operations, EMI, januari 1998). Med dessa krav som riktmärke skall de europeiska värdepapperscentralerna prövas av EMI.

Som framgått tilldrar sig de legala frågorna med anknytning till pant och pantsättning ett betydande intresse. Detta hänger samman med att det i allt större utsträckning ställs krav från motparter, centralbanker, tillsynsmyndigheter och lagstiftare på att krediter och exponeringar i bl.a. betalnings- och värdepappersavvecklingssystem skall säkerställas (se vidare prop. 1996/97:42 s. 6–17). Därtill kommer att finansiella instrument utgör lämpliga säkerheter på finansmarknaderna. Att använda sådana instrument som säkerhet innebär att instrumenten som tillgång kan utnyttjas på ett effektivt sätt. Legala frågor rörande pant behandlas, liksom frågan om en transaktions slutgiltighet, i förslaget till EG-direktiv om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper, det s.k. finalitydirektivet (KOM [96]193). Ett direktiv beräknas bli antaget under innevarande år.

De utvecklingstendenser som nu behandlats innebär sammantaget att konkurrensen mellan de olika marknadsplatserna ökar. Detta är särskilt påtagligt i Europa. Ett sätt att möta den ökade konkurrensen är, som Stefan Ingves skriver i sin utredning, ökad systemintegration. "Momenten vid handeln med finansiella instrument och valuta knyts därvid närmare till varandra med målsättning att samtliga moment i transaktionskedjan skall kunna ske i ett och samma system (STP, straight-through processing) eller i system som enkelt kan kommunicera med varandra" (Synpunkter på den svenska finanssektorns infrastruktur, s. 20). För närvarande sker en strukturomvandling i Europa som just kännetecknas av ökad integration. Vi ser därvid exempel på såväl vertikal som horisontell integration. Med vertikal integration menas en integration av momenten i transaktionskedjan. Förberedelser för en sådan teknisk integration har vidtagits i exempelvis Tyskland och Nederländerna genom en strukturell integration som innebär att marknadsplatser (avista och derivat), clearingorganisationer och centrala värdepappersförvarare har slagits samman. Även sammanslagningarna av börserna för avistahandel och derivathandel i Stockholm respektive Helsingfors kan ses som exempel på vertikal integration. De olika former av gränsöverskridande länksamarbete som pågår eller diskuteras mellan marknadsplatser i olika länder i Europa är exempel på horisontell integration. Genom ett sådant samarbete kan de som deltar i handeln få tillgång till flera marknader och

marknadsplatser genom endast en uppkoppling till en marknadsplats. Utöver att medlemmarna vid respektive marknadsplats kan få möjlighet att handla på båda marknadsplatserna och därmed öka likviditeten kan ett länksamarbete medföra att den sammanslagna marknaden framstår som mer attraktiv för internationella aktörer. OM, som sedan länge har en länk med London genom OMLX, har under år 1997 inlett samarbete med Oslobörsen och Helsingforsbörsen. Stockholms fondbörs – som numera är ett dotterbolag till OM Gruppen AB – har ingått ett avtal om länksamarbete med Köpenhamns fondbörs. Det är emellertid inte bara beträffande marknadsplatser som horisontell integration är av intresse. Liknande samarbeten pågår även mellan clearingorganisationer eller centrala värdepappersförvarare i olika länder. De ovan behandlade planerna inom ECSDA är ett exempel och länken mellan de tre derivatbörserna, DTB, SOFFEX och Matif ett annat. Den sistnämnda länken innehåller också samarbete vad avser clearingtjänster (se prop. 1997/98:71 s. 36). I början av år 1998 tillkännagav även värdepapperscentralerna i Sverige och Danmark (VPC respektive VP) att de har beslutat att inleda ett långsiktigt samarbete.

De nu behandlade utvecklingstendenserna medför ökade krav på systemen hos centrala värdepappersförvarare. Systemen skall kunna hantera den nödvändiga tekniska integrationen, såväl horisontellt som vertikalt, men också uppfylla högt ställda krav på riskhantering. Samtidigt som systemen skall utvecklas och anpassas kommer de centrala värdepappersförvararna att bli utsatta för en skärpt internationell konkurrens med åtföljande prispress och kamp om volymer. Utvecklingen ställer utan tvivel också krav på regelverket för centrala värdepappersförvarare. Detta måste hålla en hög internationell nivå och lämna utrymme för systemlösningar i form av bl.a. effektiva och säkra länkar mellan olika marknader. En väl fungerande konkurrenskraftig svensk finansmarknad ställer dessutom krav på att marknaden inklusive systemen för förvaring av finansiella instrument skall vara säker, lättillgänglig och effektiv.

4.2 Allmänna utgångspunkter

Regeringens förslag: Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags monopol på kontoföring av finansiella instrument upphävs. Aktiekontolagen ersätts av en ny lag om kontoföring av finansiella instrument.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av samtliga remissinstanser som yttrat sig, utom *Sveriges Aktiesparares Riksförbud (Aktiespararna)* som anser att det inte skapar tillräckliga förutsättningar för konkurrens och att förslaget inte löser de ansvarsfrågor som kan uppkomma. Innan dessa frågor analyserats ytterligare anser Aktiespararna att monopolet för VPC inte bör tas bort. Aktiespararna anser dessutom att eventuella lagändringar bör inarbetas i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet. Flera remissinstanser, däribland *Finansinspektionen* och *Sveriges Industriförbund*, anser att förslaget inte kommer att leda till någon ökad

konkurrens. *Konkurrensverket* har anmärkt att det kan bli aktuellt med ingripande enligt konkurrenslagen (1993:20), om VPC utnyttjar sin monopolställning på ett konkurrensbegränsande sätt. *Patent- och registreringsverket (PRV)* menar att det i lag bör tas in bestämmelser som underlättar ett byte av kontoförare medan Aktiespararna anser att Finansinspektionen bör ge ut anvisningar om hur ett byte skall gå till. I syfte att bl.a. åstadkomma en ökad konkurrens har Finansinspektionen presenterat en skiss på ett alternativt förslag till lagstiftning. *Penningmarknadsinformation Pmi AB (Pmi)* och *Sveriges Advokatsamfund* framhåller vikten av att monolets avskaffande föregås av ingående förberedelser och uppföljning. *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Svenska Bankföreningen* poängterar betydelsen av att VPC även med de föreslagna ändringarna kan behålla sin nuvarande struktur. PRV anser att den nya lagen på ett tydligare sätt bör hålla i sär reglerna om aktier respektive andra finansiella instrument.

Skälen för regeringens förslag:

Bör monolet tas bort ?

Frågan om VPC:s ensamrätt i fråga om kontoföringen har endast förhållandevis kortfattat berörts i förarbetena till gällande lagstiftning. Vid tillkomsten av VPC konstaterades att det inte torde finnas något behov av mer än en värdepapperscentral på den svenska marknaden (prop. 1970:99 s. 76 f.). Det var då fråga om att anförtro företaget visserligen viktiga men likväl begränsade uppgifter i fråga om aktiehanteringen. De uppgifter som numera åvilar VPC är emellertid av långt större allmän betydelse för en fungerande värdepappershandel än vad som ursprungligen var fallet.

I princippropositionen angående det kontobaserade systemet (prop. 1987/88:108) motiverades VPC:s ensamrätt beträffande registreringen av aktier och aktierelaterade instrument med effektivitetssynpunkter. Som en nackdel med flera institut framhölls de krav som skulle komma att göra sig gällande i fråga om clearing och kommunikation mellan sådana institut. Föredragande departementschefen gjorde dock reservation för att man borde avvakta Värdepappersmarknadsskommitténs betänkande och de pågående övervägandena om ett kontobaserat penningmarknadssystem (PmC-projektet). Inte heller i de sammanhangen togs emellertid monopolfrågan upp.

PmC-projektet byggde på att penningmarknadsinstrument, främst stats- och bostadspapper, skulle dematerialiseras i ett kontobaserat system som skulle drivas av PenningmarknadsCentralen PmC AB (PmC). Arbetet med PmC-projektet ledde till att riksdagen våren 1991 antog lagen (1991:195) om penningmarknadskonton. Denna lag var i åtskilliga avseenden anpassad till vad som gällde beträffande det kontobaserade systemet enligt aktiekontolagen. På samma sätt som enligt aktiekontolagen var det endast registreringar i PmC:s system som skulle medföra rättsverkningar enligt lagen om penningmarknadskonton. I lagen fanns dessutom bestämmelser om likvidhanteringsförfarandet och legalpant. PmC-

projektet lades emellertid ned och lagen om penningmarknadskonton trädde därför aldrig i kraft. Avsikten med PmC-projektet var inte att detta system skulle konkurrera med VPC:s system utan att det skulle finnas ett system med huvudsaklig inriktning på aktiemarknaden och ett annat system för penningmarknadens instrument och aktörer. Något legalt hinder förelåg emellertid inte för en framtida konkurrens mellan VPC och PmC beträffande penningmarknadsinstrumenten.

Frågan om VPC:s monopol diskuterades ingående i Clearingutredningens betänkande Konto, clearing och avveckling (SOU 1993:114). Utredningen konstaterade att en lagreglerad behovsprövning avvecklats beträffande banker, värdepappersbolag och börsinstitutioner. Det syntes enligt utredningen klart att man mot monopolet för VPC kunde åberopa ungefär samma argument som dem som låg till grund för att börsmonopolet avskaffats (se bl.a. prop. 1991/92:113 s. 62 f.). En monopolställning kan utnyttjas för att ta ut högre avgifter än vad som skulle vara möjligt i en ordning med fri konkurrens. En verksamhet som drivs med stöd av monopol kan i viss utsträckning komma att sakna incitament att anpassa verksamheten till marknadens förändringar och att utveckla ny teknik och nya produkter. Därtill kan en ordning som förutsätter ett enda kontobaserat system medföra en ökad sårbarhet. Och det kan slutligen, menade utredningen, hävdas att principiella skäl talar för att utvecklingen inte bör styras lagstiftningsvägen, oavsett om konkurrens på detta speciella område är förenad med övervägande fördelar eller ej.

Samtidigt påpekade Clearingutredningen att det finns svårigheter med en avveckling av monopolet. Sålunda måste man hålla i minnet att övergången till ett dokumentlöst system har lett till en tämligen omfattande reglering i aktiekontolagen och dess promulgationslag samt aktiekontoförordningen, där verksamheten delvis regleras på en mycket detaljerad nivå. Regleringen har – påpekade utredningen – främst styrts av de allmänna intressen som gjort sig gällande, men den har av naturliga skäl i stor utsträckning anpassats till verksamheten hos VPC. Med hänsyn till regeringsformens normgivningsprinciper och kravet på säkerhet i omställningen torde enligt utredningen en ingående reglering i författning emellertid även i fortsättningen vara nödvändig, åtminstone under övergående tid.

Vad som nu sagts hade enligt Clearingutredningen ytterst sin bakgrund i att aktiekontolagen reglerar ett system som är avsett att vara generellt tillämpligt och som inte förutsätter att rättighetsinnehavarna står i avtalsförhållande till varandra eller till VPC. Var och en som köper exempelvis en aktie som omfattas av det kontobaserade systemet har för närvarande – och borde enligt utredningen även i fortsättningen ha – ett sakrättsligt skydd som grundas omedelbart på lag och som ersätter det skydd som i ett konventionellt system är förenat med besittning. Ett dokumentlöst system med andra principer för registrering och för rättsverkningar av registrering kan tillskapas genom avtal, men vinner då inte någon säkerhet i fråga om rättsverkningar utanför den krets som omfattas av avtalsförhållandet. Själva strukturen i regelverket kunde alltså enligt utredningens mening knappast ändras på något genomgripande sätt. Möjligen kunde det finnas större förutsättningar för sådana ingrepp i en framtid.

Även med beaktande av de svårigheter som förelåg ansåg utredningen att övervägande skäl talade för ett ställningstagande från statsmakternas sida som innebar att monopoliet i dess nuvarande form inte skulle bestå. Detta skulle stå i bäst överensstämmelse med de principer som statsmakterna tidigare ställt sig bakom. Diskussionen i frågan skulle annars säkerligen fortsätta, och för VPC skulle det i längden bli närmast en belastning att utpekas som ett företag med legalt monopol.

Utredningens utgångspunkt var alltså att fri konkurrens borde råda på området men att samma bestämmelser – aktiekontolagens regelsystem – borde gälla för varje institut som vill bedriva en verksamhet som avser kontoföring av finansiella instrument. Eventuell framtida särlagstiftning borde inte vara principiellt utesluten men måste förutsätta underlag i form av mera preciserade önskemål från de ansvariga intressenternas sida som gjorde det möjligt att bedöma om de allmänna synpunkter som gör sig gällande blir tillgodosedda. De nackdelar som kunde vara förenade med att olika civilrättsliga regler skulle bli tillämpliga i skilda system fick naturligtvis i sådana fall också vägas in i bedömningen.

Utredningen förordade att det i aktiekontolagen skulle tas in en särskild regel som gav regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att göra aktiekontolagens bestämmelser om VPC tillämpliga även på andra företag. Därmed skulle man avskaffa legalmonopolet samtidigt som man undgick en – som utredningen uttryckte sig – i dåvarande läge meningslös genomgång av lagstiftningen paragraf för paragraf.

På en särskild punkt ansåg emellertid utredningen att ett nytt institut inte skulle behöva vara bundet av de regler i lag som för närvarande gäller för VPC. Det gällde den decentraliserade organisation som tillskapats genom konstruktionen med kontoförande institut (3 kap. aktiekontolagen). Det syntes inte föreligga något hinder mot att ett nytt företag självt eller genom annat organ åtog sig de registreringsåtgärder som enligt aktiekontolagen ankommer på kontoförande institut.

Vid remissbehandlingen av Clearingutredningens betänkande tillstyrkte alla remissinstanser att VPC:s monopol skulle avskaffas eller lämnade förslaget i denna del utan erinran. Riksgäldskontoret ansåg att den lagtekniska lösning som utredningen hade föreslagit var tillräcklig för ändamålet och även Riksbanken ansåg att denna lösning tills vidare kunde godtas. Övriga remissinstanser som gick in på frågan ansåg däremot att betydligt större ingrepp i lagstiftningen borde företas vid ett avskaffande av monopoliet. Yttranden av denna innebörd avgavs av Finansinspektionen, Aktiespararna, OM Stockholm AB, Svenska Fondhandlareföreningen och Svenska Bankföreningen. De nämnda institutionerna ansåg att det fanns behov av en mera generell lagstiftning om kontohållning av finansiella instrument än aktiekontolagens regler.

Regeringen ansluter sig till de överväganden som tidigare gjorts av Clearingutredningen och i den aktuella promemorian beträffande VPC:s monopol. Även nu har så gott som samtliga remissinstanser tillstyrkt att monopoliet avskaffas, låt vara att några instanser invänt att förslaget i realiteten inte leder till någon ökad konkurrens. Dessa invändningar utgår från VPC:s nuvarande monopolställning och tar främst sikte på svårigheterna med att byta till annan värdepappersförvarare än VPC. Som konstateras i promemorian torde problemet huvudsakligen uppkomma för

emittenter som i dag har sina aktier kontoförda hos VPC. Skulle sådana emittenter vilja byta värdepappersförvarare är det naturligtvis angeläget att VPC så långt som möjligt medverkar till bytet. Som konstaterats i promemorian ligger det inte i VPC:s intresse att medverka till ett sådant byte. Som framhållits av bl.a. Konkurrensverket kan det emellertid bli aktuellt med ingripande enligt konkurrenslagen (1993:20) om VPC utnyttjar sin ställning till att försvåra ett byte. Dessutom får det förutsättas att Finansinspektionen i egenskap av tillsynsmyndighet bevakar utvecklingen. Mot denna bakgrund finns det inte anledning att befara att VPC inte kommer att medverka i de fall där det blir aktuellt med ett byte av värdepappersförvarare. För att klarlägga hur ett byte skall gå till och vilka krav som bör ställas på VPC:s medverkan i sådana fall kan det – som Aktiespararna är inne på – finnas anledning för regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen att meddela föreskrifter om hur ett byte skall gå till. Detta skulle enligt regeringens bedömning kunna underlätta att byte kommer till stånd och därigenom också få en positiv effekt ur konkurrenssynpunkt. Regeringen kan däremot inte se att det för närvarande finns något behov av att införa uttryckliga lagbestämmelser om hur ett byte skall gå till.

Det nu anförda hindrar inte att regeringen ansluter sig till den uppfattning som framförts av Pmi och Sveriges Advokatsamfund, nämligen att det krävs noggranna förberedelser innan konkurrerande system tas i anspråk. Vi återkommer i avsnitt 4.3.2. till frågan om vilka krav som bör ställas på sådana system och de företag som ansvarar för dessa. Under förutsättning att VPC även i fortsättningen uppfyller de krav som ställs på en central värdepappersförvarare finns det givetvis inte några hinder mot att bolaget fortsätter att driva sin verksamhet i nuvarande form.

Finansinspektionens förslag

Med utgångspunkt i ett resonemang om förhållandet mellan ansvar och beslut anser Finansinspektionen att emittenterna bör ha ett långt gående ansvar om kontoföringen bygger på ett dematerialiserat system, dvs. ett system där de finansiella instrumenten inte finns i fysisk form. Enligt inspektionens uppfattning kan emittentens ansvar vara mera begränsat om man tillåter kontoföring även i de fall där det existerar fysiska värdepapper, men där det säkerställs att dessa inte kommer i omlopp (s.k. immobilisering). Konsekvensen av detta skulle enligt inspektionen bli att emittenternas ansvar måste utökas om det förslag som presenteras i promemorian genomförs. Inspektionen ifrågasätter emellertid om emittenterna skulle acceptera att förbehållslöst ikläda sig ett sådant ansvar. Att nuvarande ordning hittills accepterats av emittenterna torde, enligt inspektionens synsätt, bero på att staten genom sitt ägande i VPC garanterat systemet.

Regeringen återkommer i avsnitt 4.4 till frågan om kontoföring av fysiskt utgivna finansiella instrument över huvud taget skall tillåtas. Efter som Finansinspektionen har ifrågasatt centrala moment i det förslag som nu behandlas finns det emellertid anledning att redan i detta sammanhang

ta ställning till inspektionens förslag. Detta förslag innebär sammanfattningsvis följande.

Emittenter skall ges rätt att välja mellan två typer av avstämningsförbehåll; *fullständigt avstämningsförbehåll* och *begränsat avstämningsförbehåll*. Ett fullständigt avstämningsförbehåll motsvarar i princip nuvarande ordning med den skillnaden att emittenten får ett ökat ansvar för systemet. Med ett fullständigt avstämningsförbehåll sker således kontoföringen i ett dematerialiserat system. Om emittenten i stället väljer ett begränsat avstämningsförbehåll skall de finansiella instrumenten ges ut i pappersform. Dessa skall därefter tas i förvar – immobiliseras – genom en eller flera centrala värdepappersförvarares alternativt förvaltares försorg. Kontoföringen, huvudsakligen registreringen av äganderättsövergång och panträttsupplåtelser, skall ske hos respektive central värdepappersförvarare eller, i förekommande fall, förvaltare. Det är också dessa som skall ansvara för fel som kan uppstå vid kontoföringen. Emittentens ansvar skall däremot vara begränsat till förandet av det avstämningsregister som förs av emittenten själv eller av en av denne utsedd auktoriserad registerförare. Avstämningsregistret kommer huvudsakligen att innehålla uppgifter om den eller de centrala värdepappersförvarare eller förvaltare som sköter immobiliseringen och kontoföringen. Vid begränsat avstämningsförbehåll skall innehavaren dessutom ha rätt att få ut det finansiella instrumentet i fysisk form av emittenten.

Syftet med inspektionens förslag anges vara att skapa bättre förutsättningar för konkurrens avseende kontoföring av finansiella instrument. Clearingutredningen tog i sitt betänkande ställning till ett liknande förslag. Utgångspunkten för utredningens bedömning var därvid att fri konkurrens bör råda men att samma bestämmelser – aktiekontolagens regelsystem – bör gälla för varje institut som vill bedriva verksamhet som avser kontoföring av finansiella instrument. Utredningen uteslöt visserligen inte framtida särslagstiftning men ansåg att sådan förutsatte underlag i form av mera preciserade önskemål från de ansvariga intressenternas sida (se SOU 1993:114 s. 200 f.).

Övergången i Sverige till ett "papperslöst system" eller med andra ord ett kontobaserat, dematerialiserat system för registrering av aktier och andra finansiella instrument var ett stort steg för den svenska värdepappersmarknaden. Övergången genomfördes på ett smidigt sätt av VPC och övriga inblandade. Aktiekontolagens system har sedan ikraftträdandet fungerat väl. Hanteringen av värdepapper utfärdade i fysisk form har många nackdelar, exempelvis är hanteringen långsam och dyrbar med risk för stölder och bedrägerier. Syftena med införandet av det kontobaserade systemet var att minska dessa risker och att effektivisera hanteringen av de finansiella instrument som förekommer på värdepappersmarknaden. Enligt regeringens uppfattning har dessa syften uppnåtts. Därtill kommer att aktiekontolagens regelsystem synes ha vunnit allmän acceptans bland såväl svenska som utländska aktörer. Vidare kan konstateras att det inte har framkommit några önskemål de senaste åren från svenska emittenter eller från andra intressenter på marknaden att låta kontoföra finansiella instrument i ett immobiliserat system. Inte heller i övrigt har starka skäl för en sådan ordning framförts. Regeringen ifrågasätter därför behovet av att öppna en möjlighet till kontoföring av immo-

biliserade finansiella instrument utgivna i Sverige. Att frågan ställer sig annorlunda beträffande finansiella instrument som har getts ut i ett annat land behandlas i avsnitt 4.4.

Att införa en lagstiftning enligt det mönster Finansinspektionen skisserat skulle enligt regeringens uppfattning skapa en svåröverskådlig och komplicerad struktur vilket skulle medföra en påtaglig risk för minskat förtroende för den svenska värdepappersmarknadens funktionssätt. I detta sammanhang kan även erinras om de synpunkter som vice riksbankschefen Stefan Ingves i mars 1997 presenterade för Finansdepartementet i sin promemoria med synpunkter på den svenska finanssektorns infrastruktur (Fi97/900). I promemorian framhålls bl.a. vikten av ökad systemintegration i den bemärkelsen att samtliga moment i transaktionskedjan skall kunna ske i ett och samma system (STP, straight-through processing). Detta anges vara en viktig förutsättning för att skapa en internationellt konkurrenskraftig finansiell infrastruktur i Sverige. En lagstiftning i enlighet med Finansinspektionens förslag skulle uppenbarligen motverka möjligheterna till systemintegration och således också vara till nackdel för den svenska finansmarknadens internationella konkurrenskraft.

Mot denna bakgrund anser regeringen att det inte finns skäl att öppna en möjlighet till kontoföring av immobiliserade finansiella instrument som har getts ut i Sverige. Enligt regeringens uppfattning skulle det vara ett steg tillbaka i utvecklingen att lagstiftningsvis skapa en sådan möjlighet.

Lagteknisk lösning

Enligt regeringens mening bör vissa grundläggande principer gälla för varje institut som vill bedriva verksamhet som avser kontoföring av finansiella instrument. Eftersom aktiekontolagen har fungerat väl bör principerna i den lagen även i fortsättningen ligga till grund för lagstiftningen om kontoföring av finansiella instrument. De ändringar som nu föreslås innebär därför inte någon genomgripande förändring av nuvarande struktur på området i vare sig sakligt eller lagtekniskt hänseende, om man bortser från avvecklingen av monopolet. Lagändringarna blir ändå så pass omfattande att det synes lämpligast att ersätta aktiekontolagen med en ny lag.

En sådan lösning underlättar också en del andra ändringar i den nuvarande regleringen som enligt vår uppfattning bör göras i detta sammanhang och som vi återkommer till nedan. Det gäller bl.a. nuvarande bestämmelser om tillstånd till förvaltarregistrering, rättsverkan av registrering, ersättningskyldighet och skyldighet att sända underrättelser angående registreringsåtgärder. Vidare föreslås att en viss möjlighet till s.k. immobilisering införs när det gäller finansiella instrument som utfärdats i annat land än Sverige. Den sistnämnda frågan behandlas närmare i avsnitt 4.4. Vi har dessutom strävat efter att utforma förslaget på ett sådant sätt att det så långt som möjligt tillskapas en enhetlig ordning för aktier och andra finansiella instrument. Regeringen delar inte PRV:s uppfattning att den nya lagen på ett tydligare sätt bör göra åtskillnad mellan aktier och andra finansiella instrument.

En möjlighet skulle – som påpekats av Aktiespararna – kunna vara att föra in de nya bestämmelserna i lagen om börs- och clearingverksamhet. Den reglering som här är aktuell skiljer sig emellertid från bestämmelserna i den lagen på det sättet att den utöver näringsrättsliga regler innehåller grundläggande ingrepp i den konventionella civilrätten. Enligt regeringens uppfattning bör därför aktiekontolagen i stället ersättas av en ny lag.

Eftersom bestämmelserna om kontoföring inte bara omfattar aktier utan också skuldförbindelser och andra finansiella instrument bör den nya lagen få beteckningen "lag om kontoföring av finansiella instrument".

Terminologiska frågor

Vid en avveckling av monopolet och införandet av en ny lag uppkommer en mängd terminologiska frågor. Nuvarande begreppsapparat i aktiekontolagen har nära koppling till verksamheten hos VPC. Det kan därför diskuteras om de begrepp som för närvarande används skall föras över oförändrade till den nya lagen eller om det skall skapas nya begrepp. Några av dessa frågor behandlas i följande avsnitt. Frågan om vad de företag som omfattas av bestämmelserna i den nya lagen skall benämnas behandlas således i avsnitt 4.3.1. Dessutom diskuteras i avsnitt 4.5 om benämningen kontoförande institut skall behållas för de företag som medverkar vid kontoföringen.

Det kan emellertid redan här nämnas att regeringen anser att termen avstämningsregister bör behållas för att den registrering det nu är fråga om skall skiljas från annan registrering av olika slag, exempelvis den registerföring som sker inom ramen för bankernas depåverksamhet.

4.3 Centrala värdepappersförvarare

4.3.1 Namnfrågan

Regeringens förslag: Företag som meddelas auktorisation enligt den nya lagen om kontoföring av finansiella instrument skall benämnas centrala värdepappersförvarare.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att begreppet "central kontoförare" skall användas för företag med auktorisation att föra avstämningsregister.

Remissinstanserna: VPC anser att termen bör ansluta sig till motsvarande utländska begrepp, som på engelska är Central Securities Depository (CSD) och att ordet värdepapper bör ingå i benämningen. VPC föreslår att verksamheten skall kallas "förande av centralt värdepappersregister". Svenska Fondhandlareföreningen, Svenska Bankföreningen och Sveriges Advokatsamfund anser att det begrepp som föreslås i promemorian leder till förväxlingsrisk med begreppet kontoförande institut. Föreningarna föreslår i stället att termen "central registerförare" används.

Patent- och registreringsverket (PRV), som tillstyrker promemorians förslag till benämning, anser att den i promemorian diskuterade termen ”central registerorganisation” inte är lämplig, eftersom den skulle kunna förväxlas med den typ av registerverksamhet som bedrivs av PRV. Övriga remissinstanser uttalar sig inte i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser – liksom VPC – att den term som väljs för det institut som administrerar ett system för kontoföring av finansiella system nära bör ansluta till det i internationella sammanhang vedertagna begreppet CSD. Detta skulle göra det lättare att beskriva det svenska systemet när frågor om kontohållning diskuteras i internationella fora. En rak översättning av den engelska termen skulle innebära att begreppet central värdepappersförvarare används. Mot detta kan naturligtvis invändas att det begreppet beskriver en fiktion, eftersom det inte är fråga om någon förvaring av dokument. Enligt regeringens uppfattning är emellertid den invändningen inte av sådan styrka att begreppet därför kan anses olämpligt. De invändningar som under remissbehandlingen framförts mot det i promemorian föreslagna begreppet central kontoförare, dvs. att det finns förväxlingsrisk med termen kontoförande institut, får däremot anses väga tyngre. Detsamma gäller invändningen att begreppet central registerorganisation skulle kunna leda tanken till exempelvis det bolagsregister som förs av PRV. Regeringen föreslår därför att den kategori företag som den nya lagen skall tillämpas på bör kallas centrala värdepappersförvarare. En annan benämning som används internationellt, Securities Centre (ungefär värdepapperscentral), är av uppenbara skäl inte aktuell.

4.3.2 Förutsättningar för auktorisation som central värdepappersförvarare

Regeringens förslag: Centrala värdepappersförvarare skall stå under tillsyn av Finansinspektionen. Auktorisation skall kunna meddelas svenska aktiebolag, svenska ekonomiska föreningar och utländska företag.

Innan auktorisation meddelas skall Finansinspektionen bedöma om den planerade verksamheten kommer att uppfylla de krav på bl.a. säkerhet och effektivitet som ställs upp i lagen. Vidare ställs krav på god soliditet genom att storleken på företagets bundna egna kapital eller summan av gjorda medlems- eller förlagsinsatser skall stå i relation till verksamhetens art och omfattning.

Det införs också regler om lämplighetsprövning av personer i företagets ledning och större ägare. Dessa regler motsvarar de som nyligen föreslagits för börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer.

En central värdepappersförvarare skall endast få bedriva verksamhet som har nära samband med verksamheten som kontoförare. Efter tillstånd av Finansinspektionen skall dock även annan verksamhet få bedrivas, om det finns särskilda skäl.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Enligt förslaget i promemorian skall emellertid – vad gäller svenska företag – endast aktiebolag kunna meddelas auktorisation som centrala värdepappersförvarare.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Riksbanken*, *Penningmarknadsinformation Pmi AB (Pmi)*, *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Svenska Bankföreningen* anser att banker och värdepappersbolag generellt skall kunna få auktorisation som centrala värdepappersförvarare. En annan uppfattning framförs dock av *VPC*, som motiverar sin uppfattning med bl.a. de risker kreditgivningen kan medföra för verksamheten. *VPC* anser också att gränsen mellan auktorisationspliktig kontoföringsverksamhet och annan liknande verksamhet som inte kräver auktorisation bör klargöras. Slutligen menar *VPC* m.fl. att förslaget öppnar alltför stora möjligheter för en central värdepappersförvarare att lägga ut delar av sin verksamhet på andra fristående företag. Enligt *VPC* bör en central värdepappersförvarare inte kunna delegera skyldigheten att föra aktiebok, att sända ut utdelning och att lämna kontrolluppgift till skattemyndighet. *Finansinspektionen* efterlyser ett klargörande av om centrala värdepappersförvarare kan lägga ut delar av sin verksamhet till andra företag än sådana som är kontoförande institut. *Riksskatteverket (RSV)* anser att centrala värdepappersförvarare – liksom *VPC* är enligt nuvarande bestämmelser – skall vara skyldiga att lämna kontrolluppgift. Dessutom anser *Patent- och registreringsverket (PRV)* att det skall åligga en central värdepappersförvarare att föra aktieboken för de aktiebolag som har sina aktier kontoförda hos värdepappersförvararen och att det är positivt att svenska företag måste drivas som aktiebolag för att kunna få auktorisation som centrala värdepappersförvarare.

Skälen för regeringens förslag:

Allmänna krav på centrala värdepappersförvarare

Den verksamhet som *VPC* har monopol på består i förande av avstämningsregister för aktier och andra finansiella instrument. En avveckling av monopolet innebär att sådan verksamhet i fortsättningen skall få bedrivas även av andra företag i konkurrens med *VPC*.

I en ordning utan monopol bör gälla att centrala värdepappersförvarare är underkastade krav på auktorisation av *Finansinspektionen*. Vad gäller frågan om i vilken associationsform en central värdepappersförvarare skall drivas anser regeringen att samma regler bör gälla som för börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer. För svenska företag innebär detta således att någon av associationsformerna aktiebolag eller ekonomisk förening skall användas. Till skillnad från den bedömning som görs i promemorian anser regeringen således att det bör finnas möjlighet för en ekonomisk förening att bli auktoriserad som central värdepappersförvarare. Utöver dessa formella förutsättningar bör det krävas bl.a. att en central värdepappersförvarare förfogar över tillräcklig

teknisk och juridisk sakkunskap samt har betryggande finansiella resurser.

Prop. 1997/98:160

Karakteristiskt för avstämningsregister, så som systemet för närvarande är utformat i aktiekontolagen, är att rättsverkningar av registreringarna följer av själva lagen. Vad som enligt traditionella civilrättsliga regler följer av besittning till eller anteckning på en löpande handling, följer enligt aktiekontolagen i stället av registreringen på konto. Utgångspunkten bör vara att denna ordning skall gälla även i fortsättningen.

I Clearingutredningens betänkande diskuterades vilka krav man från de angivna synpunkterna borde ställa på ett kontosystem och de företag som ansvarar för sådana system. Utredningen uttalade i detta avseende bl.a. följande (se SOU 1993:114 s. 201 f);

”I princip gäller att kraven i detta avseende bör bli av samma art som de som i enlighet med statsmakternas beslut ställs på VPC och som närmare har utvecklets både i princippropositionen rörande kontobaserat system (prop. 1987/88:108) och i den senare lagstiftningspropositionen (prop. 1988/89:152 särskilt s. 163 f.). Till en början gäller att ett kontosystem måste uppfylla högt ställda krav på snabbhet, smidighet och effektivitet. Detta krav torde komma att ställas omedelbart från marknadens sida men bör självfallet även beaktas vid tillståndsgivning och tillsyn.

I blickpunkten från statsmakternas synpunkt måste emellertid stå kravet på säkerhet. Härmed avses i främsta rummet säkerhet rörande de juridiska funktionerna: principerna för och verkställandet av registreringar på konton måste utformas så att rättsverkningarna inte kan ifrågasättas och att riskerna för fel i all möjlig mån elimineras.

Men säkerhetskravet inrymmer många andra aspekter såsom fysisk säkerhet i form av skalskydd och tillträdeskontroll. För dataskyddet måste betryggande behörighetskontrollsystem utformas. Höga krav måste ställas på utrustning och kvalitetssäkerhet. Katastrofplaner måste finnas utarbetade.

VPC har ett långtgående ansvar vid skador till följd av bl.a. oriktiga eller missvisande uppgifter i avstämningsregister eller fel vid uppläggning av sådana register. Samma krav kommer enligt utredningens förslag att gälla för en eventuell konkurrent. Av detta skäl följer att ett företag som skall svara för ett kontobaserat system måste ha möjlighet att i förekommande fall kunna svara för skadestånd, antingen i kraft av egen finansiell styrka eller genom garantifonder eller förbindelser från ägarnas sida eller en försäkringslösning.”

Enligt regeringens uppfattning bör dessa uttalanden, som inte mötts av någon erinran vid remissbehandlingen, fortfarande ha giltighet. Det bör därvid betonas att kravet på säkerhet givetvis omfattar en central värdepappersförvarares data- och kommunikationssystem. Dessa system skall tillfredsställa högt ställda krav på tillförlitlighet. Störningar såsom exempelvis datastopp hos en central värdepappersförvarare kan förorsaka allvarliga problem på den aktuella marknaden.

Det ligger nära till hands att med dessa utgångspunkter formulera de krav som bör ställas på en central värdepappersförvarare på ungefärligen samma sätt som i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet när det gäller börser och clearingorganisationer (se 1 kap. 2–7 §§ och 8 kap. 2–5 §§ nämnda lag). Vissa avvikelser bör dock göras med hänsyn till att en central värdepappersförvarare inte har direkt inflytande över själva handeln.

Ett allmänt krav för en central värdepappersförvarare bör vara att företaget bedriver sin verksamhet så att den tillgodoser högt ställda krav på säkerhet och effektivitet och även i övrigt på sådant sätt att allmänhetens

förtroende för kontoföringen upprätthålls och enskildas intressen inte äventyras.

En central värdepappersförvarare bör dessutom ha en kapitalstyrka som med hänsyn till verksamhetens art och omfattning är tillräcklig för att möta eventuella skadeståndsanspråk från enskilda. Vid bedömningen bör naturligtvis beaktas även andra finansiella resurser som företaget har eller kan utnyttja.

På samma sätt som för börser och clearingorganisationer bör gälla att en central värdepappersförvarare skall ha en styrelse med minst fem ledamöter och en verkställande direktör.

Även utländska företag bör kunna få auktorisation att driva verksamhet som central värdepappersförvarare i Sverige. Förutsättningen bör vara att verksamheten drivs från filial här i landet och att företaget i sitt hemland bedriver motsvarande verksamhet och där står under tillsyn av en myndighet eller något annat behörigt organ. Det ankommer på Finansinspektionen att bedöma om verksamheten i hemlandet motsvarar den som avses bedrivas i Sverige och om hemlandstillsynen kan anses vara tillfredsställande. Det är också av vikt att inspektionen kan få till stånd ett tillfredsställande informationsutbyte med tillsynsmyndigheten i det utländska företagens hemland. Samtidigt bör framhållas att även utländska företag med auktorisation som central värdepappersförvarare omfattas av bestämmelserna i lagen om kontoföring av finansiella instrument och att de står under tillsyn av Finansinspektionen. Detta innebär bl.a. att samma kapitalkrav och krav på organisation som tillämpas i förhållande till svenska centrala värdepappersförvarare också skall gälla för utländska företag som ansöker om sådan auktorisation. Vid bedömningen av om kapitalstyrkan är tillräcklig bör därvid företagens samlade finansiella resurser ingå i underlaget för bedömningen. Vidare bör även för utländska företag ske en prövning av att ledningen och större ägare är lämpliga.

Närmare om Finansinspektionens auktorisationsprövning

Finansinspektionen bör vid prövningen av ansökan om auktorisation granska bolagsordningen eller stadgarna samt godkänna dessa handlingar. Detta överensstämmer med vad som gäller för börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer. Det är dessutom viktigt att en plan för den tilltänkta verksamheten bifogas ansökan om auktorisation så att Finansinspektionen kan bilda sig en uppfattning om verksamhetens planerade omfattning och om i vad mån medverkan från andra företags sida kommer att ingå i verksamheten. Granskningen tar sikte på att den planerade verksamheten kommer att uppfylla de krav som lagen föreskriver.

En auktorisation bör få förenas med villkor och begränsas till att avse vissa finansiella instrument eller begränsas på annat sätt. Det bör således vara fullt tänkbart att ett företag erhåller auktorisation t.ex. för penningmarknadsinstrument men inte för aktier. Däremot bör auktorisationen inte kunna begränsas till att omfatta exempelvis endast ett bestämt bolags aktier. En sådan ordning skulle kunna ge upphov till ett svåröverskådligt system.

Tillsynsbestämmelser

I fråga om tillsynen av VPC finns för närvarande bestämmelser i lagen (1987:829) om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag. Enligt den lagen står VPC under tillsyn av Finansinspektionen, som kan förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud i samband med tillsynen. VPC skall med en årlig avgift bekosta Finansinspektionens verksamhet enligt de närmare föreskrifter som regeringen meddelar. Vidare skall VPC med belopp som Finansinspektionen bestämmer betala ersättning till en revisor som Finansinspektionen förordnat enligt bolagsordningen. Om Finansinspektionen för bedömning av viss fråga vid den löpande tillsynen behöver anlita någon med särskild fackkunskap, skall kostnaden för detta betalas av VPC. Dessutom finns en straffbestämmelse enligt vilken styrelseledamot, verkställande direktör eller någon annan tjänsteman hos VPC som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet till Finansinspektionen lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter om centralen eller dess verksamhet kan dömas till straff.

Likartade men mera detaljerade bestämmelser finns i lagen om börs- och clearingverksamhet vad gäller tillsynen över börser, auktoriserade marknadsplatser och clearingorganisationer. Någon anledning att ha olika tillsynsbestämmelser för sådana organ och centrala värdepappersförvarare finns knappast. Tillsynsbestämmelserna i lagen om börs- och clearingverksamhet bör därför i huvudsak tillämpas även på centrala värdepappersförvarare. I lagen om börs- och clearingverksamhet finns visserligen ingen straffbestämmelse, men en sådan får med hänsyn till brottsbalkens allmänna regler anses vara överflödig.

Till skillnad från vad som gäller för clearingorganisationer behövs emellertid inte någon reglering som avser ingripande mot den som bedriver auktorisationspliktig verksamhet utan tillstånd. Föreliggande förslag bygger på att det, utanför avtalsreglerade områden, endast är genom registrering hos en central värdepappersförvarare som man utan några underliggande finansiella instrument i dokumentform kan uppnå de rättsverkningar som enligt vanliga civilrättsliga principer är förenade med innehav av sådana instrument. Det är därmed definitionsmässigt omöjligt att bedriva en auktorisationspliktig verksamhet utan auktorisation. VPC tar i sitt remissvar upp en närliggande fråga och menar att det bör klargöras hur gränsdragningen skall ske mellan tillståndspliktig och icke-tillståndspliktig verksamhet. Eftersom den föreslagna regleringen inte innehåller något krav på att vissa företag skall söka auktorisation anser vi emellertid att det saknas skäl att i detta sammanhang gå in på denna fråga.

Riksdagen har den 6 maj 1998 beslutat att bestämmelser om prövning av större ägares och ledande befattningshavares lämplighet skall införas i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet efter mönster av vad som redan gäller för bl.a. banker, kreditmarknadsbolag och värdepappersbolag (prop. 1997/98:71, bet. 1997/98:FiU21, rskr 1997/98:203). Dessa bestämmelser bygger bl.a. på olika EG-direktiv. Motsvarande bestämmelser bör gälla även för centrala värdepappersförvarare.

Annan verksamhet

En fråga som bör diskuteras närmare är om en central värdepappersförvarare bör få bedriva annan verksamhet än central kontoföring. Alldeles klart är att sådan verksamhet måste få bedrivas som har nära samband med verksamheten som central värdepappersförvarare. Detta gäller i första hand clearingverksamhet, med vilken ett omedelbart samband som regel föreligger. Men även börsverksamhet måste betraktas som en verksamhet med nära samband. Internationellt har det exempelvis blivit allt vanligare att börser, clearingorganisationer och centrala värdepappersförvarare går samman för att bedriva sin verksamhet inom samma koncern.

Intresset av att tillsynen inte försvåras vad avser den ekonomiska stabiliteten talar enligt regeringens mening för att det bör fordras särskilda skäl för att en central värdepappersförvarare skall få driva annan verksamhet än sådan som har nära samband med verksamheten som kontoförare.

Enligt promemorian är det från bankhåll ett uttalat önskemål att banker och värdepappersbolag skall kunna få auktorisation som centrala värdepappersförvarare. Under remissbehandlingen har även Riksbanken och Pmi biträtt denna uppfattning. Det har bl.a. hänvisats till att den depåverksamhet som bankerna bedriver utgör en närliggande verksamhet. Detta är naturligtvis obestridligt, men bankverksamhet innefattar ju också en mängd aktiviteter som inte kan sägas ha nära samband med verksamheten som central värdepappersförvarare.

Att banker och värdepappersbolag driver depåverksamhet kan också anföras som skäl mot att dessa institut bör ges möjlighet att få auktorisation som centrala värdepappersförvarare utan den extra prövning som kravet på särskilda skäl medför. Det skulle exempelvis kunna tänkas att en bank eller ett värdepappersbolag med auktorisation som central värdepappersförvarare har intresse av att delta i den egna kontoföringen som förvaltare. Som framgår av avsnitt 4.6.2 föreslår regeringen att Finansinspektionens prövning av förvaltare ersätts av en ordning där centrala värdepappersförvarare lämnar medgivande till förvaltarregistrering. I det nu lämnade exemplet skulle det uppenbarligen kunna uppkomma en intressekonflikt, inte minst mot bakgrund av att kraven på neutralitet föreslås gälla även i förhållande till förvaltare. Från allmän synpunkt är det också av betydelse att avstämningsregistren hålls i sär från annan registrering. Dessa integritetsaspekter i förening med den svåröverskådliga struktur som kan uppkomma gör att regeringen känner viss tvekan inför att ge banker och värdepappersbolag en generell rätt att bli centrala värdepappersförvarare.

Med hänsyn till den grundläggande vikten av att en central värdepappersförvarare åtnjuter förtroende som ett opartiskt organ delar således regeringen den tveksamhet som förs fram i promemorian om lämpligheten av att funktionen som central värdepappersförvarare generellt skall kunna ges till banker och värdepappersbolag. Regeringen anser därför att verksamhet som bank eller värdepappersbolag inte bör hänföras till sådan verksamhet som har nära samband med verksamheten som central värde-

pappersförvarare. Vi vill emellertid inte utesluta att det kan vara befogat att ge auktorisation åt sådana institut. Verksamheten som central värdepappersförvarare bör emellertid i sådana fall vara tydligt avgränsad så att några gränsdragningsvårigheter eller tillsynsproblem inte uppstår. Detta innebär bl.a. att avstämningsregistren måste hållas avskilda från annan registrering och andra register i banken eller värdepappersbolaget, exempelvis förvaltarregistrering som sker hos annan central värdepappersförvarare och andra depåsystem. Vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger bör Finansinspektionen fästa stort avseende vid hur verksamheten kommer att vara organiserad, t.ex. om banken eller värdepappersbolaget kommer att delta i den egna kontoföringen i egenskap av förvaltare. Det är därvid upp till inspektionen att bedöma om detta bör vara tillåtet eller inte, varvid inspektionen har möjlighet att meddela de villkor som bör gälla i det avseendet.

Självfallet bör det inte finnas något principiellt hinder mot att en bank eller ett värdepappersbolag bildar ett dotterbolag som erhåller auktorisation. För detta torde dock även fordras tillstånd enligt 2 kap. 6 § bankrörelselagen (1987:617) respektive 3 kap. 1 § andra stycket lagen (1991:980) om värdepappersrörelse.

Regeringen delar även promemorians uppfattning att ett börsbolag inte skall kunna få auktorisation som central värdepappersförvarare i huvudsakligt syfte att registrera aktier i det egna bolaget. Något kategoriskt förbud mot att en central värdepappersförvarare registrerar aktier i det egna bolaget – eller i sådana bolag som värdepappersförvararen äger – bör dock inte införas, eftersom det skulle kunna leda till praktiska komplikationer. Men det får i sådana fall förutsättas att denna kontoföring utgör ett led i en mera omfattande verksamhet.

Delegering av verksamheten

Några remissinstanser, däribland Finansinspektionen, VPC och Svenska Fondhandlareföreningen, efterlyser klargöranden av i vilken omfattning delar av verksamheten skall kunna läggas ut på utomstående företag (s.k. outsourcing). Finansinspektionen hänvisar därvid till att lydelsen av 9 kap. 1 § andra stycket i promemorians lagförslag tyder på att sådan delegering skulle vara möjlig.

I promemorian har övervägts att införa en regel om att den centrala värdepappersförvararen skall bedriva sin verksamhet med egen personal och i egna lokaler (jfr 2 kap. 3 a § bankrörelselagen [1987:617]). Eftersom möjligheten att anlita kontoförande institut skulle innebära ett betydande undantag från en sådan regel föreslås emellertid ingen motsvarande regel i promemorian. VPC menar i sitt remissvar att den enda verksamhet som en central värdepappersförvarare bör kunna lägga ut på ett annat företag bör vara sådana uppgifter som enligt den nya lagen får utföras av kontoförande institut. Enligt VPC bör således en stor del av de uppgifter som det i dag enligt lag åligger centralen att utföra inte få delegeras. Detta gäller huvudsakligen uppgifterna att föra aktiebok för avstämningsbolag, att sända ut utdelning samt att lämna kontrolluppgift till

skattemyndighet. Liknande synpunkter har också förts fram av bl.a. Svenska Fondhandlareföreningen, PRV och RSV.

Enligt regeringens uppfattning bör en central värdepappersförvarare inte få lägga ut det som skulle kunna beskrivas som kärnverksamheten på annat företag. Till kärnverksamheten får bl.a. anses höra de uppgifter som VPC har räknat upp. Utöver vad som följer av möjligheten att anlita kontoförande institut bör det inte heller vara möjligt att uppdra åt andra företag att vidta registreringsåtgärder i ett avstämningsregister. Att införa en bestämmelse liknande den som finns i 2 kap. 3 a § bankrörelselagen skulle emellertid enligt regeringens uppfattning bära för långt och kunna medföra vissa gränsdragningsproblem. Eftersom det förutsätts att verksamheten till stor del skall vara datorbaserad kan det t.ex. uppstå tvekan om vad som skall förstås med att verksamheten bedrivs i den centrala värdepappersförvararens "lokaler". Till detta kommer – som framhålls i promemorian – att ordningen med kontoförande institut skulle innebära ett betydande avsteg från en sådan begränsningsregel.

Enligt 7 kap. 2 § andra stycket i lagförslaget skall en central värdepappersförvarare vara skadeståndskyldig för sådana fel i ett avstämningsregister som orsakas av någon som anlitas av den centrala värdepappersförvararen. En motsvarighet till bestämmelsen finns för närvarande i 7 kap. 2 § första stycket sista meningen aktiekontolagen (1989:827). Av motiven till den bestämmelsen framgår att den krets som omfattas är t.ex. utomstående företag som anlitas för att leverera reservdelar till datorsystemet eller för att reparera datorsystemet eller upprätthålla dess drift (prop. 1988/89:152 s. 117). Det är således fråga om uppgifter som ligger utanför det som i egentlig mening omfattas av auktorisationen. Utomstående företag bör givetvis även i fortsättningen få anlitas för att utföra uppgifter av detta slag. Bestämmelsen ger däremot inte stöd för att – som Finansinspektionen antyder – lägga ut uppgifter som har närmare anknytning till verksamheten som central värdepappersförvarare på andra företag.

Enligt regeringens uppfattning krävs det inte något uttryckligt lagstöd för att ett förbud av nu nämnt slag skall anses föreligga. Finansinspektionen bör i sin allmänna prövning av den tilltänkta verksamheten vara uppmärksam på om en sökande avser att anlita utomstående företag för sådana uppgifter som inte får delegeras.

Obestånd hos en central värdepappersförvarare

I promemorian diskuteras hur förfarandet bör gestalta sig om en central värdepappersförvarare försätts i konkurs. Teoretiskt sett skulle det kunna hävdas att detta inte är ett nytt spörsmål. I och med att kontoföringen redan för närvarande har anförtrots åt ett aktiebolag, skulle ju denna situation kunna inträffa, låt vara att den på grund av statens ägarandel i VPC har bedömts som i praktiken utesluten. Till följd av de tillsynsregler som föreslås torde det även i fortsättningen förhålla sig så att fallet blir teoretiskt. Skulle en obeståndssituation emellertid inträffa, bör Finansinspektionen återkalla auktorisationen och besluta om hur verksamheten skall avvecklas. Att det här beroende på omständigheterna kan bli fråga om en

lång avvecklingstid och att särskilda insatser eventuellt kan komma att bli nödvändiga är givet, men det skulle enligt regeringens uppfattning föra för långt att mera i detalj söka analysera de frågor som då kan uppkomma.

Emittenterna av finansiella instrument som är registrerade i ett avstämningsregister hos en central värdepappersförvarare har i en obeståndssituation ett särskilt ansvar. Det är emittenterna som har det primära intresset av en väl fungerande kontoföring av deras instrument. Därtill kommer att det är en emittent som kan säga upp avtalet om kontoföring med den centrala värdepappersförvararen. Om en obeståndssituation för en central värdepappersförvarare skulle inträffa är det därför lämpligt att Finansinspektionen omedelbart underrättar berörda emittenter.

Det kan nämnas att VPC inte kan bli föremål för företagsrekonstruktion (se 1 kap. 3 § lagen [1996:764] om företagsrekonstruktion). När monopollet tas bort bör detta undantag utvidgas till att avse samtliga auktoriserade centrala värdepappersförvarare.

Registreringsåtgärder

I 4 kap. 4 § aktiekontolagen föreskrivs att en anmälan skall registreras "genast". Denna föreskrift kan inte alltid uppfyllas bokstavligen, eftersom det inte sällan förekommer att åtskilliga tusental anmälningar inflyter samtidigt. Enligt promemorian anser Svenska Fondhandlareföreningen att registrering av exempelvis en pantsättning alltid måste göras omedelbart medan det beträffande en handelstransaktion skulle vara tillräckligt att avtalad likviddag inte äventyras. Mot detta kan dock invändas att registreringstidpunkten kan bli avgörande för skyddet mot exempelvis överlåtarens borgenärer om det sker en utmätning eller konkurs. I promemorian föreslås emellertid en viss uppmjukning genom att rekvisitet "genast" ersätts av "utan dröjsmål".

Enligt regeringens uppfattning bör det ställas stora krav på att registrering av äganderättsövergångar och andra förhållanden som skall framgå av ett avstämningsregister sker snabbt. Detta inryms även i det effektivitetskrav som ställs på centrala värdepappersförvarare enligt den nya lagen och är motiverat inte minst mot bakgrund av de betydande rättsverkningar som är kopplade till själva registreringen. Dröjsmål med registrering har även betydelse när det gäller frågan om ersättningsansvar för fel i samband med förande av avstämningsregister. Kravet på att en registreringsåtgärd skall vidtas genast bör därför behållas.

4.3.3 Konkurrensen mellan centrala värdepappersförvarare

Regeringens förslag och bedömning: Det är emittenten som bör välja central värdepappersförvarare. En eventuell konkurrens mellan centrala värdepappersförvarare blir således en konkurrens om emittenterna.

Värdepapperscentralen VPC AB (VPC) kommer med stor sannolikhet även i fortsättningen att ha en stark ställning när det gäller konto-

föring av aktier i de bolag som för närvarande är avstämningsbolag. Förslaget innebär emellertid att en möjlighet till konkurrens ges och att nya alternativa kontoföringsformer kan skapas. I ett internationellt perspektiv förbättras konkurrensförutsättningarna för svenska centrala värdepappersförvarare.

Promemorians bedömning: Överensstämmer i allt väsentligt med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Några remissinstanser ifrågasätter om förslaget i realiteten kommer att leda till någon ökad konkurrens.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Om flera företag kommer att vara verksamma som centrala värdepappersförvarare inställer sig frågan hur valet av central värdepappersförvarare skall ske. Utan mycket genomgripande förändringar av det nuvarande systemet går det uppenbarligen inte att åstadkomma en ordning som innebär att varje innehavare av ett finansiellt instrument kan välja värdepappersförvarare. I stället bör utgångspunkten vara att det är emittenten som bestämmer med vilken central värdepappersförvarare han vill sluta avtal. Med emittent avser vi då när det gäller aktier och därtill kopplade rättigheter aktiebolaget och i fråga om andra finansiella instrument utfärdaren eller utgivaren. Konkurrensen mellan de centrala värdepappersförvararna blir alltså en konkurrens om emittenterna.

Det anförda innebär att huvudprincipen bör vara att det är emittenten som bestämmer vilken central värdepappersförvarare han vill vända sig till och att registreringen sker på grundval av ett avtal mellan emittenten och värdepappersförvararen. I detta sammanhang måste emellertid också uppmärksammas fall då finansiella instrument är utfärdade i ett annat land och samarbete etableras mellan den svenska och den utländska centrala värdepappersförvararen. Inom ramen för samarbetet inom European Central Securities Depository Association (ECSDA) har man ansett det väsentligt att länkar mellan olika länders kontosystem skapas så att exempelvis ett finansiellt instrument utgivet och kontofört hos VPC:s motsvarighet i Frankrike – Sicovam – eller i Danmark – VP – kan avskiljas för kontoföring i Sverige. Det bör mot denna bakgrund införas regler som innebär att registrering i ett svenskt avstämningsregister kan ske enligt avtal mellan en svensk central värdepappersförvarare och företag som i annat land har motsvarande uppgifter. Vi återkommer till denna fråga i avsnitt 4.6.2. Bestämmelserna bör emellertid också ge utrymme för en central värdepappersförvarare att träffa avtal direkt med en utländsk emittent om kontoföring av finansiella instrument som emittenten har gett ut.

Som anförts i föregående avsnitt bör det liksom för närvarande ankomma på centrala värdepappersförvarare att föra aktiebok för avstämningsbolag. En konsekvens av detta blir enligt regeringens mening att ett aktiebolag måste anlita samma centrala värdepappersförvarare för alla aktier och därtill knutna rättigheter. Däremot bör det inte finnas något som hindrar att en emittent av obligationer eller andra penningmarknadsinstrument, t.ex. staten, anlitar olika centrala värdepappersförvarare

för skilda emissioner. Vanliga upphandlingsprinciper blir därvid tillämpliga.

Konkurrens mellan olika centrala värdepappersförvarare torde åtminstone i ett inledningsskede framför allt kunna uppkomma när det gäller nya emissioner av obligationer och andra skuldförbindelser. Kontoföringen på detta område är nämligen inte lika komplicerad som när det gäller aktier.

I fråga om aktier i sådana publika bolag som är avstämningsbolag gäller att aktierna till följd av VPC:s hittillsvarande monopol redan är registrerade hos VPC. För att den konkurrens som en avveckling av monopolen avser att åstadkomma skall få genomslag fullt ut är det givetvis önskvärt att en emittent som så önskar har möjlighet att byta central värdepappersförvarare. Detta är förenat med vissa problem eftersom kontoföringen inte kan tillåtas avstanna någon längre tid, och vi vågar inte ha någon säker uppfattning om förutsättningarna att bemästra de tekniska svårigheterna när det gäller att föra över all information i ett ADB-baserat avstämningsregister från en central värdepappersförvarare till en annan.

Nu beskrivna problem uppkommer inte när det är fråga om aktier i bolag som övergår till att bli avstämningsbolag efter lagens ikraftträdande och aktier i utländska bolag, i den mån sådana skall kontoföras i Sverige. På dessa områden kan konkurrensen med VPC alltså upptas omedelbart av ett företag som erhåller auktorisation för ändamålet.

Frågan om hur byte av central värdepappersförvarare praktiskt bör gå till och vilka förutsättningar som därvid bör gälla har kommenterats i avsnitt 4.2.

4.3.4 Kontraheringsplikt

Regeringens förslag: Centrala värdepappersförvarare åläggs inte någon lagstadgad skyldighet att ingå avtal om kontoföring med emittenter av finansiella instrument.

Centrala värdepappersförvarare skall ansvara för att ägare och andra rättighetsinnehavare av finansiella instrument kan få sina rättigheter registrerade i ett avstämningsregister.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag

Remissinstanserna: Remissinstanserna framför inte några synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens förslag: För att aktierna i ett bolag skall registreras eller noteras hos Stockholms fondbörs krävs enligt börsens registreringskontrakt respektive noteringsavtal att bolaget, om börsen inte medger annat, skall anta avstämningsförbehåll. Antar bolaget ett avstämningsförbehåll, måste bolaget enligt gällande ordning ingå avtal med VPC om registrering, och VPC har å sin sida enligt aktiekontolagen skyldighet att ingå ett sådant avtal.

När det gäller ensidiga skuldförbindelser avsedda för allmän omsättning och vissa närliggande rättigheter finns det däremot ingen skyldighet för en emittent att tillämpa en kontobaserad ordning. Det finns ingen re-

gel som hindrar emittenten från att ge ut sådana skuldförbindelser i dokumentform. Om emittenten begär det, har emellertid VPC enligt aktiekontolagen skyldighet att åta sig registrering av skuldförbindelserna.

Beträffande andra finansiella instrument föreligger ingen kontraheringsplikt för VPC, utan det är beroende på VPC:s ställningstagande i varje särskilt fall om VPC skall tillmötesgå en begäran av emittenten att svara för kontoföringen med tillämpning av det kontobaserade systemet.

En följd av monopolets avveckling bör enligt regeringens uppfattning bli att den formella kontraheringsplikten gentemot emittenter av aktier och skuldförbindelser avskaffas. Denna går knappast att upprätthålla i ett system som bygger på fri konkurrens. Med hänsyn till den betydelse det kan ha för en emittent – särskilt på aktieområdet – att få till stånd en kontoföring av finansiella instrument har i promemorian övervägts om de för värdepappersmarknaden grundläggande principerna om fritt tillträde och neutralitet borde lagfästas när det gäller skyldigheten för en central värdepappersförvarare att träffa avtal med emittenter om kontoföring. Om ett aktiebolag har antagit ett avstämningsförbehåll men ingen central värdepappersförvarare önskar träffa avtal med bolaget, kan ju beslutet om avstämningsförbehåll inte genomföras.

I promemorian har det emellertid inte ansetts lämpligt att lagbestämmelser om fritt tillträde och neutralitet införs när det gäller frågan om vilka finansiella instrument som skall kunna registreras. Skälet är att motsvarande krav vid börs- och clearingverksamhet endast gäller i förhållande till medlemmarna, inte när det gäller frågan om vilka finansiella instrument som skall få noteras för handel eller bli föremål för clearingverksamhet. Ett annat skäl som enligt promemorian talar emot att en sådan lagbestämmelse införs är att ett företag som önskar etablera sig som konkurrent till VPC kan tänkas föredra att påbörja verksamheten i mindre skala innan den organiseras på ett sådant sätt att ett stort antal finansiella instrument kan tas emot för kontoföring så som det kontobaserade systemet kräver. Enligt promemorian kan man, i varje fall när det gäller aktieområdet, utgå från att VPC under överskådlig tid kommer att ha en dominerande ställning, och bestämmelsen i 19 § konkurrenslagen – som innebär att det är förbjudet att på den svenska marknaden utnyttja en sådan ställning – har därför ansetts erbjuda en tillräcklig garanti mot obefogad vägran att sluta avtal från VPC:s sida. Regeringen ansluter sig till de överväganden som i denna del gjorts i promemorian.

En annan fråga om kontraheringsplikt som enligt promemorian bör uppmärksammas är följande. I ett dokumentbaserat system kan värdepapper i princip överlåtas fritt. Den som har förvärvat en aktie eller något annat finansiellt instrument som omfattas av aktiekontolagen är däremot för närvarande beroende av att ett kontoförande institut öppnar avstämningskonto för honom, om detta inte redan har skett. Enligt 1 § tredje stycket i den lagen skall minst ett av de kontoförande instituten vara helägt dotterbolag till VPC. Ett sådant kontoförande institut kan inte fritt välja sina kunder utan har en principiell kontraheringsplikt. Skälet till det är att en placerare ansetts alltid böra ha tillgång till ett neutralt kontoförande institut som är fristående från värdepappersbolag, banker och enskilda emittenter. Dessutom säkerställer denna ordning att förvärv av

finansiella instrument inte blir verkningslösa på grund av att de kontoförande instituten vägrar att öppna ett konto för förvärvaren.

Det synes inte försvarligt att ens teoretiskt öppna ett utrymme för en ordning som skulle innebära att ett förvärv inte kan göras gällande i det fallet att alla behöriga organ vägrar att öppna konto för förvärvaren. Det ter sig emellertid onödigt att i en ny ordning generellt förplikta centrala värdepappersförvarare att ha helägda dotterbolag för att säkerställa att konto i alla situationer kommer att öppnas.

I stället bör centrala värdepappersförvarare ha kontraheringsplikt gentemot placerare som förvärvat eller avser att förvärva instrument av det slag som respektive central värdepappersförvarare registrerar. I vad mån denna skyldighet även omfattar kontoförande institut beror på vad den centrala värdepappersförvararen och institutet har kommit överens om.

För VPC:s del innebär förslaget att VPCs Kontoförande Institut VKI AB – som är dotterbolag till VPC – kan avvecklas. VPC – eller kontoförande institut till VPC – blir i stället skyldiga att i sista hand öppna konto.

Ett aktiebolag som antar avstämningsförbehåll bör vara skyldigt att för registrering anmäla vilken central värdepappersförvarare bolaget anlitar. Den som begär grundläggande uppgifter om ett bolag från detta register måste ju ha anspråk på att kunna få reda på hos vilken central värdepappersförvarare aktieboken hålls tillgänglig. Regeringen avser att införa en föreskrift om att ett aktiebolag som antagit avstämningsförbehåll är skyldigt att för registrering i aktiebolagsregistret göra anmälan om vilket företag det anlitar som central värdepappersförvarare. Föreskriften bör lämpligen tas in i aktiebolagsförordningen (1975:1387).

4.4 Vilka finansiella instrument skall kunna kontoföras?

Regeringens förslag: Finansiella instrument som har getts ut i Sverige får kontoföras enligt den nya lagen endast om instrumenten är dematerialiserade, dvs. om de inte är dokumentbaserade. Någon reglering av kontoföring av i Sverige utgivna finansiella instrument som har immobiliserats införs således inte i den nya lagen.

Det öppnas möjlighet att i Sverige kontoföra dokumentbaserade finansiella instrument som har getts ut i ett annat land än Sverige. Innan kontoföring får ske skall det vara säkerställt att den fysiska handlingen inte kommer i omlopp.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås dock en möjlighet till kontoföring av i Sverige utgivna finansiella instrument, som har immobiliserats.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser som yttrat sig i denna del tillstyrker förslaget när det gäller kontoföring av sådana finansiella instrument som har getts ut i ett annat land än Sverige. Några remissinstanser, bl.a. *Svenska Fondhandlareföreningen*, anser att de juridiska konsekvenserna av att en sådan möjlighet öppnas bör utredas närmare. *Finansinspektionen* avstyrker förslaget, som det utformats, och presenterar i stället ett alternativt eget förslag (se avsnitt 4.2). Liknande synpunkter förs fram av *Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)*. Vidare efterfrågar inspektionen ett klagörande av om

en utländsk emittent kan begära att aktierna – i stället för eventuellt kon- toförda depåbevis – immobiliseras och därefter kontoförs hos en svensk central värdepappersförvarare. Enligt *Patent- och registreringsverket (PRV)* bör beträffande svenska aktiebolag endast aktier i avstämningsbo- lag få bli föremål för kontoföring hos en central värdepappersförvarare. *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)* anser att förlagsandelar i ekonomiska föreningar bör kunna registreras i ett avstämningsregister.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelserna i aktiekontolagen (1989:827) avser huvudsakligen aktier och ensidiga skuldförbindelser avsedda för allmän omsättning. Enligt den lagen skall bestämmelserna om aktier respektive ensidiga skuldförbindelser i tillämpliga delar gälla även för vissa andra särskilt angivna instrument. De överväganden som gjordes vid lagens tillkomst var att endast sådana fordringar och rättig- heter som till en början omfattades av systemet skulle vara sådana vars civilrättsliga status var lagreglerad (prop. 1987/88:108 s. 22). Det ansågs därför lämpligt att det kontobaserade systemet i första hand borde om- fatta sådana rättigheter som då representerades av värdepapper med de civilrättsliga egenskaper som utmärker ett löpande skuldebrev (prop. 1988/89:152 s. 76). Skälet till detta ställningstagande var att de civil- rättsliga verkningar som tidigare följt av innehavet av den fysiska hand- lingen genom införandet av lagen skulle komma att ersättas av registre- ring på konto hos VPC. För att den framtida värdepappershandeln skulle kunna bedrivas på ett effektivt sätt ansågs det emellertid samtidigt vara viktigt att systemet gjordes så flexibelt att det kunde anpassas till nya instrument, handelstekniker och handelsmönster. Systemet borde därför utformas så att det, förutom att tillgodose nationella krav, inte hindrade en internationalisering av verksamheten (prop. 1987/88:108 s. 23).

Möjligheterna att kontoföra finansiella instrument enligt aktiekontola- gen utvidgades den 1 juli 1994. Lagändringen innebar att VPC gavs rätt att besluta att även andra finansiella instrument än de i lagen särskilt upp- räknade skulle få registreras i ett avstämningsregister. I den proposition som låg till grund för utvidgningen hänvisades till att det enligt interna- tionella rekommendationer var en viktig förutsättning för en säker och effektiv avveckling och clearing att ett lands kontosystem kunde registre- ra de finansiella instrument som handlas på landets värdepappersmark- nad. Denna omständighet liksom utvecklingen på den svenska värdepap- persmarknaden ansågs tala för att möjligheterna till registrering av finan- siella instrument borde utvidgas. De nya instrument som efter lagänd- ringen kan komma i fråga för registrering är sådana som i sin grundform inte är löpande men som utan olägenhet kan inordnas i ett system avsett för löpande instrument. Vidare bör instrumentet vara sådant att det är tekniskt förenligt med registreringssystemet (prop. 1993/94:232 s. 7 och 8).

Aktiekontolagen tillåter endast kontoföring av s.k. dematerialiserade finansiella instrument. Dematerialisering innebär att det dokumentbase- rade värdepapperet och dess egenskaper ersatts av registrering i ett re- gister. Utomlands är det emellertid vanligt att det existerar ett dokument- baserat instrument, men att detta tagits i förvar på sådant sätt att det sä- kerställts att det inte kommer i omlopp. I realiteten baseras äganderätts- övergångar och liknande även i ett sådant system på registreringsåtgär-

der. Denna ordning kallas för immobilisering. Immobilisering sker enligt vissa rättsordningar genom att ett enda ”globalt” dokumentbaserat instrument emitteras för att därefter tas i förvar. Rättighetsinnehavarna anses i ett sådant system inneha andelar i det förvarstagna instrumentet. I andra rättsordningar emitteras aktier och liknande handlingar på vanligt sätt, varefter de immobiliseras. Även i sådana system konstitueras rättighetsövergångarna av registreringsåtgärder i stället för fysiskt överlämnande av värdepapper.

Eftersom aktiekontolagen förutsätter att det inte finns något fysiskt instrument är det för närvarande inte möjligt att registrera finansiella instrument utgivna i länder där lagstiftningen bygger på immobilisering. Som exempel på ett sådant land kan nämnas Tyskland. Som nämnts ovan uttalades redan i motiven till aktiekontolagen att lagen borde utformas så att den inte hindrar en internationalisering av verksamhet. I efterhand kan konstateras att – vilket också framhållits av några remissinstanser – aktiekontolagens bestämmelser till stor del hindrar att utländska finansiella instrument kontoförs i Sverige, eftersom det enligt rättsordningar i andra länder ofta krävs att ett dokumentbaserat finansiellt instrument har getts ut. Immobiliseringen är i sådana fall en förutsättning för att kontoföring skall kunna ske i utgivningslandet. Detta påtalades också av Clearingutredningen, som bl.a. ansåg att det borde ges möjlighet till kontoföring av utländska immobiliserade finansiella instrument som var föremål för handel i Sverige (SOU 1993:114 s. 216). Utredningen föreslog därför att utländska finansiella instrument skulle få registreras och immobiliseras i Sverige, under förutsättning att utgivaren deponerade instrumenten hos VPC eller i en särskild depå för VPC:s räkning. En sådan lösning skulle emellertid inte lösa de problem som kan uppkomma när ett enda s.k. ”globalpapper” ligger till grund för registreringen. I promemorian görs den bedömningen att det är tveksamt om registrering enligt aktiekontolagen kan ske i sådana fall. Det föreslås därför att registrering, utöver de fall där det dokumentbaserade instrumentet förvaras av en central värdepappersförvarare eller för dennes räkning, skall få ske om det på annat sätt säkerställts att den fysiska handlingen inte kommer i omlopp.

Frågan om möjligheterna till registrering i de fall där det utfärdats ett globalpapper berördes inte när aktiekontolagens bestämmelser utvidgades så att det blev möjligt att kontoföra bl.a. utländska aktier hos VPC. I det sammanhanget uttalades emellertid att frågan om möjligheterna till kontoföring av sådana utländska finansiella instrument som har dokumentform i utgivningslandet skulle tas upp i senare sammanhang (prop. 1993/94:232 s. 8). Mot den bakgrunden liksom det faktum att grundprinciperna i aktiekontolagen bygger på dematerialisering kan man enligt regeringens uppfattning utgå från att globalpapper för närvarande inte kan bli föremål för kontoföring enligt aktiekontolagen.

Att tillåta kontoföring i Sverige av utländska dokumentbaserade finansiella instrument skulle vara i enlighet med intentionerna bakom aktiekontolagen. Mot bakgrund av den alltmer tilltagande internationaliseringen och de samarbetsdiskussioner som pågår mellan börser, clearingorganisationer och centrala värdepappersförvarare i olika länder finns det också ett påtagligt behov av att öppna möjlighet för sådan kontoföring i Sverige. Regeringen ansluter sig därför till det förslag som lämnas i pro-

memorian när det gäller kontoföring av immobiliserade finansiella instrument som har getts ut i annat land än i Sverige. Naturligtvis bör – utan att det uttryckligen behöver anges i lagtexten – en förutsättning vara att immobilisering är tillåten enligt lagstiftningen i det land där de finansiella instrumenten har getts ut och att en kontoföring i Sverige kommer att godtas där. Det ankommer på den centrala värdepappersförvararen att noga pröva de legala förutsättningarna innan medgivande lämnas till kontoföring.

Om en utländsk emittent väljer att direktregistrera sina aktier hos en svensk central värdepappersförvarare torde behovet av handel med depåbevis avseende aktierna upphöra. Det är naturligtvis emittenten själv som – under hänsynstagande till lagstiftningen i hemlandet – avgör om aktierna eller depåbevisen skall kontoföras. Det torde inte vara nödvändigt att införa några särskilda övergångsbestämmelser för de fall där kontoföring av depåbevisen ersätts av att aktierna som sådana kontoförs.

I promemorian förslås att immobilisering, efter särskilt tillstånd av Finansinspektionen, skall kunna tillåtas av dokumentbaserade finansiella instrument som har getts ut i Sverige. Även Finansinspektionen anser att det bör vara möjligt att kontoföra immobiliserade finansiella instrument i Sverige (se avsnitt 4.2). Det har emellertid inte framkommit att det skulle finnas något behov av en sådan möjlighet. Regeringen är därför inte för närvarande beredd att föreslå en sådan utvidgning.

Några remissinstanser har även efterlyst att de sakrättsliga konsekvenserna analyseras innan det öppnas möjlighet att kontoföra utländska immobiliserade finansiella instrument i Sverige. Att göra en sådan kartläggning, som skulle behöva omfatta ett stort antal rättsordningar i vilka getts ut finansiella instrument som potentiellt skulle kunna komma i fråga för kontoföring i Sverige, är i detta sammanhang inte en fråga för regeringen. Som påpekats ovan är det i stället den centrala värdepappersförvararen som skall, innan ett utländskt finansiellt instrument godtas för kontoföring, pröva om kontoföringen är förenlig med lagbestämmelserna i utgivningslandet. Det ligger därvid nära till hands att värdepappersförvararen ställer krav på att emittenten skall tillhandahålla erforderlig utredning. Om rättsverkningarna av en registrering vid en sådan undersökning skulle visa sig vara oklara får det anses vara självklart att den centrala värdepappersförvararen vägrar kontoföring av emittentens finansiella instrument. När det gäller sådana finansiella instrument som har getts ut inom EES kan frågan till viss del få sin lösning när det s.k. finalitydirektivet antas (se avsnitt 4.1). Direktivförslaget innebär bl.a. att tillämplig lag för pantsättning skall vara det lands lag där registret finns. Om en pantsättning sker i ett register hos en förvaltare skall emellertid förvaltarens hemlands lag under vissa förutsättningar tillämpas på pantsättningen. Denna bestämmelse skall gälla oavsett om de finansiella instrumenten är dematerialiserade eller immobiliserade.

För närvarande gäller att aktier i utländska bolag kontoförs enligt de bestämmelser som gäller för kontoföring av ensidiga skuldförbindelser (prop. 1993/94:232 s. 12). Detta skall gälla även i fortsättningen. Med hänsyn till att frågan har varit föremål för diskussion bör emellertid anmärkas att om en central värdepappersförvarare beslutar att registrera aktier i ett utländskt bolag, registreringen av ett förvärv normalt måste

förutsättas gälla inte bara placerarens rätt gentemot den centrala värdepappersförvararen utan också själva aktierätten. En förutsättning måste dock vara att detta är förenligt med det främmande landets lagstiftning. Innan registrering av ett utländskt finansiellt instrument sker är det således angeläget att den centrala värdepappersförvararen undersöker den tillämpliga utländska lagstiftningen så att det står fullt klart vad det är för någon rättighet som kommer att kontoföras i Sverige. I mera komplicerade fall kan det vara lämpligt att någon form av prospekt ges ut.

I betänkandet Attityder och lagstiftning i samverkan (SOU 1996:31) har föreslagits att s.k. förlagsandelar i ekonomiska föreningar skall kunna bli föremål för kontoföring enligt aktiekontolagen. Regeringen har nyligen bedömt att denna fråga bör bli föremål för ytterligare överväganden innan ställning kan tas till förslaget (prop. 1996/97:163 s. 29). Detta ställningstagande hänger samman med den särskilda lagstiftning som gäller för sådana andelar. Nuvarande förslag avser i stället de generella förutsättningarna för kontoföring av finansiella instrument i allmänhet. Det finns därför inte anledning att i detta sammanhang ta ställning till frågan om kontoföring av förlagsandelar.

4.5 Kontoförande institut

Regeringens förslag: Centrala värdepappersförvarare avgör om andra företag skall få vidta registreringsåtgärder. Sådana företag skall även i fortsättningen benämnas kontoförande institut.

Om en central värdepappersförvarare använder sig av kontoförande institut skall Riksbanken och Riksgäldskontoret uttryckligen ha rätt att bli sådana institut. Riksbanken får även delta i kontoföringen för annans räkning.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås dock att de företag som deltar i kontoföringen skall kallas ”andra företag”. Vidare finns i promemorians förslag ingen uttrycklig rätt för Riksbanken respektive Riksgäldskontoret att delta i kontoföringen, om den centrala värdepappersförvararen tillämpar ett system med kontoförande institut.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Några remissinstanser, bl.a. *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Svenska Bankföreningen*, invänder att begreppet ”andra företag” är oklart och föreslår i stället att termen ”kontoinstitut” används. Vidare menar föreningarna att centrala värdepappersförvarare vars struktur påminner om VPC:s bör vara skyldiga att använda kontoförande institut i sin verksamhet.

Riksbanken och *Riksgäldskontoret* anser att de uttryckligen bör ges rätt att bli kontoförande institut, om en central värdepappersförvarare väljer att använda sig av sådana institut. Riksbanken anser därvid att banken bör få delta i kontoföringen även för annans räkning. *Försäkringsförbundet* efterlyser ett klagande av att försäkringsbolag även i fortsättningen skall få vara kontoförande institut för egna innehav. Riksgäldskontoret

anser att svenska clearingorganisationer på samma villkor som motsvarande utländska organisationer av konkurrensskäl bör få bli kontoförande institut.

Enligt *Penningmarknadsinformation Pmi AB (Pmi)* bör kontoförande institut stå under tillsyn av Finansinspektionen. *Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)* anser att utländska institut bör vara skyldiga att lämna den information som behövs för insiderövervakning och fullgörandet av s.k. flaggningskyldighet.

Skälen för regeringens förslag: Som nämnts i avsnitt 4.1 är de kontoförande institut som är knutna till VPC i huvudsak samma institut som deltar i den clearing som VPC ombesörjer i egenskap av clearingorganisation. Överensställningen är emellertid inte fullständig.

Clearingutredningens förslag innebar att det inte skulle vara obligatoriskt för en central värdepappersförvarare att tillämpa en organisation med kontoförande institut utan att värdepappersförvararen borde kunna välja att själv öppna konton och svara för registreringar. Några invändningar mot det förslaget framfördes inte under remissbehandlingen.

Enligt vad som sägs i promemorian ställer sig VPC och OM bakom den modell som föreslogs av Clearingutredningen. Däremot hävdar bank- och fondhandlareföreningarna att den nuvarande ordningen med kontoförande institut bör behållas och att den bör vara obligatorisk även för andra centrala värdepappersförvarare än VPC. Under remissbehandlingen synes föreningarna ha reviderat denna uppfattning något, och menar nu att ordningen med kontoförande institut bör vara obligatorisk hos VPC liksom hos andra centrala värdepappersförvarare med likartade uppgifter som VPC. Enligt föreningarna är detta nödvändigt för att de institut som är kontoförande institut respektive förvaltare skall kunna ge den kundservice som efterfrågas.

Regeringen delar den uppfattning som förs fram i promemorian, nämligen att ett obligatorium när det gäller systemet med kontoförande institut skulle kunna begränsa konkurrensmöjligheterna och även innebära ett visst hinder för nya strukturer på området. Exempelvis har det angetts vara ett angeläget önskemål för värdepappersinstituten att kunna utveckla kundrelationer till dem som anlitar kontoförande institut, något som synes underlättas om man minskar regleringen på området. Av samma skäl bör det inte heller införas något krav på att kontoförande institut skall användas, om verksamheten utformas på visst sätt. Huruvida en central värdepappersförvarare skall – som VPC för närvarande – arbeta med kontoförande institut eller inte bör således lämnas öppet.

Mot denna bakgrund skulle det kunna övervägas att helt avstå från reglering när det gäller kontoförande institut. För närvarande finns det emellertid föreskrifter om att VPC måste tillämpa principerna om fritt tillträde och neutralitet i förhållande till de kontoförande instituten. En sådan föreskrift synes nödvändig även i en ny reglering. Därtill kommer att regleringen om ersättning för skador – som nyligen har reviderats – i vissa fall befriar VPC från ansvar och lägger detta ansvar på det kontoförande institutet. Det finns inte någon anledning att ompröva den lösningen nu.

Det är därför inte möjligt att helt avstå från regler avseende kontoförande institut, utan regleringen bör innebära att en central värdepappers-

förvarare kan men inte behöver tillämpa ett system med kontoförande institut. Väljer värdepappersförvararen att göra detta, måste denne tillämpa principerna om fritt tillträde och neutralitet.

Eftersom frågan således inte kan lämnas helt oreglerad ligger det nära till hands att behålla termen kontoförande institut. VPC anser emellertid att denna term inte bör finnas i lagstiftningen. Som skäl för detta har anförts dels att den anses ha lett till förvirring i praktiken, dels att den nuvarande begreppsapparaten anses försvåra en övergång på sikt till en förenklad ordning, enligt vilken clearingmedlemmar och vad som nu betecknas som kontoförande institut blir synonyma begrepp. OM har biträtt denna uppfattning. I promemorians förslag har dessa synpunkter – om än med viss tvekan – beaktats. I promemorian framförs vidare den uppfattningen att termen kontoförande institut tillskapats av lagstiftaren med VPC för ögonen och att den därför får anses vara alltför "VPC-orienterad" för att lämpligen böra överföras till en ny reglering. I promemorian föreslås därför att begreppet kontoförande institut inte används i lagen. Enligt promemorian har VPC förklarat sig inte ha några avsikter att åstadkomma en mera principiell ändring av det nuvarande systemet med kontoförande institut, något som enligt promemorian skulle kunna leda till en svårbemästrad situation. Enligt uppgift i promemorian avser VPC att under överskådlig tid behålla själva termen i det interna arbetet.

Naturligtvis skulle man i lagen – som också konstateras i promemorian – kunna använda en annan term än kontoförande institut. Nära till hands skulle då ligga "medlemmar", vilket svarar mot vad som gäller för börser och clearingorganisationer. Å andra sidan skulle det kanske te sig förvirrande med en terminologi som innebär att börser, clearingorganisationer och centrala värdepappersförvarare var för sig har en krets medlemmar med delvis olika omfattning. Regeringen delar därför den uppfattning som framförs i promemorian att begreppet medlem inte bör användas på den nu avsedda kategorin företag.

Under remissbehandlingen har det i promemorian föreslagna uttrycket "medverkande företag" kritiserats som alltför oklart. Regeringen instämmer i denna kritik. Inte heller det från visst håll föreslagna begreppet kontoinstitut får anses lämpligt, eftersom det kan leda tanken till en mängd andra verksamheter än de som avses i den nya lagen.

Det kan konstateras att begreppet kontoförande institut funnits sedan aktiekontolagen infördes och att det får anses vara väl inarbetat. Att begreppet kommit att nära förknippas med VPC:s verksamhet är naturligt, eftersom VPC hittills haft monopol på verksamheten. Enligt regeringens uppfattning talar i stället det faktum att begreppet är väl känt för att det används även i fortsättningen. Vidare kan konstateras att samma begrepp används för att beskriva motsvarande krets i bl.a. dansk lagstiftning. Även i Norge används ett liknande begrepp. I ett nordiskt perspektiv är således begreppet inte exklusivt förbehållet VPC. Mot denna bakgrund är det regeringens uppfattning att begreppet kontoförande institut bör användas även i fortsättningen.

För närvarande har Riksbanken och Riksgäldskontoret alltid rätt att vara kontoförande institut. I promemorian har föreslagits att denna uttryckliga rätt tas bort och att den ersätts med en möjlighet för "företag" att bli kontoförande institut. Begreppet företag skulle således omfatta även

myndigheter såsom exempelvis Riksbanken och Riksgäldskontoret. Som jämförelse har därvid angetts att Riksbanken är clearingmedlem hos OM utan att banken tillagts en uttrycklig sådan rätt i lag.

Regeringen anser att bestämmelserna i denna del så långt som möjligt bör utformas på samma sätt som bestämmelserna om börs- respektive clearingmedlemmar i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet. Riksdagen har nyligen beslutat att bestämmelserna i den lagen uttryckligen skall ange att Riksbanken respektive Riksgäldskontoret skall kunna bli medlemmar i en börs eller en clearingorganisation (prop. 1997/98:71, bet. 1997/98:FiU21, rskr. 1997/98:203). Riksbanken kommer således att ha en uttrycklig rätt att bli clearingmedlem för annans räkning. För att bestämmelserna skall bli mer enhetliga men också i klarhetens intresse föreslår regeringen att bestämmelserna om kontoförande institut i lagen om kontoföring av finansiella instrument utformas på samma sätt, varvid det även i fortsättningen bör framgå att Riksbanken kan vara kontoförande institut för annans räkning. För övrigt kan i detta sammanhang slås fast att de föreslagna bestämmelserna i huvudsak inte innebär någon ändring i förhållande till den krets som kan bli kontoförande institut enligt nuvarande lagbestämmelser. Företag och institut som inte står under tillsyn skall således även i fortsättningen kunna vara kontoförande institut för egen räkning, om de uppfyller lagens allmänna krav för medverkan i kontoföringen. Att införa ett krav på att kontoförande institut skall stå under tillsyn enbart av det skälet att VPC:s monopol upphävs kan enligt regeringens uppfattning inte komma i fråga. I övrigt ansluter sig regeringen till de överväganden som gjordes i propositionen om clearingverksamhet (se prop. 1995/96:50 s. 95 och 96). Någon anledning att inskränka kretsen av kontoförande institut till sådana företag som står under tillsyn har inte heller framkommit.

Enligt aktiekontolagens bestämmelser kan både svenska och utländska clearingorganisationer bli kontoförande institut. Det finns inte någon anledning att inskränka denna möjlighet. Dessutom bör svenska och utländska centrala värdepappersförvarare liksom andra centralbanker än Riksbanken kunna bli kontoförande institut både för egen och annans räkning.

Aktiespararna anser att utländska kontoförande institut bör vara skyldiga att lämna nödvändig information med avseende på Finansinspektionens insiderövervakning och övervakning av offentliggörande av aktieförvärv i börsnoterade aktiebolag (s.k. flaggningskyldighet).

I 4 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument föreskrivs att fysiska och juridiska personer är anmälningsskyldiga för aktieförvärv och aktieöverlåtelser i svenska aktiemarknadsbolag när förvärvet eller överlåtelserna medför att förvärvarens eller överlåtarens andel av vissa särskilt i lagen angivna gränser av röstvärdet i bolaget uppnås eller passeras. Dessa gränser är 10 %, 20 %, 33 1/3 %, 50 % respektive 66 2/3 %. Anmälan skall ske till bolaget och den börs eller auktoriserade marknadsplats där bolagets aktier är noterade. I vissa fall skall anmälan ges in till Finansinspektionen. Skyldigheten gäller även för utländska fysiska och juridiska personer. När det gäller anmälningsskyldighet enligt 18 § insiderlagen (1990:1342) har riksdagen nyligen beslutat att kontoförande institut uttryckligen skall ingå i den krets som är anmälningsskyldiga enligt den paragrafen (prop. 1997/98:71, bet. 1997/98:FiU21, rskr.

1997/98:203). I de fall ett utländskt kontoförande institut står under tillsyn i annat land än Sverige har dessutom Finansinspektionen ofta möjlighet att inhämta information från utländsk tillsynsmyndighet med stöd av innehållet i olika internationella överenskommelser om informationsutbyte (MoU). Det är enligt regeringens uppfattning inte påkallat att införa ytterligare bestämmelser om informationsskyldighet för utländska kontoförande institut än de nu nämnda.

4.6 Förvaltarregistrering

4.6.1 Allmänna överväganden

Regeringens förslag: Grunddragen i aktiekontolagens bestämmelser om förvaltarregistrering förs över till den nya lagen om kontoföring av finansiella instrument.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Riksskatteverket (RSV)* anser att det även vid förvaltarregistrering bör finnas uppgift om ägarförhållanden i avstämningsregister.

Skälen för regeringens förslag: Förvaltarregistrering – dvs. registrering i ägarens ställe av en bank eller ett värdepappersbolag som förvaltar dennes finansiella instrument – infördes ursprungligen genom 1970 års lagstiftning om förenklad aktiehantering med sikte på den stora mängd aktieposter som förvarades i depå hos banker och andra fondkommissionärer. Regler om att förvaltare kan föras in i aktieboken i stället för ägaren finns i 3 kap. 10 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 10 § andra stycket försäkringsrörelselagen (1982:713) och 3 kap. 11 § första stycket bankaktiebolagslagen (1987:618). Regeringen har i en lagrådsremiss den 23 april 1998 föreslagit att aktiebolagslagens bestämmelser skall gälla även för bankaktiebolag och att de särskilda bestämmelser som finns för bankaktiebolag därför kan upphävas. En bestämmelse om förvaltarregistrering finns även i 31 § lagen (1990:1114) om värdepappersfonder.

Vid aktiekontolagens tillkomst behölls systemet med förvaltarregistrering och det gjordes tillämpligt även på skuldförbindelser. För att någon skulle få registreras som förvaltare krävdes auktorisation. Var aktier i ett visst avstämningsbolag föremål för handel vid utländsk fondbörs, kunde efter särskilt tillstånd i stället för ägaren den som i utlandet fått i uppdrag att förvalta hans aktier föras in i bolagets aktiebok. Någon motsvarande regel med avseende på andra finansiella instrument som förvaltades utomlands fanns däremot inte i aktiekontolagen i dess ursprungliga lydelse.

Genom 1996 års ändringar i aktiekontolagen gjordes reglerna om förvaltare generella. Både svenska och utländska värdepappersinstitut kan numera få tillstånd av Finansinspektionen att vara förvaltare såväl med avseende på aktier som beträffande andra finansiella instrument oberoende av var ägaren är bosatt.

Registreringsåtgärder med avseende på förvaltarregistrerade instrument skall till övervägande del utföras hos förvaltaren. Äganderätten till och pantsättning eller utmätning av förvaltarregistrerade aktier framgår således endast av förvaltarens register. Reglerna i aktiekontolagen innebär att, om förvaltaren underrättas om att en förvaltarregistrerad aktie har överlåtit eller pantsatts, samma rättsverkningar inträder som om överlåtelser eller pantsättningen hade registrerats i ett avstämningsregister.

En förvaltare är skyldig att på begäran lämna VPC uppgifter om de aktieägare vilkas aktier han förvaltar. Vidare gäller att det hos VPC skall finnas en sammanställning över aktieägare med mer än 500 aktier som förvaltas av den som har tillstånd att vara förvaltare. Sammanställningen, som inte får vara äldre än sex månader, skall hållas tillgänglig för envar. Efter 1996 års ändringar i aktiekontolagen gäller uppgiftsskyldigheten även aktier under utländskt förvalterskap.

Systemet med förvaltarregistrering har stor praktisk betydelse. Det innebär att dubbelregistrering av persondata hos VPC och förvaltare kan undvikas, att mängden av registreringar i aktieböckerna kan begränsas samt att depåhanteringen avsevärt förenklas. Utgångspunkten bör därför vara att reglerna om förvaltarregistrering skall bli tillämpliga även för andra centrala värdepappersförvarare än VPC. Det finns emellertid vissa problem förenade med det nuvarande systemet, i synnerhet när det gäller utländska förvaltare. Regeringen återkommer till denna fråga i avsnitt 4.6.3

Enligt regeringens uppfattning kan det inte anses motiverat att införa ett krav på att avstämningsregister skall innehålla uppgifter om ägarförhållanden även vid förvaltarregistrering. Genom ett sådant krav skulle fördelarna med förvaltarregistrering gå förlorade. Ett sådant krav skulle dessutom – som RSV också påpekat – endast vara motiverat av rena ordningsskäl. Det skulle nämligen bli enklare för de exekutiva myndigheterna att utröna om gäldenären äger aktier och att underrätta förvaltaren om utmätningen. Värdet av att införa ett sådant krav kan inte anses överväga de praktiska olägenheter som skulle bli följden av en sådan bestämmelse. Någon ändring i förhållande till vad som gäller för närvarande bör därför inte ske.

4.6.2 Tillstånd

Regeringens förslag: Kravet på Finansinspektionens tillstånd för att få registreras som förvaltare i avstämningsregister eller i aktieägarens ställe föras in i aktieboken tas bort. I stället skall centrala värdepappersförvarare avgöra vilka som skall ha rätt att vara förvaltare. Sådan rätt får medges samma krets av aktörer som kan bli kontoförande institut för annans räkning.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att nuvarande ordning med krav på tillstånd av Finansinspektionen behålls. Vidare föreslås en särskild bestämmelse om att centrala värdepappersförvarare får ingå avtal med förvaltare.

Remissinstanserna: *Fondbolagens Förening* anser att centrala värdepappersförvarare bör vara skyldiga att ingå avtal med företag som har fått tillstånd att vara förvaltare. Vidare efterfrågar föreningen ett klargörande av att endast ett avtal erfordras per förvaltare och inte ett per underliggande aktieägare. *Svenska Fondhandlareföreningen* och *Svenska Bankföreningen* är tveksamma till behovet av en särskild bestämmelse om avtal mellan centrala värdepappersförvarare och förvaltare. *Uppsala universitet, juridiska fakultetsnämnden* anser att det bör övervägas att införa ett uttryckligt förbud för förvaltare att ha egna innehav av finansiella instrument registrerade på sina förvaltarkonton.

Skälen för regeringens förslag: Nuvarande ordning innebär att Finansinspektionen meddelar sådana tillstånd som förutsätts enligt den associationsrättsliga lagstiftningen för att någon skall få föras in i aktieboken som förvaltare i stället för ägaren. Det har därvid förutsatts att förvaltaren har kvalificerad datorteknisk utrustning (prop. 1988/89:152 s. 123). I fråga om utländska förvaltare har vidare förutsatts att samma skyldigheter som åvilar en svensk förvaltare skall fullgöras såväl när det gäller den förut berörda uppgiftsskyldigheten om ägarna av förvaltade instrument som i fråga om bl.a. skatte- och insiderlagstiftningen (prop. 1995/96:50 s. 106 f.). I praktiken har emellertid Finansinspektionen inte ställt upp några villkor av nu angivet slag i de fall där förvaltartillstånd meddelats utländsk förvaltare.

För att den förutsatta ordningen skall kunna fungera i praktiken krävs viss teknisk anpassning till VPC:s system. Enligt den uppfattning som framförs i promemorian finns det i detta avseende inte utrymme för VPC att meddela några förhållningsregler, eftersom förvaltaren inte i sin egen skap av förvaltare står i kontraktsförhållande till VPC. Mot den bakgrunden framhålls i promemorian att systemet inte fungerar så som det är tänkt. Dessa problem kan enligt promemorian komma att accentueras om VPC:s monopol tas bort och olika centrala värdepappersförvarare skall administrera förvaltarregistrering.

I promemorian diskuteras om inte den särskilda tillståndsprövningen av förvaltare bör kunna tas bort om det förutsätts att avtal skall ingås mellan respektive förvaltare och central värdepappersförvarare. Med hänvisning till att lagstiftaren tagit ställning till denna fråga i samband med 1996 års ändringar i aktiekontolagen lämnas emellertid inte något sådant förslag i promemorian.

Det kan först konstateras att den krets som ursprungligen ansetts kunna komma i fråga som förvaltare endast bestod av banker och fondkommissionärer (se prop. 1970:99 s. 112). Därefter har den internationella utvecklingen lett till att även andra aktörer har ansetts kunna fungera som förvaltare. För att länkar mellan en svensk central värdepappersförvarare och motsvarande förvarare utomlands skall kunna skapas bör således centrala värdepappersförvarare som lyder under andra rättsordningar än den svenska tillåtas vara förvaltare. Av samma skäl bör clearingorganisationer kunna komma i fråga. Införandet av den europeiska monetära unionen och det gemensamma betalnings- och avvecklingsystemet TARGET leder till att Riksbanken liksom andra europeiska centralbanker har ett påtagligt intresse av att få delta som förvaltare hos en central värdepappersförvarare.

De institut, företag, organisationer och liknande som sålunda har intresse av att vara förvaltare står – fränsett centralbankerna – regelmässigt under krav på tillståndsprövning och tillsyn. Kretsen torde vara identisk med den som nu föreslås kunna bli kontoförande institut för annans räkning. Nuvarande regler i aktiekontolagen innebär att det för att bli förvaltare ställs krav på dubbla tillstånd. För det första torde det krävas ett svenskt eller utländskt värdepappersrörelsetillstånd eller tillstånd att verka som clearingorganisation eller central värdepappersförvarare. Dessutom krävs ett särskilt tillstånd av Finansinspektionen att vara förvaltare. Det kan ifrågasättas om denna ordning är nödvändig. Ett särskilt problem i sammanhanget är att – såsom nuvarande bestämmelser kommit att tolkas – ett tillstånd som förvaltare inte ansetts kräva att avtal dessutom ingås mellan VPC och förvaltaren.

I promemorian motiveras ställningstagandet att inte föreslå något slopande av kravet på tillstånd av Finansinspektionen med att lagstiftaren nyligen tagit ställning till denna fråga. Det kan emellertid konstateras att frågan som sådan inte behandlades i den proposition som låg till grund för ändringarna i aktiekontolagen. De ändringarna syftade till stor del till att förenkla tillståndsförfarandet för förvaltarregistrering, bl.a. genom att ta bort det särskilda tillstånd som tidigare krävdes för ett aktiebolag för att aktier i bolaget skulle kunna bli föremål för utländsk förvaltarregistrering. Att förenkla tillståndsförfarandet ytterligare ligger i linje med de ändringar i aktiekontolagen som skedde år 1996.

Eftersom den krets aktörer som kan komma i fråga som förvaltare står under tillståndskrav i annat sammanhang anser regeringen att det särskilda tillståndskrav som för närvarande finns i aktiekontolagen kan tas bort. I stället bör införas en ordning som – på samma sätt som för kontoförande institut – innebär att centrala värdepappersförvarare prövar frågor om medgivande till förvaltarregistrering.

En av fördelarna med den nu föreslagna ordningen är att förvaltarregistrering kommer att förutsätta ett avtalsförhållande mellan förvaltaren och den centrala värdepappersförvararen. Det behövs därför inte någon uttrycklig bestämmelse om sådana avtal. På samma sätt som för närvarande gäller för tillstånd som förvaltare bör en central värdepappersförvarare kunna ställa villkor för ett medgivande att vara förvaltare. I likhet med vad som tillämpas beträffande kontoförande institut bör således förvaltare avtalsvägen kunna bindas av det regelverk som gäller för deltagande i verksamheten. Därmed kan den centrala värdepappersförvararen ställa krav på teknisk anpassning liksom att de uppföranderegler som gäller förvaltarfunktionen efterlevs.

I samband med 1996 års ändringar i aktiekontolagen uppmärksammades frågan om utländska förvaltares uppgiftsskyldighet i insider- och skattefrågor. Det uttalades därvid att Finansinspektionen som villkor för tillstånd skulle kräva att utländska förvaltare i dessa frågor åtog sig att lämna samma uppgifter som enligt lag åligger svenska förvaltare. Som nämnts synes emellertid inspektionen hittills inte ha ställt upp några sådana krav. Att prövningen av vilka som skall få vara förvaltare nu förs över till centrala värdepappersförvarare innebär ingen ändring i sak. Även centrala värdepappersförvarare skall nämligen förena medgivanden som förvaltare med de villkor som behövs för att allmänna och enskilda

intressen skall tillgodoses. Detta innebär bl.a. en skyldighet att se till att utländska förvaltare åtar sig att följa svensk insider- och skattelagstiftning.

Ändringen innebär att kravet på generellt tillstånd ersätts av krav på medgivande från varje central värdepappersförvarare som förvaltaren vill vara registrerad hos. Detta torde inte leda till några större olägenheter för förvaltaren, eftersom antalet centrala värdepappersförvarare även efter avskaffandet av VPC:s monopol torde komma att bli begränsat under överskådlig tid.

Att den krets som kan medges bli förvaltare överensstämmer med den som kan bli kontoförande institut för annans räkning innebär inte att båda dessa verksamheter måste utövas parallellt, om den centrala värdepappersförvararen tillämpar en ordning med kontoförande institut. Det kan mycket väl tänkas att ett institut eller företag önskar vara förvaltare utan att samtidigt vara kontoförande institut. Detta bör liksom för närvarande vara möjligt. Bestämmelserna hindrar emellertid inte att en central värdepappersförvarare ställer krav på att förvaltare också skall vara kontoförande institut. Den enda begränsningen som bör gälla i det avseendet är att den centrala värdepappersförvararen iakttar principerna om fritt tillträde och neutralitet. Alla som uppfyller de generella villkor som den centrala värdepappersförvararen ställer upp för förvaltare bör således kunna få medgivande att delta i verksamheten i sådan egenskap.

Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet anser att det bör klargöras att förvaltare inte får ha egna finansiella instrument registrerade på förvaltarkonton. Enligt regeringens uppfattning torde det emellertid inte vara nödvändigt med en uttrycklig lagbestämmelse för att ett sådant förbud skall anses föreligga. Det kan nämnas att denna fråga berördes i princippropositionen, där det bl.a. uttalades att det måste vara en klar gräns mellan en förvaltares ägarkonton och hans förvaltarkonton och att någon sammanblandning inte får ske (se prop. 1987/88:108 s 30). Naturligtvis har centrala värdepappersförvarare en skyldighet att hålla ögonen på att förvaltare inte registrerar egna innehav av finansiella instrument på förvaltarkonton, även om det av uppenbara skäl torde vara svårt att kontrollera detta. Om det skulle uppdragas att sammanblandning skett bör emellertid den centrala värdepappersförvararen ingripa kraftfullt mot förvaltaren.

Länkar till utländska centrala värdepappersförvarare

I det föregående har framhållits att man inom ramen för det europeiska samarbetet har ansett det väsentligt att länkar mellan olika länders marknader kan skapas så att exempelvis ett finansiellt instrument utgivet och kontofört hos en utländsk central värdepappersförvarare kan avskiljas för kontoföring i Sverige (se avsnitt 4.3.3). Regeringen har därför förordat att regler införs som innebär att registrering i svenskt avstämningsregister kan ske enligt avtal mellan den centrala värdepappersförvararen och företaget som i annat land har motsvarande uppgifter.

Det omvända fallet – dvs. att finansiella instrument kontoförda hos en svensk central värdepappersförvarare till en del skall kontoföras utom-

lands – måste emellertid också ha stöd i reglerna. Detta fall uppmärksammades i den proposition som låg till grund för 1996 års ändringar i aktiekontolagen (prop. 1995/96:50 s. 106). De uttalanden som därvid gjordes innebär att en länk till en utländsk central värdepappersförvarare kan skapas genom att det utländska institutet registreras som förvaltare hos VPC.

Det skulle kunna hävdas att det finns en principiell skillnad mellan depåförvaring av finansiella instrument genom ett utländskt värdepappersinstitutets försorg och kontoföring i ett utländskt centralt system samt att skilda regler borde tillskapas för dessa olika fall. Det är emellertid i praktiken knappast möjligt att utforma några invändningsfria kriterier som skiljer det ena fallet från det andra och regleringen för dessa fall bör sakligt sett under alla omständigheter bli densamma. I båda fallen måste det i det svenska systemet markeras att det utländska institutet omhänderhar kontoföringen och i båda fallen blir resultatet att de sakrättsliga konsekvenserna av anmälningar om äganderättsövergångar, pantsättningar och liknande uppkommer genom registreringar i det utländska systemet. Enligt regeringens uppfattning bör därför även i den nya ordningen gälla att en länk till utländska marknader tillskapas genom att det utländska institutet – oavsett om det är en central värdepappersförvarare, en clearingorganisation, en bank eller något annat institut – registreras som förvaltare i det svenska systemet.

Ett avgörande hinder mot att genomföra denna ordning ligger emellertid i att 1996 års regler har kommit att innebära en skyldighet även för utländska förvaltare att lämna VPC uppgifter om de aktieägare vilkas aktier de förvaltar samt att VPC:s skyldighet att se till att det finns en offentlig sammanställning över förvaltarregistrerade aktier numera även gäller aktier under utländskt förvaltarskap. Det har under remissbehandlingen inväntats att motsvarande regler inte finns i andra länder och att därför ingen utländsk central värdepappersförvarare – med hänsyn till de överallt gällande sekretessbestämmelserna – torde kunna lämna uppgifter till VPC eller annan central värdepappersförvarare i Sverige på sådana villkor. Någon länk till utländska marknader på det sätt som avsetts kommer därför inte att kunna tillskapas, om inte reglerna ändras. Det finns av detta skäl anledning att närmare diskutera reglerna om förvaltarens uppgiftsskyldighet.

4.6.3 Förvaltarens uppgiftsskyldighet

Regeringens förslag: Aktiekontolagens bestämmelser om uppgiftsskyldighet för förvaltare och skyldighet för Värdepapperscentralen VPC AB (VPC) att hålla en förteckning tillgänglig över aktieägare som har mer än 500 aktier i ett avstämningsbolag förvaltarregistrerade förs över till den nya lagen. Finansinspektionen ges dock möjlighet att medge förvaltare undantag från uppgiftsskyldigheten, om det finns särskilda skäl.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen skall ges rätt att meddela föreskrifter om uppgiftsskyldighet för förvaltare.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser framhåller att frågan om uppgiftsskyldighet för förvaltare hänger nära samman med frågan om aktiebokens offentlighet och att dessa frågor bör övervägas i ett sammanhang. I avvaktan på att så sker anser *Svenska Fondhandlareföreningen*, *Svenska Bankföreningen* och *Penningmarknadsinformation Pmi AB (Pmi)* att förvaltare bör befrias från skyldigheten att lämna uppgifter om utländska aktieägare. Några remissinstanser anser att utländska eller svenska förvaltare helt skall befrias från uppgiftsskyldigheten. Sådana synpunkter har framförts av bl.a. *OM Stockholm AB (OM)*, *Aktiefrämjandet* och *Sveriges Advokatsamfund*. Som skäl för dessa synpunkter anförs att utländska förvaltare ofta är förhindrade att lämna uppgifter på grund av bestämmelser om sekretess i hemlandet och att svenska förvaltare bör vara befriade från motsvarande skyldighet av konkurrensskäl. *Finansinspektionen* har ingenting att erinra mot att få en föreskriftsrätt och därvid möjlighet att befria utländska centrala värdepappersförvarare som registreras som förvaltare från nuvarande uppgiftsskyldighet. I sådana fall menar emellertid inspektionen att de utländska centrala värdepappersförvararna bör förbinda sig att lämna uppgifter av betydelse för insiderutredningar och utredningar om otillbörlig kurspåverkan till inspektionen. Inspektionen anser också att utländska förvaltare uttryckligen bör omfattas av skyldigheten enligt 18 § insiderlagen att lämna uppgifter till Finansinspektionen. Liknande synpunkter framförs av *Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)*. Endast *Patent- och registreringsverket (PRV)* motsätter sig att utländska förvaltare befrias från uppgiftsskyldigheten, eftersom detta skulle missgynna svenska förvaltare och då uppgiftsskyldigheten kan ha betydelse ur ekobrottssynpunkt.

Finansinspektionen anser dessutom att kravet på att utländska förvaltare förbinder sig att lämna kontrolluppgift bör tas in i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Ett antal remissinstanser uttalar sig även om aktiebokens offentlighet. Bland andra *Pmi*, *VPC*, *Sveriges Industriförbund* och *Stockholms Handelskammare* anser att denna fråga bör analyseras ytterligare. *PRV* och *Aktiespararnas Riksförbund* uttalar däremot starkt stöd för att bestämmelserna om aktiebokens offentlighet behålls, eftersom det finns klara önskemål om detta från polis, åklagare och skattemyndigheter. *VPC* påpekar att önskemålet om offentlighet skulle kunna tillgodoses genom en utvidgning av de s.k. flaggningsbestämmelserna i lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument.

Skälen för regeringens förslag: Skyldigheten för förvaltare att lämna uppgifter och reglerna om en offentlig sammanställning över förvaltarregistrerade aktier har samband med den svenska principen om aktiebokens offentlighet. Enligt 3 kap. 13 § aktiebolagslagen gäller sålunda att aktieboken eller en utskrift därav skall hållas tillgänglig hos bolaget – och så vitt gäller avstämningsbolag hos *VPC* – för var och en. När det gäller avstämningsbolag skall dock inte utskriften innehålla uppgifter om aktieägare med högst 500 aktier. Enligt vad som sägs i promemorian torde det inte finnas något annat land som har motsvarande regler om offentlighet

för aktieböckerna. Däremot gäller vanligtvis att aktieägare har möjlighet att ta del av uppgifter om vilka andra aktieägare som finns i ett bolag.

Numera anses aktiebokens offentlighet fylla huvudsakligen två funktioner. Dels skall varje aktieägare kunna få reda på vilka andra som är aktieägare, något som kan ha betydelse t.ex. för den som vill förbereda en aktion på bolagsstämma eller utöva någon rättighet som tillkommer en viss grupp av aktieägare. Detta intresse påkallar inte offentlighet för andra än aktieägare, men man torde ha ansett att intresset i viss utsträckning kan göra sig gällande för den som utan att redan vara aktieägare i ett bolag överväger att bli det. Dels åstadkommer man en insyn från allmänheten, vilket leder till att maktförhållandena i näringslivet kan kartläggas och därmed minskar möjligheten att aktiebolagen används av bulvaner (jfr Rodhe, Aktiebolagsrätt, 17 uppl. s. 151 f.).

Uppgifter om dem som är ägare av förvaltarregistrerade aktier ingår inte i aktieboken, men genom reglerna om förvaltarnas uppgiftsskyldighet har åstadkommit en motsvarande insyn även i ägarförhållandena beträffande dessa aktier. Reglerna om denna uppgiftsskyldighet motiverades vid deras ursprungliga tillkomst helt kort med att innehav av högst 500 aktier i ett bolag borde åtnjuta sekretesskydd och att det saknades anledning att genom förvaltarregistrering vidga möjligheterna till sådant skydd (prop. 1970:99 s. 66). Någon annan motivering har inte lämnats i senare lagstiftningssammanhang.

De intressen som enligt det nyss anförda kan tala för en insyn i aktieboken gör sig inte lika starkt gällande i fråga om förvaltarregistrerade aktier, eftersom ägarna av dessa inte utan omregistrering av aktierna till individuella konton kan utöva de rättigheter som tillkommer aktieägare på bolagsstämma eller eljest. Så länge aktierna är förvaltarregistrerade utgör de endast en finansiell tillgång för ägaren. Självfallet skulle, om uppgiftsskyldigheten tas bort, den situationen kunna tänkas inträffa att en större ägare som låtit förvaltarregistrera sina aktier sörjer för att dessa omregistreras först i nära anslutning till en bolagsstämma och på detta sätt skapar underlag för en kuppardad aktion på stämman. Men detta kan ske på andra sätt såsom genom köp av aktier eller aktielån. Nuvarande regler medger ju dessutom att förvaltaruppgifterna kan vara sex månader gamla och de utgör därmed knappast något egentligt remedium mot sådana aktioner. Intresset av att allmänheten får insyn i ägarförhållandena i ett aktiebolag finns dock naturligtvis även när det gäller förvaltarförteckningarna.

Före 1996 års lagstiftning fanns inte någon skyldighet för utländska förvaltare att lämna uppgifter av nu aktuellt slag. Bestämmelserna om uppgiftsskyldighet – 8 kap. 8 och 9 §§ aktiekontolagen – tog nämligen i sin ursprungliga lydelse sikte bara på aktier som förvaltades av svensk auktoriserad förvaltare. Någon ändring i denna ordning föreslogs inte av Clearingutredningen, på vars förslag 1996 års lagstiftning i övrigt bygger (se SOU 1993:114 s. 222 f.).

Det har emellertid i praktiken visat sig vara svårt eller omöjligt att uppnå den ökade insyn som varit avsikten med 1996 års lagstiftning. Trots att mycket tyder på att svenska aktier i allt större omfattning förvaltas av utländska institut, förekommer det nästan inte alls att utländska

institut begär tillstånd som förvaltare hos Finansinspektionen. Orsakerna till detta kan vara flera.

Till en början kan man inte bortse från att de utländska instituten kan tänkas låta sig registreras på individuellt konto trots att aktierna innehas för annans räkning, och från VPC:s eller ett kontoförande instituts sida är det i sådana fall svårt att göra någonting åt saken (jfr SOU 1993:114 s. 222). Till detta kommer att ett utländskt institut har möjlighet att anmäla sig som kund hos en svensk förvaltare. Ibland är sålunda den "ägare" som är registrerad hos en svensk förvaltare ett utländskt värdepappersinstitut som i sin tur innehar aktierna för annans räkning. Så t.ex. kan en svensk bank vara förvaltare för Euroclear, som innehar aktierna för en fransk banks räkning. Den sistnämnda banken är i sin tur förvaltare för en kund, vilken är den egentlige ägaren av instrumenten. I det angivna exemplet följer Euroclears och den franska bankens förvaltarskap utländska rättsordningar, som kan innehålla sekretessbestämmelser vilka gör det omöjligt att offentliggöra uppgifter om den verkliga ägaren. Även om detta inte skulle vara fallet, ställs den svenska banken inför stora problem när det gäller att få fram uppgifter om de egentliga ägarna, och det är tveksamt om det över huvud taget finns en sådan skyldighet enligt nuvarande regler.

På nu anförda skäl skulle det kunna vara befogat att återgå till den ordning som gällde före den 1 april 1996 och som innebar att utländska förvaltare saknade skyldighet att redovisa ägarförhållandena för svenska centrala värdepappersförvarare. Därmed skulle man också säkerställa att länkar till utländska marknader i fortsättningen kan tillskapas som avsetts.

Någon långsiktig lösning av problematiken skulle emellertid inte detta innebära. Även om den före den 1 april 1996 gällande ordningen inte påstås leda till några egentliga olägenheter, kan man inte bortse från risken att olika regler om uppgiftsskyldighet beroende på om aktier förvaltas av svensk eller utländsk förvaltare kan leda till en ökad överströmning av uppdrag till utländskt förvaltarskap. Mest konsekvent skulle därför vara att även svenska förvaltare befrias från uppgiftsskyldigheten.

En större fråga är om det finns anledning att överge den grundläggande principen om aktieböckernas offentlighet som vi i Sverige torde vara ensamma om. Aktieböckernas offentlighet medför en möjlighet för vem som helst att få insyn i andras ekonomiska förhållanden och detta saknar motsvarighet på andra områden. Dessutom är denna princip förenad med säkerhetsrisker genom att förslagna ekonomiskt och tekniskt välutrustade personer med utgångspunkt i detaljerade uppgifter om enskilda aktieägare kan utnyttja uppgifterna i brottsligt syfte. Detta har dessvärre redan förekommit vid några tillfällen. Mot detta står de ovan redovisade skälen för offentlighet liksom de strävanden till ökad transparens som gör sig gällande för näringslivet i stort. Detta gör naturligtvis varje tanke på förändring inom området tveksam, om man inte på annat sätt tillgodoser de intressen som gör sig gällande.

Nu beskrivna frågor har en sådan principiell räckvidd att regeringen inte anser sig i detta sammanhang böra aktualisera någon förändring av nuvarande ordning. Det är emellertid fullt tänkbart att en förändring kommer att visa sig nödvändig med hänsyn till det växande internatio-

nella samarbetet, och det bör därför finnas en viss beredskap att ta upp frågorna. Regeringen avser därför att analysera dessa frågor ytterligare.

Den akuta frågan – nämligen en möjlighet att åstadkomma en länk från en central värdepappersförvarare i Sverige till motsvarande företag utomlands – måste emellertid lösas. Detta kan ske genom att Finansinspektionen ges möjlighet att medge undantag från skyldigheten att lämna uppgifter om ägare till förvaltarregistrerade aktier. Inspektionen bör vara restriktiv med att meddela sådana undantag och det bör därför ställas upp ett krav på att det måste föreligga särskilda skäl. Om uppgiftsskyldigheten utgör hinder mot ett effektivt länksamarbete med en central värdepappersförvarare i något annat land bör särskilda skäl som regel anses föreligga.

Om en central värdepappersförvarare använder sig av kontoförande institut torde det liksom för närvarande bli vanligt att förvaltare medverkar i kontoföringen i egenskap av sådant institut. I sådana fall kommer uppgiftsskyldighet normalt att föreligga enligt det tillägg till 18 § insiderlagen (1990:1342) som riksdagen nyligen beslutat om (prop. 1997/98:71, bet. 1997/98:FiU21, rskr. 1997/98:203). Det har dessutom förutsatts att Finansinspektionen som villkor för tillstånd kräver att utländska förvaltare bl.a. åtar sig att lämna information enligt insiderlagen och som nämnts i avsnitt 4.6.2 bör sådana åtaganden krävas även i fortsättningen (jfr prop. 1995/96:50 s. 106). Mot denna bakgrund finns det inte något behov av att uttryckligen inkludera utländska förvaltare i den krets som är uppgiftsskyldiga enligt 18 § insiderlagen (1990:1342).

Att utländska förvaltare förbinder sig att lämna kontrolluppgifter bör liksom för närvarande regelmässigt vara en förutsättning för att medgivande till förvaltarregistrering skall ges (jfr prop. 1995/96:50 s. 106). Ett sådant krav gäller redan enligt 3 kap. 32 b § lagen (1990:325) om skattekontroll och kontrolluppgifter för bl.a. utländska företag som avser att bedriva gränsöverskridande bankverksamhet eller värdepappersrörelse i Sverige. Det kan antas att skyldighet att lämna förbindelser enligt den bestämmelsen ofta föreligger för utländska förvaltare med svenska place-rare som kunder. På grund härav – och då bl.a. frågan om kontrolluppgift avseende finansiella instrument är föremål för översyn i annat sammanhang – finns det enligt regeringens uppfattning inte skäl att nu föreslå någon utvidgad skyldighet att lämna förbindelser av nu nämnt slag (jfr SOU 1998:12 s. 219–221).

4.6.4 Förvaltarregistrering av andelar i värdepappersfond

Regeringens förslag: Finansinspektionen skall även i fortsättningen ge tillstånd till förvaltarregistrering av sådana fondandelar som inte kontoförs hos en central värdepappersförvarare. Bestämmelsen i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder om skyldighet för förvaltare att lämna uppgifter om fondandelsägare till fondbolaget tas bort.

Promemorians förslag: Frågan berörs inte i promemorian.

Remissinstanserna: *Fondbolagens Förening* – som tagit upp frågan i sitt remissvar – anser att skyldigheten för förvaltare att till fondbolaget

lämna uppgifter om fondandelsägare bör tas bort (se 31 § fjärde stycket lagen [1990:1114] om värdepappersfonder).

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 4.6.2 har föreslagits att Finansinspektionens tillståndsprövning av förvaltare ersätts av att centrala värdepappersförvarare lämnar medgivande till förvaltarregistrering. I ett avseende är det emellertid inte möjligt med en sådan ändring. Enligt 31 § fjärde stycket lagen (1990:114) om värdepappersfonder kan nämligen förvaltarregistrering ske även i de register över fondandelsinnehav som förs av fondbolag. Enligt regeringens uppfattning bör tillståndsprövningen av förvaltare i sådana situationer ligga kvar hos Finansinspektionen, varvid de krav som för närvarande gäller för förvaltarregistrering bör behållas.

Möjligheten till förvaltarregistrering av fondandelar infördes samtidigt med 1996 års ändringar i aktiekontolagen. Reglerna motsvarar i princip de som gäller för förvaltarregistrering i ett avstämningsregister. Detta innebär bl.a. att förvaltare av fondandelar är skyldiga att på begäran av fondbolaget lämna dessa uppgifter om namn och andra personuppgifter avseende en fondandelsägare samt om det antal fondandelar som fondandelsägaren äger.

Bestämmelsen om skyldighet för förvaltare att lämna uppgifter om andelsägare till fondbolag infördes efter förslag av Clearingutredningen. Till grund för förslaget låg en framställning från bl.a. Fondbolagens Förening, som menade att ett flertal nackdelar var förenade med förbudet mot förvaltarregistrering av fondandelar (se SOU 1993:114 s. 272 och 273). Enligt föreningen ledde förbudet bl.a. till att möjligheterna att ordna en samlad förvaltning av enskilda personers värdepappersinnehav avsevärt försvårades.

Clearingutredningen ansåg att det borde finnas möjlighet till förvaltarregistrering av fondandelar oavsett om andelarna registrerades hos VPC eller direkt hos fondbolaget. Det avgörande skälet för utredningens ställningstagande var att förvaltningen av finansiella instrument i depåer inte borde försvåras i onödan. Samtidigt framhöll utredningen att förslaget drog med sig behov av ändringar i vissa skatteförfattningar (SOU 1993:114 s. 277 och 278). Utgångspunkterna för utredningens resonemang var således att förvaltares uppgiftsskyldighet mot fondbolag skulle motsvara den uppgiftsskyldighet som enligt aktiekontolagen gäller mot VPC (jfr 8 kap. 8 § aktiekontolagen).

Regeringen anslöt sig i allt väsentligt till de synpunkter som hade förts fram av Clearingutredningen. Som enda skäl för uppgiftsskyldigheten anfördes i motiven att det inte fanns skäl att inskränka den möjlighet till insyn som fondbolagen hade enligt den gällande ordningen (prop. 1995/96:50 s. 121).

Fondbolagens förening har upplyst att den möjlighet till förvaltarregistrering av fondandelar som öppnats i och med 1996 års ändringar i aktiekontolagen inte har kommit att utnyttjas i praktiken. Som förklaring till detta har föreningen bl.a. pekat på de konkurrensförhållanden som kan föreligga mellan fondbolaget och en förvaltare samt att uppgiftsskyldigheten kan strida mot gällande regler om banksekretess. Syftena bakom lagstiftningen har således enligt föreningens uppfattning inte kunnat förverkligas.

Regeringen delar föreningens uppfattning att det inte längre kan anses finnas några bärande skäl att ha kvar bestämmelsen om uppgiftsskyldighet i lagen om värdepappersfonder. Det enda skälet för att behålla ett sådant krav torde vara att uppgifterna behövs av fondbolaget för att detta skall kunna fullgöra sin kontrolluppgiftsskyldighet enligt lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter. Det finns emellertid en bestämmelse i den lagen som innebär att förvaltare är skyldiga att till fondbolag lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten skall kunna fullgöras (se 3 kap. 32 a § nämnda lag). Den uppgiftsskyldighet för förvaltare som följer av 31 § lagen om värdepappersfonder kan därför tas bort.

4.7 Civilrättsliga frågor

4.7.1 Rättsverkan av registrering

Regeringens förslag: Bestämmelserna i den nya lagen motsvarar i huvudsak bestämmelserna i 6 kap. aktiekontolagen. Den relevanta tidpunkten då god tro måste föreligga hos en förvärvare för att ett godtrostsförvärv skall kunna ske flyttas emellertid från tidpunkten för överlåtelsen till tidpunkten då anmälan om överlåtelsen registreras.

Promemorians förslag: Överensstämmer i allt väsentligt med regeringens förslag. I promemorian föreslås emellertid ingen ändring av tidpunkten då god tro skall föreligga.

Remissinstanserna: *Uppsala universitet, juridiska fakultetsnämnden* framför ett antal invändningar som även tar sikte på nuvarande bestämmelser i aktiekontolagen. En övergripande synpunkt är att ett flertal av bestämmelserna bör formuleras om för att bättre stämma överens med bestämmelsernas materiella innebörd. Vidare anser fakultetsnämnden att bestämmelsen om registrerings rättsverkan mot överlåtarens borgenärer (8 kap. 2 § i promemorians lagförslag) strider mot allmänna regler vid konkurs och utmätning. Beträffande bestämmelsen om dubbelöverlåtelse (8 kap. 3 § i promemorians lagförslag) anser fakultetsnämnden bl.a. att den relevanta tidpunkten för god tro bör vara tidpunkten för registreringen. *Riksskatteverket (RSV)* anser att det bland bestämmelserna om rättsverkan av registrering bör tas in en hänvisning till lagen (1947:577) om statlig förmögenhetsskatt. Övriga remissinstanser tillstyrker förslagen i denna del eller lämnar dem utan erinran.

Skälen för regeringens förslag:

Bakgrund

I och med aktiekontolagens införande kom för dematerialiserade finansiella instrument de rättsverkningar som vid dokumentbaserade instrument är knutna till besittning av ett dokument i stället att knytas till registrering på ett konto. Reglerna i aktiekontolagen är till stor del avsedda att mot-

svara bestämmelserna i skuldebrevslagen. De principer bestämmelserna ger uttryck för innebär till en början att den som är antecknad som ägare på ett konto anses, med de begränsningar som framgår av kontot, berättigad att förfoga över de finansiella instrument som finns registrerade på kontot. Vidare inträder skydd mot överlåtarens borgenärer och mot den tidigare ägaren efter ett godtrosvärförvärf i och med registreringen av förvärfvet. Denna rättsverkan inträder redan vid registreringen i s.k. daglig journal, under förutsättning att förvärfvet därefter registreras på ett konto i avstämningsregister (6 kap. 5 § aktiekontolagen).

Bestämmelserna i aktiekontolagen är utformade för att effektivisera masshanteringen av finansiella instrument. Reglerna är emellertid också tillämpliga när två parter gör en affär direkt med varandra utanför en börs.

Vid börshandel med aktier tillämpar VPC s.k. garanticlearing. Denna innebär sammanfattningsvis följande. De kontoförande instituten registrerar affärshändelserna i VP-systemet. I de fall där affärsavslut har gjorts vid en börs känner säljaren respektive köparen inte till vem som är motpart. Det är således endast det kontoförande institutet som har kännedom om detta när anmälan om affären registreras. När anmälningarna registreras matchas affärerna i VPC:s system. En kontroll sker då av att uppgifterna i båda parter anmälningar stämmer överens. Om det finns flera matchade affärsregistreringar avseende samma finansiella instrument får enligt VPC:s regelverk den registrering som skedde först prioritet. Vid affärsregistreringen kontrolleras också att det finns leveranskapacitet, dvs. att säljaren är registrerad som innehavare av de finansiella instrumenten. Under clearingen av affären sker dessutom en kontroll av att köparens likvidbank ställt medel till förfogande på sitt konto i Riksbankens betalningssystem RIX. När samtliga kontroller gjorts genomförs, under förutsättning att affärshändelserna är matchade, betalning och leverans simultant (s.k. leverans mot betalning, DVP). De finansiella instrumenten förs därvid över slutligt till förvärfvarens konto i avstämningsregistret.

VPC:s system ger utrymme även för överföring av finansiella instrument i realtid (s.k. RTGS). Sådan överföring kan ske med eller utan likvid. I båda fallen kan avveckling ske när som helst under VP-systemets öppethållande, men vid RTGS med likvid krävs dessutom att RIX är öppet. Vid RTGS utan likvid kontrolleras att säljaren har leveranskapacitet, dvs. att han är registrerad som ägare till de finansiella instrumenten, varefter överföringen verkställs. Vid RTGS med likvid sker en likvidutväxling i RIX samtidigt som de finansiella instrumenten registreras på förvärfvaren. Det bör framhållas att den nu beskrivna ordningen överensstämmer med allmänna köprättsliga principer (jfr 10 och 49 §§ köplagen).

För fullständighetens skull kan nämnas att VPC för den handel som sker på penningmarknaden tillämpar ytterligare en modell för clearing och avveckling, den s.k. penningmarknadsclearingen (för en närmare redogörelse över hur penningmarknadsclearingen går till, se SOU 1993:114 s. 81–84).

Beskrivningen ovan är endast avsedd som en illustration av hur det går till för närvarande på aktie- och penningmarknaden. När monopolet tas

bort kommer sannolikt, i vart fall på sikt, alternativa system för kontoföring att växa fram. Bestämmelserna om rättsverkan av registrering bör därför utformas generellt så att de kan tillämpas även vid andra former av kontoföring. Nuvarande regler i aktiekontolagen får sägas i huvudsak uppfylla dessa grundläggande krav. Bestämmelserna synes ha fungerat väl under de snart tio år som aktiekontolagen har varit i kraft. Att marknadens aktörer har inrättat sig efter de regler som gäller talar också emot att man nu gör några större ingrepp i bestämmelserna. Det kan dock finnas anledning att kort kommentera tillämpningen av nuvarande bestämmelser vid sådan kontoföring som för närvarande sker hos VPC.

Den handel med finansiella instrument som sker på de finansiella marknaderna avser som regel generiskt bestämd egendom, dvs. egendom av visst slag. Bestämmelserna i aktiekontolagen är emellertid utformade som om överlåtelsen avser individuellt bestämd egendom. Normalt sett torde vid handel med finansiella instrument det avgörande vara att en säljare presterar instrument av ett visst slag, inte att prestation sker med vissa individuellt bestämda finansiella instrument. Detta kan också uttryckas så att handeln normalt avser fungibel (utbytbar) egendom. Det torde således vara av mindre betydelse om köparen när affären görs upp kontrollerar att säljaren är registrerad som ägare av de finansiella instrumenten. Säljaren kan ju efter det att affären har gjorts upp förvärva likadana instrument eller säkerställa leverans på annat sätt, t.ex. genom värdepapperslån. Egentligen är det först när affären matchas hos VPC som de finansiella instrumenten kan sägas bli individualiserade. Det kan dock framhållas att när affärer görs upp vid en börs säljarens kommissionär regelmässigt kontrollerar att säljaren har leveranskapacitet innan han utför en affär för säljarens räkning. Även vid privata affärer utanför en börs kan det vara en förutsättning för att affären över huvud taget kommer till stånd att säljaren är registrerad som ägare av de finansiella instrument som överlåtelsen avser. Det bör framhållas att aktiekontolagens bestämmelser liksom den nya lagens givetvis är tillämpliga i relevanta delar när köp och försäljning av finansiella instrument sker vid den handel på värdepappersmarknaden som nu beskrivits.

Det kan emellertid inte uteslutas att överlåtelse av finansiella instrument ibland avser individuellt bestämd egendom. Avgörande för den bedömningen är i sådana fall hur överlåtelseavtalet har utformats. Aktiekontolagen är tillämplig även i dessa fall och detsamma bör gälla även enligt den nya lagen.

Förvärvarens sakrättsliga skydd mot överlåtarens borgenärer

Vid överlåtelse av dokumentbaserade värdepapper gäller den s.k. traditionsprincipen. Denna innebär att en godtroende förvärvare vinner sakrättsligt skydd genom besittning. När det gäller skyddet mot överlåtarens borgenärer slås traditionsprincipen fast i 22 § skuldebrevslagen.

Vid överlåtelse av fast egendom gäller i stället den s.k. avtalsprincipen. En tredje princip är den s.k. inskrivningsprincipen, som gäller vid registrering av skepp och skeppsbyggen enligt 2 kap. 9 § sjölagen (1994:1009). Principen innebär att sakrättsligt skydd inträder mot över-

låtarens borgenärer när inskrivning har sökts för förvärvet. Efter utgången av den inskrivningsdag då ansökan om inskrivning kom in till inskrivningsmyndigheten får enligt bestämmelsen egendomen inte tas i anspråk för annan fordran mot överlåtaren än sådan som är förenad med panträtt eller retentionsrätt i egendomen.

Av 6 kap. 2 § aktiekontolagen framgår att inskrivningsprincipen tillämpas vid kontoföring av finansiella instrument. I motiven anges att sjölagens bestämmelse delvis har tjänat som förebild (prop. 1988/89:152 s. 111). Om en aktie har överlåtits och anmälan om förvärvet har registrerats får enligt nämnda bestämmelse aktien därefter inte tas i anspråk av överlåtarens borgenärer för andra rättigheter än sådana som var registrerade när överlåtelsen registrerades. Bestämmelsen gäller även vid registrering av andra finansiella instrument än aktier (se 9 kap. 2 § aktiekontolagen). Regeringen föreslår att en motsvarande bestämmelse tas in i den nya lagen.

Brister i överlåtarens förfoganderätt

Frågan om vad som skall gälla vid överlåtelser där överlåtarens rätt eller rättshandlingsförmåga kan sättas i fråga behandlas i 6 kap. 3 och 4 §§ aktiekontolagen (vilket motsvaras av 8 kap. 3 och 4 §§ i promemorians förslag). 6 kap. 4 § aktiekontolagen tar bl.a. sikte på de fall där någon i god tro förvärvar finansiella instrument av en konkursgäldenär. Till skillnad från vad som gäller enligt 6 kap. 2 § behandlar bestämmelsen således bl.a. överlåtelser som skett efter det att överlåtaren försatts i konkurs.

För att ett godtrosförvärv skall ske enligt bestämmelserna i aktiekontolagen krävs dels att registrering har skett, dels att förvärvaren var i god tro vid förvärvet (6 kap. 3 och 4 §§). I motiven har endast kortfattat kommenterats vilka rättsliga överväganden som gjorts när det gäller valet av den tidpunkt då god tro skall föreligga. Frågan saknar inte praktisk betydelse och det finns därför anledning att i detta sammanhang överväga vilken tidpunkt som är mest lämplig.

Aktiekontolagens bestämmelser innebär som nämnts att god tro skall föreligga vid överlåtelsetillfället för att förvärvaren skall få en sakrättsligt skyddad äganderätt. Detsamma gäller för övrigt för att en sakrättsligt skyddad panträtt skall uppkomma. Mot denna ordning kan invändas att köparen vid avslut på en börs eller annan marknadsplats som regel saknar möjlighet att pröva om säljaren innehar de finansiella instrumenten i fråga, än mindre säljarens behörighet. En sådan ordning ger också en godtroende förvärvare eller panthavare ett längre gående skydd än vad exempelvis skuldebrevslagen ger en förvärvare. Regeringen har svårt att finna några bärande skäl för en sådan reglering och anser därför att bestämmelserna om god tro i den nya lagen bör justeras i förhållande till vad som gäller enligt aktiekontolagen. I stället för att knyta an till överlåtelsetillfället bör den relevanta anknytningen vara att den centrala värdepappersförvärvaren har underrättats om överlåtelsen och att förvärvaren då var i god tro.

Vid den registerföring som sker hos VPC är det de kontoförande instituten som ombesörjer att anmälningar om överlåtelser eller pantsättning

registreras. Anmälningarna görs elektroniskt genom att de kontoförande instituten utför registreringsåtgärderna i VP-systemet. Eftersom endast säljaren disponerar över de finansiella instrument som finns registrerade på hans eller hennes konto är det bara dennes kontoförande institut som kan åstadkomma att anmälan om överlåtelsen registreras. Det är således enligt nuvarande ordning inte möjligt för förvärvaren att underrätta VPC om överlåtelsen.

Enligt regeringens uppfattning bör det vid kontoföring av finansiella instrument sakna betydelse om den centrala värdepappersförvararen underrättas av säljaren eller köparen. Det avgörande bör i stället vara att anmälan om överlåtelsen har registrerats. Om en sådan anmälan har registrerats, och förvärvaren då är i god tro om överlåtarens rätt, bör förvärvaren således vara sakrättsligt skyddad om överlåtelsen därefter registreras i ett avstämningsregister. Detsamma bör gälla vid pantsättning.

Regeringen ser inte någon anledning att – som RSV framfört – bland bestämmelserna om rättsverkan ta in en uttrycklig hänvisning till förmögenhetsskattelagen. Denna fråga är av skatterättslig natur och det finns inte skäl att överväga den närmare i detta sammanhang.

4.7.2 Skadestånd

Regeringens förslag: Huvuddragen i aktiekontolagens bestämmelser om skadestånd förs över till den nya lagen. Efter mönster från köplagen föreslås att s.k. indirekt skada skall vara ersättningsgill endast vid försummelse hos en central värdepappersförvarare, ett kontoförande institut eller hos den som anlitas av en värdepappersförvarare eller ett sådant institut.

Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204) om skadestånd föreslås bli tillämpliga fullt ut vid kontoföring enligt den nya lagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorian avviker emellertid från regeringens förslag genom att det i promemorian föreslås att nuvarande bestämmelser i aktiekontolagen om ersättningsskyldighet när förfalskad överlåtelsehandling använts tas bort. I promemorian behandlas inte frågan om hur ersättningsbestämmelserna skall förhålla sig till de ersättningsbestämmelser som finns i personuppgiftslagen.

Remissinstanserna: *Finansinspektionen* anser att en central värdepappersförvarare bör vara fullt ansvarig även för skador som vållas av ett kontoförande institut. Enligt *Datainspektionen* bör det klargöras hur bestämmelserna förhåller sig till ersättningsbestämmelserna i personuppgiftslagen. *Uppsala universitet, juridiska fakultetsnämnden* anser att ersättningsskyldighet bör inträda även vid dröjsmål med registrering. Vidare anser fakultetsnämnden att indirekt förlust bör vara ersättningsgill även om det inte föreligger försummelse hos den centrala värdepappersförvararen eller ett kontoförande institut. Slutligen framför fakultetsnämnden en del redaktionella synpunkter på lagtexten i förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Aktiekontolagens bestämmelser har varit i kraft i snart tio år. Erfarenheterna av lagen får sägas vara goda, vilket bl.a. kan beläggas med att Aktiekontonämnden, som ju inrättats för att pröva tvister om ersättningsskyldighet, endast har haft två fall uppe till prövning. Några mål om ersättningsskyldighet har, så vitt är känt, dessutom inte prövats av domstol. Visserligen skulle det kunna tänkas att antalet skadefall ökar om även andra än VPC tillåts bedriva central kontoföring. Å andra sidan kommer även tillkommande aktörer, på samma sätt som VPC, att omfattas av de stränga krav för verksamheten som ställs upp i lagen och stå under tillsyn. Risker för att den verksamhet som bedrivs av auktoriserade centrala värdepappersförvarare kommer att leda till ett ökat antal skadefall får därför bedömas vara ytterst begränsad. Regeringen delar därför uppfattningen i promemorian att aktiekontolagens bestämmelser om rätt till ersättning i huvudsak kan föras över till den nya lagen. Att utvidga ansvaret för centrala värdepappersförvarare genom en återgång till de regler som gällde före 1996 års ändringar i aktiekontolagen är inte aktuellt. I de avseenden som behandlas i det följande finns det emellertid anledning till närmare överväganden.

Ersättningsskyldighet vid förfalskad överlåtelsehandling

Enligt motiven till aktiekontolagen var det en avgörande förutsättning för att ett kontobaserat system skulle godtas att den enskilde fick fullgoda garantier för att hållas skadeslös vid förluster som uppkom till följd av systemet. Detta skulle gälla även i sådana fall där skadan inte kunde föras tillbaka på oaktsamhet av någon funktionär (prop. 1988/89:152 s. 80). Följaktligen infördes en strikt skadeståndsskyldighet för VPC. Denna stränga syn på skadeståndsskyldigheten ansågs även böra omfatta rättsförluster vid godtrosvärv. Detta motiverades med att rättighetsinnehavare genom övergången till ett kontobaserat system förlorade möjligheten att effektivt skydda sig genom "riskfri" förvaring av t.ex. aktiebrev (a.a. s. 79).

Vid de ändringar i aktiekontolagen som gjordes år 1996 inskränktes ersättningsskyldigheten vid godtrosvärv till de fall där någon enligt 6 kap. 4 § aktiekontolagen förlorat sin rätt till följd av att överlåtelsehandlingen förfalskats. Inskränkningen motiverades bl.a. med att den osäkerhet som förelåg vid övergången till ett nytt system inte längre gjorde sig gällande med samma styrka. Ett annat skäl var att kretsen aktörer hade ändrats och att ersättningsbeloppen skulle kunna bli mångfalt större än vid aktiekontolagens tillkomst (prop. 1995/96:50 s. 113). För de fall där överlåtelsehandlingen är förfalskad ansågs emellertid ett kontobaserat system vara mera riskfyllt än ett pappersbaserat system. Skälet till denna bedömning var att rätte ägaren till dematerialiserade finansiella instrument saknar möjlighet att skydda sig genom besittning av instrumenten. Med hänsyn till bl.a. omsättningsintresset ansågs det bästa sättet att tillgodose rätte ägarens skyddsbehov i dessa situationer vara att behålla VPC:s ersättningsskyldighet (a.a. s. 114).

Det har hävdats att bestämmelsen om ersättningsskyldighet vid förfalskad överlåtelsehandling är onödig och att den därför borde kunna tas bort

(se promemorian s. 95 och 96). I det system som VPC administrerar torde det nämligen inte vara möjligt att enbart med åberopande av en förfalskad överlåtelsehandling få tillgång till annans finansiella instrument. I normala fall finns det över huvud taget inte någon överlåtelsehandling. För att finansiella instrument av någon annan än rätte ägaren skall kunna föras över till annat konto torde normalt förutsättas tillgång till ägarens legitimation samt kännedom om dennes PIN-kod eller VP-kontonummer. Man skulle således kunna jämföra dessa fall med de där någon obehörigen förfogar över annans bankkonto (för en närmare beskrivning av dessa fall, se Betaltjänstutredningens slutbetänkande SOU 1995:69 Betaltjänster).

Regeringen ser inte någon anledning till att frångå de rättsliga överväganden som gjordes i samband med ändringarna i aktiekontolagen år 1996. Däremot skulle kunna övervägas om den aktuella bestämmelsen bör tas bort på grund av att den saknar praktiskt betydelse. Om överföring av finansiella instrument sker enbart med stöd av en förfalskad eller obehörigen åtkommen legitimation samt tillgång till innehavarens PIN-kod, VP-kontonummer eller liknande torde detta nämligen normalt gå att lösa med tillämpning av bestämmelserna om fel i samband med förande av avstämningsregister och allmänna skadeståndsrättsliga principer. Det kan emellertid tänkas uppkomma situationer där en förfalskad överlåtelsehandling får betydelse. Dessutom kan det inte uteslutas att det skapas andra system än VPC:s i vilka överlåtelsehandlingen tillmäts en avgörande betydelse. Regeringen är därför inte beredd att nu ta bort bestämmelsen om ersättningsskyldighet vid rättsförluster med anledning av förfalskad överlåtelsehandling. Bestämmelsen bör dock ändras för att klargöra att den är tillämplig även när en äkta överlåtelsehandling ligger till grund för det senare förvärvet, men överlåtaren eller en tidigare ägare grundat sitt förvärv på en falsk överlåtelsehandling.

Rätt till ersättning för indirekt förlust

En fråga som inte berörs i motiven till nuvarande regler men som har diskuterats i praktiken är om skadestandsreglerna är avsedda att täcka inte bara direkta utan också indirekta förluster. Numera finns i 67 § köplagen en legaldefinition av vad som i köprättsliga sammanhang skall förstås med begreppet indirekt förlust. I andra stycket av nämnda paragraf anges sålunda att som indirekt förlust anses förlust till följd av minskning eller bortfall av produktion eller omsättning, annan förlust till följd av att varan inte kan utnyttjas på avsett sätt, utebliven vinst till följd av att ett avtal med tredje man har fallit bort eller inte blivit riktigt uppfyllt, och annan liknande förlust, om den varit svår att förutse.

Utomobligatoriskt skadestånd i allmänhet täcker som huvudregel inte indirekta skador. Man har menat att ett sådant skadeståndsansvar skulle föra alltför långt och leda till icke önskvärda störningar i det ekonomiska livet (se t.ex. Bengtsson m.fl, Skadestånd, 3 uppl. s. 58). Inte heller kontrollansvaret enligt köplagen omfattar indirekta förluster, däremot kan ersättning för sådana förluster utgå vid försummelse (se 27 § tredje och fjärde styckena köplagen).

Ett argument för att inte låta ersättningskyldigheten omfatta indirekta skador är att den centrala värdepappersförvararen inte känner till de bakomliggande förhållandena. Man torde normalt kunna utgå från att denne inte har någon möjlighet att i detta avseende närmare bedöma vilka risker som är förenade med en viss registreringsåtgärd. En registreringsåtgärd av till synes begränsad omfattning kan exempelvis ingå i en större affär med värden som inte står i förutsebar proportion till själva registreringsåtgärden. Å andra sidan bör en central värdepappersförvarare ta i beaktande att det bland den stora mängd rättigheter som registreras varje dag typiskt sett kan ingå sådana som är av väsentlig betydelse för att en förvärvare av finansiella instrument skall kunna fullgöra sina åtaganden vid t.ex. en vidareförsäljning. Det bör krävas av systemet att det utformas på sådant sätt att rättighetsinnehavare med förtroende kan använda sig av det och att det är i det närmaste riskfritt att anmäla en överlåtelse eller liknande för registrering. Systemet måste således utformas så att det kan hantera samtliga registreringar på ett säkert sätt.

Mot denna bakgrund synes övervägande skäl tala för att följa köplagens princip och att således införa en uttrycklig regel om att indirekta förluster ersätts endast vid försummelse. En ordning enligt vilken sådana förluster täcks av kontrollansvaret synes alltför vanskelig och svårförutsebar. Dessutom kan inte bortses från de risker en sådan ersättningsregel skulle kunna innebära mot bakgrund av de stora värden som det kan bli fråga om. Att indirekta förluster skulle lämnas helt utan ersättning i alla situationer bör å andra sidan knappast komma i fråga. Så t.ex. kan nämnas att indirekta förluster enligt motiven till 67 § köplagen täcker bl.a. fall då skada uppkommer på grund av att priset vid säljarens dröjsmål sjunker efter den avtalade leveranstiden och köparen erhåller ett lägre pris vid en vidareförsäljning än han skulle ha fått om säljaren hade levererat i tid. Inom ramen för värdepappershandeln måste en skada av detta slag betraktas som vanlig med hänsyn till de kursfluktuationer som förekommer, och det skulle föra väl långt om den över huvud taget inte ansågs ersättningsgill.

Med hänvisning till det anförda förordas en regel som efter köplagens mönster innebär att indirekta förluster ersätts endast vid försummelse. Det torde inte vara erforderligt att definiera vad som skall förstås med indirekt skada. Detta får i stället överlämnas till rättstillämpningen att avgöra, varvid definitionen i köplagen kan förväntas komma att få viss betydelse. Av allmänna skadeståndsrättsliga principer följer dessutom att det måste föreligga ett adekvat orsakssamband mellan skadan och den skadeståndsgrundande handlingen.

Dröjsmål med registrering

Enligt 7 kap. 2 § aktiekontolagen är VPC ersättningskyldig för skada till följd av oriktig eller missvisande uppgift i ett avstämningsregister eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register. Om felaktigheten kan hänföras till ett kontoförande institut svarar i stället institutet för skadan. En begränsning i ersättningskyldigheten ligger i att felet måste falla inom VPC:s eller institutets s.k. kon-

trollsfär. I promemorian föreslås att bestämmelsen i sak förs över oförändrad till den nya lagen.

I motiven uttalas att bestämmelsen bl.a. är tillämplig om en anmälan på grund av tekniskt fel inte blir registrerad (prop. 1988/89:152 s. 79). Detsamma bör enligt regeringens uppfattning gälla om en anmälan blir registrerad för sent och därför leder till skada. Bestämmelsen bör också vara tillämplig om dröjsmålet med registrering av anmälan inte beror på ett tekniskt fel utan i stället på den mänskliga faktorn. Bestämmelsernas nuvarande utformning liksom ovannämnda uttalande i motiven ger stöd för att bestämmelsen tillämpas på sådant sätt.

Det kan i detta sammanhang också finnas anledning att kort kommentera vad som skall förstås med dröjsmål. I promemorian föreslås att anmälningar om förhållanden som skall framgå av avstämningsregistret skall registreras utan dröjsmål (6 kap 1 § i promemorians lagförslag). Detta är en avvikelse i förhållande till nuvarande regler, som föreskriver att den registreringsåtgärd anmälan föranleder skall vidtas genast (4 kap. 4 § aktiekontolagen). Ändringen har i promemorian motiverats med att det inte är ovanligt att ett stort antal anmälningar sker samtidigt och att kontoförande institut i vissa fall därför inte kan uppfylla lagens krav på omedelbar registrering.

Med anledning av de rättsverkningar som är förenade med tidpunkten för registrering anser regeringen att stränga krav bör ställas på att anmälningar registreras snabbt. Det bör därför normalt krävas att anmälningar registreras omedelbart, om det inte föreligger särskilda omständigheter som motiverar ett visst anstånd med registreringen. En sådan omständighet skulle kunna vara att det är en onormalt stor mängd ärenden som skall registreras och att det därför i praktiken är omöjligt att uppfylla omedelbarhetskravet. Även med ett krav på att registreringen skall ske genast bör det vara möjligt att vänta med registrering till dess det är praktiskt genomförbart. Regeringen anser därför att nuvarande krav på att registrering skall vidtas genast bör behållas.

Vilka är ersättningsberättigade enligt 7 kap. 2 §?

En oklarhet i aktiekontolagen är vilka som är ersättningsberättigade enligt bestämmelsen om ansvar för fel som kan uppstå vid kontoföringen (7 kap. 2 §). Motiven till bestämmelsen tar sikte på ägaren av ett finansiellt instrument, med vilken givetvis bör jämföras pantavare och den till vars förmån en rådgivningsinskränkning gäller. Men så som regeln för närvarande är formulerad skulle det kunna hävdas att den skyddar även emittenter och möjligen även VPC, för såvitt VPC skulle drabbas av en skada som är att hänföra till ett kontoförande institut, eller kontoförande institut för en skada som är att hänföra till VPC. I dessa fall föreligger emellertid möjlighet till avtalsreglering av skadeståndsförhållandena och det saknas skäl till en tvingande reglering i lag. Inte heller i övrigt torde det vara nödvändigt att ställa upp tvingande regler till förmån för andra än ägare av finansiella instrument och därmed jämförda rättssubjekt. Motsvarande bestämmelse i den nya lagen bör därför uttryckligen avgränsa den ersättningsberättigade kretsen på nu angivet sätt.

En fråga som kan ställas är hur bestämmelsen skall tillämpas i förhållande till förvaltare. Vid tillämpning av bestämmelserna om rättsverkan av registrering skall ju vad som där sägs om den som är antecknad som ägare i vissa avseenden i stället avse förvaltaren (3 kap. 10 § andra stycket). Någon motsvarande hänvisning finns inte till ersättningsbestämmelserna. En förvaltare som orsakas skada på grund av fel i ett avstämningsregister kan därför inte grunda något ersättningsansvar med åberopande av nu aktuell lagbestämmelse. I stället gäller att ersättningsfrågor mellan centrala värdepappersförvarare och förvaltare – på samma sätt som för kontoförande institut – får lösas avtalsvägen samt med tillämpning av allmänna skadeståndsrättsliga principer. Detsamma gäller sådana ersättningsanspråk som ägare av finansiella instrument riktar mot en förvaltare med anledning av fel som kan hänföras till förvaltarens eget register. Ersättningsbestämmelsen i den nya lagen avser således endast de fel som kan hänföras till själva avstämningsregistret (jfr prop. 1988/89:152 s. 85). Detta hindrar emellertid inte att ägare till förvaltarregistrerade finansiella instrument riktar ersättningsanspråk mot den centrala värdepappersförvararen. I sådana fall krävs emellertid att det kan ledas i bevis att den skada som orsakats ägaren beror på fel i avstämningsregistret och inte på ett fel som kan hänföras till förvaltarens register.

Förhållandet till personuppgiftslagen (1998:000) samt direktivet 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet)

Enligt 48 § personuppgiftslagen – som träder i kraft den 24 oktober 1998 – är den personuppgiftsansvarige strikt ansvarig för skada och kränkning av den personliga integriteten som en behandling i strid med bestämmelserna i den lagen har orsakat den registrerade. Bestämmelser om ersättningsskyldighet vid förande av personregister finns för närvarande i datalagen (1973:289), som upphävs när personuppgiftslagen träder i kraft. Både personuppgiftslagens och datalagens bestämmelser omfattar såväl ekonomisk som ideell skada. I motiven till aktiekontolagen uppmärksammades de gränsdragningsproblem som skulle kunna uppkomma som en följd av datalagens och aktiekontolagens ersättningsbestämmelser. Den lösning som valdes var att låta aktiekontolagens bestämmelser uttömmande reglera ersättningsskyldigheten vid förande av avstämningsregister (prop. 1988/89:152 s. 85).

Personuppgiftslagen uppställer ett längre gående ersättningsansvar för den personuppgiftsansvarige än vad datalagen gör för den som är att anse som registeransvarig. Detta hänger delvis samman med att personuppgiftslagen till stor del syftar till att genomföra det s.k. dataskyddsdirektivet (95/46/EG) i svensk rätt. I direktivet föreskrivs vad gäller ersättningsskyldighet att var och en som lidit skada till följd av en otillåten behandling eller av någon annan åtgärd som är oförenlig med de nationella bestämmelser som antagits till följd av direktivet skall ha rätt till ersättning av den registeransvarige för den skada som han har lidit (artikel 23.1).

Lagrådet har ifrågasatt om det s.k. kontrollansvar som föreslås gälla för centrala värdepappersförvarare och kontoförande institut – och som överensstämmer med vad som nu gäller enligt 7 kap. 2 § aktiekontolagen – är förenligt med artikel 23.2 i dataskyddsdirektivet. Den artikeln innebär att den registeransvarige kan helt eller delvis undgå det ersättningsansvar som föreskrivs i direktivet, om han bevisar att han inte är ansvarig för den händelse som orsakade skadan. *Lagrådet* menar att artikeln är svårtolkad och att den antingen kan förstås som en exculpationsregel eller som en bestämmelse om jämkning. I det förra fallet skulle ett kontrollansvar enligt *Lagrådet* vara förenligt med direktivet. Om artikeln i stället betraktas som en jämningsregel ifrågasätter *Lagrådet* däremot om inte ett kontrollansvar strider mot direktivet.

I motiven till personuppgiftslagen har nämnda artikel ansetts ge utrymme för en jämningsregel. En sådan har därför tagits in i 48 § personuppgiftslagen. *Lagrådet* framförde i det lagstiftningsärendet synpunkter som motsvarar de som nu förts fram (se prop. 1997/98:44 s. 107 och 243). Den lösning som valts i personuppgiftslagen har föranlett *Lagrådet* att nu ifrågasätta om kontrollansvaret är förenligt med direktivet.

Kontrollansvaret motsvarar i princip ett rent strikt ansvar med undantag för extraordinära händelser av det slag som brukar benämnas *force majeure* (se bet. 1989/90:LU5 s. 15). För att en central värdepappersförvarare skall undgå ersättningsansvar för fel som kan hänföras till ett avstämningsregister räcker det således inte med att värdepappersförvararen bevisar att denne inte är ansvarig för skadan. Värdepappersförvararen måste dessutom visa att skadan beror på händelser som inte rimligen kunnat förutses eller förebyggas. Kontrollansvaret får därför anses normalt innebära ett längre gående ansvar än vad som följer av ersättningsbestämmelserna i personuppgiftslagen. Om det mot förmodan skulle inträffa en händelse som inte omfattas av kontrollansvaret blir förhållandet emellertid det omvända. Kontrollansvaret innebär i sådana fall att den centrala värdepappersförvararen inte blir skadeståndskyldig. I motsvarande situation gäller enligt personuppgiftslagen att skadeståndskyldighet föreligger men att den kan jämkas i den utsträckning det är skäligt (48 § andra stycket).

I lagrådsremissen gjordes bedömningen att dataskyddsdirektivet inte uppställer något krav på skadestånd för ideell skada. *Lagrådet* har ifrågasatt denna tolkning, bl.a. med hänvisning till vad som uttalats i motiven till personuppgiftslagen. I det sammanhanget ansåg regeringen det inte vara oförenligt med direktivet att införa en ersättningsskyldighet som omfattar även kränkning av den personliga integriteten genom behandling av personuppgifter (prop. 1997/98:44 s. 106). Det ställningstagandet torde – som *Lagrådet* påpekat – innebära att även ersättningsskyldigheten enligt lagen om kontoföring av finansiella instrument bör omfatta ersättning för ideell skada, för att kraven i dataskyddsdirektivet skall vara uppfyllda.

Enligt regeringens mening kan de tveksamheter *Lagrådet* har påpekat lösas genom att bestämmelserna i personuppgiftslagen om skadestånd då personuppgift har behandlats i strid med den lagen görs tillämpliga fullt ut vid kontoföring enligt den nu föreslagna lagen. På det sättet uppkom-

4.8 Aktiekontonämnden

Regeringens förslag: Bestämmelserna om Aktiekontonämnden tas bort. I stället införs krav på att centrala värdepappersförvarare skall ha en ändamålsenlig organisation för hantering av ersättningskrav från dem som är berättigade till ersättning enligt bestämmelserna i den nya lagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Huvuddelen av de remissinstanser som yttrar sig i denna del tillstyrker förslaget. *Sveriges Aktiesparares Riksförbund (Aktiespararna)* anser emellertid att Aktiekontonämnden bör behållas, eftersom den ökade konkurrensen för med sig ett behov av en gemensam och enhetlig bedömning från ett objektivet externt organ.

Skälen för regeringens förslag: Som skäl för Aktiekontonämndens inrättande anfördes vid tillkomsten av aktiekontolagen att en möjlighet till prövning i utomprocessuell ordning skulle leda till en enklare och snabbare handläggning än om en framställning skulle behandlas direkt av en domstol (prop. 1987/88:108 s. 38 och prop. 1988/89:152 s. 87). Förebild för utformningen av reglerna om nämnden har närmast varit Trafikskadenämnden. En jämförelse kan möjligen också göras med Allmänna reklamationsnämnden.

Clearingutredningen uttalade i sitt betänkande följande angående Aktiekontonämnden (SOU 1993:114 s. 227 och 228):

”Aktiekontonämnden har hittills inte handlagt något enda egentligt ärende. Detta är naturligtvis i och för sig endast positivt, eftersom det tyder på att några tvister av det slag som befarades när aktiekontolagen kom till inte har uppkommit efter övergången till det dokumentlösa systemet. Samtidigt kan det väcka frågan om inte Aktiekontonämnden i dess nuvarande form innebär en överflödigt inrättning.

Enbart detta förhållande skulle emellertid som utredningen ser saken inte utgöra tillräckliga skäl att nu väcka frågan om nämndens fortsatta existens. Det finns emellertid två ytterligare skäl som gör det befogat att ta upp spørsmålet.

Om i enlighet med utredningens förslag en möjlighet öppnas för andra institut att vara huvudmän för dokumentlösa system i konkurrens med VPC måste man sålunda till en början ställa frågan om även eventuella konkurrenter behöver inrätta särskilda nämnder eller om det i stället bör tillskapas en gemensam nämnd.

För det andra är det numera en uttalad strävan från statsmakternas sida att iakttä försiktighet med inrättande av nämnder och domstolsliknande organ för olika rättsområden. Denna strävan har kommit till uttryck på ett näraliggande område, nämligen när det gäller frågan om inrättande av en disciplinnämnd för sanktionsfrågor vid börser och clearingorganisationer. En sådan nämnd hade föreslagits av Värdepappersmarknadskommittén i betänkandet (SOU 1989:72) värdepappersmarknaden i framtiden. I prop. 1991/92:113 med förslag till ny börslagstiftning m.m. tog emellertid regeringen avstånd från tanken. Förutom den nyss antydda principiella synpunkten återopades även andra skäl mot en lagreglering beträffande en sådan nämnd. Det borde enligt regeringen i stället ankomma på det berörda företaget att tillskapa en organisation för ändamålet. Detta kunde ske genom att fristående nämnder inrättades, men också andra lösningar berördes. Vidare påpekades att Fi-

nansinspektionen borde beakta hur de regelskapande, utredande och ansvarsutkrävande funktionerna organiserats (a. prop. s. 137 f.).

Av marknadsplatserna har numera Stockholms Fondbörs AB inrättat en nämnd för prövning av sanktionsfrågor. Övriga marknadsplatser har emellertid såvitt känt inte planer på någon motsvarande organisation.

Utredningen har kommit till den uppfattningen att den mest konsekventa lösningen skulle vara att även på förevarande område avstå från en lagreglering som gör en rättsnämnd till ett obligatorium och att alltså upphäva de nuvarande bestämmelserna i ämnet. Detta behöver i så fall inte betyda att Aktiekontonämnden avvecklas, men det bör ankomma på VPC att bedöma den frågan liksom spørsmålet om nämnden, för det fall den anses böra bestå i en eller annan form, skulle kunna anförtros även andra uppgifter än dem som den nu har att svara för. I konsekvens med vad som uttalades i propositionen om ny börslagstiftning bör Finansinspektionen bevaka hur organisationen hos VPC och eventuella konkurrenter för hanteringen av klagomål och ersättningsanspråk från enskilda utformas.

Av nu anförda skäl förordar utredningen att 10 kap. aktiekontolagen upphävs.”

Sedan dessa uttalanden gjordes har Aktiekontonämnden handlagt två ärenden som föranlett uttalanden i sak. Det första av dessa var i och för sig komplicerat, men det hade ingen anknytning till det kontobaserade systemet utan rörde en rättsfråga som skulle ha uppkommit även i ett pappersbaserat system.

Det bör också anmärkas att riksdagen nyligen beslutat att det skall införas ett krav i lag på att börser skall ha en disciplinnämnd (prop. 1997/98:71, bet. 1997/98:FiU21, rskr. 1997/98:203).. Detta skall emellertid ses mot bakgrund av de särskilda förhållanden som gäller för börsverksamhet och den dynamiska utveckling som skett inom det området under senare tid. Under remissbehandlingen av det lagförslaget ansåg några remissinstanser att motsvarande krav borde införas även för clearingorganisationer. Regeringen menade emellertid att det inte fanns några starka skäl att införa ett sådant krav för clearingorganisationer och att eventuella frågor om huruvida medlemmarna uppfyllt sina förpliktelser kunde lösas på annat sätt än genom en disciplinnämnd (se prop. 1996/97:71 s. 54).

Som Aktiespararna anført skulle det kunna finnas vissa fördelar med ett gemensamt externt organ. Ett sådant organ skulle kunna bidra till praxisbildning och på så sätt medverka till förutsebarhet och likabehandling av rättighetsinnehavare till de finansiella instrument som är föremål för kontoföring. Mot bakgrund av erfarenheterna från Aktiekontonämndens verksamhet finns det – till skillnad från verksamheten hos den disciplinkommitté som finns inrättad hos Stockholms Fondbörs – emellertid anledning anta att nämnden skulle komma att pröva endast ett begränsat antal ärenden. Det kan därför starkt ifrågasättas om det är motiverat att behålla kravet på att det skall finnas en aktiekontonämnd. Frånsett det faktum att försiktighet bör iakttas vid tillskapandet av nya nämnder och organ med domstolsliknande uppgifter är det ytterst tveksamt om det av kostnadsskäl är försvarbart att behålla ett sådant krav.

Från dessa utgångspunkter anser regeringen att lagbestämmelserna om Aktiekontonämnden bör tas bort. Reglerna bör i stället kunna ersättas av en allmän bestämmelse om att centrala värdepappersförvarare skall ha en ändamålsenlig organisation för hantering av ersättningskrav från allmänheten. Det ingår i Finansinspektionens tillsyn över centrala värdepappersförvarare att pröva om verksamheten är organiserad på ett sådant sätt

att eventuella ersättningskrav kan hanteras på ett godtagbart sätt. Givetvis hindrar en bestämmelse av nu nämnt slag inte att det skapas ett särskilt organ för prövning av ersättningsanspråk. Det är emellertid en fråga för respektive central värdepappersförvarare att avgöra på vilket sätt ersättningsanspråk skall hanteras.

4.9 Insyn

Regeringens förslag: Centrala värdepappersförvarare skall före utgången av januari varje år lämna kontohavare besked om kontots ställning den 31 december föregående år. I övrigt skall regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen meddela närmare föreskrifter om uppgiftsskyldigheten.

Sådana uppgifter som centrala värdepappersförvarare skall lämna självmant skall lämnas avgiftsfritt. I övrigt får centrala värdepappersförvarare träffa avtal med kontohavare och andra som har rätt att få uppgifter om ersättning för uppgiftslämnandet.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Enligt promemorians förslag skall emellertid centrala värdepappersförvarare avgiftsfritt lämna uppgifter även när dessa har begärts av kontohavaren.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker förslaget. *Kammarrätten i Göteborg* anser emellertid att skyldigheten att lämna uppgifter en gång om året bör finnas kvar och dessutom framgå av lagtexten. *VPC* menar att skyldigheten för centrala värdepappersförvarare att kostnadsfritt lämna information till kontohavare bör tas bort, eftersom en sådan skyldighet bl.a. utgör en konkurrensnackdel för svenska centrala värdepappersförvarare. *Svenska Fondhandlareföreningen*, *Svenska Bankföreningen*, *Stockholms Handelskammare* och *Sveriges Industriförbund* delar i princip denna uppfattning. *Finansinspektionen* är av delvis samma uppfattning, och menar att avgiftsfriheten skall begränsas till de fall där uppgiftsskyldighet föreligger enligt de föreskrifter inspektionen meddelar. Enligt *Datainspektionen* kommer bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:000) att utgöra hinder mot att Finansinspektionen ges föreskriftsrätt beträffande underrättelseskyldigheten. Datainspektionen anser därför att uppgiftsskyldigheten bör regleras direkt i lagen om kontoföring med finansiella instrument.

Skälen för regeringens förslag: Enligt aktiekontolagen har VPC en långt gående informationsskyldighet gentemot kontohavare. Detta motiverades i princippropositionen med att det borde vara ett oeftergivligt krav att kontohavare har fullständig insyn i uppgifterna på det egna kontot (prop. 1987/88:108 s. 44). Uppgiftsskyldigheten utformades därför på så sätt att VPC dels skulle informera kontohavare vid varje förändring som skedde på kontot, dels en gång årligen lämna besked om ställningen på kontot och som huvudregel de förändringar som skett under året. Vidare skulle VPC på begäran lämna uppgifter till kontohavare om kontots innehåll.

Vid de ändringar i aktiekontolagen som gjordes år 1996 skedde en viss lindring i VPC:s uppgiftsskyldighet. Ändringarna innebar främst att VPC i den årliga kontosammanställningen skall lämna uppgift om de transaktioner som registrerats under året endast om kontohavaren begär det. Vidare ändrades bestämmelserna så att det blev möjligt att samordna utsändandet av ändringsmeddelanden och på så sätt minska antalet meddelanden avseende en och samma registreringsåtgärd. Enligt motiven till ändringarna bör en kontohavare alltid få meddelanden vid förändringar på hans konto i den mån hans rätt berörs. Vidare ansågs det vara både lämpligt och praktiskt, inte minst av deklarationsskäl, att årsbesked sänds till kontohavare (prop. 1995/96:50 s. 118).

Både VPC och OM har framhållit att det vid övergången till en ny ordning är ett starkt önskemål att minska antalet underrättelser som en central värdepappersförvarare måste sända ut. De förändringar som efter förslag av Clearingutredningen genomfördes år 1996 har inte bedömts vara tillräckliga.

Rätten till insyn på det egna kontot betonades som nämnts starkt i princippropositionen om övergång till ett kontobaserat system. Clearingutredningen framhöll att det i ett dokumentlöst system för den enskilde kontohavaren är av väsentlig vikt att denne har möjlighet att själv överblicka och handha sina rättigheter. För att så skall kunna ske krävs att kontohavaren får aktuell information om vilket innehåll hans konto har och således fortlöpande erhåller uppgifter om förändringar på hans konto. Endast på detta sätt kan ju en värdepappersägare i ett dokumentlöst system fortlöpande kontrollera vad som sker på hans konto och med hans värdepapper.

Även med beaktande av dessa uttalanden – som regeringen i huvudsak ansluter sig till – finns det skäl att något begränsa underrättelseflödet. För närvarande gäller enligt 5 kap. 1 § första stycket aktiekontolagen att, när en registreringsåtgärd har verkställts, VPC utan dröjsmål skall underrätta alla som är registrerade på kontot, i den mån de berörs av åtgärden. Det torde i fråga om aktier vara svårt att helt undvara en ordning som innebär att den som registreras som ägare eller panthavare måste få besked om detta; registreringen fyller ju samma funktion som när handlingen överlämnas i ett dokumentbaserat system. Det torde däremot inte vara nödvändigt att kontohavaren får en underrättelse varje gång det sker en förändring på kontot. Det finns t.ex. inte några sådana krav på underrättelser vid den registrering som sker hos förvaltare eller hos fondbolag.

Att även överlåtaren får en underrättelse om att finansiella instrument har förts bort från kontot fyller närmast den funktionen att eventuella fel snabbare kan upptäckas, men möjligen kan åtminstone för vissa fall underrättelseskyldigheten i detta avseende begränsas eller helt tas bort. Till detta kommer att det är tänkbart att en blivande konkurrent till VPC startar en verksamhet – avseende exempelvis aktiefondsandelar eller derivatinstrument – som är så organiserad att information finns tillgänglig för kontohavarna dygnet runt via internetuppkoppling eller på annat motsvarande sätt. VPC har dessutom utvecklat en sådan funktionalitet som nyligen har tagits i bruk.

Mot bakgrund av nu nämnda omständigheter finns det – även med beaktande av de överväganden som ligger bakom nuvarande bestämmelser

– anledning att överväga om inte aktiekontolagens bestämmelser delvis kan ersättas med att regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen ges rätt att meddela föreskrifter i dessa frågor. Det kan emellertid ifrågasättas hur en sådan lösning skulle förhålla sig till bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204).

För närvarande finns allmänna bestämmelser om information till registrerade i samband med förande av personregister i 10 § datalagen (1973:289). Bestämmelsen innebär i huvudsak att uppgifter skall lämnas endast på begäran från den registrerade. I och med att datalagen den 24 oktober 1998 ersätts av personuppgiftslagen kommer uppgiftsskyldigheten att utvidgas väsentligt. De nya bestämmelserna innebär att information som huvudregel skall lämnas självmant av den som är att betrakta som personuppgiftsansvarig. I vissa fall gäller emellertid viss lindring i informationsskyldigheten, nämligen om ett uppgiftslämnande skulle vara omöjligt eller innebära en oproportionerligt stor arbetsinsats. Uppgifter behöver inte heller lämnas om det finns bestämmelser om registrerandet eller utlämnandet av personuppgifter i en annan lag eller någon annan författning. Vidare är den personuppgiftsansvarige skyldig att till var och en som begär det en gång om året gratis lämna besked om huruvida personuppgifter som rör den sökande behandlas eller inte. Slutligen gäller undantag från uppgiftsskyldigheten om sekretess gäller för uppgifterna (23–27 §§).

Personuppgiftslagen är subsidiär till annan lagstiftning. Om det i en annan lag eller i en förordning finns bestämmelser som avviker från personuppgiftslagen skall således de bestämmelserna gälla (2 §). Enligt motiven tar däremot föreskrifter som myndigheter utfärdat inte över bestämmelserna i personuppgiftslagen (prop. 1997/98:44 s. 115). Bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i aktiekontolagen, eller den nya lagen om kontoföring av finansiella instrument, innebär att motsvarande bestämmelser i personuppgiftslagen frångås. Det får emellertid sägas vara tveksamt om det mot bakgrund av nu nämnda motivuttalanden är möjligt att genom delegation helt överlåta till regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen att meddela föreskrifter om uppgiftsskyldigheten.

Någon motsvarighet till aktiekontolagens bestämmelser om information till kontohavare finns inte för företag som fått tillstånd som förvaltare. Finansinspektionen har emellertid meddelat föreskrifter om den information som värdepappersinstitut skall lämna till sina kunder (FFFS 1997:36). Enligt dessa skall ett värdepappersinstitut regelbundet, företrädesvis varje kvartal men minst varje halvår, till depåkunder skicka kontoutdrag som utvisar kundens innehav av finansiella instrument och penningmedel. Institutet kan emellertid avtala med kunden om att uppgiftslämnandet skall ske på annat sätt (8 §).

Enligt regeringens uppfattning bör den grundläggande principen att en central värdepappersförvarare en gång om året skall lämna uppgift om kontoinnehåll föras över till den nya lagen. I övrigt bör det överlämnas till regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen att föreskriva i vilken omfattning en central värdepappersförvarare självmant skall lämna uppgifter. Denna lösning kan inte anses strida mot regleringen i personuppgiftslagen. Om Finansinspektionen ges möjlighet att med-

dela föreskrifter uppnås den fördelen att bestämmelserna kan anpassas på ett smidigt sätt allt eftersom utvecklingen ger anledning till det. Föreskrifterna behöver inte bara ta sikte på när och hur ofta uppgifter skall lämnas utan också på vilket sätt så skall ske. Den ökade tillgängligheten via exempelvis internet kan exempelvis leda till att uppgifterna bör få lämnas den vägen, under förutsättning att det kan ske på ett säkert sätt.

En annan minst lika viktig fråga är om en central värdepappersförvarare skall ha rätt att ta ut avgifter för de uppgifter som lämnas. Innan aktiekontolagen infördes tog VPC inte ut några avgifter för sina tjänster till de kunder som var direktregistrerade (se prop. 1987/88:108 s. 47). Genom aktiekontolagen kom denna princip att lagfästas utan närmare kommentar i förarbetena. Det kan framhållas att någon motsvarande skyldighet att lämna uppgifter utan kostnad inte finns för t.ex. värdepappersinstitut som har tillstånd som förvaltare.

Frånsett det faktum att nuvarande skyldighet att lämna uppgifter utan avgift utgör en konkurrensnackdel för VPC får den anses utgöra en påtaglig ekonomisk belastning för bolaget. VPC har i sitt remissvar uppgett att enbart portokostnaderna för de utskick som gjordes under år 1997 översteg 45 miljoner kronor. Någon motsvarighet till bestämmelsen finns inte i de övriga nordiska rättsordningarna och detsamma torde gälla i flertalet andra länder. Som exempel kan nämnas att i Norge den som begärt ett kontoutdrag själv skall stå för kostnaderna för detta, såvida inte utdraget varit nödvändigt för att undersöka om Verdipapirsentralen eller någon som centralen svarar för har begått något fel. Att behålla nuvarande krav i den nya lagen skulle således kunna ha en viss negativ inverkan på konkurrensförutsättningarna för svenska centrala värdepappersförvarare i förhållande till förvaltare och utländska värdepappersförvarare. Dessutom finns det fog för att anse att nuvarande i princip oinskränkta skyldighet att kostnadsfritt lämna kontoinformation är oskälig.

En rimlig avvägning mellan den enskildes intresse av att kunna bevaka sina rättigheter och centrala värdepappersförvarares intresse av att kunna bedriva en kostnadseffektiv verksamhet anser regeringen vara att begränsa skyldigheten att kostnadsfritt lämna uppgifter i förhållande till vad som gäller för närvarande. Centrala värdepappersförvarare bör således även enligt den nya lagen vara skyldiga att utan avgift lämna sådana uppgifter som enligt lag skall lämnas självant. Detta gäller dels de årsvisa beskederna om kontoinnehåll, dels de uppgifter som enligt Finansinspektionens föreskrifter skall sändas ut med viss regelbundenhet eller i särskilt angivna fall. Vad däremot gäller sådana utskrifts begärs av en kontohavare bör centrala värdepappersförvarare vara oförhindrade att träffa avtal om avgifter. Några orimliga kostnader för den enskilde torde detta inte leda till. Det får förutsättas att de centrala värdepappersförvararna utnyttjar den nu öppnade möjligheten till att få kostnadstäckning för sina tjänster och inte för att generera vinst i verksamheten. Finansinspektionen bör som tillsynsmyndighet bevaka att några oskäliga avgifter inte tas ut.

Regeringens förslag: Den nya lagen träder i kraft den 1 januari 1999. Beslut om auktorisation som central värdepappersförvarare skall kunna meddelas innan lagen trätt i kraft. Värdepapperscentralen VPC AB (VPC) ges rätt att fullgöra verksamhet som central värdepappersförvarare till dess auktorisation meddelats, under förutsättning att ansökan om auktorisation har lämnats in till Finansinspektionen innan lagen trätt i kraft. Aktiekontolagen, promulgationslagen till aktiekontolagen och lagen (1987:829) om Värdepapperscentralen VPC AB upphävs.

Förvaltartillstånd som meddelats enligt äldre bestämmelser skall gälla även efter ikraftträdandet till dess VPC prövat en ansökan om medgivande som förvaltare, dock längst till den 1 september 1999.

Personuppgiftslagen (1998:204) skall gälla även vid sådan behandling av personuppgifter som påbörjats före den 24 oktober 1998.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag, med den skillnaden att det i promemorian föreslås att den nya lagen skall träda i kraft den 1 juli 1998. I promemorian föreslås inga övergångsbestämmelser beträffande personuppgiftslagen.

Remissinstanserna: *Datainspektionen* anser att det bör klargöras om datalagens eller personuppgiftslagens bestämmelser skall tillämpas om behandling av personuppgifter påbörjats före den 24 oktober 1998.

Skälen för regeringens förslag: Den nya lagen föranleder inte några ändringar av rutinerna hos VPC eller andra organ på marknaden eller för enskilda placerare som är av den omfattningen att det föreligger något hinder mot att den träder i kraft den 1 januari 1999. Då det är angeläget att en ny reglering snarast kan träda i kraft föreslås att detta sker nämnda dag.

Förslaget bygger på att VPC får auktorisation som central värdepappersförvarare, och det skulle därför kunna övervägas att bland övergångsbestämmelserna ta in en särskild regel om att VPC skall anses ha erhållit auktorisation. Sådana lösningar har förekommit i liknande sammanhang (se t.ex. ikraftträdandebestämmelserna till lagen [1974:191] om bevakningsföretag; enligt den lagen skulle bevakningsföretag vars bolagsordning godkänts av regeringen – dvs. i det fallet ABAB – anses ha erhållit auktorisation enligt lagen). Övergångsregler av detta slag förekom emellertid inte vare sig när auktorisationskrav infördes för börser eller när tillståndskrav infördes för clearingverksamhet. Regeringen avstår därför från att föreslå en sådan regel. Däremot föreslås en föreskrift om att beslut om auktorisation skall kunna meddelas före ikraftträdandet liksom en regel om att VPC under en övergångstid utan auktorisation får fullgöra den verksamhet som ankommer på central värdepappersförvarare. Det bör emellertid krävas att VPC ansöker om auktorisation innan lagen träder i kraft. Om en ansökan getts in bör VPC få fortsätta med sin verksamhet som värdepappersförvarare till dess ansökan har prövats slutligt.

Det bör också finnas en övergångsbestämmelse för att underlätta övergången från systemet med tillstånd från Finansinspektionen att vara förvaltare till den nya ordningen där centrala värdepappersförvarare i stället lämnar medgivande till förvaltarregistrering. Liksom när motsvarande ändring gjordes år 1996 avseende prövningen av kontoförande institut innebär den nya ordningen att antagningen, kontrollen, och övervakningen samt regleringen av ansvarsförhållandena kommer att behöva regleras på ett nytt sätt. Vidare bör i vart fall VPC och de nuvarande förvaltarna ges viss tid att anpassa bl.a. organisation och rutiner till de förändringar som ändringarna ger upphov till (jfr prop. 1995/96:50 s. 77 och 78).

Aktiekontolagen och dess promulgationslag samt lagen (1987:829) om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag bör upphävas i samband med ikraftträdandet. Av allmänna principer följer att bestämmelserna i promulgationslagen – såvitt avser övergången till aktiekontolagens reglering på de bolag som var avstämningsbolag när den lagen trädde i kraft – likväl fortfarande kommer att gälla. Detsamma gäller i fråga om bolag som blivit avstämningsbolag efter aktiekontolagens ikraftträdande och skuldförbindelser eller andra finansiella instrument som därefter har dematerialiserats. Det bör dock uttryckligen föreskrivas att överklagandebestämmelserna i de upphörda lagarna skall tillämpas vid överklagande av beslut som meddelats med stöd av någon av dessa lagar.

Bestämmelser måste även meddelas med avseende dels på fall då aktiebolag efter ikraftträdandet av den nu föreslagna lagen övergår till att bli avstämningsbolag, dels på situationer då redan emitterade skuldförbindelser eller andra finansiella instrument skall dematerialiseras. Samma regler föreslås i detta hänseende gälla som de som för närvarande finns intagna i 5 – 10 §§ promulgationslagen till aktiekontolagen. Som *Lagrådet* påpekat bör dessa regler dock tas in i själva lagen i stället för i övergångsbestämmelserna.

Personuppgiftslagen (1998:204) träder i kraft den 24 oktober 1998. Enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna till den lagen skall, i fråga om behandling av personuppgifter som påbörjats före ikraftträdandet, bestämmelserna i datalagen (1973:289) i stället tillämpas. Detsamma skall gälla vid behandling som utförs för ett visst bestämt ändamål om behandling för ändamålet påbörjats innan personuppgiftslagen trädde i kraft. En stor del av den behandling av personuppgifter som sker i avstämningsregister hos VPC kan således komma att omfattas av bestämmelserna i datalagen. Detta kan medföra svårigheter för både enskilda och företag att överblicka vilka regler som gäller. Det bör därför förordnas att personuppgiftslagen skall gälla även när personuppgifter börjat behandlas i ett avstämningsregister innan den lagen träder i kraft.

5 Kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder

5.1 Gällande reglering av kostnadsuttaget i värdepappersfonder och spararnas rätt till information

Regleringen av kostnadsuttag

Bestämmelser om värdepappersfonder finns i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Lagregleringen kompletteras av föreskrifter som Finansinspektionen meddelat med stöd av regeringens bemyndigande (föreskrifter om värdepappersfonder, FFFS 1997:11). Av bestämmelserna framgår att en värdepappersfond skall förvaltas av ett aktiebolag som fått tillstånd att utöva fondverksamhet (fondbolag) och att tillgångarna skall förvaras av en bank eller annat kreditinstitut (förvaringsinstitut). Fondbolaget investerar medlen i fondpapper och andra finansiella tillgångar inom de ramar som anges i lagen, Finansinspektionens föreskrifter och fondbestämmelserna för fonden. Tillgångarna i fonden ägs av de som tillskjutit kapital till fonden (andelsägarna).

Fondbolaget och förvaringsinstitutet tar ut ersättning av andelsägarna för sin befattning med fonden, fondbolaget för dess förvaltning av fonden och förvaringsinstitutet för dess omhändertagande av fondtillgångarna.

De kostnader som är förknippade med fondsparandet tas ut genom två typer av avgifter; avgifter för försäljning respektive inlösen av andelar och förvaltningsavgifter. Avgifterna för försäljning respektive inlösen av andelar tas ut genom debitering av varje enskild andelsägare vid försäljning och inlösen av fondandelar. Avgifterna påverkar således inte storleken av den gemensamma fondförmögenheten. Förvaltningsavgifter är avgifter som debiteras den gemensamma fondförmögenheten för att täcka kostnader för förvaltning och förvaring av fonden. Förutom debiteringen av förvaltningsavgifter förekommer det även annat kostnadsuttag ur fonden (se närmare avsnitt 5.2).

Det finns inga bestämmelser i lag om vilka eller hur stora kostnader som får tas ut av fondandelsägarna. Enligt lagen om värdepappersfonder skall det dock i fondbestämmelserna för varje fond anges grunderna för beräkningen av fondbolagets och förvaringsinstitutets ersättning från fonden. Vidare skall anges vilka avgifter som tas ut för försäljning, förvaltning och inlösen av andelar (9 § 7 och 8 lagen om värdepappersfonder). Syftet med regleringen är att de totala kostnaderna för placering för den enskilde placeraren skall framgå på ett klart och lättfattligt sätt samt att kostnaderna skall kunna jämföras mellan olika fonder (se prop. 1989/90:153 s. 57).

I Finansinspektionens föreskrifter anges att om fondbolaget tar ut avgifter för försäljning respektive inlösen av andelar skall det i *fondbestämmelserna* för fonden anges bl.a. hur sådana avgifter beräknas. Avgifternas högsta storlek skall anges i procent av fondandelarnas värde. I fondbestämmelserna skall vidare anges den högsta avgift som fondbolaget får ta ut ur fonden för att täcka kostnaderna för förvaltning och för-

Andelsägarnas rätt till information

I lagen om värdepappersfonder finns bestämmelser som har till syfte att säkerställa att andelsägarna får information om bl.a. vilka kostnader fondbolaget tar ut. Bestämmelserna bygger på EG:s direktiv 85/611/EEG om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag), det s.k. UCITS-direktivet. I direktivet anges att den som förvaltar en värdepappersfond skall offentliggöra ett prospekt med information om fonden. Prospektet skall bl.a. innehålla information dels om de avgifter som tas ut direkt av den enskilde andelsägaren, dels om beräkningen av och sättet för utbetalning av ersättningar från fonden till fondbolaget, förvaringsinstitutet och tredje man. Vidare skall fondbolaget offentliggöra en årsrapport och en halvårsrapport. I årsrapporten skall det finnas uppgift om bl.a. förvaltningsavgifter, avgifter till förvaringsinstitutet samt andra avgifter och skatter. Den som avser att köpa fondandelar skall innan avtalet ingås erbjudas att gratis få prospektet och den senaste halvårsrapporten. Årsrapporterna och halvårsrapporterna skall finnas tillgängliga för allmänheten och skall på begäran kostnadsfritt tillställas andelsägarna. UCITS-direktivet anger en gemensam ”minimistandard” beträffande informationen till andelsägarna. Direktivet hindrar inte att medlemsländerna inför bestämmelser som ytterligare förbättrar informationen.

UCITS-direktivets regler om prospekt har inarbetats i 26–29 §§ lagen om värdepappersfonder och Finansinspektionens föreskrifter om värdepappersfonder. För varje värdepappersfond skall det således finnas en *informationsbroschyr* om fonden och dess verksamhet. Broschyren skall utöver fondbestämmelserna innehålla bl.a. uppgift om högsta och gällande storlek, angiven i procent av fondandelarnas värde, på eventuella avgifter för försäljning respektive inlösen av andelar. Vidare skall anges den högsta respektive gällande storleken på avgift som fondbolaget får ta ut ur fonden för att täcka kostnaderna för förvaltning och förvaring. Uppgift skall också ges om storleken på de ersättningar som totalt betalats ur fonden till fondbolag och förvaringsinstitut för föregående år. Slutligen skall ges upplysning om andra kostnader som förekommer i fonden och vad kostnaderna avser (26 § lagen om värdepappersfonder och 7 kap. 1 § i Finansinspektionens föreskrifter).

Fondbolaget skall för varje fond lämna en årsberättelse och halvårsredogörelse. *Årsberättelsen* skall innehålla en redogörelse för fondens utveckling under räkenskapsåret med uppgift om bl.a. ersättning till fondbolaget och förvaringsinstitutet, räntekostnader, övriga kostnader (specificerade i not) och skatt. Vidare skall anges den totala förvaltningskostnad som betalats under året för ett specificerat andelsinnehav som innehafts under hela räkenskapsåret (27 § lagen om värdepappersfonder och 8 kap. 4 § i Finansinspektionens föreskrifter).

Årsberättelsen och halvårsredogörelsen skall skickas till de andelsägare som inte avsagt sig detta och finnas att tillgå hos fondbolaget och förva-

ringsinstitutet. Informationsbroschyren, den senaste årsberättelsen och i förekommande fall halvårsredogörelse som publicerats därefter skall, innan försäljning av andelar sker, erbjudas och på begäran lämnas eller skickas till den som avser att köpa andelar i en värdepappersfond (28 § lagen om värdepappersfonder).

Fondbolagens Förening antog år 1996 redovisningsrekommendationer för värdepappersfonder. I årsberättelsen rekommenderas fondbolagen att ange den totala förvaltningskostnaden i kronor som betalats under året dels för ett andelsinnehav som vid årets ingång uppgick till 10 000 kronor och som behållits i fonden hela året, dels för ett sparande på 100 kronor per månad under ett år (dvs. ett sparande från 0 till 1 200 kronor på ett år).

Fondbolagens Förening nämner i sitt remissvar att föreningen överväger en komplettering av redovisningsrekommendationerna som innebär att ett antal tillkommande nyckeltal skall redovisas. Tanken är att årsberättelsen skall innehålla uppgifter om dels förvaltningsavgiften i procent av genomsnittlig fondförmögenhet, dels transaktionskostnaderna i kronor och i procent av genomsnittlig fondförmögenhet. Vidare skall en s.k. totalkostnadsandel redovisas för varje fond. Totalkostnadsandelen skall utgöra summan av fondens kostnader, inklusive transaktionskostnader, uttryckt i procent av den genomsnittliga fondförmögenhet.

5.2 Kostnader i värdepappersfonder

I Finansinspektionens rapport om värdepappersfondernas avgifter och informationsgivning berörs bl.a. fondbolagens struktur för och hantering av avgifter och kostnader för förvaltning och administration av värdepappersfonder. Som underlag för rapporten har Finansinspektionen inhämtat material från 31 fondbolag. Det genomgångna underlaget visar att det på marknaden inte förekommer något enhetligt system för uttag av avgifter. Det är vanligt att olika typer av avgifter vid försäljning respektive inlösen och årliga förvaltningsavgifter kombineras. Under senare år har det varit en generell tendens att försäljnings- respektive inlösenavgifterna sänkts eller t.o.m. slopats, medan de årliga förvaltningsavgifterna ökat. En sådan avgiftsstruktur ökar likviditeten i placeringarna och minskar kostnaderna för omplacering. En vanlig avgiftsmodell är enligt rapporten att insättningar är avgiftsfria, medan uttag kostar ca 1 procent av uttaget belopp och att den årliga förvaltningsavgiften är ca 1,5 procent (aktiefond) respektive 0,6–1,0 procent (räntefonder).

Sedan rapporten presenterades har några fondbolag introducerat s.k. resultatbaserade avgiftssystem. Ett sådant system innebär att avgifter tas ut först om fondens relativa värdeökning överstiger ett visst angivet index. Avgiftssystemet kan också kombinera en löpande fast förvaltningsavgift med en resultatbaserad ersättning.

Det varierar mellan olika fondbolag vilka kostnader som täcks av den årliga förvaltningsavgiften. Vanligen innefattar förvaltningsavgiften – förutom vinst till fondbolaget – fondbolagets kostnader för marknadsföring, försäljningsersättning, analysverksamhet, kundservice, information om fonderna och administration. Ofta ingår ersättning till förva-

ringsinstitutet för dess omhändertagande av egendomen och de övriga uppgifter som förvaringsinstitutet utför enligt lag. I vissa fonder ingår även avgifter som betalas till Finansinspektionen för tillsyn av fondverksamheten. Det förekommer att förvaltningsavgiften delas upp i två delar; en "ren" förvaltningsavgift och en förvaringsavgift.

Det förekommer kostnader som belastar fondförmögenheten men som normalt inte ingår i förvaltningsavgiften. Exempel på sådana kostnader är följande.

- Courtage och andra kostnader som uppkommer i samband med förvärv och försäljning av fondpapper; t.ex. notskrivningskostnader, leveranskostnader och kostnader i samband med valutaväxling. Det förekommer att mäklare tar ut ett högt courtage men samtidigt ger kunderna bonus som kan användas för att köpa olika tjänster; rådgivning, analys och dylikt (s.k. soft commission).
- Avgifter och andra pålagor vid investeringar i utlandet (t.ex. avgifter för registrering av finansiella instrument och kostnader för att tillvarata äganderätten till tillgångar i fonden).
- Räntekostnader som fonden betalar för kortfristig upplåning.
- Premier vid inlåning av fondpapper.
- Skatt (förutom skatt enligt lagen om statlig inkomstskatt betalas kupongskatt för utdelning på utländska aktier).

Omfattningen av dessa "tillkommande" kostnader varierar. Många fonder delar ut hela den beskattningsbara inkomsten till andelsägarna och betalar därför i praktiken inte någon svensk inkomstskatt. Kostnader för inlåning av fondpapper förekommer inte generellt. Kostnaderna skiftar också bl.a. beroende på hur stor omsättningen är av tillgångarna i fonden och vilka courtagesatser som fondbolaget förhandlat sig till med den som utför affärstransaktionerna. Vidare varierar det i vilken utsträckning andra transaktionskostnader tas ut. Speciellt i fonder som investerar i utländska värdepapper tillkommer ofta kostnader för bl.a. kupongskatt och valutaväxling. Vid investeringar i vissa länder betalas olika typer av avgifter och pålagor.

Som några remissinstanser uppmärksammar förekommer det att såväl valutor som aktier och obligationer handlas till separata köp- och säljkurser (s.k. spread). Konkurrensverket beskriver ett sådant förfarande som innehållande en "dold" kostnad. Förfarandet innebär att fonderna köper valuta respektive värdepapper utan avgifter och courtage men till en sämre kurs eftersom kostnaden inkluderas i köpeskillingen. Någon redovisningsmässig transaktionskostnad i egentlig mening uppkommer därför inte.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det varierar vilka typer av kostnader som tas ut ur en värdepappersfond och på vilket sätt detta sker. Dessa olikheter gör det naturligtvis svårt för spararna att få en överblick över vilka kostnader som är förenade med sparandet i värdepappersfonder.

När det gäller informationen till spararna kan konstateras att en skillnad mellan försäljnings- respektive inlösenavgifter och förvaltningsavgifter är att de förstnämnda normalt redovisas på transaktionsnotan för den enskilde kunden, medan förvaltningsavgiften och andra kostnader fortlöpande tas ur fonden utan att någon individuell redovisning sker av

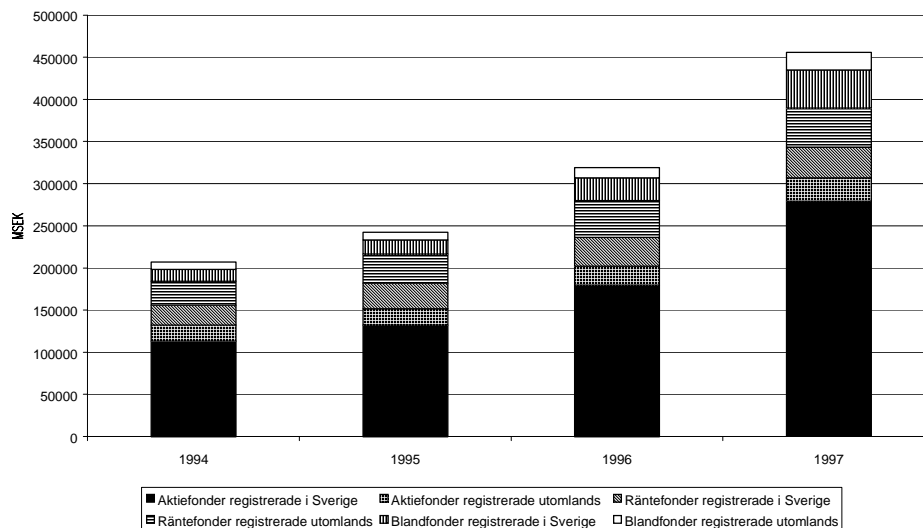
hur mycket av varje andelsägares investerade medel som används för dessa kostnader. Som redogjorts för i avsnitt 5.1 skall det i årsberättelsen för varje fond anges den totala förvaltningskostnad som betalas under året för ett specificerat andelsinnehav som innehafts under hela räkenskapsåret. Eftersom uppgiften endast omfattar den årliga förvaltningsavgiften ger den inte någon fullständig bild av kostnadsuttaget i fonden. På marknaden finns det i dag endast ett fondbolag som ger regelbunden information till varje andelsägare om det individuella kostnadsuttaget. Informationen omfattar dock endast förvaltningsavgiften.

I sammanhanget bör betonas att det för den enskilde andelsägaren i praktiken inte är möjligt att med hjälp av den information som av flertalet fondbolag faktiskt tillhandahålls i årsberättelsen, informationsbroschyrer och kontrolluppgifter själv räkna ut hur mycket av de totala kostnaderna som hänförs till andelsinnehavet.

5.3 Utvecklingen av sparandet i värdepappersfonder

Under senare år har det blivit allt populärare att spara i värdepappersfonder. Värdepappersfondernas värde har ökat från 207,1 miljarder kronor vid utgången av år 1994 till 455,1 miljarder kronor vid utgången av år 1997. Den samlade fondförmögenheten växte med 17,0 procent under år 1995 och tillväxten under år 1997 uppgick till hela 42,9 procent.

Figur 5: Värdepappersfondernas tillgångar fördelade på typ av fonder, miljoner kronor, löpande priser

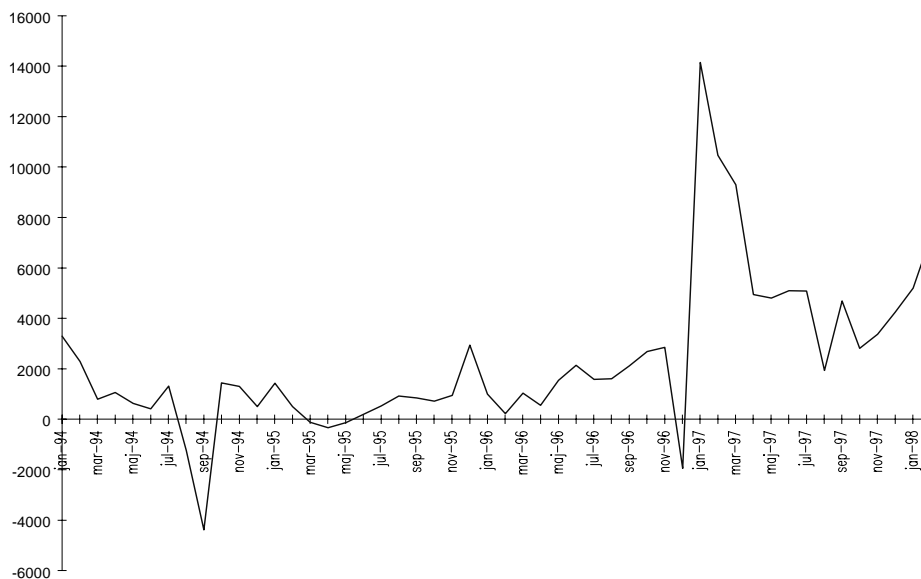
Källa: Fondbolagens förening - endast fonder som administreras av bolag som är medlemmar i Fondbolagens Förening medräknas. Dessa utgör enligt uppgift ca 98 procent av marknaden.

Tillväxten i blandfonderna under år 1997 uppgick till hela 70,8 procent, eller 27,4 miljarder kronor. Förmögenheten i aktiefonderna ökade med 51,9 procent, eller 104,8 miljarder kronor, medan förmögenheten i räntefonderna ökade med 5,9 procent, eller 4,6 miljarder kronor.

Att den samlade fondförmögenheten förändras beror på tre faktorer. För det första påverkas förmögenheten av värdeutvecklingen på aktiebör-

ser och räntemarknader. För det andra sker en påverkan på grund av utdelningar ur fonden och huruvida dessa återinvesteras i fonden eller inte. För det tredje påverkas förmögenheten av förändringar i andelsägarnas innehav av andelar, dvs. skillnaden mellan köp och försäljning av andelar. Nettoköp av andelar under perioden januari 1994 till februari 1998 redovisas i figur 6 nedan.

Figur 6: Nettoinvesteringar i värdepappersfonder under perioden januari 1994 t.o.m. februari 1998, miljoner kronor, löpande priser

Källa: Fondbolagens förening

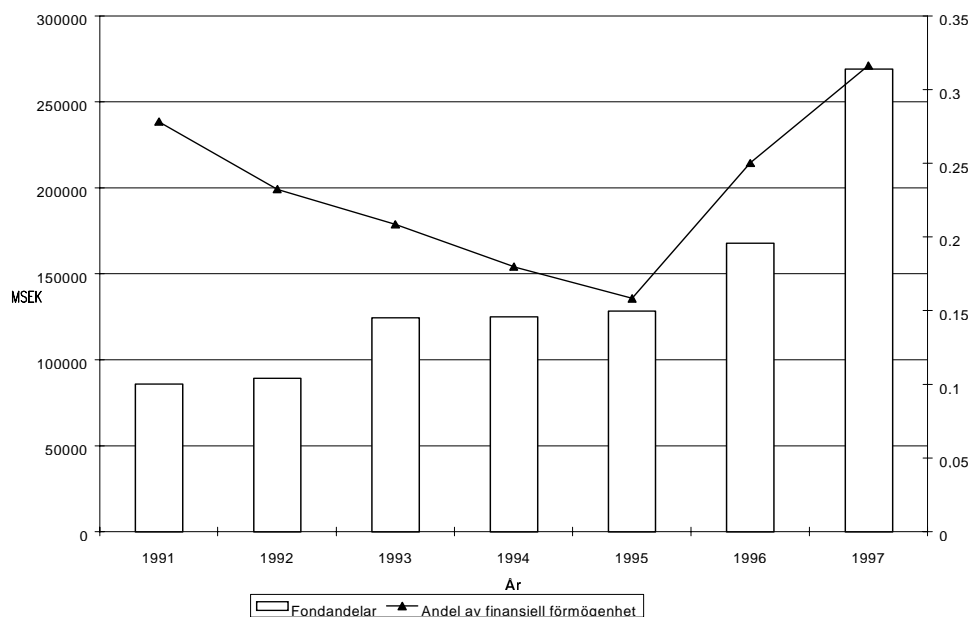
Vid tre tillfällen under perioden har uttagen ur fonderna varit större än insättningarna: i juli-september 1994, i mars-maj 1995 och i december 1996. Trenden i sparandet är emellertid att nettoinvesteringarna i värdepappersfonder ökar över tiden.

Hushållens innehav av andelar i värdepappersfonder har under de senare åren växt dramatiskt. Under de senaste tre åren har de direktägda innehaven av fondandelar ökat från 125 miljarder kronor till ca 270 miljarder kronor. Därtill kommer de fondandelar hushållen äger indirekt, t.ex. genom sparande i försäkringar.

I figur 7 illustreras dels värdet på hushållens andelar, dels dessa andelar som andel av hushållens finansiella nettoförmögenhet. År 1995 utgjorde fondandelarna 15,8 procent av hushållens nettoförmögenhet, medan de utgjorde 7,8 procent av hushållens finansiella tillgångar. Vid utgången av tredje kvartalet år 1997 uppgick andelarna till 31,6 procent av hushållens finansiella nettoförmögenhet och till 15,6 procent av hushållens finansiella tillgångar.

Figur 7 Hushållens direktinnehav av fondandelar och fondandelarnas andel av hushållens finansiella förmögenhet, miljoner kronor, löpande priser

Prop. 1997/98:160

Källa: Finansinspektionen/Statistisk Centralbyrå: Finansräkenskaper 1995 och Finansräkenskaper 3:e kvartalet 1997. (avseende år 1997 endast ackumulerat t.o.m. 3:e kvartalet).

Det finns många faktorer som förklarar den utveckling som ägt rum. Uppgifterna skall dock ses med viss varsamhet. Några trendmässiga slutsatser av de senaste tre årens utveckling kan inte göras på det underlag som nu föreligger. Dock står det klart att andelar i värdepappersfonder utgör en stor del av hushållens finansiella nettoförmögenhet och att det inte är osannolikt att denna andel kommer att växa i framtiden.

5.4 Förbättrad kostnadsinformation till andelsägarna

Regeringens förslag: I lagen om värdepappersfonder införs en ny bestämmelse som innebär att fondbolaget varje år skriftligen skall informera varje andelsägare i en värdepappersfond om vad som hänförs till andelsinnehavet av de totala kostnader som belastat fonden under de närmast föregående kalenderåret. Av det totala beloppet skall anges vad som avser förvaltningskostnader, inklusive kostnader för förvaltning av fondtillgångarna.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. En skillnad är dock att de kostnader som hänförs till andelsinnehavet skall anges endast som ett totalt belopp och att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om när informationen skall lämnas och vad den närmare skall innehålla.

Remissinstanserna: Promemorians förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran av *Konkurrensverket*, *Konsumentverket*, *Sveriges Aktiesparares Riksförbund* och *Utredningen om bildandet av Premiepensionsmyndigheten*. *Finansinspektionen* håller med regeringen om att det bör införas en skyldighet för fondbolagen att tillhandahålla individuell kostnadsinformation men invänder att informationen endast bör omfatta kostnader som avser förvaltning, förvaring och tillsyn. Övriga kostnader bör enligt inspektionen i stället relateras till resultatet av portföljförvaltningen. Hur resultatet av fonduvecklingen skall presenteras behöver enligt inspektionen analyseras ytterligare. *Fondbolagens Förening* avstyrker förslaget under åberopande av att den kostnadsinformation som fondbolagen för närvarande ger är tillräcklig, att lagstiftning generellt bör användas med stor försiktighet i en marknadsekonomi och att informationsfrågor helst bör lösas genom självreglering på marknaden. Om lagstiftning trots allt skulle behövas, bör den enligt föreningen i första hand ske på europeisk nivå inom ramen för EG-direktivet om värdepappersfonder (UCITS-direktivet). Vidare invänds att en informationsskyldighet som endast riktar sig till svenska fondbolag snedvrider konkurrensen på marknaden och att förslaget medför ökade kostnader för fondbolagen som kan komma att drabba fondspararna genom höjda förvaltningsavgifter. Slutligen invänds att förslaget inte bidrar till ökad jämförbarhet mellan kostnader i olika sparformer eller olika fonder. *Svenska Bankföreningen* instämmer i *Fondbolagens Förenings* yttrande. *Svenska Fondhandlareföreningen* framför liknande synpunkter som *Fondbolagens Förening*. *Sveriges Bankkunders Riksförbund* är, med hänsyn till den information som redan ges och till att värdeutvecklingen på andelarna är det väsentliga, tveksamma till behovet av den föreslagna kostnadsinformationen.

Skälen för regeringens förslag:

Behovet av en bestämmelse om individuell kostnadsinformation

Sparande i värdepappersfonder bygger på avtal som träffas mellan de enskilda andelsägarna och fondbolaget om förvaltning av medel som anförtros fondbolaget. Förvaltningen av de medel som ingår i fonden sker gemensamt för samtliga fondandelsägare. Som redogjorts för i den tidigare framställningen används en del av medlen till att betala olika typer av kostnader. Varje enskild andelsägare bidrar till kostnaderna med utgångspunkt i hur stor andel han eller hon äger av den samlade fondförmögenheten. Genom sitt bidrag betalar spararen ett pris för den förvaltning som fondbolaget tillhandahåller.

Liksom vid andra typer av tjänster är det en självklarhet att andelsägarna i en värdepappersfond bör få information om vad den tjänst han eller hon har köpt kostar. En god kostnadsinformation bidrar till att spararen bättre kan bedöma värdet av den tjänst som köpts och göra effektiva val vad gäller investeringen av sina medel. En ökad kostnadsmedvetenhet kan i sin tur förväntas leda till en ökad marknadseffektivitet och konkurrens på fondmarknaden.

Behovet av en individuell kostnadsinformation för fondsparare accentueras av det faktum att hushållens innehav av andelar i värdepappers-

fonder under senare år växt dramatiskt och att fondsparandet kommit att få en utpräglad karaktär av konsumenttjänst. Det ökade sparandet innebär också att det är angeläget att marknaden för värdepappersfonder fungerar väl. Detta innebär att priserna för tjänsterna bildas under konkurrens och att konsumenterna får den information som behövs för att kunna hitta de bästa produkterna på marknaden. Som Konkurrensverket framhåller är marknaden för värdepappersfonder ett exempel på ett område där konsumenterna generellt befinner sig i ett kraftigt informationsunderläge vad gäller närmare kunskap om vad tjänsten innehåller. Detta gäller enligt Konkurrensverket särskilt information om vilka ersättningar som fondbolaget tar ut och hur ersättningarna beräknas.

Som vissa av remissinstanserna påpekar har informationen till andelsägarna om kostnaderna för förvaltningen av fonderna förbättrats under senare år, bl.a. genom de redovisningsrekommendationer som antagits av Fondbolagens Förening. Enligt föreningen har dessutom ett arbete inletts för att ytterligare förbättra redovisningen. Detta syftar dock inte till att ge andelsägarna individuell information om kostnaderna för fondsparandet. Regeringen välkomnar givetvis åtgärder från fondbranschen som kan förbättra informationen till spararna om de kostnader som är förenade med sparandet. När det gäller de förbättringar som hittills skett konstaterar regeringen dock att dessa framför allt varit inriktade på innehållet i informationsbroschyrer och årsredovisningar genom presentation av olika typer av exempel och nyckeltal. Trots att frågan uppmärksammas under en längre tid har endast enstaka initiativ tagits till att ge spararna individuell information om vilka kostnader som belastar det enskilda andelsinnehavet. Några gemensamma åtgärder inom branschen för att få till stånd en sådan informationsgivning tycks inte heller nu vara aktuella. För att stärka konsumenternas ställning i detta avseende bedömer regeringen därför att det är nödvändigt att införa en informationsskyldighet lagstiftningens väg. I Sverige har under senare år en rad reformer genomförts för att stärka konsumenternas ställning och förbättra konkurrensen på området finansiella tjänster. En lagreglering om individuell kostnadsinformation för andelsägare i värdepappersfonder ligger väl i linje med dessa åtgärder.

Enligt Fondbolagens Förening ökar en individuell kostnadsinformation till fondandelsägarna inte jämförbarheten av kostnader i olika sparformer eller olika fonder. Beträffande jämförelser mellan olika sparformer påpekar föreningen att någon redovisning av förvaltningskostnader på individnivå inte ges i likvärdiga sparalternativ. Regeringen kan hålla med om att den föreslagna kostnadsinformationen inte generellt sett kommer att kunna tjäna som något jämförpris mellan olika fonder. En jämförelse av kostnadsuttaget i olika fonder kommer dock att möjliggöras för sparare som fördelar sitt sparande mellan flera olika fonder. När det gäller en jämförelse av kostnader i olika sparformer vill regeringen erinra om att det för många kanske viktigaste alternativet till fondsparande är ett direktäggande av aktier och andra värdepapper. Vid ett direktäggande har spararen full insyn i vilka kostnader som är förenade med ägandet, t.ex. kostnader för depåhantering och courtage. Ett annat alternativ är inlåning på räntebärande konto i bank eller hos Riksgäldskontoret. Även vid den typen av sparande ges individuell information om vilka avgifter som be-

lastat sparkapitalet, t.ex. i form av uttagsavgifter. I motsats till Fondbolagens Förening anser regeringen att en individuell kostnadsinformation till andelsägarna i värdepappersfonder bidrar till att öka jämförbarheten mellan kostnaderna för fondsparande och andra typer av sparande. Samtidigt måste framhållas att det finns annan information som kan vara av betydelse vid sådana jämförelser. Att det förhåller sig så utesluter givetvis inte att underlaget för att göra jämförelser mellan fondsparande och annat sparande breddas genom en individuell kostnadsinformation av det slag som här föreslås.

Som skäl mot att införa en skyldighet att tillhandahålla individuell kostnadsinformation anför några remissinstanser att de datasystem som för närvarande används för fondhanteringen inte är anpassade för att göra de beräkningar som krävs för att ge sådan information. Dessa remissinstanser menar att systemförändringar skulle bli nödvändiga som kommer att medföra ökade kostnader för fondbolagen. Dessutom anmärks på att de ekonomiska konsekvenserna för fondbolagen inte har analyserats. Som närmare redogörs för i avsnitt 6 är det visserligen riktigt att tillhandahållandet av individuell information är förenat med kostnader. Emellertid måste beaktas att kostnaderna huvudsakligen torde vara initiala. Vad gäller investeringar i informationsbehandling är det viktigt att framhålla att den allmänna utvecklingen på detta område går mycket snabbt och att konkurrensen på marknaden ställer ständiga krav på investeringar i systemutveckling och hårdvara. De kostnader som kan vara förknippade med en utvidgad informationsskyldighet kan mot den bakgrunden inte ses som en isolerad företeelse och torde därmed vara vanskliga att uppskatta. Vidare måste kostnaderna ställas mot de fördelar som står att vinna med att informationen till spararna förbättras. Det bör framhållas att informationen mycket väl kan ges i samband med den kontrolluppgift som fondbolagen redan enligt lag är skyldiga att årligen tillhandahålla varje andelsägare. Några ytterligare kostnader för utskick av besked behöver således inte uppkomma.

Ett annat argument som flera remissinstanser åberopar mot en lagreglerad informationsskyldighet är att en sådan skyldighet endast skulle omfatta svenska fondförvaltare, att detta skulle inverka menligt på svenska fondbolags förmåga att konkurrera med utländska fondförvaltare som marknadsför fonder i Sverige och driva ut fondsparande utanför Sverige. Regeringen vill i den delen erinra om att en lagreglerad informationsskyldighet av det här slaget inte är möjlig att införa för utländska fondföretag inom EES som omfattas av UCITS-direktivet. Av direktivet (artiklarna 1.6 och 44.1) framgår att ett fondföretag är underkastat hemlandets bestämmelser i de frågor som regleras i direktivet, t.ex. vilken information som skall lämnas till fondandelsägarna. I de fall ett fondföretag bedriver verksamhet i ett annat medlemsland än hemlandet är det således inte möjligt för värdlandet att påföra fondföretaget annan eller ytterligare reglering i sådant som faller inom direktivets tillämpningsområde. Regeringen anser dessutom att det inte finns anledning att, som några remissinstanser föreslår, invänta en eventuell framtida gemensam EG-reglering om individuell kostnadsinformation till fondandelsägare.

Andra utländska fondföretag än sådana som är hemmahörande inom EES kan enligt 7 a § lagen om värdepappersfonder få tillstånd av Finan-

sinspektionen att bedriva fondverksamhet här i landet från filial eller på annat sätt. Förutsättningarna för att få sådant tillstånd framgår av den nämnda paragrafen. Bland annat skall det utländska fondföretaget driva fondverksamhet i hemlandet och där stå under tillsyn. Vidare skall den planerade verksamheten här i landet antas komma att uppfylla kraven på en sund fondverksamhet. Bestämmelserna innebär att den primära tillsynen utförs av hemlandsmyndigheten och att det vid tillståndsprövningen skall ställas krav som i princip är likvärdiga med dem som gäller för svenska fondbolag (prop. 1992/93:90). Behandlingen av utländska fondföretag som hör hemma utanför EES bör vara densamma som för de fondföretag som hör hemma inom EES. Därför bör inte heller icke EES-fondföretagen omfattas av ett krav på individuell kostnadsinformation till andelsägarna. Det kan i sammanhanget nämnas att det för närvarande bara existerar ett enda utländskt fondföretag som fått tillstånd enligt 7 a § lagen om värdepappersfonder. Nästan alla utländska fondföretag som bedriver fondverksamhet i Sverige är alltså sådana som omfattas av EG-reglerna och som således över huvud taget inte är möjliga att ålägga individuell kostnadsinformation med stöd av svensk lagstiftning.

När det gäller effekterna på konkurrenskraften hos de svenska fondförvaltarna kan förmodas att kostnaderna för att tillhandahålla informationen på längre sikt inte torde vara särskilt betungande (se avsnitt 6). Vidare kan det inte tas för givet att tillhandahållandet av individuell kostnadsinformation i sig behöver innebära någon konkurrensnackdel. Vid valet av fondförvaltare torde det för den enskilde spararen snarast vara en fördel att kostnaderna redovisas på ett tydligt sätt, vilket också framhålls av Sveriges Aktiesparares Riksförbund. Sammantaget finner regeringen att det inte finns skäl att befara att en lagstadgad kostnadsinformation skulle medföra att svenska fondbolag tappar marknadsandelar i förhållande till utländska alternativ.

Den närmare utformningen av bestämmelsen

Vad gäller frågan vilka kostnader som fondbolaget skall informera om måste beaktas att det varierar mellan fonderna vilka typer av kostnader som täcks av den årliga förvaltningsavgiften. Vidare betalas ur fondtillgångarna olika typer av kostnader som inte ingår i förvaltningsavgiften. Även detta kostnadsuttag varierar. För att spararen skall få en fullständig bild av kostnadsuttaget – som kan tjäna som underlag vid en jämförelse med andra sparformer – är det nödvändigt att informationen inte endast avser förvaltningsavgiften utan samtliga kostnader som belastar fondförmögenheten, oavsett på vilket sätt de debiteras fonden. Informationen bör därför inbegripa även bl.a. courtage och andra liknande transaktionskostnader, räntekostnader, kostnader för inlåning av värdepapper, skatt och eventuella tillkommande avgifter samt pålagor i samband med investeringar i utlandet.

Det är inte alltid som courtage och andra transaktionsavgifter tas ut i samband med köp- och försäljningar av värdepapper. Sådana avgifter kan i stället vara ”inbakade” i priset på värdepapperen, t.ex. genom systematiska skillnader mellan köp- och säljkurser. I dessa fall uppkommer inte

någon redovisningsmässig transaktionskostnad och kostnaderna blir – som Konkurrensverket uttrycker det i sitt remissvar – dolda. Att kräva en konsekvent redovisning av dessa kostnader torde, som Konkurrensverket anmärker, vara svårt att genomföra. Om kostnaderna inte syns i den individuella information som skall ske till fondandelsägarna, finns dock en risk att fondförvaltarna får ett incitament att i större utsträckning än vad som nu förekommer belasta fondförmögenheten med sådana kostnader. Därför är det angeläget att Finansinspektionen i sin tillsyn av fondbolagen uppmärksammar om så sker.

Finansinspektionen föreslår i sitt remissvar att informationsskyldigheten bör begränsas till att avse kostnader för förvaltning, förvaring och tillsyn. Som skäl anförs att övriga kostnader, som t.ex. courtage, är mera direkt hänförliga till vissa finansiella transaktioner avseende den ekonomiska förvaltningen av fondtillgångarna och att det är svårt att dra några slutsatser av information om dessa kostnader utan att de sätts i relation till utvecklingen av portföljförvaltningen. Några andra remissinstanser pekar på att det är nödvändigt att de samlade kostnaderna ställs mot fondens utveckling och de risker som fonden tar för att ge en rättvisande bild av fondförvaltningen sett ur fondandelsägarens perspektiv.

Regeringen vill här framhålla att fondbolagen genom en skyldighet att redovisa samtliga kostnader som belastar fonden ges ett entydigt incitament att informera om hur kostnaderna använts. För att ta ett exempel torde kostnaderna i en aktivt förvaltnad högriskfond bli högre än i en s.k. indexfond. Den senare fondtypen kräver över lag lägre insatser vad gäller analys och kommer därmed att redovisa lägre kostnader. Att spararna informeras om de totala kostnaderna som hänför sig till andelsinnehavet hindrar självklart inte att fondbolaget kompletterar med information om vad andelsägaren får för de extra kostnaderna, t.ex. att förvaltaren i just denna fond varit aktiv och kanske åstadkommit en högre avkastning än andra fonder. Som påpekats ovan välkomnar regeringen att det inom branschen utvecklas gemensamma former för presentation av olika typer av nyckeltal och andra exemplifieringar som kan göra det lättare för spararna att sätta kostnaderna i relation till utvecklingen av portföljförvaltningen

För att informationen skall vara överskådlig är det viktigt att samtliga kostnader som hänför sig till andelsinnehavet anges som ett totalt belopp. Till skillnad från vad som föreslås i promemorian finner regeringen att det redan av den lagbestämmelse som här föreslås bör framgå på vilket sätt det totala beloppet skall delas upp på olika slag av kostnader. Vid en sådan lösning finns det inte behov av något bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad informationen närmare skall innehålla.

I linje med vad Finansinspektionen föreslår bör kostnaderna för förvaltning särskiljas från andra kostnader som belastat fonden. En sådan uppdelning underlättar för spararna att sätta de faktiska kostnaderna i relation till den procentsats som fondbolagen vanligen använder för att ange förvaltningsavgiftens storlek. De kostnader som inte ingår i förvaltningsavgiften är som inspektionen påpekar mera direkt hänförliga till de finansiella transaktionerna i fonden. Genom att dessa kostnader särskiljs från förvaltningskostnaderna blir det lättare att jämföra kostnadsuttaget i

fonden med utvecklingen av portföljförvaltningen. Det totala beloppet bör alltså delas upp i två delposter; förvaltningskostnader och övriga kostnader. För att undvika oklarhet bör det i lagtexten särskilt markeras att begreppet förvaltningskostnader inkluderar kostnader för förvaring av fondtillgångarna.

Som ett komplement till bestämmelsen om individuell kostnadsinformation kan det vara lämpligt att Finansinspektionen fyller ut sina föreskrifter om värdepappersfonder (FFFS 1997:11) i fråga om vad som skall anges i en värdepappersfonds årsberättelse. Det räkneexempel som för närvarande skall anges i årsberättelsen bör kunna utvidgas till att omfatta samtliga kostnader som tas ut ur fonden, med precisering av vad som avser förvaltningskostnader. En sådan total kostnadsuppgift skulle avsevärt förbättra spararnas möjligheter att jämföra kostnadsuttaget i olika fonder. Det vore vidare klagörande om föreskrifterna kompletterades så att det anges vilka faktiska kostnadsposter som närmare skall ingå i kostnadsslaget förvaltning och därmed skall täckas av den förvaltningsavgift som anges i 9 § 8 lagen om värdepappersfonder.

Beräkningen av vad som hänför sig till varje andelsägare av de kostnader som belastat fonden under ett år är i praktiken beroende av hur ofta fondens värde och fondandelvärdet fastställs. Enligt fondbestämmelserna för de flesta fonder beräknas fondens och fondandelarnas värde varje dag. För sådana fonder måste det varje dag göras en beräkning av vilka kostnader som påförts fonden. Vid den beräkningen måste beaktas dels kostnader som genom periodisering fördelas på en längre period, t.ex. den årliga förvaltningsavgiften, dels utgifter som kostnadsförs direkt den dag de betalas. Summan av de kostnader som påförts fonden den aktuella dagen fördelas på antalet fondandelar. Informationen om kostnad per andel förs sedan vidare till den enskilda andelsägarens konto, där de för varje dag ackumuleras för det relevanta antalet andelar i fonden. Framför allt bland de s.k. nationella fonderna (3 § lagen om värdepappersfonder) förekommer det att fondandelvärdet inte fastställs så ofta som varje dag. Hur kostnaderna i dessa fall bör fördelas mellan andelsägarna beror på hur kostnadsuttaget periodiseras i fonden.

Bestämmelsen om kostnadsinformation bör enligt regeringens mening utformas så att fondbolaget är skyldigt att ge information till de som är andelsägare i fonden. I det sammanhanget uppkommer frågan vad som skall gälla med avseende på andelsägare, vars fondandelar är förvaltarregistrerade samt fondsparare inom det individuella pensionssparandet, fondförsäkringssparandet och det föreslagna premiepensionssystemet. Dessa typer av sparare behandlas särskilt i avsnitten 5.5 och 5.6.

Övriga frågor

Finansinspektionen framför i sitt remissyttrande önskemål om ett klarläggande huruvida det står i överensstämmelse med UCITS-direktivet att fondbolag tillhandahåller en förkortad version av årsberättelsen. Inspektionen har hänvisat till ett uttalande i den proposition som ligger till grund för införandet av lagen om värdepappersfonder (prop. 1989/90:153 s. 69). I uttalandet som görs i specialmotiveringen till bestämmelsen i 27 § om årsberättelser och halvårsredogörelser sägs följande som svar på en

invändning från Fondbolagens Förening att skyldigheten att sända ut material till fondandelsägare bör inskränka sig till dem som särskilt begär att få material om fonden. ”En möjlighet för att begränsa kostnaderna för utskick vore att sända ut förkortade versioner av årsberättelser och halvårsredogörelser med en upplysning om var fylligare material finns tillgängligt”. Enligt inspektionen skulle med hänvisning till uttalandet uppgifter om kostnader i en fond kunna utelämnas i en förkortad version av årsberättelsen.

Enligt UCITS-direktivet (artikel 33) skall förvaltningsbolaget – vilket i den svenska lagstiftningen motsvaras av fondbolaget – offentliggöra en årsrapport för varje fond. Handlingen skall hållas tillgänglig för allmänheten och på begäran kostnadsfritt tillställas andelsägarna. Vilken information som skall finnas i årsrapporten anges i artikel 28 i direktivet. Bland annat framgår att årsrapporten skall innehålla en specificerad resultaträkning och uppgifter om förvaltningsavgifter och avgifter tillförvaringsinstitut. Direktivet synes i sig inte förbjuda en ordning som innebär att förvaltningsbolaget vid sidan av den föreskrivna årsrapporten tillhandahåller en förenklad eller förkortad version av årsberättelsen. Om detta skall tillåtas är då en fråga som får avgöras i den nationella lagstiftningen. Av 27 § lagen om värdepappersfonder framgår att årsberättelser skall skickas till alla andelsägare som inte av sagt sig detta. Vilken information som dessa handlingar skall innehålla framgår av Finansinspektionens föreskrifter om värdepappersfonder, FFFS 1997:11. Föreskrifterna innebär – liksom de föreskrifter som meddelades i samband med att lagen om värdepappersfonder infördes – att årsberättelsen skall innehålla all den information som direktivet kräver för sådana handlingar. Att en möjlighet skulle finnas att ersätta den föreskrivna årsberättelsen med en förkortad version framgår varken av ordalydelsen av bestämmelsen i 27 § lagen om värdepappersfonder eller av Finansinspektionens föreskrifter. Innebörden av det uttalande som gjordes i motiven till 27 § synes mot bakgrund av detta något oklart.

Sveriges Aktiesparares Riksförbund föreslår att det – förutom införandet av en förbättrad kostnadsinformation – görs en översyn av aktie- och fondbeskattningen för att åstadkomma en enhetlig och förenklad beskattning av fondsparande och direktsparande i aktier, bl.a. för att öka rörligheten och därmed konkurrensen mellan olika sparformer. Inom Finansdepartementet finns ett ärende med en framställan om förändring av skattereglerna för att stimulera konkurrensen på fondmarknaden. Aktiespararnas synpunkter får övervägas i det sammanhanget.

Sveriges Bankkunders Riksförbund föreslår i sitt remissvar att Finansinspektionen bör ges i uppdrag att se över kostnadsbilden i fonderna med målsättningen att hitta möjligheter till besparingar, t.ex. genom gemensamma datorsystem och gemensam marknadsföring. Det vore inte förenligt med Finansinspektionens roll som tillsynsmyndighet att tilldela inspektionen ett uppdrag av det slag som riksförbundet föreslår. Det finns inte heller skäl för regeringen att i annan ordning initiera en sådan utredning.

Regeringens förslag: I fråga om förvaltarregistrerade fondandelar skall kostnadsinformationen ges till förvaltaren. Fondbolaget får därvid ange ett totalt belopp för alla andelar i en värdepappersfond som lämnats för förvaltning till samma förvaltare.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har inte någon erinran mot förslaget. *Fondbolagens Förening* invänder att en större jämförbarhet mellan sparformer skulle uppnås om det inte infördes någon särreglering för förvaltarregistrerade fondandelar. *Svenska Bankföreningen* instämmer i Fondbolagens Förenings yttrande. *Svenska Fondhandlareföreningen* framhåller att det är viktigt att det inte uppkommer några kostnader för förvaltarna avseende informationshantering.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 31 a § lagen om värdepappersfonder ges det möjlighet för andelsägare att lämna sina fondandelar till någon annan för förvaltning. Förvaltaren förs då in i det register som fondbolaget skall föra i stället för andelsinnehavaren. På begäran av fondbolaget eller den som på bolagets uppdrag för register skall förvaltaren lämna fondbolaget uppgifter om vilka som är andelsägare och det antal fondandelar som de enskilda andelsägarna äger. Som framgår av avsnitt 4.6.4 föreslår regeringen att denna uppgiftsskyldighet tas bort. Som en konsekvens av detta framstår det inte som rimligt att ålägga fondbolaget att ge kostnadsinformationen direkt till andelsägarna. I stället bör en särskild bestämmelse införas som innebär att kostnadsinformationen avseende förvaltarregistrerade fondandelar skall ges till förvaltaren. Det bör således vara tillräckligt att fondbolaget anger ett sammanlagt belopp för alla fondandelar i en fond som lämnats för förvaltning till samma förvaltare. Om förvaltaren är registrerad för andelar i flera olika fonder som förvaltas av samma fondbolag skall fondbolaget ange separata belopp för varje fond.

Enligt 31 § lagen om värdepappersfonder skall förvaltaren tillstålla andelsägaren den information förvaltaren får från fondbolaget, om inte andelsägaren av sagt sig sådan information. Det finns inte skäl att i lag införa någon skyldighet för förvaltaren att fördela kostnaderna på de olika andelsägarna. Detta innebär att den fondandelsägare som väljer att ha sina fondandelar förvaltarregistrerade – dvs. att banken eller värdepappersbolaget som förvaltar andelarna står antecknad i fondbolagets register i stället för andelsägaren själv – därigenom också avstår från att få individuell kostnadsinformation från fondbolaget. Ett avstående från informationen är med andra ord ett val som fondandelsägaren själv gör.

5.6 Sparare inom det individuella pensionssparandet, fondförsäkringssparandet och det föreslagna premiepensionssystemet

Prop. 1997/98:160

Regeringens förslag: I den nya lagen om inkomstgrundad ålderspension införs en bestämmelse som innebär att svenska fondförvaltare som sluter samarbetsavtal med Premiensionsmyndigheten vid sin rapportering till myndigheten om de kostnader som tagits ut ur fonden, skall ange hur stort kostnadsbelopp som dagligen belastat fonden per fondandel. Premiensionsmyndigheten informerar sedan de enskilda pensionsspararna om hur stort kostnadsbelopp som hänför sig till deras sparande.

Promemorians förslag: Frågan om sparare inom fondförsäkringssparandet och det föreslagna premiepensionssystemet skall få individuell kostnadsinformation diskuterades i promemorian. Beträffande premiepensionssystemet konstateras att fondbolagen kommer att lämna kostnadsinformation till Premiensionsmyndigheten som en klumpsomma för alla pensionssparare som valt att placera pensionsmedel i samma fond och att det sedan är upp till myndigheten att vidarebefordra informationen till pensionsspararna. Även i fråga om fondförsäkringssparare konstateras att kostnadsinformationen kommer att ges till livförsäkringsbolaget som en klumpsomma för alla försäkringstagare som valt att placera sina medel i samma fond. Det föreslogs inte några särskilda bestämmelser för att dessa sparare skulle få individuell kostnadsinformation.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte någon erinran mot förslaget. *Finansinspektionen* och *Fondbolagens Förening* fäster uppmärksamhet på att förslaget om individuell kostnadsinformation inte omfattar sparande inom premiepensionssystemet, fondförsäkringssparandet och det individuella pensionssparandet. Fondbolagens Förening påpekar att pensionsspararna inom premiepensionssystemet skulle kunna få samma information som andra fondsparare om Premiensionsmyndigheten i sina avtal med fondbolagen kräver in kostnadsredovisning från bolagen på daglig basis. *Svenska Bankföreningen* instämmer i Fondbolagens Förenings yttrande. *Utredningen om bildandet av Premiensionsmyndigheten* påpekar att det inte kommer att vara möjligt för Premiensionsmyndigheten att till pensionsspararna lämna individuell kostnadsinformation av det slag som föreslås i promemorian, eftersom myndigheten inte kan följa det dagliga kostnadsuttaget i de anslutna fonderna. Den kostnadsinformation som kan lämnas vidare till pensionsspararna blir enligt utredningen därför schablonartad.

Skälen för regeringens förslag:

Pensionssparare inom premiepensionssystemet

I prop. 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m. som lämnades till riksdagen i april 1998 föreslås en genomgripande förändring av det allmänna ålderspensionssystemet. Förslaget innebär att en viss del av

pensionsmedlen skall placeras inom det s.k. premiepensionssystemet. Medlen skall få placeras i värdepappersfonder och i utländska fondföretag som bedriver verksamhet i Sverige. Systemet skall administreras av en nyinrättad myndighet, Premiepensionsmyndigheten. Den enskilde pensionsspararen skall ha rätt att välja i vilken fond medlen skall investeras och Premiepensionsmyndigheten ombesörjer inköp av fondandelar. Eftersom det är Premiepensionsmyndigheten som kommer att vara registrerad som andelsägare i de olika fonderna kommer kostnadsinformationen enligt den föreslagna bestämmelsen i lagen om värdepappersfonder att ges som en klumpsumma till myndigheten – inte till de enskilda pensionsspararna. Något annat är inte möjligt eftersom fondbolagen inte kommer att ha kännedom om vilka de enskilda pensionsspararna är.

Det är enligt regeringens mening väsentligt att pensionssparare inom premiepensionssystemet tillförsäkras samma individuella kostnadsinformation som andra fondsparare. Som anges i promemorian bör det ankomma på Premiepensionsmyndigheten att ge sådan information. Som utredningen om bildandet av Premiepensionsmyndigheten anmärker i sitt remissvar är detta inte möjligt utan att myndigheten får information om det dagliga kostnadsuttaget i de anslutna fonderna. Av 8 kap. 3 § första stycket 6 i förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension framgår att de fondförvaltare som har slutit samarbetsavtal med Premiepensionsmyndigheten skall åta sig att för varje år till myndigheten rapportera alla kostnader som har tagits ut ur fonden, uppdelade på olika kostnadslag. För att tillförsäkra myndigheten den information som krävs för att fördela de totala kostnaderna mellan pensionsspararna finner regeringen att det bör göras ett tillägg i bestämmelsen som innebär att fondbolaget dessutom skall ange hur stort belopp som dagligen belastat fonden per fondandel.

Förslaget till premiepensionssystem innebär att det även kommer att bli möjligt för utländska fondföretag som bedriver verksamhet i Sverige att träffa samarbetsavtal med Premiepensionsmyndigheten. Såväl utländska som svenska fondförvaltare omfattas av kostnadsrapporteringen till Premiepensionsmyndigheten enligt 8 kap. 3 § första stycket 6 i förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension. Av avsnitt 5.4 framgår att skyldigheten att lämna individuell kostnadsinformation enligt lagen om värdepappersfonder begränsas till svenska fondbolag. I konsekvens med detta bör det nu föreslagna tillägget i 8 kap. 3 § första stycket 6 i förslaget till lag om inkomstgrundad ålderspension endast omfatta sådana fondförvaltare som träffas av skyldigheten att ge individuell kostnadsinformation enligt i lagen om värdepappersfonder.

Enligt förslaget till premiepensionssystem skall pensionsmedlen – om den enskilde pensionsspararen inte gör något aktivt val av förvaltning – placeras i en särskild fond inom Allmänna pensionsfonden, Premiesparfonden, som skall förvaltas av en ny sjunde fondstyrelse. Enligt förslaget skall fondstyrelsen på samma sätt som andra fondförvaltare träffa samarbetsavtal med Premiepensionsmyndigheten och åta sig det som anges bl.a. i 8 kap. 3 § 6 lagen om inkomstgrundad ålderspension (se 43 g § i förslaget till lag om ändring i lagen med reglemente för Allmänna pensionsfonden). Även sjunde fondstyrelsen bör omfattas av den föreslagna

skyldigheten att till Premiepensionsmyndigheten ange vilket kostnadsbelopp som dagligen belastat fonden beräknat per fondandel. Därigenom kan också pensions sparare, vars med placeras i Premiesparfonden få individuell kostnadsinformation.

Sparare inom fondförsäkringssparandet och det individuella pensionsparandet

Av lagen om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder (fondförsäkrings- eller unit linked-sparande) följer att livförsäkringsbolaget är andelsägare i de värdepappersfonder som pensionsmedlen investeras i. Även denna lagstiftning innebär att fondbolagen inte har kännedom om de enskilda pensions spararna. Detta medför att kostnadsinformationen enligt den föreslagna bestämmelsen kommer att ges till livförsäkringsbolaget avseende hela det kapital som försäkringsbolaget placerat – inte till de enskilda försäkringstagarna.

Till skillnad från premiepensionssystemet är det individuella pensionsparandet konstruerat så att de enskilda pensions spararna är andelsägare i de värdepappersfonder där pensionsmedlen placeras. I förarbetena till lagen om individuellt pensionsparande sägs att registreringen hos fondbolaget bör ske i pensions spararens namn med markering att andelarna är hänförliga till ett pensions sparkonto (prop. 1992/93:187 s. 112). Vid en sådan direktregistrering i pensions spararens namn kan det följaktligen konstateras att kostnadsinformationen kommer att ges till varje enskild sparare. Vid den tidpunkt då lagen (1993:931) om individuellt pensionsparande infördes fanns det inte någon möjlighet att förvaltarregistrera fondandelar. En sådan möjlighet har dock numera införts och kan utnyttjas även för det individuella pensionsparandet. Som framgår i avsnitt 5.5 kommer andelsägare, vars fondandelar är förvaltarregistrerade inte att få någon individuell kostnadsinformation.

Regeringen anser att även fondsparare inom det individuella pensionsparandet och fondförsäkringssparandet i princip bör få samma individuella kostnadsinformation som andra fondsparare. Hur en reglering som kan möjliggöra detta bör utformas måste dock övervägas ytterligare. Regeringen avser därför att återkomma med förslag om detta.

Regeringens förslag: Bestämmelserna om individuell kostnadsinformation träder i kraft den 1 juli 1999. Informationen kommer således att tillhandahållas andelsägarna första gången år 2000. Den information som skall lämnas för kalenderåret 1999 får emellertid begränsas till att avse kostnader som belastar fonden under andra halvåret 1999.

Promemorians förslag: I promemorian föreslås att lagen träder i kraft den 1 januari 1999, vilket innebär att kostnadsinformationen skall tillhandahållas för första gången år 2000 och avse kostnaderna under år 1999.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har inte något att erinra mot förslaget. *Finansinspektionen* ifrågasätter om inte särskilda övergångsregler behöver införas. Enligt förslaget skall inspektionen föreskriva om när kostnadsinformationen skall lämnas och vad den närmare skall innehålla. Det är enligt inspektionen rimligt att innehållet i föreskrifterna är kända innan arbetet att anpassa de tekniska systemen till lagstiftningen och föreskrifterna påbörjas. Med hänsyn till den korta tid som står till buds för anpassningen bedömer inspektionen att det kommer att finnas fondbolag som inte kan uppfylla kraven till den 1 januari 1999. Även *Fondbolagens Förening*, *Svenska Bankföreningen* och *Aktiefrämjandet* framhåller att fondbolagens möjligheter att till årsskiftet 1998/99 genomföra de tekniska förändringen som krävs är mycket begränsade. *Fondbolagens Förening* anser att lagstiftningen bör träda i kraft tidigast den 1 januari 2000.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 5.4 konstateras att sparare inom det individuella pensionssparandet och fondförsäkringssparandet i princip bör få samma kostnadsinformation som andra fondsparare. Vidare konstateras att det finns behov av att ytterligare överväga hur dessa frågor skall lösas och att regeringen därför kommer att återkomma med förslag om detta. En kompletterande lagstiftning i dessa delar bör kunna träda i kraft den 1 juli 1999. Det är en fördel om samtliga fondsparare får rätt till kostnadsinformation från samma tidpunkt. Med hänsyn till detta och vad remissinstanserna anför om att en del fondbolag inte kommer att hinna anpassa sina datorsystem till den 1 januari 1999, finner regeringen att den föreslagna bestämmelsen om kostnadsinformation bör träda i kraft den 1 juli 1999. Detta innebär att kostnadsinformation kommer att tillhandahållas andelsägarna fr.o.m. år 2000.

En övergångsbestämmelse bör införas som klargör att den information som lämnas till andelsägarna för kalenderåret 1999 får begränsas till att avse kostnaderna under perioden 1 juli–31 december.

Förslaget till lag om kontoföring av finansiella instrument

De föreslagna ändringarna syftar i första hand till att avskaffa monopolet för VPC och att åstadkomma en generell lagstiftning avseende kontoföring av finansiella instrument. VPC har tillstyrkt att monopolet slopas och därvid framhållit att monopolet kommit att bli en belastning för företaget. Även om den verksamhet VPC bedriver sålunda blir konkurrensutsatt torde förslaget inte medföra några direkta negativa ekonomiska konsekvenser för VPC. Det kan nämnas att det redan enligt nuvarande regler i praktiken är möjligt att i viss mån bedriva med VPC konkurrerande verksamhet genom ordningen med förvaltarregistrering. De regler som föreslås innebär i stället att VPC ges större möjligheter att på ett flexibelt sätt anpassa verksamheten till marknadens behov och förväntningar. Inte minst möjligheten att i viss mån kontoföra utländska dokumentbaserade finansiella instrument kan bidra till ökade intäkter för VPC. Sammantaget torde således förslaget ha positiva effekter för VPC.

För marknadens aktörer – främst emittenter och mellanhänder – torde de nya förutsättningarna för konkurrens kunna bidra till effektivare kontoföring och lägre priser.

En enskild placerare med endast ett VP-konto betalar i dag inga avgifter för de bastjänster som VPC tillhandahåller. Effekterna av förslaget förväntas emellertid även i denna del bli begränsade. Att centrala värdepappersförvarare i viss mån ges rätt att ta ut avgifter för kontoutdrag torde inte leda till några betungande kostnader för enskilda kontohavare.

Genom avskaffandet av monopolet och en eventuell avveckling av statens engagemang i VPC kan statens åtagande för kontoföringen – exempelvis genom de garantier som i dag är ställda till säkerhet för VPC:s verksamhet – tas bort. Det legala ramverk som nu föreslås säkerställer att förtroendet för kontoföringen inte kommer att påverkas. Några negativa konsekvenser för samhället i stort torde förslaget därför inte leda till. Att staten kan komma att avveckla vissa garantier utgör en positiv kostnadseffekt.

Finansinspektionen har för närvarande tillsyn över VPC. När monopolet tas bort kommer denna tillsyn att ersättas av ett auktorisationsförfarande och löpande tillsyn över samtliga centrala värdepappersförvarare. Sannolikt kommer emellertid antalet tillsynsobjekt – utöver VPC – att bli begränsat. Monopolets avskaffande torde därför inte i sig leda till något större merarbete för inspektionen. Till detta kommer att inspektionen lyfts av arbetsuppgifter genom att tillståndsprövningen av förvaltare förs över till centrala värdepappersförvarare. Förslaget leder i ett kortare perspektiv till visst merarbete för inspektionen med att utarbeta nya föreskrifter. Sammantaget torde de ekonomiska konsekvenserna med avseende på inspektionen bli begränsade. Något ökat resursbehov för inspektionen bedöms därför inte föreligga.

Förslaget innebär att vissa nya överklagandemöjligheter till allmän domstol och förvaltningsdomstol införs. Mot bakgrund av de erfarenheter som finns av liknande bestämmelser inom andra delar av den finansiella lagstiftningen kan detta emellertid inte anses leda till några beaktansvär-

da kostnadsökningar för domstolsväsendet. Något ökat resursbehov föreligger därför inte. Prop. 1997/98:160

Förslaget avseende förbättrad kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder

En individuell beräkning och årlig redovisning av hur kostnaderna fördelas på de enskilda andelsägarna i en värdepappersfond kommer att kräva ändringar i de datasystem som fondbolagen har. Eftersom köp och försäljning av andelar sker dagligen krävs i regel dagliga databearbetningar av fondernas andelsägarregister för att kostnaderna skall fördelas på ett korrekt sett. Beroende på vilken typ av datasystem det enskilda fondbolaget har kan systemändringarna således medföra kostnader för fondbolagen.

Emellertid torde det huvudsakligen röra sig om initiala kostnader för systemutveckling. Den återkommande kostnaden för informationslämnandet består i kostnaden för att dagligen processa kundregistret. Denna kostnad torde variera beroende på dels systemens uppbyggnad och fondbolagets maskinkapacitet, dels antalet fondandelsägare som administreras i systemet.

Systemen för informations- och datahantering har utvecklats mycket snabbt under de senaste åren. Inget tyder på att utvecklingstakten kommer att avta. Mot en sådan bakgrund kan inte det här föreslagna kravet om kostnadsinformation till andelsägarna i värdepappersfonder ses som en isolerad företeelse i utvecklingen av fondbolagens informations- och datasystem.

Kostnader för utveckling av datasystem kommer även att uppkomma för Premiepensionsmyndigheten och den nya sjunde fondstyrelsen inom Allmänna pensionsfonden. Dessa kostnader finansieras genom att myndigheten tar ut avgifter på premiepensionsmedlen.

Individuell kostnadsinformation för andelägare i värdepappersfonder kommer att innebära en större medvetenhet hos denna kategori av sparare. Sett i samband med totalavkastningen på fondandelarna kommer spararen att vara bättre rustad att träffa val avseende både vilka fonder han skall investera i och om värdepappersfonder är den sparform som är den mest kostnadseffektiva. Detta kommer i sin tur att medföra att kraven på fondförvaltarnas effektivitet ökar.

7.1 Förslaget till lag om kontoföring av finansiella instrument

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 kap. 1 §

I överensstämmelse med vad som numera är vanligt vid lagstiftning av här aktuellt slag inleds lagen med en beskrivning av dess huvudsakliga tillämpningsområde. I *första stycket* konstateras sålunda att det i lagen finns bestämmelser om kontoföring i avstämningsregister av äganderätt och särskild rätt till sådana aktier och andra finansiella instrument för vilka aktiebrev, skuldebrev eller annan motsvarande skriftlig handling inte har utfärdats samt att lagen också är tillämplig i vissa fall där det finns en skriftlig handling men där det genom förvaring eller på annat sätt har säkerställts att handlingen inte kommer i omlopp. Denna beskrivning utgör samtidigt en avgränsning av för vilka ändamål avstämningsregister får föras. Av 4 kap. 5 § framgår att endast utländska dokumentbaserade finansiella instrument får bli föremål för kontoföring.

Det bör anmärkas att lagen avses vara tillämplig på aktier i avstämningsbolag oberoende av om de är utgivna för allmän omsättning eller inte. Det behövs emellertid inte någon särskild bestämmelse om detta. Den legaldefinition av begreppet finansiellt instrument som finns i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument innebär nämligen att aktier alltid är att anse som finansiella instrument (se dock prop. 1997/98:40 s. 93 och 155).

I överensstämmelse med vad som har anförts i den allmänna motiveringen har termen avstämningsregister behållits liksom termen avstämningsbolag (jfr 2 §) som förekommer i den associationsrättsliga lagstiftningen. Termerna kommer från begreppet avstämningsförbehåll, som betyder ett i bolagsordningen intaget förbehåll av innebörd att den som på fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken (eller i särskild förteckning avseende vissa panthavare m.fl.) skall anses behörig att ta emot utdelning och nya aktier vid fondemission samt att utöva aktieägares företrädesrätt att delta i emission (3 kap. 8 § aktiebolagslagen). På motsvarande sätt gäller i fråga om skuldförbindelser att den som på fastställd avstämningsdag är registrerad på ett konto i avstämningsregistret som ägare skall anses vara berättigad att ta emot betalningen (se vidare författningskommentaren till 6 kap. 6 §).

Lagen gäller inte bara kontoföring av äganderätt till finansiella instrument utan också av särskild rätt till sådana instrument. Med särskild rätt avses i första hand panträtt.

I *andra stycket* introduceras termen central värdepappersförvarare. Av samma stycke framgår att det är Finansinspektionen som auktoriserar centrala värdepappersförvarare. Avstämningsregister får föras endast för de ändamål som anges i första stycket.

1 kap. 2 §

I paragrafen anges vilka företag som kan ges auktorisation som central värdepappersförvarare. De närmare förutsättningarna för auktorisation framgår av 2 kap.

1 kap. 3 §

I paragrafen finns definitioner av vissa begrepp som förekommer i lagen. Med emittent avses i lagen utfärdaren eller utgivaren av ett finansiellt instrument. För tydlighetens skull sägs i fråga om aktier att det är aktiebolaget som är att anse som emittent. Detta gäller både i fråga om redan utgivna aktier och beträffande nyemissioner. Skulle det bolag som gett ut aktier efter fusion ha uppgått i ett annat bolag, skall självfallet det bolaget betraktas som emittent. På motsvarande sätt gäller att när skuldförbindelser har getts ut, det är utgivaren – gäldenären – som är emittent. Begreppen kvalificerat innehav och koncern motsvarar de begrepp som från den 1 juli 1998 finns i 1 kap. 4 § 11 och 12 lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet (se prop. 1997/98:71, bet. 1997/98:FiU21, rskr. 1997/98:203).

2 kap. Auktorisation av centrala värdepappersförvarare

2 kap. 1 §

I paragrafen anges de grundläggande krav som ställs på centrala värdepappersförvarare. Kraven har utförligt behandlats i avsnitt 4.3.2. Säkerhetskravet innebär bl.a. att de tekniska system värdepappersförvararen använder – t.ex. data- och kommunikationssystem – är driftsäkra och att denne vidtagit tillräckliga åtgärder till förebyggande av dataintrång och andra obehöriga förfaranden. I kravet på säkerhet ligger också att värdepappersförvararen organiserar verksamheten på ett sådant sätt att det inte uppstår någon juridisk tveksamhet om de registreringar som sker. En värdepappersförvarares registreringssystem och regelverk, inklusive eventuella anslutningsavtal, skall således uppfylla högt ställda krav. Kravet på effektivitet innebär bl.a. att registreringar skall ske snabbt.

2 kap. 2–6 och 8 §§

Paragraferna motsvarar i allt väsentligt de krav som enligt 2 kap. 2, 4–7 §§ och 4 kap. 6 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet – och beträffande 2 kap. 2 § med beaktande av de ändringar som föreslås i införs i den lagen den 1 juli 1998 – gäller för auktorisation som börs. En skillnad finns dock i 4 §, där kapitalkravet för centrala värdepappersförvarare som är aktiebolag satts i relation till det bundna egna kapitalet i stället för till aktiekapitalet. Ändringen har skett efter påpekande av *Finansinspektionen* i dess remissvar. Enligt inspektionen är det numera

sällsynt att ett bolags aktiekapital ligger till grund för den bedömning som bör ske. Prop. 1997/98:160

De förutsättningar som gäller för att ett utländskt företag skall kunna få auktorisation som central värdepappersförvarare motsvarar i allt väsentligt de som i motsvarande situation gäller för börsverksamhet (jfr prop. 1991/92:113 s. 177 och 178).

Bestämmelserna har behandlats närmare i avsnitt 4.3.2.

2 kap. 7 §

I paragrafen finns bestämmelser om vilken annan verksamhet en central värdepappersförvarare får bedriva. *Första stycket* innebär att börs- och clearingverksamhet utan särskilt tillstånd får bedrivas parallellt med verksamheten som central värdepappersförvarare. Dessa verksamheter har som regel nära samband med varandra. Som exempel kan nämnas att VPC för närvarande har auktorisation som clearingorganisation vid sidan av den verksamhet som bedrivs med stöd av aktiekontolagen.

Bankverksamhet och bedrivande av värdepappersrörelse anses inte ha ett sådant nära samband utan kräver särskilt tillstånd enligt *andra stycket*.

Bestämmelsen har behandlats närmare i avsnitt 4.3.2.

3 kap. Kontoförande institut och förvaltarregistrering

3 kap. 1–6 §§

Paragraferna motsvarar närmast bestämmelserna i 3 kap. aktiekontolagen (1989:827). Vissa justeringar har dock gjorts med anledning av att centrala värdepappersförvarare själva skall få avgöra om de vill tillämpa en ordning med kontoförande institut eller inte. De nya bestämmelserna har utformats på huvudsakligen samma sätt som motsvarande bestämmelser för börs- och clearingmedlemmar (se 3 kap. respektive 8 kap. 6–10 §§ lagen [1992:543] om börs- och clearingverksamhet). Till skillnad från vad som gäller enligt aktiekontolagen finns inte något krav på att ett av de kontoförande instituten skall vara dotterbolag till den centrala värdepappersförvararen.

Utöver de aktörer som för närvarande kan bli kontoförande institut har lagts till utländska centralbanker. Bildandet av den europeiska valutaunionen (EMU) och införandet av en gemensam valuta kan förväntas leda till ett ökat intresse för centralbanker inom EU att direkt kunna delta i verksamheten hos centrala värdepappersförvarare inom unionen. Utvidgningen syftar således till att göra detta möjligt i Sverige.

Bestämmelserna har behandlats närmare i avsnitt 4.5.

3 kap. 7–11 och 13 §§

Paragraferna motsvarar i huvudsak bestämmelserna i 8 kap. aktiekontolagen. Enligt aktiekontolagen meddelas emellertid tillstånd som förvaltare

av Finansinspektionen. Enligt 7 § är det i stället den centrala värdepappersförvararen som skall ge förvaltare rätt att i stället för ägaren av de finansiella instrumenten antecknas i avstämningsregister och föras in i aktieboken för avstämningsbolag (jfr 3 kap. 10 § andra stycket aktiebolagslagen [1975:1385]). De juridiska personer som skall kunna få rätt att vara förvaltare är desamma som de som får bli kontoförande institut för annans räkning. Om en juridisk person uppfyller förutsättningarna för att vara kontoförande institut bör som regel medgivande som förvaltare ges, om den juridiska personen begär det och om denne uppfyller de generella krav som ställs på förvaltare enligt de regler som tillämpas av den centrala värdepappersförvararen. Ändringen innebär att förvaltare kommer att stå i avtalsförhållande till centrala värdepappersförvarare. Därmed kan centrala värdepappersförvarare ställa krav på bl.a. teknisk anpassning hos förvaltare och att dessa följer de krav som gäller för bl.a. insiderrapportering och uppgiftsskyldighet till skattemyndighet (se t.ex. prop. 1995/96:50 s. 106).

Bestämmelserna har behandlats närmare i avsnitt 4.6.1–3.

3 kap. 12 §

Första–tredje styckena motsvarar 8 kap. 8 § aktiekontolagen om skyldighet för förvaltare att lämna uppgifter till VPC om aktieägare som har sina aktier förvaltarregistrerade.

Finansinspektionen får med stöd av *fyjärde stycket* meddela undantag från uppgiftsskyldigheten, om det finns särskilda skäl. Denna dispensmöjlighet – liksom bestämmelsen i övrigt – har behandlats i avsnitt 4.6.3. Som exempel på särskilda skäl kan nämnas att uppgiftsskyldigheten hindrar ett angeläget samarbete med en utländsk central värdepappersförvarare.

4 kap. Avstämningsregister och avstämningskonton

I redaktionellt hänseende har samtliga bestämmelser om registrering av finansiella instrument sammanförts i detta kapitel (jfr 2 och 9 kap. aktiekontolagen). Bestämmelserna har i huvudsak behandlats i avsnitt 4.4.

4 kap. 1 §

Första stycket motsvarar närmast 2 kap. 1 § andra stycket aktiekontolagen, dock med vissa avvikelser. Eftersom lagen avses vara generellt tillämplig för finansiella instrument talas i lagen inte längre om "aktiekonto" utan om "avstämningskonto" eller – när missförstånd inte kan uppstå – enbart "konto". Det är avstämningskontona som utgör innehållet i registret. I anslutning till att registret förs skall också i enlighet med vad som närmare framgår av 5 kap. 1 § varje anmälan om något förhållande som skall framgå av avstämningsregistret registreras med angivande av tidpunkt för registreringen. Den i aktiekontolagen förekom-

mande termen ”daglig journal” har utgått eftersom den uppfattats som missvisande. Prop. 1997/98:160

4 kap. 2 §

I *första styckets* första mening anges att aktier i avstämningsbolag skall vara registrerade i avstämningsregister. Detta är alltså fortfarande ett obligatorium för avstämningsbolag. Någon kontraheringsplikt för en central värdepappersförvarare föreligger emellertid inte. Ett aktiebolag som vill anta avstämningsförbehåll måste träffa avtal med en central värdepappersförvarare för att avstämningsförbehållet skall kunna realiserats (se avsnitt 4.3.3 och 4.3.4).

I andra meningen av första stycket anges för tydlighetens skull att aktier i svenska bolag som inte är avstämningsbolag inte får registreras i ett avstämningsregister. Skälet är att en sådan registrering skulle skapa osäkerhet vad avser rättsverkningarna av en registrering.

Andra stycket motsvarar 1 kap. 2 § andra stycket aktiekontolagen.

4 kap. 3 §

Förevarande paragraf motsvarar i huvudsak 9 kap. 1 § aktiekontolagen.

Enligt andra meningen skall i princip lagens bestämmelser om skuldförbindelser tillämpas även på andra finansiella instrument än svenska aktier. Detta skall tillämpas bl.a. vid kontoföring av sådana instrument som nämns i 9 kap. 1 § andra stycket aktiekontolagen. Regeln överensstämmer med gällande rätt. Det bör i detta sammanhang erinras om att nuvarande system är uppbyggt för registrering av sådana instrument som i fysisk form utgör löpande innehavarpapper. När en generell möjlighet att registrera finansiella instrument infördes betonades det att registrering borde kunna ske även av sådana instrument som inte är löpande i sin grundform men som utan svårighet kan inordnas i ett system avsett för löpande instrument, varvid andelar i värdepappersfonder angavs som exempel (prop. 1993/94:232 s. 12). För finansiella instrument som över huvud taget inte har någon löpande karaktär – t.ex. vissa former av derivat – fyller en reglering av här aktuellt slag inte någon funktion.

4 kap. 4 §

I *första stycket* slås fast att det är emittenten som bestämmer vilken central värdepappersförvarare han vill vända sig till och att registreringen sker på grundval av ett avtal mellan emittenten och värdepappersförvararen (se avsnitt 4.3.3 och 4.3.4). En central värdepappersförvarare kan av ett eller annat skäl ha anledning att ställa sig tveksam till fortsatt registerföring av en viss emittents finansiella instrument. Denna situation bör lämpligen regleras i avtalet mellan emittenten och den centrala värdepappersförvararen. Även förutsättningarna för en uppsägning från emittentens sida bör givetvis behandlas i detta avtal (se vidare 4 kap. 15 §).

Ett undantag måste emellertid göras för fall då instrument är utfärdade i ett annat land och samarbete etableras mellan en utländsk värdepappersförvarare och en svensk central värdepappersförvarare. Är detta fallet, får således registrering också ske enligt avtal mellan den centrala värdepappersförvararen och företag som i det andra landet har motsvarande uppgifter. De finansiella instrumenten skall – i överensstämmelse med flera internationella rekommendationer på området – ha avskilts för kontoföring genom den svenska centrala värdepappersförvararen.

En särskild situation uppkommer om det är den centrala värdepappersförvararen själv som har antagit avstämningsförbehåll och önskar registrera aktierna i bolaget. Föreskriften att registrering skall ske enligt avtal mellan emittenten och värdepappersförvararen får självfallet inte uppfattas så bokstavigt att den skulle förhindra exempelvis att aktierna i VPC kontoförs av VPC eller att aktierna i OM Stockholm AB kontoförs av bolaget självt, om nämnda bolag påbörjar verksamhet inom det lagreglerade kontoförande systemet. Att belasta lagtexten med en särskild regel för fall av detta slag har inte ansetts nödvändigt.

Andra stycket innehåller ett förbud mot att registrera samma finansiella instrument på avstämningskonto hos fler än en svensk central värdepappersförvarare. Någon möjlighet för en svensk central värdepappersförvarare att avskilja finansiella instrument för kontoföring av annan svensk central värdepappersförvarare föreligger således inte.

Ett aktiebolag måste anlita samma centrala värdepappersförvarare för all registrering som avser aktier och sådana till aktier kopplade rättigheter som avses i 2 § andra stycket. Någon motsvarande restriktion gäller inte med avseende på konvertibla skuldebrev eller andra skuldförbindelser.

4 kap. 5 §

Första stycket motsvarar i huvudsak 1 kap. 3 § aktiekontolagen. För tydlighetens skull har lagts till att om ett skuldebrev eller någon motsvarande handling har utfärdats för ett registrerat instrument, handlingen inte gäller som förbindelse. Detta torde även vara den nuvarande lagens mening, trots att frågan har lämnats öppen i lagtexten.

Andra och tredje styckena återgår i huvudsak på Clearingutredningens förslag (SOU 1993:114 s. 217 och 280) och har utförligt behandlats i avsnitt 4.4. För att öka möjligheterna till samarbete med andra länders värdepappersförvarare skall förbudet mot skriftliga bevis inte tillämpas i fråga om finansiella instrument utfärdade i annat land än Sverige. Avgörande skall alltså vara platsen för utfärdandet och inte huruvida emittenten är svensk juridisk person eller ej.

I enlighet med Clearingutredningens förslag föreskrivs vidare som huvudregel att aktiebrev, skuldebrev eller annat skriftligt bevis som utfärdats för ett sådant instrument som avses i andra stycket skall vara inlämnat för förvaring hos den centrala värdepappersförvararen eller för detta företags räkning, innan registrering i avstämningsregister får ske och så länge som denna registrering pågår. En sådan ordning är dock uppenbarligen inte genomförbar om det endast existerar ett enda aktiebrev som förvaras i det ansvariga utländska institutets valv och registrering utom-

lands sker med avseende på andelar i detta aktiebrev, något som är vanligt i USA. Det har därför öppnats möjlighet att på annat sätt säkerställa att den skriftliga handlingen inte kommer i omlopp.

En förutsättning för kontoföring av utländska immobiliserade finansiella instrument är givetvis att kontoföring av sådana instrument är tillåten enligt lagstiftningen i det land där de finansiella instrumenten har getts ut. Detta har inte ansetts behöva anges uttryckligen i lagtexten. Det ankommer på den centrala värdepappersförvararen att noga pröva de legala förutsättningarna innan medgivande lämnas till kontoföring i dessa fall.

4 kap. 6–14 §§

Bestämmelserna motsvarar i huvudsak vad som gäller enligt 5–10 §§ lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827). Av 14 § framgår att en central värdepappersförvarare kan uppdra åt kontoförande institut att utföra de i 6–13 §§ angivna åtgärderna. Regleringen tar sikte på en permanent ordning som bl.a. skall tillämpas när ett bolag blir avstämningsbolag. I enlighet med *Lagrådets* förslag har därför bestämmelserna tagits in i själva lagen i stället för i övergångsbestämmelserna.

4 kap. 15 §

(Jfr 4 kap. 7 § i lagrådsremissens förslag).

I paragrafen regleras den situationen att finansiella instrument skall upphöra att vara registrerade i avstämningsregister. En i praktiken tänkbar situation är att ett avstämningsförbehåll återtas, t.ex. därför att företaget har blivit uppköpt och kommit att utgöra ett helägt dotterbolag till ett annat bolag. Att ett sådant återtagande är möjligt att göra – under förutsättning av panthavarnas samtycke – följer uttryckligen av 3 kap. 8 § sista stycket aktiebolagslagen. Den centrala värdepappersförvararen blir då skyldig att överlämna avstämningsregistret till emittenten, som beroende på omständigheterna kan välja mellan att utfärda aktiebrev eller – t.ex. i den nyss berörda situationen att det endast finns en aktieägare – avstå från detta enligt den möjlighet som aktiebolagslagen erbjuder.

En annan tänkbar situation kan vara att emittenten önskar byta central värdepappersförvarare. Den tidigare värdepappersförvararen blir då skyldig att sörja för att avstämningsregistret överlämnas till den värdepappersförvarare som emittenten har utsett. Som angetts i avsnitt 4.3.3 kan det självfallet vara förenat med tekniska problem att ombesörja detta i sådan form att kontoföringen omedelbart kan fortsätta, men det är från konkurrenssynpunkt ett starkt önskemål att de centrala värdepappersförvararna bedriver ett utvecklingsarbete så att ett byte kan ske snabbt. Byte av central värdepappersförvarare är dock en för de enskilda placerarna ingripande åtgärd och förenat med vissa svårigheter. Finansinspektionen bör därför vid behov meddela särskilda föreskrifter till stöd för tillämpningen. Detta kan ske med stöd av 21 §.

Ytterligare ett skäl till att registreringen i avstämningsregister upphör kan vara att ett avtal med en utländsk värdepappersförvarare upphör att gälla. Den svenska centrala värdepappersförvararen måste givetvis då säkerställa att alla registrerade behåller sina rättigheter vid överlämnandet av avstämningsregistrets innehåll till den utländska värdepappersförvararen.

4 kap. 16–19 §§

(Jfr 4 kap. 8–11 §§ i lagrådsremissens förslag).

De föreslagna bestämmelserna motsvarar i huvudsak 2 kap. aktiekontolagen med den avvikelserna att bestämmelserna om aktier har förts samman med motsvarande föreskrifter rörande andra finansiella instrument som för närvarande finns i 9 kap. aktiekontolagen.

I 19 § anges vilka kompletterande uppgifter som skall finnas på ett avstämningskonto för skuldförbindelser. Av 3 § följer att bestämmelsen skall tillämpas även för andra finansiella instrument än svenska aktier. Utländska aktier omfattas således av bestämmelsen. Kravet på att skuldförbindelsernas nominella belopp skall anges gäller i sådana fall givetvis inte utländska aktier som har getts ut utan nominellt belopp.

I 19 § har dessutom gjorts vissa mindre justeringar i förhållande till motsvarande bestämmelse i aktiekontolagen. Bland annat har kravet på att lånevillkoren för skuldförbindelser skall anges i ett avstämningsregister tagits bort.

4 kap. 20 §

(Jfr 4 kap. 6 § i lagrådsremissens förslag).

I ett kontobaserat system krävs det att ett konto öppnas för den som förvärvar finansiella instrument. Det har inte ansetts försvarligt att ens teoretiskt öppna ett utrymme för en ordning som skulle innebära att ett förvärv inte kan göras gällande i det fallet att den aktuella centrala värdepappersförvararen eller dess kontoförande institut vägrar att öppna konto för förvärvaren (se avsnitt 4.3.4). Denna situation kan inte uppstå i dag, eftersom det helägda dotterbolaget till VPC – VKI – har kontraheringsplikt.

En central värdepappersförvarare har enligt bestämmelsen kontraheringsplikt visavi placerare som önskar öppna konto för instrument av det slag som registreras av den centrala värdepappersförvararen.

(Jfr 4 kap. 12 § i lagrådsremissens förslag).

Paragrafen motsvarar 1 kap. 5 § aktiekontolagen. Den har formulerats så att det skall stå klart att föreskrifter kan meddelas också när det gäller frågan om byte av central värdepappersförvarare. Denna fråga har behandlats närmare i avsnitt 4.2.

4 kap. 22 §

(Jfr 4 kap. 13 § i lagrådsremissens förslag).

Regeringen avser att genom ett tillägg i konkursförordningen (1987:916) ålägga domstolar att genast underrätta centrala värdepappersförvarare om meddelade konkursbeslut (jfr författningskommentaren till 6 kap. 4 §). Det torde emellertid inte vara möjligt att ålägga domstolar en motsvarande underrättelseskyldighet i förhållande till förvaltare. Det ligger i stället närmast till hands att låta underrättelseskyldigheten ligga på den centrala värdepappersförvarare som har lämnat medgivande till förvaltarregistrering. En sådan ordning torde vara både enkel och kostnadseffektiv, eftersom underrättelse normalt torde kunna sändas på elektronisk väg. I förevarande paragraf ställs således krav på att en central värdepappersförvarare, när denne enligt särskild föreskrift mottar en underrättelse om konkurs, genast skall vidarebefordra uppgiften till samtliga de förvaltare som är registrerade hos värdepappersförvararen.

5 kap. Registreringsåtgärder

Kapitlet motsvarar 4 kap. aktiekontolagen utan några egentliga sakliga ändringar. Som förut berörts har dock termen daglig journal utmönstrats. Frågor som rör relationen mellan central värdepappersförvarare och kontoförande institut eller som annars lämpligen bör regleras i avtal behandlas inte i lagen. Huruvida registreringsåtgärder skall vidtas av den centrala värdepappersförvararen eller av ett kontoförande institut beror på organisationen av kontoföringen och de överenskommelser som kan ha träffats.

I konsekvens med vad som nyss sagts om att frågor som rör relationen mellan central värdepappersförvarare och kontoförande institut inte har lagreglerats har den nuvarande, sällan tillämpade, möjligheten för VPC att ompröva kontoförande instituts registreringsåtgärder inte fått någon motsvarighet. Det står centrala värdepappersförvarare och kontoförande institut fritt att i avtal dememellan ta in en befogenhet för värdepappersförvararen att ompröva ett beslut avseende en registreringsåtgärd.

Kapitlet motsvarar nuvarande 6 kap. i aktiekontolagen. Bestämmelserna har utförligt behandlats i avsnitt 4.7.1.

6 kap. 1 §

Paragrafen motsvarar 6 kap. 1 § aktiekontolagen. En redaktionell ändring har skett för att tydliggöra att bestämmelsens innebörd endast är att den registrerade ägaren presumeras ha rätt att förfoga över kontot. Bestämmelsen har således inte någon materiell rättsverkan och det är därför möjligt att föra talan om bättre rätt till ett finansiellt instrument mot den registrerade ägaren.

6 kap. 2 §

Paragrafen motsvarar 6 kap. 2 och 5 §§ aktiekontolagen. Genom paragrafen slås fast att den s.k. inskrivningsprincipen gäller i förhållande till överlåtarens borgenärer (jfr 2 kap. 9 § sjölagen [1994:1009]). Sakrättsligt skydd uppnås således i och med att anmälan om överlåtelsen registreras hos en central värdepappersförvarare. Bestämmelsen förutsätter dessutom att överlåtarens har rätt att överlåta de finansiella instrumenten. Om denne vid överlåtelsetillfället saknar sådan befogenhet, t.ex. genom att han är försatt i konkurs, gäller i stället 6 kap. 4 § andra meningen.

6 kap. 3 §

Paragrafen, som motsvarar 6 kap. 3 § aktiekontolagen, tar sikte på dubbelöverlåtelser. Handel med finansiella instrument avser normalt egendom som är bestämd endast till visst slag (generiskt bestämd egendom). Det torde därför vara ovanligt att det fall som avses i *första stycket* föreligger. Om någon säljer fler finansiella instrument än han vid avvecklingen kan leverera, och det inte är fråga om individuellt bestämd egendom, är frågeställningen inte sakrättslig utan i stället blir i princip vanliga köprättsliga regler tillämpliga. Det får förutsättas att sådana situationer endast torde uppkomma i de fall där de finansiella instrumenten clearas och avvecklas genom en clearingorganisation. I sådana fall bör prioriteringsordningen bestämmas av clearingorganisationens egna, av aktörerna godtagna, regler.

I *andra stycket* finns en godtrosregel för dubbelöverlåtelser. Till skillnad från vad som gäller enligt aktiekontolagen krävs för att sakrättsligt skydd skall uppkomma att förvärvaren är i god tro om den första överlåtelser när anmälan om den senare överlåtelser registreras.

I motsvarande bestämmelse i aktiekontolagen regleras även det fallet att en ondtröende förvärvare i sin tur överlåter det finansiella instrumentet till någon som är i god tro om dubbelöverlåtelser. Enligt aktiekontolagen gör den senare förvärvaren i sådana fall ett godtrosvärv. Be-

stämelsen har emellertid tagits bort i denna lag. Någon ändring i sak är emellertid inte avsedd. Anledningen till att bestämmelsen har tagits bort är att denna situation omfattas av godtrosregeln i 6 kap. 4 §, som avser förvärv från annan än rätte ägaren.

Tredje stycket är oförändrat i förhållande till vad som gäller enligt aktiekontolagen.

6 kap. 4 §

Paragrafen tar sikte på andra godtrosvärv än vid dubbelöverlåtelser. Liksom enligt 3 § har tidpunkten för god tro ändrats i förhållande till vad som gäller enligt aktiekontolagen.

Andra meningen omfattar bl.a. de fall där någon förvärvar finansiella instrument från den som är försatt i konkurs. Enligt 3 kap 2 § första stycket konkurslagen gäller en rättshandling mellan konkursgäldenären och någon annan som företas senast dagen efter att konkursen kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar, om konkursgäldenärens motpart är i god tro. Av 1 kap. 6 § samma lag framgår emellertid att föreskrifter i annan författning skall gälla, om de avviker från konkurslagen. Förevarande paragraf avviker från konkurslagen så till vida att godtrosvärv kan ske senare än den tidpunkt som följer av 3 kap. 2 § konkurslagen. Regeringen avser emellertid att genom ändring i konkursförordningen föreskriva att rätten genast skall skicka en kopia av kungörelsen om konkursen till samtliga centrala värdepappersförvarare. Centrala värdepappersförvarare skall dessutom omedelbart vidarebefordra sådana underrättelser till samtliga förvaltare (4 kap. 22 §). Eftersom värdepappersförvarare skall införa sådana registreringar genast samt även vidarebefordra underrättelsen till samtliga förvaltare kommer i praktiken konkursboet att erhålla visst skydd tidigare än vad som följer av nämnda bestämmelse i konkurslagen.

Har en konkurs registrerats torde detta utgöra ett hinder mot att anmälan om överlåtelser registreras. Om ett godtrosvärv trots detta sker efter det att uppgift om konkursen borde ha registrerats kan den centrala värdepappersförvararen, eller ett kontoförande institut, bli ersättningskyldig mot konkursboet enligt reglerna om ersättning för skada vid fel i samband med förande av avstämningsregister (jfr 7 kap. 2 § aktiekontolagen).

6 kap. 5 §

Paragrafen motsvarar 9 kap. 8 § aktiekontolagen.

I sak motsvarar paragrafen 9 kap. 7 § aktiekontolagen. Bestämmelsen har emellertid ändrats i språkligt hänseende. Ändringen har utformats med 3 § första stycket och 19 § första stycket skuldebrevslagen som förebilder.

6 kap. 7 §

På samma sätt som enligt aktiekontolagen innebär paragrafen att bestämmelserna om rättsverkan av registrering i 1–5 §§ också skall tillämpas vid pantsättning. Att så är fallet även när det gäller 6 § följer direkt av den paragrafen.

7 kap. Skadestånd

Bestämmelserna – som i huvudsak motsvarar bestämmelserna i 7 kap. aktiekontolagen – har behandlats i avsnitt 4.7.2.

7 kap. 1 §

Paragrafen motsvarar 7 kap. 1 § aktiekontolagen. Det har emellertid förtydligats att ersättning kan utgå även om någon genom en äkta överlåtelsehandling förvärvar finansiella instrument från den som i sin tur grundar sin äganderätt på en förfalskad överlåtelsehandling.

Paragrafen har behandlats utförligt i avsnitt 4.7.2.

7 kap. 2 §

Första stycket, som i huvudsak motsvarar 7 kap. 2 § aktiekontolagen, innehåller den centrala ersättningsregeln, nämligen för fall då skada har uppstått till följd av en oriktig eller missvisande uppgift i ett avstämningsregister eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register. För en sådan skada svarar den centrala värdepappersförvararen eller, om felaktigheten kan hänföras till ett kontoförande institut, institutet.

En förändring jämfört med motsvarande bestämmelse i aktiekontolagen är att det har klargjorts vilka som kan vara ersättningsberättigade. I bestämmelsen anges således att den avser ersättningsanspråk från ägare, panthavare och andra personer till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller. För andra aktörer, t.ex. emittenter, kontoförande institut och förvaltare, får ersättningsfrågorna i stället lösas genom avtal eller med tillämpning av allmänna skadeståndsrättsliga principer.

Ersättningsskyldigheten bygger liksom nuvarande regler på ett s.k. kontrollansvar. Kontrollansvaret omfattar typiskt sett sådant som kan hänföras till verksamhetsutövarens egna eller anställdas åtgärder och

handlingar eller som direkt eller indirekt kan påverkas genom planeringen, organisationen, styrningen eller övervakningen av den egna verksamheten. I prop. 1988/89:152 (s. 115 f.) utvecklas innebörden av kontrollansvaret närmare med motiv som till stor del är hämtade från förarbetena till den nya köplagen, där motsvarande begreppsbildning kommit till användning. Dessa uttalanden avses även i fortsättningen vara vägledande.

Genom 1996 års ändringar i aktiekontolagen skedde en uppdelning av kontrollansvaret mellan VPC och de kontoförande instituten. Ändringarna innebär att VPC och kontoförande institut ansvarar för de fel och brister som kan hänföras till deras respektive kontrollsfär. VPC ansvarar dock solidariskt med kontoförande institut upp till ett belopp av 5 miljoner kronor (se prop. 1995/96:50 s. 132 och 133).

Ersättningsreglerna avseende oriktig eller missvisande kontoföring tar givetvis inte sikte på fall då ett köp-, sälj- eller förvaltningsuppdrag handlagts på felaktigt sätt av en kommissionär eller ett ombud (se SOU 1993:114 s. 229).

I första stycket har också lagts till en bestämmelse om ersättning för s.k. indirekt förlust. Sådan skada ersätts endast om den beror på försumelse av en central värdepappersförvarare eller ett kontoförande institut eller av någon som avses i andra stycket. Frågan om indirekt förlust har behandlats närmare i avsnitt 4.7.2.

I *andra stycket* föreskrivs att första stycket gäller på motsvarande sätt om felet beror på någon annan än ett kontoförande institut som har anlitats av den centrala värdepappersförvararen. Detsamma gäller om felet beror på någon som anlitats av ett kontoförande institut. Stycket motsvarar nuvarande tredje meningen i 7 kap. 2 § aktiekontolagen men har redaktionellt förtydligats, eftersom den regeln har ansetts vara svårläst. Det anges således uttryckligen att ersättningsansvaret inte gäller i fråga om kontoförande institut.

Tredje stycket motsvarar 7 kap. 2 § andra stycket aktiekontolagen.

I *fjärde stycket* har, efter påpekande från *Lagrådet*, införts en regel om att bestämmelserna i personuppgiftslagen om skadestånd för felaktig behandling av personuppgift skall tillämpas även vid kontoföring enligt denna lag.

7 kap. 3–5 §§

Paragraferna motsvarar huvudsakligen 7 kap. 3–5 §§ aktiekontolagen. Regeln om ersättningsansvar vid omprövning har dock inte någon motsvarighet, eftersom omprövning inte längre skall vara lagreglerat. I förhållande till bestämmelserna i aktiekontolagen har lagts till att regressrätt även föreligger om ersättning betalats enligt 7 kap. 2 §, om skadan vållats av annan än ett kontoförande institut. Detta torde motsvara gällande ordning. I de fall skadan kan hänföras till ett kontoförande institut enligt den bestämmelsen har den centrala värdepappersförvararen regressrätt mot institutet oberoende av vållande.

Bestämmelsen i 7 kap. 3 § – som i sak överensstämmer med 7 kap. 3 § aktiekontolagen (1989:827) – har utformats med beaktande av *Lagrådets* synpunkter. Den avser endast den skada som föranleds av själva rättelse-

beslutet, inte av det oriktiga beslut som rättas. Ersättningskrav med anledning av det ursprungliga beslutet får i stället bedömas enligt 2 § (jfr prop. 1988/89:152 s. 117).

Prop. 1997/98:160

7 kap. 6 §

En central värdepappersförvarare skall – enligt vad som närmare utvecklats i avsnitt 4.8 – ha en ändamålsenlig organisation för hantering av ersättningskrav från dem som enligt detta kapitel är berättigade till ersättning. Detta kan ske genom inrättande av en särskild nämnd som t.ex. aktiekontonämnden, men det kan också ske i andra former. Det ankommer på Finansinspektionen att inom ramen för sin tillsyn bevaka hithörande frågor.

8 kap. Insyn och tystnadsplikt

Kapitlet motsvarar i princip 5 kap. aktiekontolagen. Någon motsvarighet till bestämmelserna om rätt för kontoförande institut till insyn på avstämningsskonto (5 kap. 2 §) och om möjlighet till terminalåtkomst för kontohavare (5 kap. 3 §) förslås dock inte. Den förstnämnda av dessa bestämmelser har försvårat för de kontoförande instituten att få överblick över de förda kontona. Den senare av bestämmelserna är obehövlig. Det bör dessutom anmärkas att förslaget inte heller innehåller någon motsvarighet till 9 kap. 9 § aktiekontolagen, som rör frågan om rätt för utfärdare av skuldförbindelser att från VPC få uppgifter för att möjliggöra betalning av kapitalbelopp eller ränta. Denna fråga synes med fördel kunna regleras genom avtal.

8 kap. 1 §

Någon motsvarighet till den nuvarande regeln i 5 kap. 1 § andra stycket andra meningen aktiekontolagen om skyldighet för VPC att lämna upplysningar om rättsverkningar av registreringar föreslås inte, eftersom det numera inte finns något behov av en sådan bestämmelse. Naturligtvis gäller likväl att en central värdepappersförvarare är skyldig att tillhandagå allmänheten med behövliga upplysningar.

I *andra stycket* föreskrivs först att centrala värdepappersförvarare skall lämna årliga kontobesked till samtliga kontohavare. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt aktiekontolagen. I övrigt ges regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen rätt att meddela föreskrifter om i vilken omfattning centrala värdepappersförvarare skall lämna kontouppgifter till kontohavare. Föreskriftsrätten tar sikte på sådana uppgifter som centrala värdepappersförvarare skall lämna utan begäran. Föreskrifterna kan avse inte bara hur ofta kontobesked skall lämnas utan också på vilket sätt sådana besked skall tillställas kontohavarna.

För närvarande gäller att VPC skall lämna kontobesked utan avgift. Genom *tredje stycket* inskränks rätten att avgiftsfritt få besked till sådana

besked som en central värdepappersförvarare självmant skall lämna enligt andra stycket eller föreskrifter som meddelats med stöd av bemyndigande enligt det stycket. Om någon begär ett kontoutdrag skall en central värdepappersförvarare således ha rätt att ta ut avgift för detta. En central värdepappersförvarare kan träffa avtal med kontohavare om att kontouppgifter skall sändas oftare än vad som följer av lag eller Finansinspektionens föreskrifter. Värdepappersförvararen skall i sådana fall kunna ta ut avgifter även för detta.

Bestämmelsen har behandlats närmare i avsnitt 4.9.

8 kap. 2 §

Paragrafen motsvarar 5 kap. 4 § aktiekontolagen. Bestämmelsen tar sikte inte bara på de centrala värdepappersförvararna utan också på kontoförande institut. De flesta kontoförande institut omfattas för närvarande av lagbestämmelser om tystnadsplikt. Med tanke på att det kan tänkas förekomma att ett kontoförande institut inte är underkastat någon uttrycklig reglering avseende tystnadsplikt behålls emellertid bestämmelsen i denna lag.

I sak är regeln – som innebär ett förbud att "obehörigen röja" uppgifter – avfattad på samma sätt som exempelvis regeln om banksekretess i 1 kap. 10 § bankrörelselagen och den är självfallet avsedd att tillämpas på samma sätt. Den skillnaden föreligger dock att förevarande paragraf till skillnad från regeln om banksekretess – men i likhet med exempelvis sekretessregeln för värdepappersbolag i lagen om värdepappersrörelse – blir straffsanktionerad genom 20 kap. 3 § brottsbalken.

8 kap. 3 §

Bestämmelsen, som behandlar Finansinspektionens och åklagares rätt att få uppgifter om innehållet i avstämningsregister, motsvarar 5 kap. 5 § aktiekontolagen. Innan erfarenhet vunnits av den bestämmelsen finns det inte någon anledning att ompröva den lösning som valts i samband med 1996 års lagstiftning om otillbörlig kurspåverkan och vissa insiderfrågor.

9 kap. Tillsyn

Frågan om tillsyn över centrala värdepappersförvarare har behandlats i avsnitt 4.3.2.

9 kap. 1 §

I paragrafen – som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag – hänvisas till att vissa av tillsynsbestämmelserna i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet – i dess lydelse från den 1 juli 1998 – också skall tillämpas på centrala värdepappersförvarare. Bestämmelserna i den lagen är således tillämpliga när det gäller upplysningsskyldighet (11 kap.

1 och 2 §§), ägarprövning (11 kap. 2 a–h §§), hur tillsynen skall bedrivas (11 kap. 3–5 §§) samt avgifter till Finansinspektionen (11 kap. 9 §). Av 10 kap. 1 § följer att överklagandebestämmelserna i lagen om börs- och clearingverksamhet skall tillämpas om beslut som rör dessa frågor överklagas.

9 kap. 2 §

I paragrafen finns föreskrifter om ingripanden mot företag som står under tillsyn. Finansinspektionen kan bl.a. förelägga sådana företag att göra rättelse av beslut som verkställts men som strider mot lagen. Av 9 kap. 4 § följer att ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Bestämmelsen överensstämmer i sak med 11 kap. 6 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet.

9 kap. 3 §

Bestämmelsen behandlar frågan om återkallelse av auktorisation. Den motsvarar i sak 11 kap. 7 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet i dess lydelse från den 1 juli 1998

9 kap. 4 §

Finansinspektionen kan med stöd av denna paragraf förelägga vite i samband med att kontoförande institut föreläggs att lämna uppgifter (3 kap. 6 §) eller att en central värdepappersförvarare föreläggs att göra rättelse av ett beslut (9 kap. 2 §).

10 kap. Överklagande

10 kap. 1 §

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Den behandlar frågor om överklagande och har delvis utformats på samma sätt som motsvarande bestämmelse i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet (12 kap. 1 §). I *första stycket* föreskrivs att beslut i frågor som rör bl.a. auktorisation och återkallelse av auktorisation skall överklagas till kammarrätt. Detta är i linje med de principer för överklagande som gäller inom det finansiella tjänsteområdet (se prop. 1994/95:27 s. 156 och 157).

I *andra stycket* föreskrivs att beslut i frågor som avses i 9 kap. 1 § skall överklagas enligt bestämmelserna i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet. Detta innebär bl.a. att Finansinspektionens beslut att sammankalla styrelsen för en central värdepappersförvarare eller att utfärda kallelse till extra bolagsstämma inte får överklagas. I övrigt innebär hänvisningen att överklagande skall ske till länsrätt i de fallen.

Enligt *tredje stycket* skall övriga beslut som Finansinspektionen meddelar enligt lagen överklagas till länsrätt. Detta gäller emellertid inte s.k. normbeslut, dvs. föreskrifter som Finansinspektionen meddelat med stöd av bemyndiganden i lagen. Som *Lagrådet* påpekat torde förslaget i lagrådsremissen innebära att även sådana beslut skall överklagas till länsrätt. Beslut i normgivningsärenden är emellertid normalt av sådant slag att de inte lämpar sig för domstolsprövning. I enlighet med vad som i allmänhet gäller vid överklagande av förvaltningsärenden bör därför föreskrivas att sådana beslut skall överklagas i annan ordning (jfr prop. 1997/98:101 s. 112). Detta innebär att normbeslut skall överklagas till regeringen.

I *fjärde stycket* ges Finansinspektionen rätt att besluta att vissa beslut skall gälla omedelbart.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna har behandlats närmare i avsnitt 4.10.

Genom *punkten 2* upphävs aktiekontolagen, lagen om införande av aktiekontolagen och lagen om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

För att underlätta övergången till den nya ordningen har VPC under en övergångstid getts rätt att fortsätta med nuvarande verksamhet som värdepappersförvarare även utan auktorisation (*punkten 3*). En förutsättning är emellertid att ansökan om auktorisation getts in till Finansinspektionen senast när lagen träder i kraft, dvs. den 1 januari 1999. Av samma skäl skall de förvaltartillstånd som Finansinspektionen meddelat fortsätta att gälla till dess VPC har prövat ansökan om medgivande som förvaltare, dock längst till utgången av september 1999 (*punkten 4*).

7.2 Övriga lagförslag

Frånsett det som kommenteras särskilt i följande avsnitt är ändringarna redaktionella. Ändringarna innebär huvudsakligen att de hänvisningar som gjorts till "aktiekontolagen" respektive "Värdepapperscentralen VPC AB" ersatts med "lagen om kontoföring av finansiella instrument" respektive "central värdepappersförvarare". Vidare har ändringar gjorts med anledning av att tillståndsprövningen av förvaltare ersatts med en ordning där centrala värdepappersförvarare lämnar medgivande till förvaltarregistrering.

I några fall har dessutom – som en följd av de förslag som regeringen den 23 april 1998 lämnat i en lagrådsremiss om ny associationsrätt för bankaktiebolag, m.m. (dnr Fi98/476) – hänvisningar till bankaktiebolagslagen (1987:618) utmönstrats ur lagbestämmelserna. Det kan nämnas att de ändringar som föreslagits i försäkringsrörelselagen (1982:713), eller de hänvisningar som i andra lagar gjorts till den lagen, har lagts till efter Lagrådets granskning.

7.2.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling Prop. 1997/98:160

1 §

Lagen är i princip inte tillämplig på obligationer och förlagsbevis. Vissa sådana obligationer och förlagsbevis har emellertid kunnat dödas, om de har utfärdats genom VPC (andra stycket 1). Detta undantag infördes därför att det bedömdes att sådana skuldebrev skulle komma att bli föremål för en förenklad hantering hos VPC motsvarande den som tidigare skedde för aktier (prop. 1980/81:172 s. 13). Aktiekontolagen har emellertid inneburit att VPC:s hantering av dokumentbaserade finansiella instrument har upphört. Särbestämmelsen för dessa fall kan därför tas bort.

7.2.2 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

3 kap. 10 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att den som av en central värdepappersförvarare fått medgivande som förvaltare får föras in i aktieboken i stället för aktieägaren.

I *fjärde stycket* har hänvisningen till aktiekontolagens bestämmelse om rätt för ägare till förvaltarregistrerade aktier att inför bolagsstämman tillfälligt föras in i aktieboken tagits bort. Anledningen till detta är att den bestämmelsen flyttats till aktiebolagslagen (se nedan).

3 kap. 10 a §

Bestämmelsen motsvarar den som för närvarande finns i 8 kap. 4 § aktiekontolagen. Anledningen till att bestämmelsen flyttats är att den har väsentligt närmare samband med aktiebolagslagens bestämmelser om aktiebok än med bestämmelserna om förvaltare i lagen om kontoföring av finansiella instrument. Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

3 kap. 10 och 10 a §§

Ändringarna överensstämmer med motsvarande ändringar i aktiebolagslagen (se avsnitt 7.2.2).

7.2.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:114) om värdepappersfonder

27 a §

Paragrafen, som är ny, innebär att det införs en skyldighet för fondbolagen att årligen informera varje andelsägare i fonden om vad som hänför

sig till andelsinnehavet av samtliga kostnader som betalats ur fonden under det föregående året.

Som beskrivits i avsnitt 5.4 förutsätter en fördelning på andelsägarna av de kostnader som tas ut ur fonden under ett kalenderår att det görs en i princip daglig, löpande kostnadsfördelning under året i förhållande till hur stort andelsinnehavet är vid varje enskild tidpunkt. För att få den kostnad som hänförs till varje enskild andelsägare för hela kalenderåret måste dessa dagligt fördelade kostnader läggas samman. Att kostnadsinformation skall avse kostnader under hela kalenderåret innebär att även sådana sparare som inte har några fondandelar vid årets slut men som innehaft andelar någon gång under året skall ha informationen.

Finansinspektionen skall vid sin tillsyn över fondbolagen enligt 39–43 §§ se till att bestämmelsen följs. Om informationskyldigheten inte iaktas kan Finansinspektionen besluta om de påföljder som anges i 43 §, dvs. i första hand varning men även återkallelse av tillståndet att utöva fondverksamhet.

Den föreslagna paragrafen kommer genom hänvisningen i 3 § att vara tillämplig även för s.k. nationella fonder. Det bör inte komma i fråga att medge några undantag från informationskyldigheten för sådana fonder.

Det kan förutses att regeringen kommer att meddela verkställighetsföreskrifter.

Bestämmelsen har behandlats närmare i avsnitt 5.4-5.6.

31 och 31 a §§

Som tidigare nämnts ersätts Finansinspektionens tillståndsprovning av förvaltare med att centrala värdepappersförvarare i stället skall lämna medgivande till förvaltarregistrering. För de register som fondbolag för med stöd av 31 § finns det emellertid inte något samband med den kontoföring som sker hos centrala värdepappersförvarare. Nuvarande ordning med tillståndsprovning av Finansinspektionen bör därför behållas vid den förvaltarregistrering som sker hos fondbolag. En bestämmelse om detta finns i den nya 31 a §, som huvudsakligen motsvarar det nuvarande fjärde stycket i 31 §. Den uppgiftsskyldighet för förvaltare som finns i 31 § har emellertid tagits bort. Denna fråga har behandlats närmare i avsnitt 4.6.4.

I den nya 31 a § har uttryckligen lagts till att frågor om tillstånd prövas av Finansinspektionen.

7.2.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:000) om inkomstgrundad ålderspension

8 kap. 3 §

Paragrafens första stycke punkten 6 har ändrats med anledning av förslaget om en ny bestämmelse om individuell kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder, 27 a § lagen om värdepappersfonder. Änd-

ringen innebär att fondbolag som träffar samarbetsavtal med Premiepensionsmyndigheten skall åta sig att ge myndigheten information om vilka kostnader som dagligen belastat fonden per fondandel. Prop. 1997/98:160

Bestämmelsen har behandlats närmare i avsnitt 5.6.

Lagförslaget i Ds 1997:76 PM med förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument

Prop. 1997/98:160
Bilaga 1

Förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § I denna lag finns bestämmelser om kontoföring i avstämningsregister av äganderätt och annan rätt till sådana aktier och andra finansiella instrument för vilka aktiebrev, skuldebrev eller annan motsvarande skriftlig handling inte har utfärdats.

I denna lag betyder:

avstämningsbolag: sådant avstämningsbolag som avses i aktiebolagslagen (1975:1385), försäkringsrörelselagen (1982:713) och bankaktiebolagslagen (1987:618),

emittent: i fråga om aktier aktiebolaget och i fråga om annat finansiellt instrument utgivaren eller utfärdaren av instrumentet,

finansiellt instrument: detsamma som i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,

kvalificerat innehav: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar 10 procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget.

skuldförbindelse: ensidig skuldförbindelse avsedd för allmän omsättning,

värdepappersinstitut: detsamma som i lagen (1991:981) om värdepappersrörelse.

I fråga om andra finansiella instrument än aktier och skuldförbindelser gäller lagens bestämmelser om skuldförbindelser i tillämpliga delar.

2 § Avstämningsregister förs av auktoriserade centrala kontoförare med hjälp av automatisk databehandling. Frågor om auktorisation prövas av Finansinspektionen.

2 kap. Auktorisation av centrala kontoförare m.m.

Allmänna krav

1 § En central kontoförare skall bedriva sin verksamhet så att den tillgodoser högt ställda krav på säkerhet, snabbhet och effektivitet och även i övrigt på sådant sätt att allmänhetens förtroende för kontoföringen upprätthålls och enskilda intressen inte äventyras.

Svenska företag

2 § Auktorisation av ett svenskt aktiebolag som central kontoförare får meddelas endast om

1. bolagsordningen inte strider mot denna lag eller annan författning,
2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla de krav som ställs i denna lag.

3. det kan antas att de som kommer att ha ett kvalificerat innehav i företaget inte kommer att motverka en sund utveckling av verksamheten i företaget och även i övrigt är lämpliga att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av detta,

4. de som avses ingå i företagets styrelse eller vara verkställande direktör eller dennes ställföreträdare har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av en central kontoförare verksamhet och även i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift.

Till ansökan om auktorisation skall fogas en plan över den tilltänkta verksamheten

Auktorisation som central kontoförare får inte beviljas, om det kan antas att någon som väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett kvalificerat innehav i företaget.

En auktorisation får förenas med villkor och begränsas till att avse vissa finansiella instrument eller begränsas på annat sätt.

3 § En central kontoförare skall godkännas av Finansinspektionen i samband med att auktorisation beviljas.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen får inte registreras innan det har godkänts av inspektionen.

4 § En central kontoförare skall ha ett aktiekapital som med hänsyn till verksamhetens art och omfattning är tillräckligt stort. Vid bedömningen skall beaktas även andra finansiella resurser som företaget har eller kan utnyttja.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om storleken av aktiekapitalet.

5 § En central kontoförare skall ha en styrelse med minst fem ledamöter och en verkställande direktör.

Utländska företag

6 § Auktorisation för ett utländskt företag att driva verksamhet som central kontoförare från avdelningskontor med självständig förvaltning (filial) här i landet får meddelas endast om

1. företaget i sitt hemland bedriver motsvarande verksamhet och där står under tillsyn av en myndighet eller något annat behörigt organ,

2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla de krav som ställs i denna lag.

Annan verksamhet

7 § En central kontoförare får, utöver den verksamhet som auktorisationen omfattar, driva endast börs- eller clearingverksamhet och annan

verksamhet som har nära samband med verksamheten som central kontoförare.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 1

Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen tillåta en central kontoförare att driva även annan verksamhet än som avses i första stycket.

Organisationsförvärv

8 § Förvärv av aktier eller andelar i företag kräver tillstånd av Finansinspektionen, om förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten.

Tillsyn och ägarprövning m.m.

9 § En central kontoförare står under tillsyn av Finansinspektionen. I fråga om upplysningsskyldighet, bedrivandet av tillsynen, ingripanden mot företag som står under tillsyn, ägarprövning, avgifter till Finansinspektionen och vite tillämpas 11 kap. 1- 6 §§ och 8 - 10 §§ lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet på motsvarande sätt.

10 § Auktorisation av en central kontoförare skall återkallas av Finansinspektionen, om

1. företaget genom att överträda denna lag eller någon föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visat sig olämpligt att utöva verksamheten,

2. företaget inte bedriver sådan verksamhet som auktorisationen avser.

3. såvitt avser svenskt aktiebolag, bolagets egna kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen inte har täckts inom tre månader från det att den blev känd för bolaget.

4. någon som ingår i företagets styrelse eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 2 § första stycket 4.

Om det är tillräckligt får Finansinspektionen i fall som avses i första stycket 1 meddela varning i stället för att återkalla auktorisationen.

Vid tillämpning av första stycket 3 skall det egna kapitalet beräknas med beaktande av 13 kap. 2 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975:1385).

I fall som avses i första stycket 4 får auktorisationen återkallas bara om Finansinspektionen först beslutat att anmärka på att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare och han eller hon, sedan en av Finansinspektionen bestämd tid av högst tre månader gått, fortfarande finns kvar i sådan egenskap.

Vid återkallelse av auktorisation får Finansinspektionen besluta om hur verksamheten skall avvecklas.

3 kap. Allmänna bestämmelser om avstämningsregister

1 § Avstämningsregister består av avstämningskonton, som i enlighet med vad som föreskrivs i 4 kap. 1 § läggs upp för innehavare av finansiella instrument som registreras enligt denna lag.

2 § Aktier i avstämningsbolag skall vara registrerade i avstämningsregister. Aktier i ett annat svenskt bolag än avstämningsbolag får inte registreras i avstämningsregister.

Bestämmelserna i denna lag om aktier i avstämningsbolag tillämpas också på följande rättigheter i sådana bolag, nämligen

1. företrädesrätt att delta i emission som avses i 4 kap. aktiebolagslagen (1975:1385), 4 kap. försäkringsrörelselagen (1982:713) och 4 kap. bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. rätt på grund av teckning av aktier vid nyemission enligt 4 kap. aktiebolagslagen, 4 kap. försäkringsrörelselagen och 4 kap. bankaktiebolagslagen, samt

3. rätt på grund av nyteckning av aktier enligt 5 kap. aktiebolagslagen och 5 kap. bankaktiebolagslagen.

3 § En central kontoförare får registrera skuldförbindelser eller andra svenska eller utländska finansiella instrument i ett avstämningsregister. Bestämmelserna i denna lag om skuldförbindelser gäller i tillämpliga delar även

1. företrädesrätt att delta i emission som avses i 5 kap. aktiebolagslagen (1975:1385) och 5 kap. bankaktiebolagslagen (1987:618), samt

2. konverteringsrätt och optionsrätt till nyteckning som avses i 5 kap. aktiebolagslagen och 5 kap. bankaktiebolagslagen.

4 § Registrering enligt 1 och 2 §§ sker enligt avtal mellan den centrala kontoföraren och emittenten. Har de finansiella instrumenten utfärdats i annat land än Sverige, får sådan registrering också enligt avtal mellan den centrala kontoföraren och företag med motsvarande uppgifter i det landet ske av finansiella instrument som avskilts för sådant ändamål.

Samma finansiella instrument får inte registreras på avstämningskonto hos mer än en svensk central kontoförare. Ett aktiebolag måste anlita samma centrala kontoförare för all registrering som avser aktier och sådana rättigheter som avses i 1 § andra stycket i bolaget.

5 § För rättigheter som registreras enligt denna lag får inte utfärdas aktiebrev, emissionsbevis, interimbevis eller optionsbevis som avses i aktiebolagslagen (1975:1385), försäkringsrörelselagen (1982:713) eller bankaktiebolagslagen (1987:618). Har en sådan handling utfärdats, gäller inte bestämmelserna i dessa lagar för handlingen. För andra finansiella instrument som registreras enligt denna lag får inte utfärdas skuldebrev eller motsvarande handling. Har sådan handling utfärdats, gäller den ej som förbindelse.

Första stycket tillämpas inte i fråga om finansiella instrument utfärdade i annat land än Sverige. Finansinspektionen får i särskilt fall bestämma att första stycket inte heller skall tillämpas i fråga om finansiella instrument som utfärdats i Sverige, om handel med instrumenten utomlands annars skulle försvåras eller det finns annat särskilt skäl.

Har aktiebrev, skuldebrev eller annan motsvarande handling utfärdats för ett sådant instrument som avses i andra stycket skall handlingen vara inlämnad för förvaring hos den centrala kontoföraren eller för detta företags räkning, innan registrering i avstämningsregister får ske, om det inte på annat sätt är säkerställt att handlingen inte kommer i omlopp. Handlingen skall vara kvar i sådant förvar så länge instrumentet är registrerat i avstämningsregister.

6 § En central kontoförare får inte vägra att öppna avstämningskonto för förvärvare av ett sådant finansiellt instrument som kontoförs av företaget i annat fall än om det finns grund härför enligt denna lag eller annan författning.

7 § Upphör finansiella instrument att vara registrerade i avstämningsregister hos ett central kontoförare till följd av att ett avstämningsförbehåll tas bort eller att avtalet mellan emittenten och kontoföraren upphört att gälla, är kontoföraren skyldig att till emittenten eller till annan central kontoförare som denne anvisar lämna upplysning om innehållet i samtliga avstämningskonton. Skall registreringen hos den centrala kontoföraren upphöra därför att ett avtal mellan denne och ett utländskt företag som avses i 4 § första stycket andra meningen upphört att gälla, skall det utländska företaget erhålla motsvarande upplysning.

I fall som avses i första stycket skall samtliga kontohavare och innehavare av rättigheter som registrerats på avstämningskonto underrättas genom den centrala kontoförarens försorg.

8 § Den centrala kontoföraren är registeransvarig enligt datalagen (1973:289) för avstämningsregistren.

9 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter beträffande registerföring och övriga frågor som avses i detta kapitel.

4 kap. Avstämningskonton

1 § Varje innehavare av finansiella instrument som registreras enligt denna lag skall ha ett eller flera avstämningskonton, om inte instrumenten är förvaltarregistrerade enligt 10 kap.

2 § På ett avstämningskonto skall anges

1. kontohavarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,
2. namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress för panthavare,
3. det antal finansiella instrument som kontot omfattar,
4. i förekommande fall att kontoinnehavaren har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av aktierna eller att aktierna företräds av en förvaltare som förordnats enligt 7 kap. 14 a § bankrörelselagen (1987:617), 5 kap. 15 a § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, 6 kap. 3 g § lagen (1991:981)

om värdepappersrörelse 11 kap. 2 h § LBC eller 3 kap. 2 e § försäkringsrörelselagen (1982:713),

5. pantsättning och annan särskild rätt avseende ett finansiellt instrument,

6. konkurs avseende kontohavaren samt utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende ett finansiellt instrument eller panträtt i detta,

7. inskränkning enligt 13 kap. 19 § andra stycket eller 14 kap. 21 § andra stycket föräldrabalken.

3 § Utöver vad som följer av 2 § skall på ett avstämningskonto beträffande aktier anges

1. aktiernas nominella belopp och för varje aktie huruvida full betalning har erlagts för aktien till avstämningsbolaget,

2. till vilket slag varje aktie hör, om aktier av olika slag kan finnas enligt bolagsordningen,

3. i förekommande fall att aktie av visst slag kan omvandlas till en aktie av annat slag,

4. förbehåll att aktieägare eller annan skall vara berättigad att lösa aktie som övergår till ny ägare,

5. utbetalning som görs vid inlösen av en aktie eller minskning av aktiens nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar,

6. inskränkning i rätten att fritt förfoga över en aktie som avses i 3 kap. 12 och 15 §§ aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 12 och 15 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 13 och 16 §§ bankaktiebolagslagen (1987:618) samt namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress och för den som har en rättighet på grund av en sådan inskränkning

Har utan återbetalning en aktie dragits in eller det nominella beloppet ändrats, skall detta anges på kontot så snart det kan ske.

4 § Utöver vad som följer av 2 § skall på ett avstämningskonto beträffande skuldförbindelser i förekommande fall anges

1. skuldbelopp, valuta och lånevillkor samt skuldförbindelsernas nominella belopp,

2. verkställd utbetalning av kapitalbelopp eller ränta,

3. huruvida utbyte skett av konvertibel fordran enligt 5 kap. aktiebolagslagen eller 5 kap. bankaktiebolagslagen (1987:618),

4. huruvida utnyttjande skett av optionsrätt vid nyteckning på grund av fordran som är förenad med optionsrätt vid nyteckning enligt 5 kap. aktiebolagslagen eller 5 kap. bankaktiebolagslagen,

5. andra inskränkningar för borgenären att ta emot betalning eller att i övrigt göra betalningsutfästelsen gällande.

5 § För varje registrering på ett avstämningskonto anges dagen för registrering samt i förekommande fall dagen för registrering av motsvarande anmälan.

6 § Genom den centrala kontoförarens försorg skall ett finansiellt instrument på ett avstämningskonto förses med ett nummer eller annat känne-

tecken, om det finns behov av att särskilja det från andra instrument på samma konto.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 1

5 kap. Medverkan av andra företag vid kontoföringen

1 § En central kontoförare får uppdra åt andra företag att på den centrala kontoförarens vägnar öppna avstämningskonton och vidta registreringsåtgärder. För att få anlitas på detta sätt måste företaget ha betryggande kapitalstyrka och teknisk och juridisk sakkunskap samt i övrigt bedömas vara lämpligt att medverka vid kontoföringen hos den centrala kontoföraren.

Endast värdepappersinstitut, utländska clearingorganisationer eller centrala värdepappersförvarare eller utländska företag som i sitt hemland får bedriva värdepappersrörelse eller verksamhet som är jämförbar med central kontoföring får medges rätt att öppna konton och vidta registreringsåtgärder för annans räkning.

2 § Anlitar den centrala kontoföraren andra företag för åtgärder som avses i 1 § skall kontoföraren tillämpa principerna om

fritt tillträde, som innebär att var och en som uppfyller de krav som ställs i denna lag och av centralen får medverka vid kontoföringen, och

neutralitet, som innebär att av kontoföraren uppställda regler utformas och tillämpas på ett likformigt sätt.

3 § I syfte att göra det möjligt för ett utländskt företag att medverka vid kontoföringen får personuppgift i avstämningsregister lämnas ut för att användas i automatisk databehandling i utlandet.

4 § Företag som medverkar vid kontoföringen på sätt som anges i 1 § och som inte står under Finansinspektionens tillsyn eller motsvarande tillsyn i hemlandet är skyldiga att lämna inspektionen de uppgifter den begär som rör verksamheten som kontoförande institut.

Om ett företag inte fullgör sin skyldighet enligt första stycket, får Finansinspektionen förelägga företaget att lämna de begärda uppgifterna. Föreläggandet får förenas med vite.

6 kap. Registreringsåtgärder

1 § En anmälan om något förhållande som skall framgå av avstämningsregistret skall utan dröjsmål registreras med angivande av tidpunkt för registreringen. Så snart samtliga villkor för registrering är uppfyllda skall registrering ske på ett avstämningskonto.

2 § Om en anmälan som avses i 1 § är ofullständig men bristen går att avhjälpa, skall anmälaren föreläggas att inom en vecka komplettera sin anmälan. Om komplettering inte sker, är registreringen av anmälan utan verkan.

3 § En begäran om registreringsåtgärd skall avslås, om förutsättningar för registrering saknas och komplettering inte har skett eller inte kan ske. Anmälaren skall skriftligen underrättas om beslutet och skälen för detta.

4 § En registrering skall rättas, om den innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av att den som vidtagit registreringsåtgärden eller någon annan har gjort sig skyldig till skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende eller till följd av något tekniskt fel. Tillfälle att yttra sig skall lämnas den vars rätt berörs, om inte rättelsen är till förmån för denne eller yttrande annars är uppenbart obehövligt.

5 § Den centrala kontoföraren får ur ett avstämningsregister avföra uppgifter som uppenbarligen saknar betydelse.

De avförda uppgifterna skall bevaras i minst tio år.

7 kap. Insyn och sekretess

1 § Var och en som är registrerad på ett avstämningskonto som ägare eller panthavare eller i annan egenskap har rätt att på begäran få besked från den centrala kontoföraren om kontots innehåll i den mån innehållet berör hans rätt.

Den centrala kontoföraren är skyldig att enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller, enligt regeringens bestämmande, av Finansinspektionen lämna underrättelser till den som är eller har varit registrerad på ett avstämningskonto om kontots innehåll och förändringar på kontot.

Underrättelser och besked enligt denna paragraf skall lämnas utan avgift.

2 § Den som är eller varit anställd vid hos central kontoförare eller hos företag som medverkar vid kontoföringen får inte obehörigen röja uppgifter som har registrerats i ett avstämningsregister eller som har lämnats till kontoföraren av förvaltare.

3 § Om Finansinspektionen eller åklagare finner anledning att anta att brott enligt 7 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument har begåtts eller att en bestämmelse i insiderlagen (1990:1342) har överträtts, skall den centrala kontoföraren på begäran lämna inspektionen eller åklagaren besked om ett avstämningsregisters innehåll i den omfattning det har anknytning till överträdelsen. Besked skall lämnas utan avgift. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om hur skyldigheten att lämna sådana besked till inspektionen skall fullgöras.

Regeringen får föreskriva att Finansinspektionen skall ha terminalåtkomst till avstämningsregistren för inhämtande av uppgifter som avses i första stycket och som har anknytning till ett ärende hos inspektionen.

Uppgifter som skall anmälas enligt 9 § insiderlagen får genom automatisk databehandling utlämnas till det insiderregister som förs enligt 16 § samma lag.

8 kap. Rättsverkan av registrering

1 § Den som är antecknad på ett avstämningskonto som ägare är, med de begränsningar som framgår av kontot, behörig att förfoga över det finansiella instrumentet. I fråga om skuldförbindelse avses med ägare därvid borgenären.

2 § Om ett finansiellt instrument har överlåtits och anmälan om förvärvet har registrerats, får instrumentet därefter inte tas i anspråk av överlåtarens borgenärer för andra rättigheter än sådana som var registrerade när överlåtelsen registrerades.

3 § Har samma finansiella instrument överlåtits till flera var för sig, har det förvärv företräde som registrerades först. Detsamma gäller om överlåtelse av samma slag av finansiella instrument har skett till flera var för sig och alla överlåtelserna inte kan fullföljas.

Registreringen ger dock inte en överlåtelse företräde framför en tidigare överlåtelse, om förvärvaren vid förvärvet kände till eller borde ha känt till den tidigare överlåtelserna. Detta gäller ej, om förvärvaren i sin tur har överlåtit det finansiella instrumentet till någon annan och denne vid sitt förvärv varken kände till eller borde ha känt till den första överlåtelserna.

Bestämmelserna i denna paragraf skall även tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande förvärvssätt när fråga uppkommer om företrädet mellan ett sådant förvärv och en senare överlåtelse.

4 § Har ett finansiellt instrument i annat fall än som avses i 3 § förvärvats genom överlåtelse från någon som inte ägde den, blir förvärvet giltigt om överlåtarens vid tidpunkten för förvärvet var antecknad på avstämningskonto som ägare till instrumentet samt förvärvet har registrerats och förvärvaren vid sitt förvärv varken kände till eller borde ha känt till att överlåtarens inte ägde aktien. Vad nu sagts tillämpas även vid förvärv från den som ägde det finansiella instrumentet men som på grund av ett förvärvsvillkor eller bestämmelser i lag saknade rätt att förfoga över instrumentet genom överlåtelse.

5 § Rättsverkan av en registrering enligt 2–4 §§ inträder då anmälan om förvärvet registreras under förutsättning att förvärvet därefter även registreras genom anteckning på avstämningskontot.

6 § För skuldförbindelser som registrerats i avstämningsregister tillämpas i övrigt 15–18 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev. Med besittning av eller anteckning på skuldebrev jämställs därvid motsvarande registrering på konto i avstämningsregistret.

Behörig att ta emot betalning med anledning av en skuldförbindelse är den som på förfallodagen eller på fastställd avstämningsdag är registrerad på ett konto i avstämningsregistret som borgenär eller som berättigad att i andra fall ta emot betalningen. Detta gäller dock inte, om gäldenären insåg eller borde ha insett att betalningsmottagaren inte var berättigad att ta emot betalning för skuldförbindelsen.

7 § Bestämmelserna i 1–5 §§ och 6 § första stycket tillämpas även vid pantsättning.

9 kap. Rätt till ersättning

1 § För skada som drabbar en ägare till ett finansiellt instrument till följd av en oriktig eller missvisande uppgift i ett avstämningsregister eller i annat fall genom fel i samband med uppläggnings- eller förändring av ett sådant register svarar den centrala kontoföraren eller, om felaktigheten kan hänföras till ett företag som medverkat vid kontoföringen enligt 5 kap. 1 §, det företaget. Skadeståndsansvar föreligger dock inte, om den centrala kontoföraren respektive det medverkande företaget visar att felaktigheten beror på en omständighet utanför dess kontroll vars följderna inte skäligen kunde ha undvikits eller övervunnits. Indirekt förlust ersätts endast om den beror på försummelse av den centrala kontoföraren eller det medverkande företaget. Vad som nu har sagts om ägare till finansiellt instrument gäller också pantavare och den till vars förmån en rådgivningsinskränkning gäller.

Första stycket gäller på motsvarande sätt om felaktigheten beror på någon som har anlitats av den centrala kontoföraren för annat ändamål än som avses i 5 kap. 1 § eller som anlitats av företaget som medverkat vid kontoföringen.

För skada som kan hänföras till ett företag som medverkat vid kontoföringen enligt 5 kap. 1 § svarar den centrala kontoföraren solidariskt med företaget. Kontoförarens ansvar är dock i sådant fall begränsat till fem miljoner kronor för varje skadefall. Den centrala kontoföraren har rätt till ersättning av det medverkande företaget för vad kontoföraren har betalat till följd av det solidariska ansvaret.

2 § Om någon tillfogas skada genom beslut om rättelse har han rätt till ersättning av den centrala kontoföraren, om han inte insåg eller med hänsyn till arten av felet eller andra omständigheter borde ha insett att fel förekommit.

3 § Ersättning enligt 1–3 §§ kan efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

4 § I fall som avses i 1 – 3 §§ har den ersättningsskyldige rätt att kräva tillbaka utbetald ersättning från den som genom vållande har medverkat till skadan, i den mån det är skäligt med hänsyn till skadans orsak och omständigheterna i övrigt.

5 § En central kontoförare skall ha en ändamålsenlig organisation för hantering av ersättningskrav från dem som enligt detta kapitel är berättigade till ersättning.

10 kap. Förvaltarregistrering m. m.

1 § Finansinspektionen skall pröva frågor om tillstånd att registreras som förvaltare för aktier i avstämningsbolag enligt 3 kap. 10 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 10 § andra stycket försäkringsrörelselagen (1982:713) och 3 kap. 11 § första stycket bankaktiebolagslagen (1987:618).

Tillstånd att registreras som förvaltare kan också lämnas den som fått i uppdrag att för annans räkning förvalta andra finansiella instrument än aktier i avstämningsbolag. Frågor om sådant tillstånd prövas av Finansinspektionen

Ett tillstånd att registreras som förvaltare får förenas med särskilda villkor för att tillgodose allmänna och enskilda intressen. Ett tillstånd skall återkallas av Finansinspektionen, om ett villkor för tillståndet har åsidosatts och avvikelser är betydande eller om annars förutsättningarna för tillståndet inte längre finns.

2 § Den centrala kontoföraren får träffa avtal med den som har tillstånd enligt 1 § om att denne i den mån han har uppdrag av ägare till finansiella instrument skall föras in som förvaltare i avstämningsregister och, i förekommande fall, i aktiebok i stället för ägaren. Den centrala kontoföraren skall därvid tillämpa de principer som anges i 5 kap 2 §.

3 § Förvaltare skall ha ett eller flera avstämningskonton för de finansiella instrument som han förvaltar.

4 § Ett avstämningskonto för förvaltarregistrerade finansiella instrument skall innehålla

1. förvaltarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,
2. anmärkning att instrumenten förvaltas för annans räkning,
3. i fråga om aktier de uppgifter som avses i 4 kap. 3 § första stycket 1–5 samt andra stycket,
4. i fråga om skuldförbindelser de uppgifter som avses i 4 kap. 4 §.

5 § Om den som äger förvaltarregistrerade aktier vill delta i en bolagsstämma, skall han på begäran tillfälligt föras in i aktieboken. När bolagsstämman har ägt rum, skall aktieägaren föras av från aktieboken.

6 § För förvaltarregistrerade finansiella instrument tillämpas 8 kap.

Vad som sägs i 8 kap. 1 och 4 §§ om den som är antecknad på ett avstämningskonto som ägare skall dock i stället avse förvaltaren.

Underrättas förvaltaren om att ett finansiellt instrument har överlåtit eller pantsatts, inträder samma rättsverkningar som om överlåtelsen eller pantsättningen hade registrerats i avstämningsregister.

7 § Ett pantsatt eller utmätt finansiellt instrument får inte förvaltarregistreras utan panthavarens respektive kronofogdemyndighetens samtycke.

8 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter villkor som har meddelats med stöd av 1 § tredje stycket skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 1

9 § Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om uppgiftsskyldighet för förvaltare.

11 kap. Överklagande

1 § Finansinspektionens beslut i frågor som avses i 2 och 10 kap. får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Beslutet skall verkställas även om det har överklagats, om inte domstolen förordnar annat.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2 § Annat beslut enligt denna lag än som avses i 1 § får inte överklagas.

Ikraftträdandebestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1998.

2. Genom lagen upphävs aktiekontolagen (1989:827), lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827) och lagen (1987:829) om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

3. Frågor om auktorisation av central kontoförare får prövas före ikraftträdandet. Ett beslut i en sådan fråga skall gälla tidigast från ikraftträdandet.

Värdepapperscentralen VPC aktiebolag får utan auktorisation fullgöra den verksamhet som enligt denna lag ankommer på central kontoförare intill utgången av år 1998 eller, om ansökan om auktorisation enligt de nya bestämmelserna då har gjorts, till dess ansökan har prövats slutligt.

4. Den som vid denna lags ikraftträdande har tillstånd att vara förvaltare enligt 8 kap. 1 § aktiekontolagen (1989:827) skall anses ha erhållit tillstånd enligt 10 kap. 2 § denna lag.

5. I fråga om aktiebolag som efter ikraftträdandet av denna lag övergår till att bli avstämningsbolag gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som aktieägare eller förvaltare ett avstämningskonto tillkommer den som visar upp ett aktiebrev och enligt 3 kap. 6 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 6 § försäkringsrörelselagen (1982:713) respektive 3 kap. 6 § bankaktiebolagslagen (1987:618) eller på annat sätt styrker sitt förvärv. Aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av den centrala kontoförare som vidtar registreringsåtgärden. Vad som nu har sagts tillämpas på motsvarande sätt i fråga om interimisbevis och emissionsbevis som utfärdats av ett aktiebolag innan denna lag blev tillämplig på bolaget.

6. Om det i annat fall än som anges i punkt 5 är fråga om en rättighet enligt 3 kap. 2 § andra stycket som har utfärdats av ett aktiebolag innan lagen blev tillämplig på bolaget, är den som styrker sitt förvärv behörig

att första gången antecknas som innehavare eller förvaltare av rättigheten på ett avstämningskonto.

7. Om ett skuldebrev har utfärdats för en skuldförbindelse innan denna lag blev tillämplig på förbindelsen gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som borgenär eller förvaltare på ett avstämningskonto tillkommer den som enligt reglerna i lagen (1936:81) om skuldebrev är behörig att som ägare förfoga över skuldebrevet. Skuldebrevet skall makuleras på betryggande sätt av den centrala kontoförare som vidtar registreringsåtgärden.

8. Om ett emissionsbevis eller optionsbevis har utfärdats för en rättighet som avses i 3 kap. 2 § andra stycket 1 eller 2 innan denna lag blev tillämplig på rättigheten, gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som innehavare eller förvaltare av rättigheten på ett konto för skuldförbindelser tillkommer den som företer beviset och enligt 3 kap. 6 § aktiebolagslagen (1975:1385) respektive 3 kap. 6 § bankaktiebolagslagen (1987:618) eller på annat sätt styrker sitt förvärv. Beviset skall makuleras på betryggande sätt av det kontoförande institut som vidtar registreringsåtgärden.

9. Om det i annat fall än som anges i punkt 7 eller punkt 8 är fråga om en rättighet som avses i 3 kap. 3 §, är den som styrker sitt förvärv behörig att första gången antecknas som innehavare eller förvaltare på ett avstämningskonto.

10. Innehavaren av ett skuldebrev som har utfärdats innan denna lag blev tillämplig på skuldförbindelsen har inte, när det gäller därefter förfallen betalning, rätt till betalning förrän innehavet har registrerats på ett avstämningskonto. Med betalning jämställs andra ekonomiska rättigheter gentemot emittenten som följer med skuldebrevet. I samband med att skuldförbindelsen första gången registreras på kontot får den centrala kontoföraren fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp. Vad som nu har sagts om skuldebrev gäller i tillämpliga delar även annat finansiellt instrument som avses i 3 kap. 3 § denna lag.

11. En panthavare är behörig att påkalla att bestämmelserna i punkterna 2 – 8 tillämpas. Kravet på uppvisande av ett aktiebrev eller annan handling anses därvid uppfyllt om panthavaren visar upp handlingen.

12. En handling som har makulerats enligt punkterna 4 – 8 skall förvaras av den centrala kontoföraren i original eller kopia i minst tio år.

13. Vad som enligt punkterna 5 – 12 åligger central kontoförare kan av denne uppdras åt företag som avses i 5 kap. 1 § att utföra på den centrala kontoförarens vägnar.

Lagförslaget i promemorian om förbättrad kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder

Prop. 1997/98:160
Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder skall föras in en ny paragraf, 27 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

27 a §

Fondbolaget skall årligen informera varje andelsägare i en värdepappersfond om de kostnader som hänförs till andelsinnehavet. Informationen skall avse samtliga kostnader som tagits ur fonden under det föregående kalenderåret. Kostnaderna skall anges som ett totalt belopp. Informationen skall ges skriftligen.

I fråga om fondandelar som enligt 31 § lämnats till någon annan för förvaltning skall informationen ges till förvaltaren. Fondbolaget får ange ett belopp för alla andelar i en värdepappersfond som lämnats för förvaltning till samma förvaltare.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om när informationen skall lämnas och vad den närmare skall innehålla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Förteckning över remissinstanser

Prop. 1997/98:160
Bilaga 3

Remissyttranden avseende Ds 1997:76 PM med förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument

Efter remiss har yttranden över departementspromemorian Ds 1997:76 PM med förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument avgetts av Riksbanken, Finansinspektionen, Riksgäldskontoret, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Göteborg, Riksrevisionsverket, Riksskatteverket, Konkurrensverket, Datainspektionen, Patent- och registreringsverket, Aktiefremjandet, Allmänna pensionsfonden första-tredje fondstyrelserna, Finansbolagens förening, Fondbolagens förening, Fristående Sparbankers Riksförbund, OM Stockholm AB, Penningmarknadsinformation PmI AB, Stockholms Fondbörs AB, Stockholms Handelskammare, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Sveriges Advokatsamfund, Sveriges Aktiesparares Riksförbund, Sveriges Försäkringsförbund, Sveriges Industriförbund, Uppsala Universitet, juridiska fakultetsnämnden och Värdepapperscentralan VPC AB. Yttrande har dessutom inkommit från Lantbrukarnas Riksförbund.

Remissyttranden avseende Promemorian om förbättrad kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder

Efter remiss har yttrande över promemorian om förbättrad kostnadsinformation till andelsägare i värdepappersfonder avgetts av Finansinspektionen, Konkurrensverket, Konsumentverket, Fondbolagens Förening, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Sveriges Aktiesparares Riksförbund, Svenska Bankkunders Riksförbund och Utredningen om bildandet av Premiépensionsmyndigheten. Yttrande har dessutom inkommit från Aktiefremjandet.

Förslag till lag om kontoföring av finansiella instrument

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § I denna lag finns bestämmelser om kontoföring i avstämningsregister av äganderätt och särskild rätt till sådana aktier och andra finansiella instrument för vilka aktiebrev, skuldebrev eller annan motsvarande skriftlig handling inte har utfärdats eller, där sådan handling har utfärdats, det genom förvaring eller på annat likvärdigt sätt har säkerställts att handlingen inte kommer i omlopp.

Avstämningsregister för de ändamål som avses i första stycket får föras av auktoriserade centrala värdepappersförvarare. Frågor om auktorisation prövas av Finansinspektionen.

2 § Auktorisation som central värdepappersförvarare kan meddelas svenska aktiebolag, svenska ekonomiska föreningar och utländska företag.

3 § I denna lag betyder:

central värdepappersförvarare: företag som har fått auktorisation enligt 2 kap. att kontoföra finansiella instrument i avstämningsregister,

avstämningsbolag: sådant avstämningsbolag som avses i aktiebolagslagen (1975:1385),

emittent: i fråga om aktier aktiebolaget och i fråga om annat finansiellt instrument utgivaren eller utfärdaren av instrumentet,

kontoförande institut: den som av en central värdepappersförvarare medgetts rätt att vidta registreringsåtgärder i avstämningsregister,

finansiellt instrument: detsamma som i 1 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,

skuldförbindelse: ensidig skuldförbindelse avsedd för allmän omsättning,

värdepappersinstitut: detsamma som i 1 kap. 2 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

kvalificerat innehav: ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar 10 procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget,

koncern: detsamma som i 1 kap. 5 och 6 §§ aktiebolagslagen (1975:1385), varvid vad som sägs om moderbolag skall tillämpas även på andra juridiska personer än aktiebolag.

Allmänna krav

1 § En central värdepappersförvarare skall bedriva sin verksamhet så att den tillgodoser högt ställda krav på säkerhet och effektivitet. Verksamheten skall även i övrigt bedrivas på sådant sätt att allmänhetens förtroende för kontoföringen upprätthålls och enskildas intressen inte äventyras.

Svenska företag

2 § Auktorisation som central värdepappersförvarare får meddelas ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening endast om

1. bolagsordningen eller stadgarna inte strider mot denna lag eller annan författning,
2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla de krav som anges i 1 §,
3. det kan antas att den som kommer att ha ett kvalificerat innehav i företaget inte motverkar en sund utveckling av verksamheten i företaget och denne även i övrigt är lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av en central värdepappersförvarare,
4. den som avses ingå i företagets styrelse eller vara verkställande direktör eller dennes ställföreträdare har tillräcklig insikt och erfarenhet för att delta i ledningen av en central värdepappersförvarare och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift,
5. företaget uppfyller de villkor som i övrigt anges i denna lag.

Auktorisation som central värdepappersförvarare får inte meddelas, om det kan antas att någon som i väsentlig mån har åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet kommer att ha ett kvalificerat innehav i företaget.

En auktorisation får förenas med villkor och begränsas till att avse vissa finansiella instrument eller begränsas på annat sätt.

Till ansökan om auktorisation skall det fogas en plan över den tilltänkta verksamheten.

3 § En central värdepappersförvarares bolagsordning eller stadgar skall godkännas av Finansinspektionen i samband med att auktorisation beviljas.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen eller stadgarna får inte registreras innan det har godkänts av inspektionen.

4 § En central värdepappersförvarare som är aktiebolag skall ha ett bundet eget kapital som med hänsyn till verksamhetens art och omfattning är tillräckligt stort. Vid bedömningen skall beaktas även andra finansiella resurser som företaget har eller kan utnyttja. För en central värdepappersförvarare som är ekonomisk förening gäller vad som sägs om bundet

eget kapital i stället summan av gjorda medlemsinsatser och förlagsinsatser.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om storleken av det bundna egna kapitalet och summan av gjorda medlemsinsatser och förlagsinsatser.

5 § En central värdepappersförvarare skall ha en styrelse med minst fem ledamöter och en verkställande direktör.

Utländska företag

6 § Auktorisation för ett utländskt företag att driva verksamhet som central värdepappersförvarare från avdelningskontor med självständig förvaltning här i landet får meddelas endast om

1. företaget i sitt hemland bedriver motsvarande verksamhet och där står under tillsyn av en myndighet eller något annat behörigt organ, och
2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla de krav som anges i 1 §.

För utländska företag gäller bestämmelserna i denna lag i tillämpliga delar. I övrigt gäller lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.

Annan verksamhet

7 § En central värdepappersförvarare får, utöver den verksamhet som auktorisationen omfattar, driva endast börs- eller clearingverksamhet och annan verksamhet som har nära samband med verksamheten som central värdepappersförvarare.

Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen tillåta en central värdepappersförvarare att driva även annan verksamhet än som avses i första stycket.

Organisationsförvärv

8 § Förvärv av aktier eller andelar i företag kräver tillstånd av Finansinspektionen, om förvärvet ingår som ett led i organisationen av verksamheten.

3 kap. Kontoförande institut och förvaltarregistrering

Kontoförande institut

1 § En central värdepappersförvarare får medge kontoförande institut rätt att vidta registreringsåtgärder i avstämningsregister.

2 § En central värdepappersförvarare får som kontoförande institut anta Riksbanken och Riksgäldskontoret samt sådana juridiska personer som har en betryggande kapitalstyrka och teknisk och juridisk sakkunskap och

som i övrigt är lämpliga att vidta registreringsåtgärder hos den centrala värdepappersförvararen.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

3 § Ett kontoförande institut får vidta registreringsåtgärder för egen räkning. En central värdepappersförvarare får medge följande juridiska personer rätt att vidta registreringsåtgärder för annans räkning:

1. Riksbanken och andra centralbanker,
2. svenska och utländska clearingorganisationer,
3. centrala värdepappersförvarare eller utländska företag som i sitt hemland får driva verksamhet som är jämförbar med central kontoföring, och
4. värdepappersinstitut eller utländska företag som i sitt hemland får bedriva värdepappersrörelse.

Utländska företag som avses i första stycket 2–4 skall i hemlandet stå under betryggande tillsyn av myndighet eller annat behörigt organ.

4 § Om den centrala värdepappersförvararen medger kontoförande institut rätt att vidta registreringsåtgärder, skall värdepappersförvararen tilllämpa principerna om

fritt tillträde, som innebär att var och en som uppfyller de krav som ställs i denna lag och av den centrala värdepappersförvararen får medverka vid kontoföringen, och

neutralitet, som innebär att regler som ställts upp av den centrala värdepappersförvararen utformas och tillämpas på ett likformigt sätt.

5 § Ett kontoförande institut skall lämna den centrala värdepappersförvararen de upplysningar som behövs för att denne skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag eller andra författningar.

6 § Om ett kontoförande institut inte längre uppfyller de krav som anges i 2 §, skall den centrala värdepappersförvararen besluta att institutet inte har rätt att vara kontoförande institut.

En central värdepappersförvarare får även meddela ett beslut som avses i första stycket, om ett kontoförande institut trots uppmaning från den centrala värdepappersförvararen inte lämnar de uppgifter som avses i 5 §.

7 § Kontoförande institut som inte står under Finansinspektionens tillsyn eller motsvarande tillsyn i hemlandet är skyldiga att lämna inspektionen de uppgifter den begär som rör verksamheten som kontoförande institut.

Om ett kontoförande institut inte fullgör sin skyldighet enligt första stycket, får Finansinspektionen förelägga institutet att lämna de begärda uppgifterna.

8 § En central värdepappersförvarare får medge sådana juridiska personer som avses i 3 § första stycket 1–4 rätt att registreras som förvaltare av finansiella instrument. I sådana fall tillämpas de principer som anges i 4 §.

Ett medgivande att registreras som förvaltare får förenas med särskilda villkor för att tillgodose allmänna och enskilda intressen. Ett medgivande skall återkallas av den centrala värdepappersförvararen, om ett villkor för medgivandet har åsidosatts och avvikelserna är betydande eller om annars förutsättningarna för medgivande inte längre finns.

9 § En förvaltare skall ha ett eller flera avstämningskonton för de finansiella instrument som han förvaltar.

10 § Ett avstämningskonto för förvaltarregistrerade finansiella instrument skall innehålla

1. förvaltarens firma, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,
2. anmärkning om att instrumenten förvaltas för annans räkning,
3. i fråga om aktier, de uppgifter som avses i 4 kap. 10 § första stycket 1–5 samt andra stycket,
4. i fråga om skuldförbindelser, de uppgifter som avses i 4 kap. 11 §.

11 § För förvaltarregistrerade finansiella instrument tillämpas 6 kap.

Vad som sägs i 6 kap. 1 och 4 §§ om den som är antecknad på ett avstämningskonto som ägare skall dock i stället avse förvaltaren.

Underrättas förvaltaren om att ett finansiellt instrument har överlåtit eller pantsatts, inträder samma rättsverkningar som om överlåtelsen eller pantsättningen hade registrerats i ett avstämningsregister.

12 § Ett pantsatt eller utmätt finansiellt instrument får inte förvaltarregistreras utan panthavarens respektive kronofogdemyndighetens samtycke.

13 § På begäran av den centrala värdepappersförvararen skall en förvaltare lämna uppgifter till värdepappersförvararen om de aktieägare vars aktier han förvaltar. Uppgifterna skall avse aktieägarnas namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress. Förvaltaren skall dessutom ange det antal aktier av olika slag som varje aktieägare äger. Uppgifterna skall avse förhållandena vid den tidpunkt som den centrala värdepappersförvararen bestämmer.

Den centrala värdepappersförvararen skall på begäran av ett avstämningsbolag kräva in sådana uppgifter om bolagets aktieägare som avses i första stycket.

Avstämningsbolag har rätt att hos den centrala värdepappersförvararen få tillgång till de uppgifter som har lämnats om bolagets aktieägare.

Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen medge förvaltare undantag från den uppgiftsskyldighet som följer av första och andra styckena.

14 § Hos den centrala värdepappersförvararen skall det för varje avstämningsbolag finnas en sammanställning över aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier i bolaget. Sammanställningen skall innehålla de uppgifter som anges i 13 § första stycket. En utskrift av sammanställningen skall hållas tillgänglig för var och en på bolagets huvudkontor och hos den centrala värdepappersförvararen. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Var och en har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en utskrift av sammanställningen från den centrala värdepappersförvararen.

4 kap. Avstämningsregister och avstämningskonton

Allmänna bestämmelser om avstämningsregister

1 § Avstämningsregister består av avstämningskonton som läggs upp för ägare av finansiella instrument som registreras enligt denna lag. Sådana register förs med hjälp av automatiserad behandling. Den centrala värdepappersförvararen är personuppgiftsansvarig enligt personuppgiftslagen (1998:000) för den behandling av personuppgifter som värdepappersförvararen utför.

Om inget annat följer av denna lag eller av föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, tillämpas personuppgiftslagen vid behandling av personuppgifter om ägare och andra rättighetshavare till finansiella instrument.

2 § Aktier i avstämningsbolag skall vara registrerade i avstämningsregister. Aktier i svenska bolag som inte är avstämningsbolag får inte registreras i avstämningsregister.

Bestämmelserna i denna lag om aktier i avstämningsbolag tillämpas också på följande rättigheter i sådana bolag, nämligen

1. företrädesrätt att delta i emission som avses i 4 kap. aktiebolagslagen (1975:1385),
2. rätt på grund av teckning av aktier vid nyemission enligt 4 kap. aktiebolagslagen, samt
3. rätt på grund av nyteckning av aktier enligt 5 kap. aktiebolagslagen.

3 § En central värdepappersförvarare får registrera skuldförbindelser eller andra svenska eller utländska finansiella instrument i ett avstämningsregister. Bestämmelserna i denna lag om skuldförbindelser gäller i tillämpliga delar även

1. företrädesrätt att delta i emission som avses i 5 kap. aktiebolagslagen (1975:1385),
2. konverteringsrätt och optionsrätt till nyteckning som avses i 5 kap. aktiebolagslagen, och
3. andra finansiella instrument än aktier eller sådana instrument som avses i 1 och 2 eller 2 § andra stycket 1–3.

4 § Registrering enligt 2 och 3 §§ sker enligt avtal mellan den centrala värdepappersförvararen och emittenten. Om de finansiella instrumenten

har utfärdats i ett annat land än Sverige, får sådan registrering också ske enligt avtal mellan den centrala värdepappersförvararen och företag med motsvarande uppgifter i det landet, om de finansiella instrumenten har avskilts för sådant ändamål.

Samma finansiella instrument får inte registreras på avstämningskonto hos mer än en svensk central värdepappersförvarare. Ett aktiebolag måste anlita samma centrala värdepappersförvarare för all registrering som avser aktier och sådana rättigheter i bolaget som avses i 2 § andra stycket.

5 § För rättigheter som registreras enligt denna lag får det inte utfärdas aktiebrev, emissionsbevis, interimsbevis eller optionsbevis som avses i aktiebolagslagen (1975:1385). Har en sådan handling utfärdats, gäller inte bestämmelserna i aktiebolagslagen för handlingen. För andra finansiella instrument som registreras enligt denna lag får det inte utfärdas skuldebrev eller motsvarande handling. Har sådan handling utfärdats, gäller den inte som förbindelse.

Första stycket tillämpas inte i fråga om finansiella instrument utfärdade i ett annat land än Sverige.

Om aktiebrev, skuldebrev eller annan motsvarande handling har utfärdats för ett sådant instrument som avses i andra stycket skall handlingen vara inlämnad för förvaring hos den centrala värdepappersförvararen eller för detta företags räkning, innan registrering i avstämningsregister får ske, om det inte på annat sätt är säkerställt att handlingen inte kommer i omlopp. Handlingen skall vara kvar i sådant förvar så länge instrumentet är registrerat i avstämningsregister.

6 § En central värdepappersförvarare får vägra att öppna avstämningskonto för förvärvare av ett sådant finansiellt instrument som kontoförs av värdepappersförvararen endast om det finns grund för det enligt denna lag eller annan författning.

7 § Upphör finansiella instrument att vara registrerade i avstämningsregister hos en central värdepappersförvarare till följd av att ett avstämningsförbehåll tagits bort eller att avtalet mellan emittenten och värdepappersförvararen upphört att gälla, är värdepappersförvararen skyldig att till emittenten eller till annan central värdepappersförvarare som emittenten anvisar lämna upplysning om innehållet i samtliga avstämningskonton. Skall registreringen hos den centrala värdepappersförvararen upphöra därför att ett avtal mellan värdepappersförvararen och ett utländskt företag som avses i 4 § första stycket andra meningen upphört att gälla, skall det utländska företaget få motsvarande upplysning.

I fall som avses i första stycket skall samtliga kontohavare och innehavare av rättigheter som registrerats på avstämningskonto underrättas genom den centrala värdepappersförvararens försorg.

8 § Varje innehavare av sådana finansiella instrument som registreras enligt denna lag skall ha ett eller flera avstämningskonton, om instrumenten är förvaltarregistrerade.

9 § På ett avstämningskonto skall det anges

1. kontohavarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress,

2. namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress för panthavare,

3. det antal finansiella instrument som kontot omfattar,

4. i förekommande fall att kontohavaren har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken med uppdrag som omfattar förvaltning av aktierna eller att aktierna företräds av en förvaltare som förordnats enligt 7 kap. 14 a § bankrörelselagen (1987:617), 5 kap. 15 a § lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet, 6 kap. 3 g § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, 11 kap. 2 h § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet eller 3 kap. 2 e § försäkringsrörelselagen (1982:713),

5. pantsättning och annan särskild rätt som gäller ett finansiellt instrument,

6. Om kontohavaren har gått i konkurs samt utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende ett finansiellt instrument eller panträtt i detta,

7. inskränkning enligt 13 kap. 19 § andra stycket eller 14 kap. 21 § andra stycket föräldrabalken.

10 § Utöver vad som följer av 9 § skall det på ett avstämningskonto beträffande aktier anges

1. aktiernas nominella belopp och för varje aktie huruvida full betalning har erlagts för aktien till avstämningsbolaget,

2. till vilket slag varje aktie hör, om aktier av olika slag kan finnas enligt bolagsordningen,

3. i förekommande fall att en aktie av visst slag kan omvandlas till en aktie av annat slag,

4. förbehåll att aktieägare eller annan skall vara berättigad att lösa aktie som övergår till ny ägare,

5. utbetalning som görs vid inlösen av en aktie eller minskning av aktiens nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar,

6. inskränkning i rätten att fritt förfoga över en aktie som avses i 3 kap. 12 och 15 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) och namn, personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress för panthavare och för den som har en rättighet på grund av en sådan inskränkning.

Har utan återbetalning en aktie dragits in eller det nominella beloppet ändrats, skall detta anges på kontot så snart som möjligt.

11 § Utöver vad som följer av 9 § skall på ett avstämningskonto beträffande skuldförbindelser i förekommande fall anges

1. skuldbelopp, valuta och skuldförbindelsernas nominella belopp,

2. verkställd utbetalning av kapitalbelopp eller ränta,

3. huruvida utbyte skett av konvertibel fordran enligt 5 kap. aktiebolagslagen (1975:1385),

4. huruvida utnyttjande skett av optionsrätt vid nyteckning på grund av fordran som är förenad med optionsrätt vid nyteckning enligt 5 kap. aktiebolagslagen,

5. andra inskränkningar för borgenären att ta emot betalning eller att i övrigt göra betalningsutfästelsen gällande.

Föreskrifter och underrättelseskyldighet

12 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om kontoföring och övriga frågor som avses i detta kapitel.

13 § När en central värdepappersförvarare har underrättats om en konkurs skall värdepappersförvararen omedelbart vidarebefordra underrättelsen till samtliga förvaltare som har medgivande enligt 3 kap. 8 §.

5 kap. Registreringsåtgärder

1 § En central värdepappersförvarare eller ett kontoförande institut skall genast registrera anmälningar om sådana förhållanden som skall framgå av avstämningsregistret och ange tidpunkten för registreringen. När samtliga villkor för slutlig registrering är uppfyllda skall registrering ske på ett avstämningskonto.

2 § Om en anmälan som avses i 1 § är ofullständig men bristen går att avhjälpa, skall anmälan föreläggas att inom en vecka komplettera sin anmälan. Om komplettering inte sker, är registreringen av anmälan utan verkan.

3 § En begäran om registreringsåtgärd skall avslås, om förutsättningar för registrering saknas och komplettering inte har skett eller inte kan ske. Anmälan skall skriftligen underrättas om beslutet och skälen för detta.

4 § En registrering skall rättas, om den innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av att den som vidtagit registreringsåtgärden eller någon annan har gjort sig skyldig till skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende eller till följd av något tekniskt fel. Den vars rätt berörs skall ges möjlighet att yttra sig, om inte rättelsen är till förmån för denne eller yttrande annars är uppenbart obehövligt.

5 § Den centrala värdepappersförvararen får ur ett avstämningsregister avföra uppgifter som uppenbarligen saknar betydelse.

De avförda uppgifterna skall bevaras i minst tio år.

6 kap. Rättsverkan av registrering

1 § Den som är antecknad som ägare på ett avstämningskonto skall, med de begränsningar som framgår av kontot, anses ha rätt att förfoga över det finansiella instrumentet.

2 § Har en anmälan om överlåtelse av ett finansiellt instrument registrerats, får instrumentet därefter inte tas i anspråk av överlåtarens borgenärer för andra rättigheter än sådana som var registrerade när anmälan registrerades.

3 § Har samma finansiella instrument överlåtits till flera var för sig, har den överlåtelse företräde för vilken anmälan om överlåtelse registrerades först.

Registreringen av anmälan ger dock inte en överlåtelse företräde framför en tidigare överlåtelse, om förvärvaren när anmälan om överlåtelser registrerades kände till eller borde ha känt till den tidigare överlåtelser.

Bestämmelserna i denna paragraf skall även tillämpas på förvärv genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller liknande förvärvssätt när fråga uppkommer om företrädet mellan ett sådant förvärv och en senare överlåtelse.

4 § Har ett finansiellt instrument i annat fall än som avses i 3 § överlåtits av någon som inte ägde det, blir överlåtelsern giltig om överlåtaren vid tidpunkten för överlåtelsern var antecknad på ett avstämningskonto som ägare till instrumentet samt anmälan om överlåtelsern har registrerats och förvärvaren då varken kände till eller borde ha känt till att överlåtaren inte ägde det finansiella instrumentet. Vad nu sagts tillämpas även vid överlåtelse från den som ägde det finansiella instrumentet men som saknade rätt att förfoga över instrumentet genom överlåtelse.

5 § För skuldförbindelser som registrerats i avstämningsregister tillämpas i övrigt 15–18 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev. Med besittning av eller anteckning på skuldebrev jämställs motsvarande registrering på konto i avstämningsregistret.

6 § Den som på förfallodagen eller på fastställd avstämningsdag är registrerad på ett konto i avstämningsregistret som ägare eller som berättigad att i andra fall ta emot betalning skall anses ha rätt att ta emot betalningen. Betalningen är dock inte giltig, om gäldenären insåg eller borde ha insett att betalningsmottagaren inte var berättigad att ta emot betalning för skuldförbindelsen.

7 § Bestämmelserna i 1–5 §§ tillämpas även vid pantsättning.

7 kap. Rätt till ersättning

1 § Om till följd av 6 kap. 4 § en överlåtelse av ett finansiellt instrument, för vilket överlåtarens eller en tidigare överlåtarens äganderätt grundas på

en handling som är förfalskad, gäller mot den som ägde det finansiella instrumentet eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller, har denne rätt till ersättning av den centrala värdepappersförvararen för sin skada till följd av överlåtelsen.

Första stycket tillämpas också, om till följd av 6 kap. 7 § en pantsättning av ett finansiellt instrument gäller mot den som äger det finansiella instrumentet eller mot någon till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller.

2 § För skada som orsakas en ägare till ett finansiellt instrument till följd av en oriktig eller missvisande uppgift i ett avstämningsregister eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register svarar den centrala värdepappersförvararen eller, om felet kan hänföras till ett kontoförande institut, institutet. Ersättningsansvar gäller dock inte, om den centrala värdepappersförvararen respektive det kontoförande institutet visar att felet beror på en omständighet som är utanför dess kontroll och vars följder inte skäligen kunde ha undvikits eller övervunnits. Indirekt förlust ersätts endast om den beror på försumelse av den centrala värdepappersförvararen eller det kontoförande institutet. Vad som nu har sagts om ägaren till ett finansiellt instrument gäller också panthavare och den till vars förmån en rådighetsinskränkning gäller.

Första stycket gäller på motsvarande sätt om felet beror på någon som har anlitats av den centrala värdepappersförvararen eller av ett kontoförande institut.

För skada som kan hänföras till ett kontoförande institut svarar den centrala värdepappersförvararen solidariskt med institutet. Den centrala värdepappersförvararens ansvar är dock i sådant fall begränsat till fem miljoner kronor för varje skadefall. Den centrala värdepappersförvararen har rätt till ersättning av det kontoförande institutet för vad värdepappersförvararen har betalat till följd av det solidariska ansvaret.

3 § Om någon orsakas skada genom beslut om rättelse enligt 5 kap. 4 § har han rätt till ersättning av den centrala värdepappersförvararen, om han inte insåg eller med hänsyn till arten av felet eller andra omständigheter borde ha insett att fel förekommit.

4 § Ersättning enligt 1–3 §§ kan efter skälighet sättas ned eller helt falla bort, om vållande på den skadelidandes sida har medverkat till skadan.

5 § I fall som avses i 1–3 §§ har den centrala värdepappersförvararen eller ett kontoförande institut rätt att kräva tillbaka utbetald ersättning från den som genom vållande har medverkat till skadan, i den mån det är skäligt med hänsyn till skadans orsak och omständigheterna i övrigt.

6 § En central värdepappersförvarare skall ha en ändamålsenlig organisation för hantering av ersättningskrav från dem som enligt detta kapitel är berättigade till ersättning.

1 § Var och en som är registrerad på ett avstämningskonto som ägare eller panthavare eller i annan egenskap, har rätt att på begäran få besked från den centrala värdepappersförvararen om kontots innehåll i den mån innehållet berör den registrerades rätt.

Den centrala värdepappersförvararen skall varje år före utgången av januari lämna innehavaren av ett avstämningskonto besked om kontots innehåll per den 31 december föregående år. Om innehavaren begär det, skall beskedet ange de förändringar på kontot som har ägt rum under det föregående året. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om skyldighet för centrala värdepappersförvarare att lämna besked till kontohavare i andra fall än som avses i första meningen.

Besked enligt andra stycket skall lämnas utan avgift.

2 § Den som är eller har varit anställd hos en central värdepappersförvarare eller hos ett kontoförande institut får inte obehörigen röja uppgifter som har registrerats i ett avstämningsregister eller som har lämnats till värdepappersförvararen eller institutet av en förvaltare.

3 § Om Finansinspektionen eller åklagare finner anledning att anta att brott enligt 7 kap. 1 § lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument har begåtts eller att en bestämmelse i insiderlagen (1990:1342) har överträtts, skall den centrala värdepappersförvararen på begäran lämna inspektionen eller åklagaren besked om ett avstämningsregisters innehåll i den omfattning det har anknytning till överträdelsen. Beskedet skall lämnas utan avgift. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om hur skyldigheten att lämna sådana besked till inspektionen skall fullgöras.

Regeringen får föreskriva att Finansinspektionen skall ha terminalåtkomst till avstämningsregistren för inhämtande av uppgifter som avses i första stycket och som har anknytning till ett ärende hos inspektionen.

Uppgifter som skall anmälas enligt 9 § insiderlagen får genom automatisk databehandling utlämnas till det insiderregister som förs enligt 16 § samma lag.

9 kap. Tillsyn

Upplysningsskyldighet och ägarprövning m.m.

1 § Centrala värdepappersförvarare står under tillsyn av Finansinspektionen. I fråga om upplysningsskyldighet, ägarprövning, bedrivandet av tillsynen, avgifter till Finansinspektionen och överklagande i sådana frågor tillämpas 11 kap. 1, 2–5 och 9 §§ samt 12 kap. 1 § första och tredje styckena lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet på motsvarande sätt.

2 § Om en central värdepappersförvarare har fattat ett beslut som strider mot denna lag eller någon annan författning som reglerar dess verksamhet, mot föreskrift som meddelats med stöd av denna lag eller någon annan författning eller mot bolagsordningen eller stadgarna, får Finansinspektionen förbjuda att beslutet verkställs. Har beslutet redan verkställts, får inspektionen förelägga värdepappersförvararen att göra rättelse, om det är möjligt.

Återkallelse av auktorisation m.m.

3 § Auktorisation som central värdepappersförvarare skall återkallas av Finansinspektionen, om

1. värdepappersförvararen genom att överträda denna lag eller någon föreskrift som har meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visat sig olämplig att utöva verksamheten,

2. värdepappersförvararen inte bedriver sådan verksamhet som auktorisationen avser,

3. När det gäller ett svenskt aktiebolag, bolagets egna kapital understiger två tredjedelar av det registrerade aktiekapitalet och bristen inte har täckts inom tre månader från det att den blev känd för bolaget,

4. någon som ingår i värdepappersförvararens styrelse eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 2 § första stycket 4.

Om det är tillräckligt får Finansinspektionen i fall som avses i första stycket 1 meddela varning i stället för att återkalla auktorisationen.

Vid tillämpning av första stycket 3 skall det egna kapitalet beräknas enligt 13 kap. 2 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975:1385).

I fall som avses i första stycket 4 får auktorisationen återkallas bara om Finansinspektionen först invänt mot att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare och om han, efter en av inspektionen bestämd tid av högst tre månader, fortfarande finns kvar i styrelsen eller är verkställande direktör eller dennes ställföreträdare.

Vid återkallelse av auktorisation får Finansinspektionen besluta om hur verksamheten skall avvecklas.

Vite

4 § Om Finansinspektionen meddelar ett föreläggande enligt 3 kap. 7 § eller 9 kap. 2 § får inspektionen förelägga vite.

10 kap. Överklagande

1 § Beslut som Finansinspektionen meddelar med stöd av 1 kap. 1 §, 2 kap. 3 och 7 §§ samt 9 kap. 3 § får överklagas hos kammarrätten.

Andra beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får, med undantag av vad som följer av hänvisningen i 9 kap. 1 § till bestämmelserna om överklagande i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet, överklagas hos länsrätten. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av länsrättens avgörande.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om förbud eller föreläggande enligt 9 kap. 2 § eller om återkallelse enligt 9 kap. 3 § skall gälla omedelbart.

Ikraftträdandebestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Genom lagen upphävs aktiekontolagen (1989:827), lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827) och lagen (1989:829) om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag.

3. Frågor om auktorisation av centrala värdepappersförvarare får prövas före ikraftträdandet. Ett beslut i en sådan fråga skall gälla tidigast från ikraftträdandet.

Om Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag har ansökt om auktorisation när denna lag träder i kraft, får centralen utan auktorisation fullgöra den verksamhet som enligt denna lag ankommer på centrala värdepappersförvarare till dess ansökan har prövats slutligt.

4. Ett tillstånd att vara förvaltare som gäller vid ikraftträdandet medför rätt att vara förvaltare även efter ikraftträdandet till dess Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag har prövat om medgivande skall ges enligt 3 kap. 8 §, dock längst till utgången av september 1999. Under denna tid gäller fortfarande äldre bestämmelser i 8 kap. 1 §, 2 §, 7 § och 10 § första stycket samt 9 kap. 5 § första stycket aktiekontolagen (1989:827).

5. Bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:000) skall tillämpas även vid behandling av personuppgifter som påbörjas i ett avstämningsregister före den 24 oktober 1998.

6. I fråga om aktiebolag som efter ikraftträdandet av denna lag övergår till att bli avstämningsbolag gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som aktieägare eller förvaltare på ett avstämningskonto tillkommer den som visar upp ett aktiebrev och enligt 3 kap. 6 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller på annat sätt styrker sitt förvärv. Aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av den centrala värdepappersförvararen. Vad som nu har sagts tillämpas på motsvarande sätt i fråga om interimbevis och emissionsbevis som utfärdats av ett aktiebolag innan denna lag blev tillämplig på bolaget.

7. Om det i annat fall än som anges i punkt 6 är fråga om en rättighet enligt 4 kap. 2 § andra stycket som har utfärdats av ett aktiebolag innan lagen blev tillämplig på bolaget, är den som styrker sitt förvärv behörig att första gången antecknas som ägare eller förvaltare av rättigheten på ett avstämningskonto.

8. Om ett skuldebrev har utfärdats för en skuldförbindelse innan denna lag blev tillämplig på förbindelsen gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som ägare eller förvaltare på ett avstämningskonto tillkommer den som enligt reglerna i lagen (1936:81) om skuldebrev är be-

hörig att som ägare förfoga över skuldebrevet. Skuldebrevet skall makuleras på betryggande sätt av den centrala värdepappersförvararen.

9. Om ett emissionsbevis eller optionsbevis har utfärdats för en rättighet som avses i 4 kap. 3 § andra stycket 1 eller 2 innan denna lag blev tillämplig på rättigheten gäller följande. Behörighet att första gången antecknas som ägare eller förvaltare av rättigheten på ett konto för skuldförbindelser tillkommer den som företer beviset och enligt 3 kap. 6 § aktiebolagslagen (1975:1385) eller på annat sätt styrker sitt förvärv. Beviset skall makuleras på betryggande sätt av den centrala värdepappersförvararen.

10. Om det i annat fall än som anges i punkterna 8 eller 9 är fråga om en rättighet som avses i 4 kap. 3 §, är den som styrker sitt förvärv behörig att första gången antecknas som ägare eller förvaltare på ett avstämningskonto.

11. Ägaren av ett skuldebrev som har utfärdats innan denna lag blev tillämplig på skuldförbindelsen har inte, när det gäller därefter förfallen betalning, rätt till betalning förrän innehavet har registrerats på ett avstämningskonto. Med betalning jämställs andra ekonomiska rättigheter gentemot emittenten som följer med skuldebrevet. I samband med att skuldförbindelsen första gången registreras på kontot får den centrala värdepappersförvararen fastställa avstämningsdag för ränta och kapitalbelopp. Vad som nu har sagts om skuldebrev gäller i tillämpliga delar även annat finansiellt instrument som avses i 4 kap. 3 § denna lag.

12. En panthavare är behörig att påkalla att bestämmelserna i punkterna 6–10 tillämpas. Kravet på uppvisande av ett aktiebrev eller annan handling anses därvid uppfyllt om panthavaren visar upp handlingen.

13. En handling som har makulerats enligt punkterna 6, 8 eller 9 skall förvaras av den centrala värdepappersförvararen i original eller kopia i minst tio år.

14. Vad som enligt punkterna 6–13 åligger en central värdepappersförvarare kan av denne uppdras åt kontoförande institut att utföra på den centrala värdepappersförvararens vägnar.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 30 § och 6 kap. 2 § utsökningsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*4 kap.
30 §¹

Utmätning medför förmånsrätt i och med beslutet, om ej annat följer av andra eller fjärde stycket eller 7 kap 13 §.

Utmätning av här i riket registrerat skepp eller luftfartyg, intecknade reservdelar till sådant luftfartyg eller fast egendom medför ej förmånsrätt förrän ärende angående anteckning om utmätningen tas upp på inskrivningsdag. Upptas på samma inskrivningsdag mer än ett sådant ärende, skall den utmätning som skedde först ha företräde. Om här i riket registrerat skepp eller luftfartyg som har utmätts här blir utmätt i främmande stat innan det har tagits om hand av kronofogdemyndigheten, skall den rätt som har vunnits genom den förra utmätningen gälla som panträtt.

Utmätning av fast egendom medför företräde framför rättighet i egendomen, om ärende angående anteckning om utmätningen tas upp senast på den inskrivningsdag då inskrivning av rättigheten söks.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *aktiekontolagen* (1989:827) medför förmånsrätt genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. i sistnämnda lag inträder förmånsrätten i stället genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt sistnämnda kap.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* medför förmånsrätt genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 3 kap. i sistnämnda lag inträder förmånsrätten i stället genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt sistnämnda kap.

6 kap.
2 §²

Pengar samt löpande skuldebrev och annan handling, vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av annan förpliktelse, skall tagas i förvar.

Utmäts pantbrev i skepp eller fastighet eller skuldebrev som är intecknat i luftfartyg eller reservdelar till luftfartyg hos den intecknade egendomens ägare, skall pantbrevet eller inteckningshandlingen tas i förvar. Om beslutet om utmätning av pantbrev avser ett datapantbrev, skall kronofogdemyndigheten begära att Lantmäteriverket utfärdar ett skriftligt pantbrev enligt 8 § lagen (1994:448) om pantbrevsregister.

¹ Senaste lydelse 1992:1311.

² Senaste lydelse 1995:1398.

Kan det antagas att handling som avses i första eller andra stycket undanhålls eller har förkommit, skall i stället sekundogäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra sin förpliktelse till annan än kronofogdemyndigheten eller den som myndigheten anvisar.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *aktiekontolagen* (1989:827) skall säkerställas genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 8 kap. i sistnämnda lag skall säkerställandet i stället ske genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt sistnämnda kap.

Utmätning av en rättighet som är registrerad enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* skall säkerställas genom registrering av utmätningen enligt den lagen. Utmäts en rättighet som förvaltas enligt 3 kap. i sistnämnda lag skall säkerställandet i stället ske genom underrättelse till förvaltaren om utmätningen. Detsamma gäller om utmätningen avser en panträtt i en rättighet som förvaltas enligt sistnämnda kap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Härigenom föreskrivs att 2, 7–9, 10–12, 22 och 25 §§ kupongskattelagen (1970:624) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

I denna lag förstås med

avstämningsbolag: aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

värdepapperscentralen: Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag,

fondbolag: aktiebolag som utövar fondverksamhet enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,

förvaringsinstitut: en bank eller ett annat kreditinstitut som enligt lagen om värdepappersfonder förvarar en värdepappersfonds tillgångar och som sköter in- och utbetalningar avseende fonden,

utdelningstillfälle: för avstämningsbolag den i 3 kap. 8 § aktiebolagslagen, 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen avsedda dagen för avstämmning och för andra aktiebolag liksom i fråga om värdepappersfond den dag då utdelningen blir tillgänglig för lyftning,

utdelningsberättigad: den som är berättigad att lyfta utdelning för egen del vid utdelningstillfället.

Med utdelning avses även utbetalning till aktieägare enligt 12 kap. 1 § aktiebolagslagen, 9 kap. 1 § bankaktiebolagslagen och 12 kap. 1 § försäkringsrörelselagen vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden eller vid bolagets likvidation. Till utdelning hänförs vidare utbetalning av fusionsvederlag till aktieägare enligt

avstämningsbolag: aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385),

central värdepappersförvarare: företag som har auktorisation som central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:000) om kon-
toföring av finansiella instrument,

utdelningstillfälle: för avstämningsbolag den i 3 kap. 8 § aktiebolagslagen avsedda dagen för avstämmning och för andra aktiebolag liksom i fråga om värdepappersfond den dag då utdelningen blir tillgänglig för lyftning,

Med utdelning avses även utbetalning till aktieägare enligt 12 kap. 1 § aktiebolagslagen vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden eller vid bolagets likvidation. Till utdelning hänförs vidare utbetalning av fusionsvederlag till aktieägare enligt 14 kap. 20 § aktiebolagslagen.

¹ Senaste lydelse 1994:1869.

14 kap. 20 § aktiebolagslagen, 11 kap. 16 § bankaktiebolagslagen eller 15 a kap. 16 § försäkringsrörelselagen.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

7 §²

Värdepapperscentralen skall vid utbetalning av utdelning innehålla kupongskatt, om ej av tillgänglig uppgift om den utdelningsberättigade framgår, att denne ej är skattskyldig. Kupongskatt skall vidare innehållas i det fall att utdelning ej kunnat ske till följd av bristande uppgift om den utdelningsberättigade.

Uppgift som avses i första stycket skall avges skriftligen och lämnas till *värdepapperscentralen* i samband med begäran om införelse i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 13 § bankaktiebolagslagen (1987:618) samt i övrigt när *centralen* begär det av den som avses med införelsen. Ändras förhållande varom uppgift lämnats och som är av betydelse för bedömning av frågan om skattskyldighet enligt denna lag, skall uppgiftslämnaren utan dröjsmål skriftligen anmäla detta till *värdepapperscentralen*.

Värdepapperscentralen skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna den utdelningsberättigade skriftlig uppgift om det belopp som innehållits i kupongskatt för denne.

En central värdepappersförvarare skall vid utbetalning av utdelning innehålla kupongskatt, om ej av tillgänglig uppgift om den utdelningsberättigade framgår, att denne ej är skattskyldig. Kupongskatt skall vidare innehållas i det fall att utdelning ej kunnat ske till följd av bristande uppgift om den utdelningsberättigade.

Uppgift som avses i första stycket skall avges skriftligen och lämnas till *den centrala värdepappersförvararen* i samband med begäran om införelse i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § aktiebolagslagen (1975:1385) samt i övrigt när *den centrala värdepappersförvararen* begär det av den som avses med införelsen. Ändras förhållande varom uppgift lämnats och som är av betydelse för bedömning av frågan om skattskyldighet enligt denna lag, skall uppgiftslämnaren utan dröjsmål skriftligen anmäla detta till *den centrala värdepappersförvararen*.

Den centrala värdepappersförvararen skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna den utdelningsberättigade skriftlig uppgift om det belopp som innehållits i kupongskatt för denne.

² Senaste lydelse 1987:636.

8 §³

Värdepapperscentralen skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna beskattningsmyndigheten uppgift om

1) det sammanlagda beloppet av utbetalade utdelningar för vilka skattskyldighet ej förelegat,

2) storleken av utbetalad utdelning och innehållen kupongskatt för varje skattskyldig,

3) det sammanlagda beloppet av utdelning som ej kunnat utbetalas till följd av bristande uppgifter om den utdelningsberättigade,

4) det sammanlagda beloppet av innehållen kupongskatt.

Inom samma tid skall *värdepapperscentralen* inbetala innehållen kupongskatt till beskattningsmyndigheten.

Vad i andra stycket sagts gäller inte kupongskatt på utdelning som avses i första stycket 3). Sådan skatt inbetalas senast vid utgången av det kalenderår då utdelningen utbetalas, dock senast vid utgången av det femte kalenderåret efter året för utdelningstillfället.

En central värdepappersförvarare skall senast fyra månader efter utdelningstillfället lämna beskattningsmyndigheten uppgift om

1) det sammanlagda beloppet av utbetalade utdelningar för vilka skattskyldighet ej förelegat,

2) storleken av utbetalad utdelning och innehållen kupongskatt för varje skattskyldig,

3) det sammanlagda beloppet av utdelning som ej kunnat utbetalas till följd av bristande uppgifter om den utdelningsberättigade,

4) det sammanlagda beloppet av innehållen kupongskatt.

Inom samma tid skall *den centrala värdepappersförvararen* inbetala innehållen kupongskatt till beskattningsmyndigheten.

9 §⁴

Utbetalas utdelning sedan *värdepapperscentralen* inbetalat kupongskatt enligt 8 §, återbetalar beskattningsmyndigheten kupongskatt, som belöper på sådan utdelning för vilken skattskyldighet ej förelegat.

För återbetalning fordras att *värdepapperscentralen* till beskattningsmyndigheten överlämnar utredning om att skattskyldighet ej förelegat för den utdelningsberättigade. Återbetalning sker ej beträffande utdelning, som avser utdelningstillfälle tidigare än fem år före det kalenderår utredningen överlämnats till beskattningsmyndigheten.

Utbetalas utdelning sedan *en central värdepappersförvarare* inbetalat kupongskatt enligt 8 §, återbetalar beskattningsmyndigheten kupongskatt, som belöper på sådan utdelning för vilken skattskyldighet ej förelegat.

För återbetalning fordras att *den centrala värdepappersförvararen* till beskattningsmyndigheten överlämnar utredning om att skattskyldighet ej förelegat för den utdelningsberättigade. Återbetalning sker ej beträffande utdelning, som avser utdelningstillfälle tidigare än fem år före det kalenderår utredningen överlämnats till beskattningsmyndigheten.

10 §

³ Senaste lydelse 1993:463.

⁴ Senaste lydelse 1993:463.

Har *värdepapperscentralen* underlåtit att innehålla kupongskatt fastän detta bort ske, skall *centralen* förskjuta kupongskatten men får kräva skattebeloppet åter av den skattskyldige.

Har *en central värdepappersförvarare* underlåtit att innehålla kupongskatt fastän detta bort ske, skall *den centrala värdepappersförvararen* förskjuta kupongskatten men får kräva skattebeloppet åter av den skattskyldige.

11 §⁵

Föreligger fall som avses i 10 §, skall *beskattningsmyndigheten* delge *värdepapperscentralen* utdrag av den längd som avses i 26 § och förelägga *centralen* att inom två månader från den dag då *centralen* fick del av utdraget erlægga skattebeloppet. Vill *centralen* bestrida kravet, skall *den* senast inom samma tid göra erinran hos *beskattningsmyndigheten*, som meddelar beslut med anledning härav. Beslutet skall delges *centralen* och antecknas i längden. Finner *beskattningsmyndigheten* att *centralen* skall förskjuta kupongskatt, skall *centralen* föreläggas att inom viss tid erlægga skattebeloppet.

Föreligger fall som avses i 10 §, skall *beskattningsmyndigheten* delge *den centrala värdepappersförvararen* utdrag av den längd som avses i 26 § och förelägga *denne* att inom två månader från den dag då *värdepappersförvararen* fick del av utdraget erlægga skattebeloppet. Vill *värdepappersförvararen* bestrida kravet, skall *denne* senast inom samma tid göra erinran hos *beskattningsmyndigheten*, som meddelar beslut med anledning härav. Beslutet skall delges *värdepappersförvararen* och antecknas i längden. Finner *beskattningsmyndigheten* att *värdepappersförvararen* skall förskjuta kupongskatt, skall *värdepappersförvararen* föreläggas att inom viss tid erlægga skattebeloppet.

12 §⁶

Vid förvaltarregistrering enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen *aktiebolagslagen* (1975:1385), 3 kap. 10 § andra stycket första meningen *försäkringsrörelselagen* (1982:713) eller 3 kap. 11 § första stycket *bankaktiebolagslagen* (1987:618) gäller bestämmelserna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22 §§ denna lag om *värdepapperscentralen* i stället förvaltaren. Är fråga om utdelning på andel i *värdepappersfond* gäller bestämmel-

Vid förvaltarregistrering enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen *aktiebolagslagen* (1975:1385) gäller bestämmelserna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22 §§ denna lag om *central värdepappersförvarare* i stället förvaltaren. Är fråga om utdelning på andel i *värdepappersfond* gäller bestämmelserna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22 §§ denna lag om *central värdepappersförvarare* i stället förva-

⁵ Senaste lydelse 1993:463.

⁶ Senaste lydelse 1994:780.

serna i 7 §, 8 § första och andra styckena, 9–11, 20 samt 22 §§ denna lag om värdepapperscentralen i stället förvaringsinstitutet. Uppgift enligt 7 § första stycket skall lämnas på sätt som föreskrivs i 7 § andra stycket i samband med registreringen av andelsinnehavet samt i övrigt när förvaringsinstitutet begär det, av den som registreringen avser enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Fondbolaget är skyldigt att omedelbart lämna förvaringsinstitutet upplysning om förhållande som är av betydelse för frågan om innehållande av kupongskatt. Om utdelning på andel i värdepappersfond inte betalats ut på grund av att andelsägaren inte registrerats skall skatt inte innehållas före utbetalning av utdelning.

Värdepapperscentralen skall vid redovisning enligt 8 § lämna uppgift till beskattningsmyndigheten om förvaltning enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen aktiebolagslagen, 3 kap. 10 § andra stycket första meningen försäkringsrörelselagen eller 3 kap. 11 § första stycket bankaktiebolagslagen.

ringsinstitutet. Uppgift enligt 7 § första stycket skall lämnas på sätt som föreskrivs i 7 § andra stycket i samband med registreringen av andelsinnehavet samt i övrigt när förvaringsinstitutet begär det, av den som registreringen avser enligt lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Fondbolaget är skyldigt att omedelbart lämna förvaringsinstitutet upplysning om förhållande som är av betydelse för frågan om innehållande av kupongskatt. Om utdelning på andel i värdepappersfond inte betalats ut på grund av att andelsägaren inte registrerats skall skatt inte innehållas före utbetalning av utdelning.

En central värdepappersförvarare skall vid redovisning enligt 8 § lämna uppgift till beskattningsmyndigheten om förvaltning enligt 3 kap. 10 § andra stycket första meningen aktiebolagslagen.

22 §⁷

Om *Värdepapperscentralen* eller ett aktiebolag inte betalar in kupongskatt i föreskriven tid, skall beskattningsmyndigheten förelägga *centralen* eller bolaget att inom viss tid fullgöra sin betalningsskyldighet.

Om föreläggandet inte följs, skall beskattningsmyndigheten anmäla förhållandet till skattemyndigheten i det län där bolagets styrelse har sitt säte. Obetalda kupongskattebelopp samt dröjsmålsavgifter skall av skattemyndigheten lämnas för indrivning. Regeringen får föreskriva att indrivning inte behöver begäras för ett ringa belopp.

Om *en central värdepappersförvarare* eller ett aktiebolag inte betalar in kupongskatt i föreskriven tid, skall beskattningsmyndigheten förelägga *värdepappersförvararen* eller bolaget att inom viss tid fullgöra sin betalningsskyldighet.

⁷ Senaste lydelse 1993:899.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m. m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

Överklagande av beslut inverkar inte på skyldigheten att betala skatt eller dröjsmålsavgift.

25 §⁸

Uppgift som enligt 7 § andra stycket skall lämnas till *värdepapperscentralen* skall vid tillämpningen av skattebrottslagen (1971:69) likställas med uppgift som skall lämnas till myndighet.

Uppgift som enligt 7 § andra stycket skall lämnas till *en central värdepappersförvarare* skall vid tillämpningen av skattebrottslagen (1971:69) likställas med uppgift som skall lämnas till myndighet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

⁸ Senaste lydelse 1996:666.

Härigenom föreskrivs i fråga om aktiebolagslagen (1975:1385)¹

dels att 3 kap. 7, 8 och 10–14 §§, 4 kap. 3, 8, 12 och 13 §§, 5 kap. 1, 12 och 14 §§ samt 14 kap. 33 och 35 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall föras in en ny paragraf, 3 kap. 10 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
7 §²

Över bolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna upptages i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finnes aktier av olika slag, skall av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktiebok kan bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon företer utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på annat sätt styrker sitt förvärv eller när någon antecknas som aktieägare på *aktiekonto enligt aktiekontolagen (1989:827)* eller när aktieägare eller annan behörig person anmäler annan förändring i förhållande som upptagits i aktieboken, skall införing av aktieägaren eller anteckning om förändringen genast ske med angivande av dagen för införingen eller anteckningen, såvida dagen ej framgår av annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer aktieägare eller annan, får införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

När någon företer utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på annat sätt styrker sitt förvärv eller när någon antecknas som aktieägare på *avstämningskonto enligt lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* eller när aktieägare eller annan behörig person anmäler annan förändring i förhållande som upptagits i aktieboken, skall införing av aktieägaren eller anteckning om förändringen genast ske med angivande av dagen för införingen eller anteckningen, såvida dagen ej framgår av annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer aktieägare eller annan, får införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas.

Är sista överlåtelsen på aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införing sker. Företett aktiebrev skall förses med påskrift om införingen och dagen därför.

8 §³

¹ Lagen omtryckt 1993:150.

² Senaste lydelse 1989:831.

³ Senaste lydelse 1989:831.

I bolagsordningen kan intagas förbehåll att den som på fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 12 § skall anses behörig att mottaga utdelning och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägare samt att utöva aktieägares företrädesrätt att delta i emission. Om förbehållet införes genom ändring av bolagsordningen, skall styrelsen fastställa och vid anmälan för registrering av bolagsstämmans beslut för registrering anmäla dag från vilken förbehållet skall tillämpas.

Bolag i vars bolagsordning finns sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag. Av 1 kap. 3 § aktiekontolagen (1989:827) framgår att aktiebrev, emissionsbevis eller interimsbevis inte får utfärdas i sådana bolag.

För avstämningsbolag skall utöver vad som anges i *aktiekontolagen* följande uppgifter fullgöras av *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen)*, nämligen att

1. föra aktiebok och förteckning enligt 12 §,
2. pröva frågor om införing av aktieägare i aktieboken,
3. svara för utskrift av aktiebok,
4. avstämma aktiebok och förteckning enligt 12 §,
5. utsända utdelning,
6. vidta åtgärder enligt 4 kap. 17 § i fråga om ej uttagen aktie.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen varigenom avstämningsförbehållet tas bort blir giltigt endast om de som innehar panträtt i bolagets aktier skriftligen har samtyckt till beslutet.

10 §⁴

I avstämningsbolag förs aktieägaren in i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier han äger av olika slag. Aktieboken förs med hjälp av automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

Har en aktieägare i ett avstämningsbolag lämnat sina aktier till någon annan för förvaltning, kan denne på aktieägarens uppdrag föras in i aktieboken i stället för aktieägaren, om han fått *tillstånd* till registrering som förvaltare.

Bolag i vars bolagsordning finns sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag. Av 4 kap. 5 § *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* framgår att aktiebrev, emissionsbevis eller interimsbevis inte får utfärdas i sådana bolag.

För avstämningsbolag skall utöver vad som anges i *lagen om kontoföring av finansiella instrument* följande uppgifter fullgöras av *en central värdepappersförvarare*, nämligen att

Har en aktieägare i ett avstämningsbolag lämnat sina aktier till någon annan för förvaltning, kan denne på aktieägarens uppdrag föras in i aktieboken i stället för aktieägaren, om han *av den centrala värdepappersförvararen* fått *medgivande* till registrering som förvaltare.

⁴ Senaste lydelse 1996:184.

I aktieboken skall i fall som avses i andra stycket anmärkas att aktien innehåses för annans räkning. Beträffande förvaltaren antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall föras in om aktieägare.

För rätt till registrering som förvaltare krävs, utöver vad som sägs i andra stycket, att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägare i aktieboken. I *aktiekontolagen (1989:827)* finns bestämmelser om *tillstånd* enligt andra stycket, om förvaltares åligganden, om skyldighet för bolaget och *Värdepapperscentralen* att hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter om aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier *samt om tillfällig införing i aktieboken av ägare till förvaltarregistrerade aktier*.

För rätt till registrering som förvaltare krävs, utöver vad som sägs i andra stycket, att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införing av ägare i aktieboken. I *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* finns bestämmelser om *medgivande* enligt andra stycket, om förvaltares åligganden *och* om skyldighet för bolaget och *den centrala värdepappersförvararen* att hålla tillgänglig sammanställning av uppgifter om aktieägare med mer än femhundra förvaltarregistrerade aktier.

10 a §

Om den som äger förvaltarregistrerade aktier vill delta i en bolagsstämma, skall han på begäran tillfälligt föras in i aktieboken. När bolagsstämman har ägt rum, skall aktieägaren föras av från aktieboken.

11 §⁵

Har avstämningsförbehållet införts genom ändring av bolagsordningen och har aktiebrev som dessförinnan utfärdats *ej* visats upp enligt 5 § *lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827)*, får uppgifter om aktien i tidigare aktiebok föras över till aktiebok enligt 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet *ej* avlämnats. Sker *ej* överföring, utgör den äldre aktieboken alltså aktiebok i fråga om aktien.

Om fem år har förflutit sedan avstämningsförbehållet registrera-

Har avstämningsförbehållet införts genom ändring av bolagsordningen och har aktiebrev som dessförinnan utfärdats *inte* visats upp enligt *punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, får uppgifter om aktien i tidigare aktiebok föras över till aktiebok enligt 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet *inte* avlämnats. Sker *inte* överföring, utgör den äldre aktieboken alltså aktiebok i fråga om aktien.

Om fem år har förflutit sedan avstämningsförbehållet registrera-

⁵ Senaste lydelse 1991:985.

des och ingen har införts som ägare eller förvaltare till en aktie i aktiebok enligt 10 § första stycket, får bolaget anmana aktiens ägare att vid påföljd av aktiens förlust anmäla sig till *värdepapperscentralen*. Anmaningen skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, får bolaget ombesörja att aktien säljs genom värdepappersinstitut. Det vid försäljningen influtna beloppet tillfaller bolaget, men aktiens tidigare ägare har rätt att av bolaget mot avlämnande av aktiebrev utfå samma belopp med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det avlämnade aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av bolaget.

I avstämningsbolag skall uppgift som avförts ur aktiebok eller förteckning enligt 12 § bevaras i minst tio år. Aktiebok, som sådant bolag tidigare fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifter beträffande bolagets samtliga aktier införts i aktieboken enligt 10 § första stycket.

12 §⁶

I avstämningsbolag skall den som med skriftlig handling eller genom uppgift på *aktiekonto* som avses i *aktiekontolagen (1989:827)* visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införda aktieägaren lyfta utdelning och, vid fondemission, ta emot ny aktie samt att utöva företrädesrätt att delta i emission på begäran upptas i en särskild förteckning. Detsamma gäller förmyndare, god man eller förvaltare för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende aktier kronofogdemyndigheten.

des och ingen har införts som ägare eller förvaltare till en aktie i aktiebok enligt 10 § första stycket, får bolaget anmana aktiens ägare att vid påföljd av aktiens förlust anmäla sig till *den centrala värdepappersförvararen*. Anmaningen skall kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, får bolaget ombesörja att aktien säljs genom värdepappersinstitut. Det vid försäljningen influtna beloppet tillfaller bolaget, men aktiens tidigare ägare har rätt att av bolaget mot avlämnande av aktiebrev utfå samma belopp med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det avlämnade aktiebrevet skall makuleras på betryggande sätt av bolaget.

I avstämningsbolag skall den som med skriftlig handling eller genom uppgift på *avstämningskonto* som avses i *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den i aktieboken införda aktieägaren lyfta utdelning och, vid fondemission, ta emot ny aktie samt att utöva företrädesrätt att delta i emission på begäran upptas i en särskild förteckning. Detsamma gäller förmyndare, god man eller förvaltare för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning, kvarstad eller betalnings-

⁶ Senaste lydelse 1989:831.

I förteckningen skall för den som avses i första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall införas i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer den som avses i första stycket. Sådan anteckning skall avföras, när det visas att rätten upphört.

Uppgift ur förteckningen får ej lämnas till annan utan samtycke av den som berörs av förhållanden som antecknats i förteckningen.

13 §⁷

Aktieboken skall hållas tillgänglig hos bolaget för var och en. Om aktieboken förs med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget och, i fråga om avstämningsbolag, även hos *värdepapperscentralen*. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Var och en har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag som har mer än en aktieägare, får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktieboken skall hållas tillgänglig hos bolaget för var och en. Om aktieboken förs med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget och, i fråga om avstämningsbolag, även hos *den centrala värdepappersförvararen*. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Var och en har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag som har mer än en aktieägare, får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla uppgifter om aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok eller, om aktieboken föres med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt, utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämma, skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid stämman.

I utskrift upptages aktieägarna och de förvaltare som avses i 10 § andra stycket i alfabetisk ordning.

14 §⁸

Den till vilken aktie övergått äger ej, innan han införts i aktieboken, utöva aktieägars rätt i bolaget. Detta gäller dock icke sådan ur aktie uppkommen rätt som utövas mot företeende eller avlämnande av aktiebrev, kupong eller annat särskilt bevis som utges av bolaget.

Ägare till aktie, för vilken aktiebrev utfärdats innan bolaget blivit avstämningsbolag, kan icke såvitt avser därefter beslutad utdelning

Ägare till aktie, för vilken aktiebrev utfärdats innan bolaget blivit avstämningsbolag, kan icke såvitt avser därefter beslutad utdelning

⁷ Senaste lydelse 1994:802.

⁸ Senaste lydelse 1989:831.

eller emission erhålla utdelning, rätt att utöva aktieägares företrädesrätt att delta i emission eller, vid fondemission, ny aktie förrän anteckning på ett *aktiekonto* har skett enligt 5 § *lagen (1989:828) om införande av aktiekontolagen (1989:827)* och införel i aktieboken gjorts enligt 10 §. Innan detta skett är 12 § *ej* tillämplig.

eller emission erhålla utdelning, rätt att utöva aktieägares företrädesrätt att delta i emission eller, vid fondemission, ny aktie förrän anteckning på ett *avstämningskonto* har skett enligt *punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1998:000) om kontoförel av finansiella instrument* och införel i aktieboken gjorts enligt 10 §. Innan detta skett är 12 § *inte* tillämplig.

Om aktie äges av flera, kan de endast genom gemensam företrädare utöva aktieägares rätt i bolaget.

4 kap. 3 §⁹

I bolag som inte är avstämningsbolag har aktieägare med företrädesrätt att delta i emission rätt att för varje aktie få särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Därvid får till aktiebrev hörande kupong användas som emissionsbevis. Används ej kupong som emissionsbevis, skall i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Begagnar aktieägare sin företrädesrätt att delta i emission i bolag som ej är avstämningsbolag, skall det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas förses med påskrift härom, om ej kuponger används som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall aktieägares rätt att utöva företrädesrätt att delta i emission och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägaren registreras enligt *aktiekontolagen (1989:827)* för den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 §. Var han vid mottagandet *ej* berättigad, skall bolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock *ej*, om bolaget eller *värdepapperscentralen* hade kännedom om att företrädesrätten eller aktien registrerades för annan än den rätte mottagaren eller åsidosatt den akksamhet som efter omständigheterna skäligen bort iaktas och *ej* heller om mottagaren var omyndig eller hade en förvaltare enligt för-

I avstämningsbolag skall aktieägares rätt att utöva företrädesrätt att delta i emission och, vid fondemission, ny aktie som tillkommer aktieägaren registreras enligt *lagen (1998:000) om kontoförel av finansiella instrument* för den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 §. Var han vid mottagandet *inte* berättigad, skall bolaget likväl anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock *inte*, om bolaget eller *den centrala värdepappersförvararen* hade kännedom om att företrädesrätten eller aktien registrerades för annan än den rätte mottagaren eller åsidosatt den akksamhet som efter omständigheterna skäligen bort iaktas och *inte* heller om mottagaren var

⁹ Senaste lydelse 1989:831.

äldrabalken med ett uppdrag som omfattar denna angelägenhet. Den för vilken företrädesrätt att delta i en emission skall registreras enligt detta stycke skall genast av *värdepapperscentralen* underrättas om i vilken omfattning företrädesrätt krävs för varje ny aktie.

omyndig eller hade en förvaltare enligt föräldrabalken med ett uppdrag som omfattar denna angelägenhet. Den för vilken företrädesrätt att delta i en emission skall registreras enligt detta stycke skall genast av *den centrala värdepappersförvararen* underrättas om i vilken omfattning företrädesrätt krävs för varje ny aktie.

8 §¹⁰

Teckning av nya aktier skall ske på teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrift av bolagsordningen samt av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

I avstämningsbolag får i beslutet om nyemission förordnas att teckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om nyemission samt avskrift av bolagsordningen och av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *värdepapperscentralen*.

I avstämningsbolag får i beslutet om nyemission förordnas att teckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om nyemission samt avskrift av bolagsordningen och av de enligt 4 och 6 §§ framlagda handlingarna hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *den centrala värdepappersförvararen*.

Om alla aktierna av de därtill berättigade tecknas vid den stämma där beslutet om nyemission fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock icke avstämningsbolag.

Har teckning skett i strid mot denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

12 §¹¹

Beslut om nyemission skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det ej förfallit enligt 10 §. Hinder mot registrering föreligger, om ej

1. full betalning enligt registret erlagts för alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna,
2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till belopp som avses i 10 §,
3. hälften av det belopp som betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har inbetalats,
4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget,

¹⁰ Senaste lydelse 1990:1295.

¹¹ Senaste lydelse 1994:802.

5. yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att 3 och 4 iakttagits, att apportegendomen inte har åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet; yttrandet från revisor om att 3 har iakttagits får i avstämningsbolag ersättas av en försäkran från *värdepapperscentralen* om att så har skett. I yttrandet skall revisorn beskriva apportegendomen och ange vilken metod som har använts vid värderingen av den. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen skall anmärkas.

5. yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att 3 och 4 iakttagits, att apportegendomen inte har åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att egendomen är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet; yttrandet från revisor om att 3 har iakttagits får i avstämningsbolag ersättas av en försäkran från *den centrala värdepappersförvararen* om att så har skett. I yttrandet skall revisorn beskriva apportegendomen och ange vilken metod som har använts vid värderingen av den. Särskilda svårigheter att uppskatta värdet av egendomen skall anmärkas.

Vid kontantemission i bolag vars bundna egna kapital före emissionen understiger en miljon kronor skall, i stället för vad som föreskrives i första stycket 3 och 5, hela det belopp, som skall betalas för aktierna, erläggas genom insättning på bankräkning som bolaget öppnat hos svenskt bankinstitut och intyg från bankinstitutet om att beloppet betalats företes i registreringsärendet.

Genom registreringen fastställs ökningen av aktiekapitalet till belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet icke gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om registreringsmyndigheten genom laga-kraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering, gäller vad i 10 § sägs.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. Aktier som förklarats förverkade och ej övertagits av annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket aktierna skolat till fullo betalas.

13 §¹²

För aktie som tecknats vid kontantemission skall, om ej annat följer av 12 § andra stycket, full betalning erläggas inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som bli-

För aktie som tecknats vid kontantemission skall, om ej annat följer av 12 § andra stycket, full betalning erläggas inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som bli-

¹² Senaste lydelse 1989:831.

vit till fullo betalda. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, av *Värdepapperscentralen*.

Har ej enligt första stycket anmälts att full betalning erlagts för aktierna, skall registreringsmyndigheten efter bolagets hörande registrera dels att aktiekapitalet nedsatts med sammanlagda nominella beloppet av de ej betalda aktierna, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet ändrats. De aktier som ej betalats blir ogiltiga när nedläggningen registrerats.

vit till fullo betalda. Anmälningen skall bestyrkas av auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, av *den centrala värdepappersförvararen*.

5 kap. 1 §¹³

Aktiebolag kan mot vederlag utge konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Sådana skuldebrev skall ställas till innehavaren eller till viss man eller order.

Konvertibla skuldebrev skall innehålla utfästelse från bolaget om att borgenär har rätt att helt eller delvis utbyta sin fordran enligt skuldebrevet mot aktier i bolaget. Skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning skall ge borgenär rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar.

Villkoren för utbyte eller nyteckning av aktier skall bestämmas så att utbyte eller nyteckning kan ske utan att bolagsordningen ändras. Vederlaget för konvertibelt skuldebrev får ej understiga det nominella beloppet på aktie som utlämnas vid utbyte, om ej mellanskillnaden täckes genom kontant betalning vid utbytet.

Optionsrätt till nyteckning kan knytas till optionsbevis fogade vid skuldebrevet. Borgenär får skilja optionsbevis från skuldebrev och förfoga över beviset särskilt, om ej i skuldebrevet föreskrives att beviset får avskiljas först efter viss tid.

I fråga om aktiebolag, som enligt insiderlagen (1990:1342) utgör aktiemarknadsbolag, samt dotterbolag till sådana bolag gäller, förutom föreskrifterna i detta kapitel, bestämmelserna i lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktiemarknadsbolag, m. m.

Av *aktiekontolagen (1989:827)* framgår att utfästelser som avses i ovan angivna skuldebrev och optionsbevis kan registreras enligt den lagen och att skuldebrev eller optionsbevis inte får utfärdas om registrering skall ske. I sådana fall gäller bestämmelserna i detta kapitel i tillämpliga delar.

Av *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* framgår att utfästelser som avses i ovan angivna skuldebrev och optionsbevis kan registreras enligt den lagen och att skuldebrev eller optionsbevis inte får utfärdas om registrering skall ske. I sådana fall gäller bestämmelserna i detta kapitel i tillämpliga delar.

12 §¹⁴

¹³ Senaste lydelse 1991:985.

¹⁴ Senaste lydelse 1990:1295.

Vid nyteckning enligt detta kapitel skall aktier tecknas på teckningslista som innehåller beslutet om emission. Avskrift av bolagsordningen, den senaste årsredovisningen försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust samt avskrift av revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser skall vara fogade vid teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknare på plats som anges i listan.

I avstämningsbolag får i beslutet om emission förordnas att nyteckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om emission och de handlingar som avses i första stycket andra meningen hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *värdepapperscentralen*.

Har teckning skett i strid mot denna paragraf eller har aktie tecknats med villkor som ej överensstämmer med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, äger 2 kap. 5 § motsvarande tillämpning.

Om styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar anser att aktieteckning är ogiltig enligt tredje stycket, skall aktietecknaren genast underrättas därom. I annat fall skall aktietecknaren tilldelas tecknade aktier. Aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

I avstämningsbolag får i beslutet om emission förordnas att nyteckning i fråga om hela eller viss del av emissionen skall ske genom betalning i stället för på teckningslista. I sådant fall skall beslutet om emission och de handlingar som avses i första stycket andra meningen hållas tillgängliga för aktietecknarna hos *den centrala värdepappersförvararen*.

14 §¹⁵

Senast tre månader efter det att tiden för utbyte eller nyteckning av aktier utgått skall styrelsen för registrering anmäla hur många aktier som utgivits i utbyte eller som nytecknats och till fullo betalats. Om utbytestiden eller teckningstiden är längre än ett år, skall anmälan göras senast tre månader efter utgången av varje räkenskapsår under vilket utbyte eller nyteckning har skett.

Hinder mot registrering föreligger, om *ej* yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, från *värdepapperscentralen* av vilket framgår att bolaget på grund av emissionen tillförts vederlag till ett värde motsvarande minst sammanlagda beloppet av de aktier som utgivits i utbyte eller, vid nyteckning, att aktierna till fullo betalats.

Genom registreringen är aktiekapitalet ökat med sammanlagda nominella beloppet av de anmälda aktierna.

Hinder mot registrering föreligger, om *inte* yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor eller, i avstämningsbolag, från *den centrala värdepappersförvararen* av vilket framgår att bolaget på grund av emissionen tillförts vederlag till ett värde motsvarande minst sammanlagda beloppet av de aktier som utgivits i utbyte eller, vid nyteckning, att aktierna till fullo betalats.

¹⁵ Senaste lydelse 1989:831.

Prövas tvist om inlösen enligt 31 § av skiljemän eller domstol och är det ostridigt mellan parterna att lösningsrätt föreligger eller förklaras i lagakraftvunnen dom att sådan rätt är för handen utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse eller, när fråga är om aktier i avstämningsbolag, att låta moderbolaget registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen* (1989:827), allt under förutsättning att moderbolaget ställer av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen godkänd säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta.

Prövas tvist om inlösen enligt 31 § av skiljemän eller domstol och är det ostridigt mellan parterna att lösningsrätt föreligger eller förklaras i lagakraftvunnen dom att sådan rätt är för handen utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrift om överlåtelse eller, när fråga är om aktier i avstämningsbolag, att låta moderbolaget registreras som ägare till aktierna enligt bestämmelserna i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument*, allt under förutsättning att moderbolaget ställer av skiljemännen eller, om tvisten är anhängig vid domstol, av domstolen godkänd säkerhet för kommande lösenbelopp jämte ränta.

Aktieägare har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

35 §¹⁷

Har säkerhet ställts enligt 33 § eller nedsättning skett enligt 34 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebrev i ett dotterbolag som inte är avstämningsbolag överlämnats till moderbolaget medför breven i sådant fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet jämte ränta.

Har aktiebrev ej överlämnats inom en månad från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan nytt till moderbolaget ställt aktiebrev utfärdas. Det nya aktiebrevet skall innehålla uppgift att det ersätter äldre brev. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall brevet överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av moderbolaget registreras med detta som ägare enligt bestämmelserna i *aktiekontolagen* (1989:827.)

Aktier i avstämningsbolag skall i fall som avses i första stycket första meningen på begäran av moderbolaget registreras med detta som ägare enligt bestämmelserna i *lagen* (1998:000) om *kontoföring av finansiella instrument*.

¹⁶ Senaste lydelse 1994:802.

¹⁷ Senaste lydelse 1994:802.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 22, 23, 27, 28 och 29 §§ lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
22 §¹

Kontrolluppgift om inkomstränta och fordran skall lämnas av

1. *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag,*

1. *central värdepappersförvarare som avses i lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument,*

2. den som yrkesmässigt bedrivit inlåning eller på annat sätt yrkesmässigt ombesörjt att pengar blivit räntebärande,

3. den som gett ut skuldförbindelse för den allmänna marknaden,

4. förening som från medlemmar mottagit pengar för förräntning,

5. Riksgäldskontoret i fråga om statens sparobligationer,

6. den som driver valutahandel samt värdepappersinstitut hos vilket utländskt fondpapper eller rättighet eller skyldighet som anknyter till sådant fondpapper förvaras i depå eller kontoförs,

7. Insättningsgarantinämnden,

8. förvaltare som i sådan egen-
skap är införd i det register som
förs av *Värdepapperscentralen
VPC Aktiebolag enligt aktiekon-
tolagen (1989:827).*

8. förvaltare som i sådan egen-
skap är införd i det register som
förs av *en central värdepappers-
förvarare enligt lagen (1998:000)
om kontoföring av finansiella in-
strument.*

Kontrolluppgift skall lämnas för

1. den som gottskrivits ränta eller till vilken ränta betalats ut (borgenär),

2. innehavare av marknadsnoterad fordran som avses i 3 § första stycket 7 lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt med undantag för premieobligation som getts ut före år 1996,

3. den som har varit antecknad som innehavare av utländskt räntebärande fondpapper eller rättighet eller skyldighet som anknyter till sådant fondpapper.

Kontrolluppgiften skall ta upp den ränta som den uppgiftsskyldige sammanlagt gottskrivit eller betalat ut till borgenären, dennes sammanlagda fordran på den uppgiftsskyldige vid årets utgång och avdragen preliminär skatt. I fall som avses i första stycket 6 skall uppgift lämnas om ränta som utbetalats eller gottskrivits samt om innehavet i depån eller den kontoförda fordringen vid årets utgång. Kontrolluppgift skall vidare lämnas för upplupen men inte förfallen avkastning (räntekompensation) vid

¹ Senaste lydelse 1997:329.

avyttring av fordran eller andel i sådan värdepappersfond som avses i 27 § 6 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt.

För marknadsnoterad fordran skall kontrolluppgiften ta upp det vid årets utgång senast noterade värdet ökat med upplupen avkastning som inte omfattas av detta värde.

Innehas ett konto av mer än en person skall ränta och fordran fördelas lika mellan innehavarna, om inte annat förhållande är känt för den uppgiftsskyldige. I fråga om konto för vilket samtliga innehavare inte redovisas enligt bestämmelserna i 57 § andra stycket skall dock den totala räntan och fordran redovisas utan fördelning.

Avser en utbetalning också annat än ränta och kan den uppgiftsskyldige inte ange hur stor del därav som utgör ränta, skall i stället för ränta det sammanlagt utbetalda beloppet redovisas.

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i *det* register som förs av *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* enligt *aktiekontolagen (1989:827)*, skall utan dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i *ett* register som förs av *en central värdepappersförvarare* enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, skall utan dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

23 §²

Uppgiftsskyldighet enligt 22 § föreligger inte

1. då borgenären är bank, hypoteksinstitut, försäkringsföretag, aktiebolag eller förening eller stiftelse som tilldelats organisationsnummer,

2. för ränta som i fråga om *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* inte avser bolagets verksamhet beträffande skuldförbindelser för den allmänna marknaden och som i fråga om övriga uppgiftsskyldiga inte hänför sig till sådan verksamhet som avses i 22 § första stycket,

2. för ränta som i fråga om *en central värdepappersförvarare* inte avser bolagets verksamhet beträffande skuldförbindelser för den allmänna marknaden och som i fråga om övriga uppgiftsskyldiga inte hänför sig till sådan verksamhet som avses i 22 § första stycket,

3. för ränta och fordran på konto, för vilket inte finns person- eller organisationsnummer och som öppnats före den 1 januari 1985, om räntan för kontohavaren uppgår till mindre än 100 kronor eller – om kontot innehas av mer än en person – ränta för var och en av kontohavarna understiger 100 kronor,

4. för ränta och fordran på konto om borgenärens sammanlagda ränta på ett eller flera konton uppgår till mindre än 100 kronor varvid ränta som enligt andra bestämmelser i detta stycke är undantagen från uppgiftsskyldighet inte skall medräknas,

² Senaste lydelse 1994:1874.

5. för ränta och fordran på särskilt konto i bank enligt skogskontolagen (1954:142), lagen (1979:611) om upphovsmannakonto, lagen (1982:2) om uppfinnarkonto eller lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

27 §³

Kontrolluppgift om utdelning och innehav skall lämnas av

1. den som utbetalt utdelning på aktie i svenskt aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618),

2. den som utbetalt utdelning på andel i svensk värdepappersfond som avses i 1 § lagen om värdepappersfonder (1990:1114),

3. den som utbetalt utdelning från utländsk juridisk person, om utdelningen utbetalats genom *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolags* försorg,

4. den som driver valutahandel samt värdepappersinstitut hos vilket utländskt fondpapper eller rättighet eller skyldighet som anknyter till sådant fondpapper förvaras i depå eller kontoförs,

5. värdepappersinstitut hos vilket marknadsnoterad tillgång som anges i 3 § första stycket 4 och 7 lagen (1997:323) om statlig förmögenhetsskatt förvaras i depå eller kontoförs i annat fall än som avses i 22 § och punkterna 1–4.

1. den som utbetalt utdelning på aktie i svenskt aktiebolag som är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385),

3. den som utbetalt utdelning från utländsk juridisk person, om utdelningen utbetalats genom *en central värdepappersförvarares* försorg,

Kontrolluppgift skall lämnas för

a) fysisk eller juridisk person som är berättigad att lyfta utdelning för egen del vid utdelningstillfället och

b) fysisk person och dödsbo som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av aktie eller andel i värdepappersfond eller utländsk juridisk person eller utländsk aktie eller annat utländskt värdepapper eller annan marknadsnoterad tillgång som avses i 3 § första stycket 7 lagen om statlig förmögenhetsskatt.

Kontrolluppgift enligt andra stycket a skall ta upp utbetald utdelning, avdragen preliminär skatt och innehållen utländsk källskatt som belöper på utdelningen. Kontrolluppgift enligt andra stycket b skall ta upp innehavet vid årets utgång.

Uppgiftsskyldighet enligt denna paragraf föreligger inte för tillgångar på pensionssparkonto eller för utdelning på sådana tillgångar.

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i det register som förs av *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* enligt *aktiekontolagen* (1989:827), skall utan

En skattskyldig, som uppdrar åt en utländsk förvaltare att i sådan egenskap föras in i det register som förs av *en central värdepappersförvarare* enligt *lagen* (1998:000) om *kontoföring av fi-*

³ Senaste lydelse 1997:329.

dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

nansiella instrument skall utan dröjsmål till Riksskatteverket lämna ett skriftligt medgivande till insyn i depå eller konto som han har hos förvaltaren.

Den som skall lämna kontrolluppgift enligt första stycket skall för fysisk person och dödsbo som hos den uppgiftsskyldige varit antecknad som innehavare av depå eller konto för marknadsnoterad option, termin eller därmed jämförligt avtal även lämna kontrolluppgift om förpliktelse vid årets utgång på grund av sådant avtal.

28 §⁴

Särskild uppgift om utdelning eller ränta skall lämnas av

1. den som har fått utdelning på aktier i svenskt aktiebolag, som inte är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) eller 3 kap. 8 § bankaktiebolagslagen (1987:618), samt

2. den som i Sverige har fått a) utdelning på andelar i svensk ekonomisk förening, eller, om utdelningen inte har betalats ut genom *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* eller gäller fall som avses i 27 § första stycket 4, från utländsk juridisk person, eller

b) ränta som har erlagts mot att kupong eller kvitto lämnats och inte har betalats ut genom *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* eller gäller fall som avses i 22 § första stycket 6, på obligation, förlagsbevis eller någon annan för den allmänna rörelsen avsedd förskrivning.

Särskild uppgift skall lämnas när utdelningen eller räntan tas emot. Lyfts beloppet för någon annans räkning, och överlämnas inte därvid en av denne angiven särskild uppgift, skall en sådan i stället lämnas av den som lyfter beloppet. Därvid skall uppges namn och hemvist på den för vars räkning beloppet lyfts. Om någon får utdelning eller ränta mot kupong, som han har förvärvat utan det värdepapper kupongen tillhör, skall också namn och hemvist uppges på den från vilken kupongen har förvärvats.

1. den som har fått utdelning på aktier i svenskt aktiebolag, som inte är avstämningsbolag enligt 3 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975:1385), samt

2. den som i Sverige har fått a) utdelning på andelar i svensk ekonomisk förening, eller, om utdelningen inte har betalats ut genom *en central värdepappersförvarare* eller gäller fall som avses i 27 § första stycket 4, från utländsk juridisk person, eller

b) ränta som har erlagts mot att kupong eller kvitto lämnats och inte har betalats ut genom *en central värdepappersförvarare* eller gäller fall som avses i 22 § första stycket 6, på obligation, förlagsbevis eller någon annan för den allmänna rörelsen avsedd förskrivning.

⁴ Senaste lydelse 1996:182.

Särskild uppgift avfattas på blankett enligt fastställt formulär och lämnas till den som betalar ut utdelningen eller räntan. Denne skall se till att uppgift lämnas innan betalning sker.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

29 §⁵

Den som begär registrering hos *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag* av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag*. Bank eller värdepappersinstitut som är auktoriserad som förvaltare av aktier enligt *aktiekontolagen (1989:827)*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag*. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

Den som begär registrering hos *en central värdepappersförvarare* av värdepapper som avses berättiga till utdelning från utländsk juridisk person eller som åsyftas i 28 § första stycket b, skall samtidigt lämna uppgift om namn och hemvist på den för vilkens räkning utdelningen eller räntan skall lyftas. Om namn eller hemvist ändras, skall den som har lämnat uppgiften utan dröjsmål anmäla detta skriftligt till *den centrala värdepappersförvararen*. Bank eller värdepappersinstitut som av *en central värdepappersförvarare* medgetts rätt som förvaltare av aktier enligt *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument*, är skyldig att lämna sådan uppgift som rör ränta efter anmodan från *den centrala värdepappersförvararen*. Sådan anmodan får inte göras senare än fem år efter det att räntan betalats ut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

⁵ Senaste lydelse 1991:1002.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1990:1114) om värdepappersfonder

dels att 31 och 32 a §§ skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall föras in en ny paragraf, 31 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 §¹

Fondbolaget skall föra eller låta föra ett register över samtliga innehavare av andelar i fonden. I fråga om automatiserad och viss manuell behandling av personuppgifter finns bestämmelser i personuppgiftslagen (1998:000).

Är *aktiekontolagen (1989:827)* tillämplig på andelarna i fonden, förs registret av *Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag*. Fondbolaget har rätt till insyn i registret.

Är *lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument* tillämplig på andelarna i fonden, förs registret av *den centrala värdepappersförvararen*. Fondbolaget har rätt till insyn i registret.

Fondbolaget skall till varje enskild fondandelsägare skriftligen bekräfta att hans fondandelsinnehav registrerats. Av bekräftelsen skall framgå värdepappersfondens beteckning, fondbolaget och förvaringsinstitutet samt var informationsbroschyren, årsberättelser och halvårsredogörelser för fonden finns att få tag i.

Har en fondandelsägare lämnat sina andelar till någon annan för förvaltning, kan denne på andelsägarens uppdrag föras in i det register som avses i första stycket i stället för andelsägaren, om han fått tillstånd till registrering som förvaltare. I registret skall särskilt anmärkas att fondandelen förvaltas för annans räkning. Förvaltaren skall tillställa andelsägaren den information förvaltaren får från fondbolaget, om inte andelsägaren avsagt sig sådan information. På begäran av fondbolaget eller den som på bolagets uppdrag för registret skall förvaltaren lämna fondbolaget uppgifter om dels andelsägarens namn, personnummer eller annat registreringsnummer och postadress, dels det antal fondandelar som fondandelsäga-

¹ Lydelse enligt prop. 1997/98:97.

31 a §

Har en fondandelsägare lämnat sina andelar till någon annan för förvaltning, kan denne på andelsägarens uppdrag föras in i det register som avses i 31 § första stycket i stället för andelsägaren, om han fått tillstånd till registrering som förvaltare. I registret skall särskilt anmärkas att fondandelen förvaltas för annans räkning. Förvaltaren skall tillstålla andelsägaren den information förvaltaren får från fondbolaget, om inte andelsägaren av sagt sig sådan information.

Om registret förs av någon annan än en central värdepappersförvarare, skall Finansinspektionen pröva frågor om tillstånd enligt första stycket.

Ett tillstånd att registreras som förvaltare får förenas med särskilda villkor för att tillgodose allmänna och enskilda intressen. Ett tillstånd skall återkallas av Finansinspektionen, om ett villkor för tillståndet har åsidosatts och avvikelserna är betydande eller om annars förutsättningar för tillståndet inte längre finns.

32 a²§

Är aktiekontolagen (1989:827) inte tillämplig på andelarna i fonden, gäller i fråga om överlåtelse eller pantsättning av en fondandel bestämmelserna i 31 § lagen (1936:81) om skuldebrev i tillämpliga delar. Härvid skall vad som i den bestämmelsen sägs om gäldenären gälla fondbolaget eller, om fondandelarna är förvaltarregistrerade, förvaltaren.

Är lagen (1998:000) om kontoföring av finansiella instrument inte tillämplig på andelarna i fonden, gäller i fråga om överlåtelse eller pantsättning av en fondandel bestämmelserna i 31 § lagen (1936:81) om skuldebrev i tillämpliga delar. Härvid skall vad som i den bestämmelsen sägs om gäldenären gälla fondbolaget eller, om fondandelarna är förvaltarregistrerade, förvaltaren.

² Senaste lydelse 1996:181.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

Prop. 1997/98:160
Bilaga 4

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1998-05-04

Närvarande: regeringsrådet Stig von Bahr, regeringsrådet Arne Bækkevold, justitierådet Edvard Nilsson.

Enligt en lagrådsremiss den 16 april 1998 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om kontoföring av finansiella instrument,
2. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission,
3. lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling,
4. lag om ändring i lagen (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva,
5. lag om ändring i föräldrabalken,
6. lag om ändring i utsökningsbalken,
7. lag om ändring i kupongskattelagen (1970:624),
8. lag om ändring i förmånsrättslagen (1970:979),
9. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
10. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
11. lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter,
12. lag om ändring i lagen (1990:1114) om värdepappersfonder,
13. lag om ändring i insiderlagen (1990:1342),
14. lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.,
15. lag om ändring i lagen (1995:1623) om skattereduktion för riskkapitalinvesteringar,
16. lag om ändring i lagen (1995:1570) om medlemsbanker,
17. lag om ändring i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om kontoföring av finansiella instrument

7 kap. 2 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om ersättning för skada som tillfogats ägaren av ett finansiellt instrument till följd av en oriktig eller missvisande uppgift i ett avstämningsregister eller i annat fall genom fel i samband med uppläggning eller förande av ett sådant register. På samma sätt som i den nuvarande aktiekontolagen (1989:827) uppställs ett s.k. kontrollansvar i detta fall för den centrala värdepappersförvararen eller, om felet kan hänföras till ett kontoförande institut, för institutet. Kontrollansvaret motsvarar ett strikt skadeståndsansvar med den inskränkningen att ansvaret inte gäller om den centrala värdepappersförvararen respektive det kontoförande institutet visar att felet beror på en omständighet utanför dess kontroll vars följder inte skäligen kunde ha undvikits eller övervunnits. I tydlighetens intresse har föreskrivits att detta kontrollansvar gäller på motsvarande sätt, om felet beror på någon som har anlåtats av den centrala värdepappersförvararen eller av ett kontoförande institut.

Bestämmelserna om detta kontrollansvar avviker delvis från de skadeståndsbestämmelser som gäller enligt 48 § personuppgiftslagen (1998:000) för felaktig behandling av personuppgifter (dvs. all slags information som direkt eller indirekt kan hänföras till en fysisk person som är i livet). Enligt dessa bestämmelser har den som är personuppgiftsansvarig ett strikt skadeståndsansvar för skada och kränkning av den personliga integriteten som en behandling av personuppgifter i strid med lagen har orsakat. Detta ansvar kan visserligen jämkas i den utsträckning det är skäligt, om den personuppgiftsansvarige visar att felet inte berodde på honom eller henne. Någon skyldighet att jämka skadeståndet i ett sådant fall föreligger dock inte; även om den personuppgiftsansvarige i ett enskilt fall skulle visa att han eller hon är helt utan skuld till den händelse som orsakat en skada kan han eller hon åläggas skadeståndsansvar, t.o.m. fullt ut (se prop. 1997/98:44 s. 107). Den personuppgiftsansvariges skadeståndsansvar för felaktig behandling av personuppgifter är alltså i denna del strängare än det som skall gälla enligt det remitterade lagförslaget.

Avvikande bestämmelser i annan lag tar visserligen över bestämmelserna i personuppgiftslagen (se 2 § i den lagen). Sådana avvikelser måste emellertid ligga inom ramen för vad som är tillåtet enligt det EG-direktiv om personuppgifter som genom personuppgiftslagen införlivas med svensk rätt. Frågan är om det kontrollansvar som föreskrivs i det remitterade förslaget är förenligt med detta direktiv när det gäller den registeransvariges skadeståndsansvar för felaktig behandling av personuppgifter.

Artikel 23.2 i direktivet innehåller enligt den svenskspråkiga texten att den personuppgiftsansvarige kan helt eller delvis undgå ansvar om han

bevisar att han inte är ansvarig för den händelse som orsakade skadan. Som Lagrådet framhöll vid sin granskning av remissen med förslag till personuppgiftslag är innebörden av denna artikel oklar (se prop. 1997/98:44 s. 243). En möjlighet är att läsa den som en ren exculpationsbestämmelse av innehåll att något skadeståndsansvar inte kan utkrävas "i den mån" den registeransvarige visar att han inte är ansvarig för den händelse som orsakat skadan. Skulle bestämmelsen ha denna innebörd, motsvarar den i princip de bestämmelser om ett kontrollansvar som föreslagits i förevarande lagstiftningsärende. En annan möjlighet är att artikeln uppfattas som en jämningsbestämmelse, som ger möjlighet men inte skyldighet att sätta ned skadeståndet även om den registeransvarige visar att han är helt utan skuld till den händelse som orsakade skadan. I propositionen om personuppgiftslag har artikeln ansetts ge utrymme för en sådan tolkning (se prop. 1997/98:44 s. 107). Är denna uppfattning riktig uppkommer ingen konflikt mellan skadeståndsbestämmelserna i personuppgiftslagen och EG-direktivet. Däremot kan det i så fall ifrågasättas om bestämmelserna om ett kontrollansvar i det nu remitterade lagförslaget är förenliga med direktivet när det gäller den registeransvariges skadeståndsansvar för felaktig behandling av personuppgifter. Frågan bör analyseras närmare under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Som nämnts omfattar skadeståndsansvaret enligt personuppgiftslagen skada och kränkning av den personliga integriteten. EG-direktivet talar visserligen bara om skada. I propositionen om personuppgiftslag har dock ett ersättningsansvar även för kränkning inte ansetts oförenligt med direktivet (se prop. 1997/98:44 s. 106). Denna ståndpunkt förutsätter att ordet "skada" i direktivet innefattar kränkning; så torde detta ord också i vissa fall uppfattas i svensk rätt (jfr 4 kap. 1 § skadeståndslagen och prop. 1972:5 s. 556 samt det förslag till ändrad lydelse av 2 kap. 4 och 5 §§ i den lagen som lagts fram i SOU 1992:84 s. 24). Uttalandet i avsnitt 10 i det nu remitterade förslaget att EG-direktivet inte ställer upp något krav på att ideell skada ersätts synes alltså inte helt förenligt med det ställningstagande som gjorts i denna del i propositionen om personuppgiftslag.

Vid tillkomsten av aktiekontolagen ställdes frågan om inte en möjlighet till ersättning för ideell skada borde finnas i de situationer som regleras i den lagen. Enligt föredragande statsrådets mening var dock en sådan skada så pass opraktisk i dessa situationer att det var onödigt att belasta aktiekontolagen med regler härom (prop. 1988/89:152 s. 85). Riksdagen instämde i huvudsak i denna uppfattning men tillade att frågan fick tas upp till ytterligare överväganden, om det i den praktiska tillämpningen skulle visa sig uppkomma svårigheter för de skadelidande att bevisa vilka ekonomiska skador som tillfogats dem (bet. 1989/90:LU5 s. 16).

Fel i ett avstämningsregister torde visserligen endast mera sällan kunna ge upphov till en kränkning av någons personliga integritet. En sådan situation skulle dock någon gång kunna uppkomma. Enligt Lagrådets mening är det svårt att inse varför inte skadestånd då kan utgå för denna kränkning, på samma sätt som gäller enligt personuppgiftslagen. Lagrådet förordar att en sådan ersättningsmöjlighet införs också i det nu remitterade lagförslaget. En bestämmelse härom skulle kunna tas in som ett

avslutande fjärde stycke: "Med skada förstås i denna paragraf även kränkning av den personliga integriteten."

Prop. 1997/98:160
Bilaga 5

7 kap. 3 §

Lagrådet ifrågasätter om den skada som paragrafen avser är en följd av beslut om rättelse av ett fel enligt 5 kap. 4 §. Orsaken till skadan synes i själva verket vara det fel som rättas till (jfr dock prop.1988/89:152 s. 117). Paragrafen bör formuleras om, så att detta framgår. I allt fall bör paragrafen utformas i närmare överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i 19 kap. 19 § jordabalken, 5 kap. 2 § lagen (1984:649) om företagshypotek och 22 kap. 5 § sjölagen (1994:1009).

9 kap. 1 §

I paragrafen föreskrivs att centrala värdepappersförvarare står under tillsyn av Finansinspektionen. I fråga om upplysningsskyldighet, ägarprövning, bedrivandet av tillsynen och avgifter till Finansinspektionen anges vidare att vissa bestämmelser i lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet skall tillämpas på motsvarande sätt. Denna hänvisningsteknik föranleder inte någon erinran från Lagrådets sida. Paragrafen innehåller emellertid därutöver hänvisningar till vissa bestämmelser om överklagande i lagen om börs- och clearingverksamhet. Enligt Lagrådets uppfattning är det från systematisk synpunkt mindre lämpligt att frågor rörande överklagande regleras i det förevarande kapitlet om tillsyn. Bestämmelserna bör i stället placeras tillsammans med övriga regler om överklagande i 10 kap. Lagrådet förordar därför att paragrafen ges följande lydelse:

"Centrala värdepappersförvarare står under tillsyn av Finansinspektionen. I fråga om upplysningsskyldighet, ägarprövning, bedrivandet av tillsynen och avgifter till Finansinspektionen tillämpas 11 kap. 1, 2-5 och 9 §§ lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet på motsvarande sätt."

10 kap. 1 §

Som Lagrådet anfört i anslutning till 9 kap. 1 § bör reglerna om överklagande av beslut i frågor som anges i nämnda lagrum tas in i den nu förevarande paragrafen. Reglerna kan förslagsvis bilda ett nytt andra stycke. Som en konsekvens av detta blir det undantag som i det föreslagna andra stycket anknutits till 9 kap. 1 § överflödigt. Förevarande paragraf kan mot denna bakgrund ges följande lydelse:

"Beslut som Finansinspektionen meddelar med stöd av 1 kap. 1 §, 2 kap. 3 och 7 §§ samt 9 kap. 3 § får överklagas hos kammarrätten.

Beträffande överklagande av beslut i frågor som avses i 9 kap. 1 § tillämpas 12 kap. 1 § första och tredje styckena lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet på motsvarande sätt.

Andra beslut som Finansinspektionen meddelar enligt denna lag får överklagas hos länsrätten. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av länsrättens avgörande.

Inspektionen får bestämma att ett beslut om förbud eller föreläggande enligt 9 kap. 2 § eller om återkallelse enligt 9 kap. 3 § skall gälla omedelbart."

Lagrådet vill härutöver anföra följande. Det remitterade förslaget innehåller flera bemyndiganden för regeringen eller, efter vidaredelegation, Finansinspektionen att meddela närmare föreskrifter i angivna ämnen. Några särskilda regler har inte föreslagits i fråga om överklagande av sådana av Finansinspektionen beslutade normer. Detta torde innebära att dessa normbeslut skall överklagas hos länsrätten. Denna ordning överensstämmer med vad som gäller enligt lagen om börs- och clearingverksamhet men skiljer sig från det system för överklagande som finns i exempelvis bankrörelselagen (1987:617).

Det kan enligt Lagrådets mening sättas i fråga om länsrätten är en lämplig instans för att pröva överklaganden avseende Finansinspektionens normgivning. Skäl kan anföras för att överklagande av detta slag skall - i enlighet med vad som gäller på bankområdet - prövas av regeringen. Frågan synes böra övervägas under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Ikraftträdandebestämmelser m.m.

Det remitterade förslaget innehåller under rubriken Ikraftträdandebestämmelser dels vissa ikraftträdande- och övergångsbestämmelser (punkterna 1-5), dels vissa bestämmelser som reglerar vad som skall gälla när ett aktiebolag - efter ikraftträdandet av lagändringarna - övergår till att bli ett avstämningsbolag (punkterna 6-14). Sistnämnda bestämmelser tar inte sikte på vad som skall gälla i samband med lagens ikraftträdande. Det är i stället fråga om en permanent ordning som skall tillämpas när ett bolag blir avstämningsbolag. Bestämmelserna härom bör enligt Lagrådets mening tas in i själva lagen och lämpligen bilda ett eget kapitel som placeras närmast efter 4 kap. Om Lagrådets förslag genomförs måste följändringar göras i förevarande lag samt i 3 kap. 11 och 14 §§ aktiebolagslagen (1975:1385).

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 maj 1998

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Åsbrink, Schori, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Messing

Föredragande: statsrådet Åsbrink

Regeringen beslutar proposition 1997/98:160 Kontoföring av finansiella instrument och kostnadsinformation till fondandelsägare

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Lag om kontoföring av finansiella instrument	2 kap. 4 §, 4 kap. 21 §, 8 kap. 1 och 3 §§	

Prop. 1997/98:160
Bilaga 5